

RAPORTY SYTUACYJNE KOMISARZA RZĄDU W GDYNI

ŻYCIE POLITYCZNE, SPOŁECZNE I MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH W GDYNI.

RUCH WYWROTOWY I STAN BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO

styczeń 1935 - grudzień 1936

Wybór, wstęp i opracowanie
Jarosław Drozd, Krzysztof Chalimoniuk

Źródło: Gmach Komisariatu Rządu w Gdyni po przebudowie, Lemański Bronisław, Narodowe Archiwum Cyfrowe.

RAPORTY SYTUACYJNE

KOMISARZA RZĄDU

W GDYNI

ARCHIWUM GDYŃSKIE

TOM III

RECENZENT

DR HAB., PROF. UG ARNOLD KŁONCZYŃSKI

KOREKTA
JAROSŁAW DROZD

REDAKCJA

JAROSŁAW DROZD, KRZYSZTOF CHALIMONIUK

Edycja Źródeł

JAROSŁAW DROZD, KRZYSZTOF CHALIMONIUK

© Jarosław Drozd, Krzysztof Chalimoniuk

ISBN 978-83-948381-0-2

Wydawca

TOWARZYSTWO MIŁOŚNIKÓW GDYNI

GDYNIA

wrzesień 2018

SPIS TREŚCI

WSTĘP	13
RAPORTY SYTUACYJNE	
1935 luty 4, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i mniejszości narodowych Nr II. BP-1/35 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc styczeń 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 2-7	15
1935 luty 14, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II. BP-6/35 Tjn. Wicekomisarza Rządu w Gdyni inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc styczeń 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 75-80	17
1935 kwiecień 3, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i mniejszości narodowych Nr II. BP-1/35 Tjn. Wicekomisarza Rządu w Gdyni inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc marzec 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 9-14, 56-58	20
1935 kwiecień 10, Gdynia - Sprawozdanie kwartalne z życia polskich związków i stowarzyszeń Nr II. BP-12/35 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za okres od 1 stycznia do 31 marca 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 146-158	23
1935 kwiecień 13, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II. BP-6/35 Tjn. Wicekomisarza Rządu w Gdyni inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc marzec 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 56-58, 82-83	28
1935 maj 4, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i mniejszości narodowych Nr II. BP-1/35 Tjn. Wicekomisarza Rządu w Gdyni inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc kwiecień 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 16-21	30
1935 maj 13, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II. BP-6/35 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc kwiecień 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 85-89	33
1935 czerwiec 4, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i mniejszości narodowych Nr II. BP-1/35 Tjn. Wicekomisarza Rządu w Gdyni inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc maj 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 23-27	35
1935 czerwiec 14, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II. BP-6/35 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc maj 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 91-97	37
1935 lipiec 4, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i mniejszości narodowych Nr II. BP-1/35 Tjn. Wicekomisarza Rządu w Gdyni inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc czerwiec 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 30-35	40
1935 lipiec 11, Gdynia - Sprawozdanie kwartalne z życia polskich związków i stowarzyszeń Nr II. BP-12/35 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za okres od 1 kwietnia do 30 czerwca 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 159-174	43
1935 lipiec 16, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II. BP-6/35 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc czerwiec 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 99-105	50

1935 sierpień 3, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i mniejszości narodowych Nr II. BP-1/35 Tjn. Kierownika Oddziału Bezpieczeństwa Komisariatu Rządu w Gdyni Czesława Karwowskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc lipiec 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 37-41 _____	53
1935 sierpień 14, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II. BP-6/35 Tjn. Wicekomisarza Rządu w Gdyni inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc lipiec 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 107-114 _____	55
1935 wrzesień 4, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i mniejszości narodowych Nr II. BP-1/35 Tjn. Wicekomisarza Rządu w Gdyni inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc sierpień 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 43-47 _____	58
1935 wrzesień 13, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II. BP-6/35 Tjn. Wicekomisarza Rządu w Gdyni inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc sierpień 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 116-120 _____	60
1935 wrzesień 30, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu mniejszości narodowych Nr II. BP-1/35 Tjn. Kierownika Oddziału Bezpieczeństwa Komisariatu Rządu w Gdyni Czesława Karwowskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc lipiec 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 53-55 _____	62
1935 październik 3, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i mniejszości narodowych Nr II. BP-1/35 Tjn. Wicekomisarza Rządu w Gdyni inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc wrzesień 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 49-51 _____	63
1935 październik 10, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II. BP-6/35 Tjn. Wicekomisarza Rządu w Gdyni inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc wrzesień 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 122-126 _____	64
1935 październik 11, Gdynia - Sprawozdanie kwartalne z życia polskich związków i stowarzyszeń Nr II. BP-12/35 Tjn. Kierownika Oddziału Bezpieczeństwa Publicznego Komisariatu Rządu w Gdyni Czesława Karwowskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za okres od 1 lipca do 30 września 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 176-186 _____	66
1935 listopad 4, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i mniejszości narodowych Nr II. BP-1/35 Tjn. Wicekomisarza Rządu w Gdyni inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc październik 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 60-64 _____	71
1935 listopad 14, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II. BP-6/35 Tjn. Wicekomisarza Rządu w Gdyni inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc październik 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 129-137 _____	73
1935 grudzień 3, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i mniejszości narodowych Nr II. BP-1/35 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc listopad 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 66-73 _____	77
1935 grudzień 14, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II. BP-6/35 Tjn. Wicekomisarza Rządu w Gdyni inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc listopad 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 139-145 _____	79

1936 luty 4, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i mniejszości narodowych Nr II. BP-1/36 Tjn. Kierownika Oddziału Bezpieczeństwa Publicznego Komisariatu Rządu w Gdyni Czesława Karwowskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokół za miesiąc styczeń 1936 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 188-193 _____	82
1936 luty 13, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II. BP-8/36 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokół za miesiąc styczeń 1936 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 275-285 _____	84
1936 marzec 3, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, narodowościowego, wyznaniowego i prasowego Nr II. BP-1/36 Tjn. (w myśl § 46 Instrukcji dla referatów bezpieczeństwa) Wicekomisarza Rządu inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokół za miesiąc luty 1936 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 194-200 _____	87
1936 marzec 14, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II. BP-8/36 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokół za miesiąc luty 1936 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 287-298 _____	89
1936 kwiecień 3, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, narodowościowego i wyznaniowego Nr II. BP-1/36 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokół za miesiąc marzec 1936 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 202-210 _____	91
1936 czerwiec 4, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, narodowościowego i wyznaniowego Nr II. BP-1/36 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokół za miesiąc maj 1936 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 212-221 _____	94
1936 czerwiec 15, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II. BP-8/36 Tjn. Wicekomisarza Rządu w Gdyni inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokół za miesiąc maj 1936 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 301-312 _____	97
1936 lipiec 3, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, narodowościowego i wyznaniowego Nr II. BP-1/36 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokół za miesiąc czerwiec 1936 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 223-232 _____	100
1936 lipiec 14, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II. BP-8/36 Tjn. Wicekomisarza Rządu w Gdyni inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokół za miesiąc czerwiec 1936 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 314-323 _____	103
1936 sierpień 4, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i narodowościowego Nr II. BP-1/36 Tjn. Wicekomisarza Rządu inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokół za miesiąc lipiec 1936 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 234-241 _____	105
1936 sierpień 14, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II. BP-8/36 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokół za miesiąc lipiec 1936 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 324-336 _____	107
1936 wrzesień 14, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II. BP-8/36 Tjn. Wicekomisarza inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka So-koła za miesiąc sierpień 1936 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 338-348 _____	111
1936 grudzień 4, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego Nr II. BP-1/36 Tjn. Wiceko- misarza Rządu inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokół za miesiąc listopad 1936 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 243-252 _____	114

1936 grudzień 14, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i bezpieczeństwa publicznego Nr II. BP-8/36 Tjn. Wicekomisarza Rządu inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc listopad 1936 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 349-361 _____	116
1937 styczeń 4, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego Nr II. BP-1/37 Tjn. Wicekomisarza Rządu inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc grudzień 1936 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 254-261, 272-273 _____	120
1937 styczeń 14, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II. BP-15/37 Tjn. Wicekomisarza Rządu inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc grudzień 1936 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 262-270 _____	124
WYKAZ SKRÓTÓW UŻYTYCH W TEKŚCIE _____	128
WYKAZ ŹRÓDEŁ I LITERATURY _____	131
INDEKS PODMIOTOWY _____	138
INDEKS PRZEDMIOTOWY _____	145

WSTEP

Rosnąca z roku na rok grupa badaczy dziejów miasta i portu w Gdyni otrzymuje do analizy już trzeci (z planowanych czterech) tom materiałów źródłowych z cyklu „Archiwum Gdyńskie”. Miesięczne i kwartalne sprawozdania sytuacyjne z życia politycznego, społecznego i mniejszości narodowych, a także z ruchu zawodowego, wywrotowego i stanu bezpieczeństwa publicznego, dotyczące wydarzeń z lat 1935-1936, to bezsprzecznie jedne z najciekawszych archiwaliów, zachowanych w zespole akt Komisariatu Rządu w Gdyni. Niniejsza książka jest kontynuacją dwóch tomów źródeł do dziejów miasta i portu w Gdyni, opublikowanych w latach 2015 i 2017, i analogicznie jak ww., prezentuje gdyńskie raporty ułożone w porządku chronologicznym oraz opracowane wg. zasad stosowanych przy edycji źródeł z XIX i XX w. Dla poprawienia czytelności materiału źródłowego skorygowano jedynie błędy interpunkcyjne i ortograficzne, literówki oraz pomyłki w pisowni imion, nazwisk, nazw partii politycznych i organizacji społecznych. By liczące ponad 80 lat raporty zachowały niezwykły charakter epoki, w jakiej je spisano, zdecydowano się na minimalną ilość korekt stylistycznych.

Autorami publikowanych w niniejszym tomie trzech rodzajów sprawozdań, napisanych pomiędzy 4 lutego 1935 r. a 14 stycznia 1937 r., byli Komisarz Rządu w Gdyni Franciszek Sokół oraz jego zastępca, Wicekomisarz inż. Włodzimierz Szaniawski. Sporządzone przez nich dokumenty mają już ustandaryzowaną konstrukcję, wypracowaną w latach ubiegłych (1929-1934) oraz klauzulę „Tajne”. Miesięczne sprawozdania sytuacyjne z ruchu politycznego i mniejszości narodowych oznaczone są Nr II. BP-1/rok bieżący. Obejmują następujące elementy: I. Sytuacja ogólna. II. Sprawozdanie prasowe. III. Polski ruch polityczny. IV. Mniejszości narodowe. V. Sekty religijne. Z kolei miesięczne sprawozdania sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa mają znak: Nr II. BP-6/rok bieżący. Zawarte są w nich informacje zapisane wg. następującego klucza: VI. Sytuacja ogólna. VII. Ruch wywrotowy. VIII. Ruch zawodowy. IX. Strajki. X. Stan bezpieczeństwa publicznego. XI. Sytuacja nadgraniczna. XII. Szpiegostwo i dywersja. XIII. Różne. Najbardziej obszerne są jednak sprawozdanie kwartalne z życia polskich związków i stowarzyszeń, którym nadawano Nr II. BP-12/rok bieżący. Składały się z części ogólnej i szczegółowej, a w ich obrębie dzieliły się na: Dział A. Związki Młodzieży. Dział B. Zrzeszenia gospodarcze (rolnicze). Dział C. Związki byłych wojskowych. Dział D. Zrzeszenia kulturalno-oświatowe i ogólnospołeczne. Dział E. Inne organizacje. Dział F. Zrzeszenia nowe i rozwiązane.

Raporty sytuacyjne z lat 1935-1936, jeszcze bardziej dokładne niż poprzednie, zaskakują szczegółowością obserwacji i starannością ich sporządzenia. Są wnikliwą analizą stosunków wewnętrznych panujących wewnątrz partii politycznych, związków zawodowych, stowarzyszeń, czy mniejszości narodowych (Żydzi, Niemcy i Ukraińcy). Malują w sposób obiektywny charakterystykę systematycznie rozwijającego się miasta portowego. Publikowane źródła zaopatrzone w przypisy rzeczowe, znajdujące się bezpośrednio pod tekstem. Tak, jak w przypadku dwóch poprzednich tomów zrezygnowano ze sporządzania notek biograficznych. Na końcu zamieszczono wykaz skrótów, bibliografię (źródła i literaturę) oraz indeksy (podmiotowy i przedmiotowy).

RAPORTY

SYTUACYJNE

styczeń 1935 -

- GRUDZIEŃ 1936

1935 luty 4, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i mniejszości narodowych Nr II. BP-1/35 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc styczeń 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 2-7.

I. SYTUACJA OGÓLNA.

Sytuacja gospodarcza na terenie m[iasta]. Gdyni w miesiącu styczniu br. nie wykazała większych wahań. Można już ocenić zmiany gospodarcze w odcinku rocznym: wkłady w bankach wzrosły do 8 milionów zł[otych], z czego [w] KKO [do] około 6 milionów zł i [do] ok. 2 milionów [zł] w pozostałych bankach. Zmiana w porównaniu z rokiem [19]33 wynosi 3 miliony zwiększenia [wkładów]. Pod względem rezerw kredytowych banki gdyńskie znajdują się w korzystnej sytuacji, w związku z[e] zwiększeniem wkładów oraz korzystną wypłacalnością pożyczkobiorców. [Do tego dochodzi] wybitne zmniejszenie się protestów wekslowych. Można [więc] powiedzieć, że kupiectwo gdyńskie jest całkowicie wypłacalne. Proces kredytowania drobnego rzemiosła, w związku z[e] zbliżającym się sezonem handlowym, nadal nie [jest] korzystny z powodu małego kontyngentu kredytu rotacyjnego BGK (ok. 240 000 zł).

Na terenie handlu zagranicznego [nastąpiło] ożywienie w drobnicy kolonialnej. [Widoczna jest] lekka wyżka cen ryżu, kawy i towarów korzennych. Rozprawienie pomarańczy odbiło się poważn[y] reperkusj[ami] na organizacji rozdziału w handlu rybnym (szprotek przede wszystkim). Drobnny handel pośredniczy (wózkowy) przerzucił się całkowicie na handel pomarańczami.

Niestykanie obfite połowy szprotek w styczniu br. zniżyły cenę zakupu przez wędzarnie do 2,50 [zł] i 3,00 zł za 100 kg. Katastrofalne niskie połowy szprotek w grudniu ub. roku uformowały cenę zakupu w wysokości ok. 20 zł za 100 kg. Nadmiar materiału zniżył cenę tak dalece, że rybacy dążą do uzyskania godziwej ceny. Obecna cena nie [o]płaca kosztów połowu. Rybacy nawet wstrzymują się od połowów. Z powodu nie podporządkowania się tym rygorom [przez] niektórych rybaków, doszło do tego, że jednemu z [nich] wyrzucono ok. 20 cetnarów świeżo złowionych szprot do wody. Poza tym rybacy i przemysłowcy starają się o obniżkę taryfy kolejowej dla szprotek, która obecnie, przy cenie 2,50 do 3,00 zł za 100 kg szprotek, jest istotnie za wysoka. Sytuację w przemyśle wędzarnianym pogarsza jeszcze konkurencja Gdańska, gdzie przemysłowcy korzystają z wielu ułatwień ze strony władz gdańskich.

W wyniku konferencji, która odbyła się 26 stycznia br., BGK zamierza przyjąć z pomocą wędzarnianym kredytem w wysokości od 150 do 200 tysięcy zł.

Przygotowująca się kampania budowlana zarysowuje się b[ardzo] korzystnie. Dzisiejsze dane zamierzeń budowlanych pozwalają ustalić cyfrę 25 milionów [zł] na przebudowę w zbliżającym się sezonie budowlanym.

W życiu poszczególnych partii politycznych jedynie w NPR oraz [w] BBWR zauważono zwiększającą się aktywność. NPR usiłuje odbudować swoje wpływy na tut[ejszym]. terenie. Działa w tym kierunku [Antoni] Antczak - prezes okręgowy z Torunia. Wybory nowego Prezydium Rady Grodzkiej BBWR i z kolei mianowanie komisarycznego prezydium odbiło się szerokim echem u miejscowego społeczeństwa. Niezadowolony wyrok opinia publiczna tłumaczy brakiem zaufania czynników miarodajnych (ma się tu na uwadze również władze państwowe) do niektórych osób wysuniętych do prezydium. Skład nowego prezydium (komisarycznego) nie budzi zastrzeżeń. [Przeciwnie] - podkreślana jest czysta i ideowa przeszłość większości nominatów.

II. SPRAWOZDANIE PRASOWE.

Kierownictwo oddziału „Codziennej Gazety Handlowej” po Romanie Szykiewiczzu objął w styczniu br. Tadeusz Jan Nowicki. 4 stycznia br. powstał oddział wychodzącego w Wilnie „Przeglądu Handlowo-Gospodarczego”, [którego] kierownikiem został urzędnik firmy „[Det] Bergenske [Dampskibsselskab]” Mieczysław Boczar. 6 stycznia br. zaczął wychodzić w Gdyni tygodnik (antysemicki) „Hasło Pomorskie”. Redaktorem odpowiedzialnym tygodnika jest Jan Bednarz. Wycofano wskutek zarządzonych zajęć: nr 12 czasopisma „Orędownik” z [dnia] 16 stycznia [19]35 [r.] w ilości 14 egzemplarzy, czasopisma „ABC” z 20 stycznia [19]35 [r.] w ilości 9 egzemplarzy, [nr] 20

[czasopisma] „Kurjer Poznański” z 19 stycznia [19]35 [r.] w ilości 22 egzemplarzy, [nr] 16 [czasopisma] „Orędownik” z 20 stycznia [19]35 [r.] w ilości 15 egzemplarzy, [nr] 17 [czasopisma] „Dziennik Bydgoski” z 20 stycznia [19]35 [r.] w ilości 32 egzemplarzy.

III. POLSKI RUCH POLITYCZNY.

BBWR. Rada Grodzka odbyła w ciągu miesiąca stycznia 14 posiedzeń. Na jednym z nich dokonano wyboru nowego prezydium Rady. Wybory te jednak nie zostały zatwierdzone przez Radę Wojewódzką. Powołano przeto zarząd komisaryczny Rady w następującym składzie: kierownik oddziału BGK Władysław Grabowski - prezes, dyr.[ektor]. firmy „Polskarob” [inż.] Napoleon Korzon, mjr Julian Michalik i dyr. firmy „Paged” Stanisław Tor - wiceprezesi, kierownik Zakładu Oczyszczania Miasta [Józef] Rawski - kierownik sekretariatu, [gimnazjalny] prof. [Józef] Niemiec - kierownik sekcji społecznej i jako [jego] zastępca naczelnik Wilczyński, [gimnazjalny] prof. [Tadeusz] Gotaszewski i jako zast[ępcę]. dr [Roman] Reichert - kierownicy sekcji kulturalno-oświatowej, dyr. [Stanisław] Łęgowski i jako zast[ępcę]. Jan Grubba - kierownicy sekcji samorządowej [oraz] inż. Korzon - kierownik sekcji gospodarczej. Niezatwierdzenie wybranego prezydium oraz wyeliminowanie z komisarycznego zarządu dyr. [Józefa] Kawczyńskiego i inż. [Włodzimierza] Pro[c]haski odbiło się tu szerokim echem. Co prawda opinia publiczna od dawna zarzucała wymienionym wykorzystywanie funkcji społecznych dla własnych celów (poprawienie własnej sytuacji materialnej). A jednak odsunięcie ich od dalszego uczestniczenia w Radzie Grodzkiej było szeroko komentowan[ym] i zgoła niespodziewanym posunięciem władz wyższych Bloku. W stosunku do komisarycznego zarządu nie wysuwano zastrzeżeń.

Stronnictwo Narodowe nie przejawiało większej działalności. Powstałe niedawno placówki Wydziału Młodych SN nie znajdują chętniejszych do pracy politycznej i pędzą żywot anemiczny. W stowarzyszeniach katolickich akcja SN objawia się w ten sposób, że kler o obliczu zdecydowanie endeckim urabia sobie kadry ludzi zaufanych, którzy, choć dość niedostatecznie uświadomieni politycznie, w razie potrzeby zostaną pchnięci do pracy politycznej.

NPR. Zanotowano tu objawy, zmierzające do odbudowy miejscowych placówek i wskrzeszenia utraconych kiedyś wpływów. Bawił tu kilkakrotnie prezes okręgowy Antczak z Torunia. Prowadził on ożywione rozmowy z [Pawłem] Burczykiem i Kręglewskim, polecając im zwrócić większą uwagę na młodzież „enpe[e]rowską”. Poza tym zalecił im zwrócenie szczególniejszej uwagi na element kaszubski i pozyskanie go dla partii. Antczakowi chodzi o przygotowanie kampanii przedwyborczej. Na odbytej w styczniu konferencji, poza Antczakiem, uczestniczyli: Burczyk, Kręglewski, prezes Komitetu Miejskiego Wierzbowski oraz delegaci z powiatu morskiego, tczewskiego i kartuskiego (razem było 15 osób). Delegaci w swoich sprawozdaniach podkreślili, że wynik wyborów do rad gromadzkich wypadł dla NPR zadowolająco. W końcu [spotkania] Antczak wydał obecnym kategoryczny rozkaz odbudowania agend NPR i rozprzestrzeniania wpływów partii do rozmiarów, jakie miała w czasie sw[ojego] największego powodzenia. Oświadczył on, że opieszatych będzie bezwzględnie usuwał.

PPS CKW. Nie wykazała żadnej działalności

IV. MNIEJSZOŚCI NARODOWE.

Żydzi. Grupa s[y]jonistów rewizjonistów (Brith Trumpeldor[-Betar]) koniecznie chce uczestniczyć w pracach niedawno powstałego „Zjednoczenia S[y]jonistycznego”. Napotykać jednak na opór tego ostatniego „brith trumpeldorczy” prowadzą z nim pewnego rodzaju wojnę, przy czym oświa[d]czają buńczucznie, że nie dopuszczą do rozwoju „Zjednoczenia”. Sprawa ta jest powtarzającym się tu stale objawem wewnętrznych tarć i niesnas[e]k, jakie mają miejsce wśród miejscowych Żydów. S[y]joniści rewizjoniści ostatnio noszą się z zamiarem stworzenia nowej organizacji, tzw. „Brith Hael”, wzorowanej na p[ar]zysposobieniu. w[ojskowym]., [której] komendantem miałby zostać niejaki [Szymon Henryk] Kilber[t], oficer rezerwy WP. Między zarządem Tymczasowego Komitetu Dla Spełniania Zadań Gminy Żydowskiej w Gdyni a ogółem ludności żydowskiej również istnieją tarcia. Część Żydów zamierza, przynajmniej tak się wyraża, otworzyć nowy Dom Modlitwy. Usuniętemu sekretarzowi gminy [Leonowi] Wołyńskiemu zarząd zarzuca popełnienie malwersacji pieniężnych. Wołyński [z kolei] twierdzi, że usunięto go dlatego, że za dużo wiedział o gospodarce zarządu. Sprawa ta ciągnie się już dość długo. Ostatecznie Wołyński zdecydował się oddać tę sprawę do rozstrzygnięcia Okręgowej Gminie [Wyznaniowej] Żydowskiej w Kartuzach.

Niemcy. W związku z utworzeniem w Orłowie [Morskim] placówki „Deutsche Vereinigung” niektórzy miejscowi Niemcy [i zarazem] obywatele polscy, objawiają ożywioną działalność agitacyjną za tym związkiem. Agitację prowadzą [Fritz] Poznański i Kolmetz, którzy nie wahają się również odwiedzać i miejscowych Kaszubów. Agitacja ich idzie poza tym w kierunku odpowiedniego przygotowania wyborców na konieczność skonsolidowania się i doprowadzenia do wyboru jednego posła-Niemca z okręgu morskiego. Do tymczasowego zarządu placówki „Deutsche Vereinigung” w Orłowie [Morskim] weszli z miejscowego terenu [Karol] Wachmeister i Fritz Poznański.

V. SEKTY RELIGIJNE.

Sprawozdanie negatywne.

2

1935 lut 14, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II. BP-6/35 Tjn. Wicekomisarza Rządu w Gdyni inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc styczeń 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 75-80.

I. SYTUACJA OGÓLNA.

Nowopowstałe komórki KPP nie przejawiały tu w miesiącu styczniu 1935 [r.] żadnej działalności. Sytuacja w ruchu zawodowym, w porównaniu z ubiegłym miesiącem, nie uległa większym odchyleniom. Bierność członków oraz brak ciągłości w pracy przywódców ruchu zawodowego w wysokim stopniu wpływają hamująco na rozwój i żywotność związków zawodowych. Oczywiście, że ciężki stan finansowy związków jest i był czynnikiem, który stale wpływał ujemnie na rozwój ruchu zawodowego w Gdyni. ZYT, jak to zaznaczono w poprzednim sprawozdaniu, stara się usilnie o uzyskanie zezwolenia na dokonywanie przetadunków w porcie, którymi zająć miałaby się stworzona w tym celu spółdzielnia robotnicza. Zaobserwowano poza tym stały odpływ członków związków zawodowych do organizacji p[rzysposobienia] w[ojskowego]. Liderzy związkowi twierdzą, że członkowi związku zawodowego trudno jest dzisiaj otrzymać pracę, natomiast przynależność do Zw[iązku]. Rez[erwistów]. [RP], czy też Związku Strzeleckiego, jest dobrą legitymacją u pracodawcy portowego, tak że uzyskanie pracy przez tych członków jest rzeczą stosunkowo łatwą. Członkowie związków zawodowych wstępują [więc] licznie do organizacji p[rzysposobienia]. w[ojskowego]., a płacąc tam minimalne składki i mając gwarancję łatwiejszego uzyskania pracy, występują z[e] związków zawodowych, gdzie składki są stosunkowo wysokie. Robotnicy portowi narzekają stale na brak dostatecznej kontroli ze strony Inspekcji Pracy. [...]

VIII. RUCH ZAWODOWY.

ZYT odbył dwa zebrania. Główną uwagę ZYT poświęca sprawie założenia spółdzielni robotniczo-przetadunkowej. Władze naczelné ZYT spodziewają się, że uzyskanie koncesji na przetadunki portowe ugruntuje tu pozycję ZYT, bo jest rzeczą jasną, iż robotnicy będą się garnęli do Związku, który potrafi im sam dać pracę. Sprawa ta dla ZYT przedstawia się jednak beznadziejnie wobec negatywnego stanowiska miarodajnych czynników. Dnia 13 stycznia br. odbyło się zebranie informacyjny dla robotników drzewnych (obecnych 20). [Referent Wiktor] Jaworski, wykorzystując nurtujące wśród robotników w firmie „Paged” niezadowolony z obecnych warunków płacy, usiłuje robotników tych ściągnąć do ZYT. Do zagadnienia płac robotników drzewnych Jaworski podchodzi rzucając hasło, że robotnicy drzewni są również robotnikami portowymi i z tej racji należy się im [stawka] 1,16 zł za godzinę pracy. Na początku Jaworski radził zebranym, [że] należy odpowiednio nastawić robotników do zamierzeń ZYT i skupić ich w tej organizacji. Natomiast do właściwej akcji, mianowicie walki o lepsze płace, Jaworski zamierza przystąpić wiosną br., w chwili wzmożenia pracy przetadunkowej na nowych placach [firmy] „Paged” w Obłuzu.

Zw[iązek]. Robotników Budowlanych. Dnia 27 stycznia br. odbyło się doroczne walne zebranie Związku Robotników Budowlanych. [W] zebraniu uczestniczyło ok. 70 członków, tzn. zaledwie 10% ogółu członków. Wskazywałyoby to na kompletny [brak] [za]interesowania się większości członków życiem organizacji.

Z[e] złożonego przez sekretarza okręgowego, [Teodora] Zielińskiego sprawozdania wynika, że Związek zamknął kasę saldem czynnym w wysokości 115 zł, że zaledwie 60 członków normalnie opłaca składki oraz, że Związek posiada zewidencjonowanych 1 300 członków. Ta ostatnia liczba jest jednak grubo przesadzona, ponieważ liczba członków w chwili obecnej nie wynosi więcej jak 700 osób. W prowizorium budżetowym na rok 1935 przewidziano kwotę 840 zł. na wydatki agitacyjne. W wyniku przeprowadzonych wyborów do Zarządu weszli: murarze - Robak, Jan Cichocki, Alfons Przybył i Wołkowski, brukarz Nowaczek, stolarz [Jan] Mierzwa i robotnicy budowlani - Antoni Kopeć i Dymek. Funkcje dla wybranych wyznaczone zostaną na najbliższym posiedzeniu Zarządu. Zieliński w swoim przemówieniu wyraził przypuszczenie, że absencja większości członków w pracach Związku jest tylko chwilowa i, że zbliżający się termin upływu umowy zbiorowej (31 marca) spowoduje powrót robotników budowlanych do Związku, a to tym pewniej, że już dzisiaj chodzą słuchy o zamiarze obniżenia płac. W wolnych wnioskach niejaki [Leon] Fl[on]s wyraził protest przeciwko zamiarowi „upaństwowienia związków zawodowych” [przez] Rząd.

Zw[iązek]. Robotników i Rzemieślników Z[jednoczenia] Z[awodowego] P[olskiego]. Miejscowy Oddział Węglarzy po uzyskaniu zgody właściwej centrali ZZP w Poznaniu na założenie Oddziału, wznowił sw[oj]ą działalność. Liczy obecnie 380 członków. Węglarze usilnie zabiegają o rozwiązanie przez Centralę Oddziału Robotników Portowych, którym sekretarzował [Franciszek] Bartkowiak. Liczą się oni z tym, że istnienie jednego oddziału ZZP usunie pewne zdezorientowanie, jakie panuje wśród niektórych członków. Bartkowiak organizuje obecnie rybaków, działała[jąc] przy tym w kierunku przyłączenia rybaków do BBWR.

Bezrobocie. Liczba bezrobotnych w miesiącu styczniu br. znacznie wzrosła i wynosiła w dniu 26 stycznia br.: umysłowych bezrobotnych 207, bezrobotnych marynarzy 176, bezrobotnych robotników 4234. Razem: 4617. Z tych [ostatnich] 514 pobiera zasiłki ustawowe, a 1 100 [...] świadczenia w P[ośrednictwie]. P[racy]. Bezrobotni na ogół zachowują spokój i nie zanotowano u nich żadnych wystąpień demonstracyjnych. Zdarzyły się jednak wypadki niezadowolonych z ich strony na tle otrzymywanych zasiłków w naturze za wykonaną pracę. W jednym wypadku bezrobotni uważali, że wydane im 25 kg węgla za 7 godzin pracy przy wyładunku węgla stanowi[ło] stanowczo za małe wynagrodzenie. Utyskiwali ponadto na złą organizację pracy w Komitecie Funduszu Pracy. Podobnie bezrobotni, składający podania o przyznanie im ustawowych zasiłków, skarżą, się na zbyt długie załatwianie tych spraw w Pośrednictwie Pracy. W kierunku usprawnienia działalności Komitetu wydane zostały odpowiednie zarządzenia. Ogólnie [rzec biorąc], jak, to wyżej zaznaczono, bezrobotni nie przejawiają tendencji do bardziej agresywnych wystąpień. Stwierdzono też, że na teren bezrobocia dotąd nie przenikają elementy wywrotowe.

IX. STRAJKI.

Sprawozdanie negatywne.

X. STAN BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO.

(Dział ten w opracowaniu odbiega częściowo od schematu ustalonego w okólniku Urzędu Wojewódzkiego Pomorskiego Nr D Sp BB 319 z dnia 30 stycznia 1935 r. z powodu odmiennych instrukcji Komendy Wojewódzkiej P[olicji]. P[aństwowej]. dla Policji i niemożności opracowania odpowiednio tego działu na podstawie dostarczonego materiału policyjnego). W porównaniu do ubiegłego miesiąca w stanie bezpieczeństwa publicznego na terenie m[iasta]. Gdyni nie zaszły poważniejsze zmiany. Stan ten jest na ogół zadowalający. Zanotowano wzrost kradzieży kolejowych (przeważnie węgla) oraz kradzieży z lasu (drzewo). Tłumaczyć to należy panującymi w styczniu silnymi mrozami, w czasie których biedota miejscowa wszelkimi sposobami starała się o opał.

[Statystyka wygląda następująco:] rozbój zwyczajny: zanotowano 2 wypadki, uszkodzenie ciała 3 (wzrost o 3), bunt i opór władzy 3 - były to wypadki oporu biernego, wskutek nadużycia napojów alkoholowych, inne przestępstwa przeciwko władzy 4 wypadki małej wagi. Bezpieczeństwo na kolei: wypadków kradzieży [...] 41 i to przeważnie kradzieży węgla (wzrost o 20). Kradzieże z pola i lasów - 19 wypadków kradzieży z lasów państwowych. Kradzieże kieszonkowe [...] 3 wypadki, kradzieże mieszkaniowe 49, kradzieże środków lokomocji 15 (rowerów), inne kradzieże 70. Najtrudniej zwalczać jest kradzieże kolejowe, ponieważ teren kolejowy w Gdyni jest otwarty na szerokiej przestrzeni, a poza tym, że względu na silny ruch kolejowy, pociągi towarowe (węglowe) nadjeżdżają w zbyt rolnym tempie, tak że wskoczenie na wagon nie przedstawia większej trudności.

[...] Znotowano 26 wypadków zakłócenia spokoju publicznego i 79 wypadków opilstwa (spadek o 43). Wypadki opilstwa i związane z tym wypadki zakłócenia publicznego w Gdyni notowane są na porządku dziennym. Znajduje to swoje wytłumaczenie w charakterze portowym miasta. Wypadki zakłócenia spokoju publicznego wiążą się przeważnie z nadużyciem napojów alkoholowych. Włóczęgostwo i żebranina - ok. 30 wypadków. Wyniki akcji rozbijania: - odebrano krótkiej broni palnej 15 sztuk, pałek gumowych 2 sztuki, nabożów rewolwerowych 12 sztuk. Pożary [spowodowane] wadliwą konstrukcją komina 1, nieostrożnością 3. Ogółem pożarów: 4. Straty: 200 zł.

Statystyka przestępczości za miesiąc styczeń 1935 r.		
[Rodzaj przestępstwa]	Styczeń 1935 r.	Grudzień 1934 r.
Najcięższe przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu i mieniu		
Rabunek, rozbój w bandzie	-	-
Rabunek zwyczajny	2	-
Morderstwo, zabójstwo w bandach	-	-
Morderstwo zwyczajne	-	1
Uszkodzenie ciała	8	5
Przestępstwa przeciw władzy państwowej		
Bunt i opór władzy	3	4
Przestępstwa polityczne	-	-
Inne przestępstwa przeciw władzy	4	7
Przestępstwa przeciw mieniu państwowemu		
Kradzieże kolejowe z włamaniem	-	-
Kradzieże kolejowe bez włamania	41	21
Kradzieże węgla z pociągów	-	-
Kradzieże przewodów telegraficznych i telefonicznych	-	-
Kradzieże z pola i lasu	19	2
Potajemne gorzelnictwo	-	-
Kradzieże, przestępstwa przeciw mieniu prywatnemu		
Kradzieże kasowe z włamaniem	-	-
Kradzieże z włamaniem (i mieszkaniowe)	49	-
Kradzieże kieszonkowe	3	1
Inne kradzieże bez włamania	70	149
Kradzież koni i bydła	-	-
Pożary		
Podpalenie zbrodnicze	-	-
Pożary przypadkowe	4	1
Pożary z przyczyny nieustalonej	-	-
Inne		
Zakłócenie spokoju publicznego	26	26
Opilstwo	79	122
Żebranina i włóczęgostwo	30	13
Odbieranie broni		
Odebranie broni palnej	15	8
Odebranie broni białej	-	-

XI. SYTUACJA NADGRANICZNA.

W okresie sprawozdawczym przytrzymano za przekroczenie granicy cztery osoby, a za nielegalny pobyt w Polsce siedem osób.

XII. SZPIEGOSTWO I DYWERSJA.

Sprawozdanie negatywne.

XIII. RÓŻNE.

W solarniach śledzi firm „Mewa” i „Polonja” miały miejsce zatargi na tle płac. Zatargi te zostały szybko zlikwidowane wskutek zgody właścicieli firm na przejście do stawek płac, jakie zażądały [od nich] robotnice. Wynagrodzenie za pracę akordową robotnice otrzymywały takie, jakie same poprzednio ustaliły. Przekonawszy się w trakcie pracy, że w sumie wychodzi mniej niż poprzednio, robotnice zażądały znowu innych stawek. Obecnie za godzinę pracy otrzymują od 40 [do] 55 gr. Akordowo otrzymują 7 zł od spakowania całej beczki, przy czym płaca akordowa [podzielona] jest na czynności składowe ([takie] jak otwieranie i zamykanie beczek itp.).

3

1935 kwietnia 3, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i mniejszości narodowych Nr II. BP-1/35 Tjn. Wicekomisarza Rządu w Gdyni inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc marzec 1935 roku, oryg. mps., APG OIG, sygn. 682/2300, s. 9-14, 56-58.

I. SYTUACJA OGÓLNA.

Pod względem gospodarczym sytuacja na ogół pozostaje bez zmian. W ostatnich miesiącach zaobserwowano powolny ruch wkładów finansowych i lokaty kupców [oraz] sfer gospodarczych z Gdańska, a także wkłady ściśle oszczędnościowe do instytucji kredytowych w Gdyni. Objaw ten przyjął w tej chwili charakter stały. Składają się na to dwie przyczyny - ucieczka od guldena gdańskiego i obawa przed eksperymentami etatyzowania gospodarki prywatnej w Gdańsku.

Wśród kupiectwa gdyńskiego zaobserwowano coraz szersze zakupy gotówkowe i b[ardzo]. dobry wykup weksli. W handlu zagranicznym nastąpiło pewne ożywienie w towarach kolonialnych i owocach. Zwyżka cen towarów kolonialnych [jest] dyktowana podwyżką cła. Dalej obserwuje się tu powolne, lecz stałe finansowanie importu i tranzytu przez gdyńskie banki prywatne (Bank Powszechny finansuje częściowo tranzyt do Czechosłowacji i Rumunii). Dom Bankowy J[ózefa]. Kugla wykazuje coraz szerszą i śmielszą akcję, wrywając klientów bankom gdańskim. W porównaniu do ubiegłego roku zauważono, że pod wpływem akcji Domu Bankowego Kugla wszystkie istniejące w Gdyni oddziały banków prywatnych przeszły dzisiaj do finansowania obrotów w handlu zamorskim.

Kredytowanie rzemiosła [jest] nadal anemiczne. Dotychczas nie uregulowana została sprawa zabezpieczenia kredytu rotacyjnego w BGK, czyli że Kom[unalna]. Kasa Oszczędności [w Gdyni] nie korzysta z tego kredytu dla finansowania rzemiosła.

Okres postu polepszył [trochę] koniunkturę na ryby morskie, jednak nie w rozmiarach spodziewanych przez rybaków, przemysłowców i kupców rybnych. Zwłaszcza zbyt szprotów, których połowy ostatnio zawiodły, [został] utrudniony ze względu na konkurencję Gdańska. „[Danziger] Fischzentrale” w Gdańsku, w przeciwieństwie do Spółdzielni Rybaków Morskich w Gdyni, obniża ceny przez bardzo dobrze uregulowany zakup, [i] co zatem idzie może dostarczyć wędzaczom szproty za niskie ceny. Zmniejszenie się konsumpcji ryb morskich w czasie postu niewątpliwie zostało spowodowane też zubożeniem najszerszych warstw społecznych.

Ugrupowania polityczne nie ujawniły większej działalności. BBWR zajęty był organizacją uroczystości imieninowych [Marszałka Józefa Piłsudskiego] i manifestacji, związanej z uchwaleniem nowej Konstytucji. SN poświęca się wyłącznie działalności wewnętrznej. Zamierzone przez NPR wygłoszenie odpowiedniego odczytu w rocznicę uchwalenia Konstytucji z 17 marca br. skończyło się fiaskiem, wskutek nie przybycia właściwego prelegenta i braku zainteresowania się członków tą kwestią.

Spośród objawów życia społecznego wypada podkreślić uroczystości imieninowe ku czci Marszałka [Józefa] Piłsudskiego i manifestację odbyłą z okazji uchwalenia nowej Konstytucji. O ile sprawą Konstytucji żywo

interesowały się i szeroko [ją] komentowały sfery inteligentkie, o tyle szerszy ogół społeczeństwa [wobec] faktu uchwalenia nowej Konstytucji przeszedł obojętnie. Nowa Konstytucja znalazła na ogół przychylny oddźwięk.

II. Sprawozdanie prasowe.

Z dniem 1 marca br. przestał wychodzić tygodnik ilustrowany „Latarnia Morska”. Dr [Stanisław] Bobkowski, wydawca tygodnika, oświadczył, że likwiduje go z powodu [braku rentowności]. Wydawca „Przeglądu Handlowo-Gospodarczego” usunął z dniem 10 marca br. dotychczasowego kierownika miejscowego oddziału, M[ieczysława] Boczara, nie ustanawiając zastępcy.

Wskutek zarządzonych zajęć wycofano: czasopismo „Słowo Pomorskie” nr 55 z dn[ia]. 7 marca [19]35 [r.] w ilości 10 egzemplarzy, [czasopismo] „Gazeta Warszawska” [nr] 84 z [dnia] 21 marca [19]35 [r.] w ilości 19 egzemplarzy, [czasopismo] „Kurjer Poznański” [nr] 137 [z dnia] 23 marca [19]35 [r.] w ilości 9 egzemplarzy, [czasopismo] „Kurjer Poznański” [nr] 141 [z dnia] 26 marca [19]35 [r.] w ilości 6 egzemplarzy i [czasopismo] „Dziennik Bydgoski” [nr] 71 [z dnia] 26 marca [19]35 [r.] w ilości 18 egzemplarzy.

III. POLSKI RUCH POLITYCZNY.

BBWR odbył 35 zebrań oraz zorganizował, względnie uczestniczył w organizacji pięciu akademii, odbytych bądź to z okazji uroczystości imieninowych [Marszałka Józefa Piłsudskiego] w dniu 19 marca, bądź też z okazji uchwalenia nowej ustawy konstytucyjnej. Ponadto w okresie odbywania walnych, dorocznych zebrań i przeprowadzania wyborów nowych władz, w wielu związkach społecznych, BBWR wpływa[ł] w licznych wypadkach na skład osobowy zarządów. Dalszy rozwój BBWR podkreślony został utworzeniem nowego Komitetu Dzielnicowego w Witominie.

Stron[nictwo]. Nar[odowe]. Właściwej fuzji, pod względem organizacyjnym, Wydziału Starszych z Wydziałem Młodych nie zaobserwowano. Tym bardziej, że Wydział Starszych nie objawiał samodzielnej działalności, odgraniczonej od przejawów życia Wydziału Młodych. Kierownicy Wydziału Starszych tak samo spełniali funkcje kierownicze w Wydziale Młodych i [tam] właściwie włożyli więcej pracy. Stronnictwo Narodowe w okresie sprawozdawczym odbyło 1 zebranie, na którym adw[okat]. [Stefan] Jankowski, radny [Gdyni], omawiał budżet miasta. Ponadto Jankowski, polemizując [z] atakami prasy prorządowej, wspominał, że SN nie dąży do żadnego przewrotu w sensie rewolucyjnym, lecz do uświadomienia społeczeństwa w duchu narodowym, zatem mylnie są, jak się wyraził, poglądy obozu sanacyjnego, który uważa SN za jakąś partię wywrotową. Słaba działalność Zarządu była przedmiotem licznych interpelacji, a nawet agresywniejszych wystąpień byłych członków b[yłego] OWP, którzy domagali się bardziej ekscytującej na zewnątrz aktywności zarządu. Wyrażane były nawet zdania o wystąpieniu przeciwko zarządowi i utworzeniu nowego. Działalność „Deutsche Vereinigung” jest bardzo pilnie śledzona przez SN, zwłaszcza, że miały miejsce fakty przystąpienia członków SN do „D[t]V”. SN zamierza w najbliższym czasie wydać odpowiednie ulotki do Kaszubów. Poczytność pracy endeckiej ostatnio się wzmożła. Dotyczy to przede wszystkim „Orędownika”.

IV. MNIEJSZOŚCI NARODOWE.

Żydzi. Życie polityczne. Żydowskie ugrupowania polityczne wykazują zupełny brak aktywności. Centrala Ligi Pomocy Pracującym w Palestynie zagroziła miejscowemu Oddziałowi rozwiązaniem, o ile [ten] nie wzmoże sw[oj]ej żywotności. Niedawno powstałe „Zjednoczenie S[y]jonistyczne” [także jej] nie wykazuje, a swoją działalność ogranicza do zbierania funduszy na „Kerem Kajamet [Lelsrael]” i „Keren [ha-]j[e]sod”. S[y]joniści rewizjoniści po dłuższej niemocy w dniu 31 marca [19]35 r. urządzili akademię żałobną dla uczczenia pamięci [Józefa] Trumpeldora. Na akademię tę przybył z Warszawy dr Junitsman, członek Komendy Naczelnej „Brith Trumpeldor[-Betar]”. Na uwagę zasługuje obecność na sali dr [Janusza] Raucha, dawnego zdecydowanego przeciwnika miejscowych działaczy „Brith Trumpeldor[-Betar]”. W akademii wzięło udział ogółem ok. 100 osób. Na wstępie odegrany został polski hymn narodowy, [a] następnie wygłoszone zostały deklamacje oraz produkcje koncertowe.

Życie wyznaniowe. Wskutek licznych skarg na działalność zarządu Komitetu Dla Spełniania Zadań Gminy [Wyznaniowej] Żydowskiej w Gdyni ze strony społeczeństwa żydowskiego, jak i Związku Drobnych Kupców [Żydowskich], sprawą tą zajął się prezes okręgowy [Hermann] Rosenthal z Wejherowa. [Wyżej] wymieniony powołał specjalną Komisję Rewizyjną, do której weszli dr [Bronisław] Schläger, [Abraham] Frisz, [Rywen] Kotek i inni, celem zbadania stawianych zarządowi zarzutów. Z chwilą powołania tej Komisji, członkowie zarządu urażeni w sw[oj]ej ambicji zgłosili dymisję, jednak prezes okręgowy jej nie przyjął, twierdząc, że do czasu przeprowadzenia rewizji zarząd musi pełnić sw[oj]e funkcje, bo gdyby okazało się, że stawiane zarzuty są

śluszne, nie miałby kogo pociągać do odpowiedzialności. Jak wynika z uzyskanych informacji, to Komisja Rewizyjna, po wstępnym zbadaniu ksiąg, miała stwierdzić, że Zarząd prowadził zbyt rozrzutną gospodarkę, [a] ponadto dopuścił do tego, że [jej] sekretarz, Leon Wołyński, popełnił defraudację, której suma sięga 3 000 zł.

Wskutek relacji Komisji Rewizyjnej, która w dalszym ciągu prowadzi badanie ksiąg, prezes Rosenthal zawiesił w sw[oi]ch czynnościach Zarząd, przy czym miał powiedzieć, że o ile stwierdzi, że Wołyński faktycznie z winy Zarządu dopuścił się defraudacji, niezwłocznie sprawę skieruje do władz sądowych. Po tych rewelacjach b[ył] sekretarz Wołyński, obawiając się konsekwencji karnych, opuścił Gdynię i wyjechał do Warszawy. W dniu 31 marca 1935 r. ponownie bawił w Gdyni prezes Rosenthal i prowadził rozmowy z różnymi osobistościami, celem powołania nowego Zarządu gminy. Na razie rozmowy [te] nie dały pożądaných wyników, gdyż proponowani kandydaci odmawiają sw[oj]ej współpracy do czasu wyjaśnienia afery, w którą poprzedni Zarząd częściowo był wplątany. Rosenthal wobec tego nosi się z zamiarem powołania specjalnej komisji w składzie 5 osób.

Niemcy. Spośród niemieckich zrzeszeń mniejszościowych na miejscu występuje jedynie „Deutsche Vereinigung”. „D[t]V” w ostatnim czasie znacznie poprawiło swój stan organizacyjny. Dnia 1 marca br. odbyło swoje pierwsze zebranie w Gdyni-Chyloni. [Było ono] pełne manifestacji z okazji przejęcia Zagłębia Saary przez Rzeszę. (Sprawozdanie z przebiegu zebrania złożyłem pismem z [dnia] 6 marca [19]35 r. nr II.BP. 101/35 Pf.).

Spośród dalszych przejawów żywotności organizacyjnej na tu[tejszym] terenie w okresie sprawozdawczym uzyskano następujące informacje.

Ostatnio założono w Gdyni 6 bojówek „D[t]V” tzw. „Überfallkommando”. Bojówka taka składa się z 8 członków, mniej-więcej w wieku od 21 do 30 lat. Członkowie odbywają specjalne ćwiczenia w Demptowie (osiedle gdyńskie), pod kierownictwem Kurta Banduscha z Chyloni i Leona Górskiego, kołodzieja z Demptowa. Uzbrojenie bojówek stanowi krótka broń palna, 14 naboji i pałka gumowa, które to przedmioty dostarczyć miał z Gdańska Horst Kühl zam[ieszkały] w M[ałym]. Kacku. Zadaniem bojówek jest ochrona wieców i zebrań oraz interwencja w czasie zamieszek politycznych. W najbliższym czasie członkowie bojówek mają otrzymać nowe, kompletne umundurowania.

Horst Kühl z polecenia Konsulatu Niemieckiego w Bydgoszczy zebrał od członków „D[t]V” ok. 800 niemieckich książeczek wojskowych, z których zrobił wyciągi dla tych członków, którzy posiadają niemieckie odznaczenie wojskowe, tzw. „żelazny krzyż”. Odznaczeni mają w maju br. otrzymać po 370 marek niem[ieckich]. tytułem jednorazowych zapomóg. Według oświadczenia Kühla wszyscy członkowie „D[t]V”, którzy walczyli w armii niemieckiej w czasie ostatniej wojny otrzymać mają [odznaczenia]: frontowcy krzyż z dwoma mieczami, ci z etapu - krzyż z jednym mieczem, [zaś] wdowy po poległych - krzyże bez mieczy.

Wg dalszych informacji z ramienia „D[t]V” nieznanymi z nazwiska osobnikami z Gdańska rozpoczęła tu [wśród] dzieci, chodzących do szkół powszechnych, naukę języka niemieckiego. W tej chwili uczy się u tego osobnika, który naukę udziela sposobem wędrownym, 60 dzieci. O ile miejscowa placówka „D[t]V” zdoła zmobilizować 120 dzieci, [...] wystąpi z żądaniem utworzenia szkoły niemieckiej w Gdyni.

Na ostatnim poufnym zebraniu, które się odbyło w dniu 24 marca br. u Horsta Kühla w M[ałym]. Kacku, przy współudziale [Gerharda] Behrenda von Grass[a] z Kłanina i [Fritza] Rodenackera z Celbowa, zebrani udzielali sobie nawzajem następujących informacji: na mające się odbyć w dniu 7 kwietnia br. wybory w Gdańsku przysłano z Rzeszy 30 000 hitlerowców, bo w dniu tym Gdańsk z powrotem przypadnie Niemcom. Na pograniczu w Malborku i Kwidzynie znajdują się oddziały hitlerowskie w sile 40 000 ludzi, gotowych do wkroczenia do Gdańska, a następnie na Pomorze, które wkrótce również przypaść ma Niemcom. Oddziały hitlerowskie są w ścisłym porozumieniu z członkami „D[t]V”, którzy będą [je] informować o ewentualnych ruchach wojsk polskich. Członkowie „D[t]V”, których liczba wynosić ma 70 864, na wypadek jakiegokolwiek konfliktu współdziałać będą ze wspomnianymi oddziałami hitlerowskimi.

Tego rodzaju akcja, podkopująca zaufanie ludności kaszubskiej do państwowości polskiej, daje się w terenie wyraźnie wyczuć. Kaszubi, wierząc tym wszystkim wersjom, a częściowo też z pobudek materialnych, wstępują licznie do „D[t]V” Bezczyńność zaś władz, którą specjalnie podkreślają pisma opozycyjne, stwarza taką sytuację, że ludność tym bardziej utwierdza się w przekonaniu, że wersje „D[t]V” są prawdziwe.

V. SEKTY RELIGIJNE.

Sprawozdanie negatywne.

1935 kwiecień 10, Gdynia - Sprawozdanie kwartalne z życia polskich związków i stowarzyszeń Nr II. BP-12/35 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za okres od 1 stycznia do 31 marca 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 146-158.

I. CZĘŚĆ OGÓLNA.

Uwagi ogólne. Ubiegły kwartał minął pod wrażeniem pewnego ożywienia życia społecznego. Trwający dłuższy czas okres karnawału stał się powodem wielkiej liczby imprez o charakterze zabawowym i towarzyskim. Objaw ten ze względu na swój przerost w stosunku do właściwej pracy, która nie uległa w poszczególnych zrzeszeniach wybitniejszemu zwiększeniu, ocenić należy ujemnie. Albowiem usiłowania większości związków w kierunku zmontowania wewnętrznej akcji organizacyjnej, szkoleniowej, odczytowej itp. nie przyniosły pożądanych rezultatów. Odbyte w szeregu zrzeszeń wybory nie zmieniły układu sił i nie przyniosły większych niespodzianek. Zanotować tu wypada ustąpienie z pracy społecznej w LOPP kontradmirała [Józefa] Unruga oraz sędziego dr. [Bolesława] Pikora, a poza tym nie wybranie redaktora [Mieczysława] Mistata, twórcy Związku Lokatorów, na prezesa tegoż Związku. Wystąpienia zewnętrzne, które miały miejsce w dniach obchodu rocznicy odzyskania [dostępu do] morza, uroczystości imieninowych ku czci Marszałka [Józefa] Piłsudskiego i manifestacji z okazji uchwalenia nowej Konstytucji podkreśliły żywotność organizacji prorządowych, [takich] jak Związek Rezerwistów [RP] i Związek Strzelecki. Uroczystości imieninowe ku czci Marszałka Piłsudskiego przeszły bez żadnych zgrzytów - przeciwnie, odbyły się w doskonałej harmonii. Stowarzyszenia katolickie brały udział z[e] sztandarami w defiladzie, a na akademii członkowie Stowarzyszenia Młodzieży Katolickiej wygłaszali deklamacje o Marszałku Piłsudskim.

Pośród związków b[yłych]. wojskowych sw[o]ją działalnością na pierwsze miejsce wybijają się: Związek Rezerwistów [RP], Związek Inwalidów Wojennych [RP] oraz Związek Legionistów [Polskich]. O ile praca Związku Inwalidów Wojennych [RP] oraz Związku Legionistów [Polskich] nacechowana była spokojem i dała bardzo dobre rezultaty, o tyle życie zewnętrzne Związku Rezerwistów [RP] było świadkiem rozgrywki osobistej kilku osób [z jego] Zarządu. Antagonizmy osobiste, które od dawna nurtowały [...] członków Zarządu Pow[iatowego]. Zw[iazku]. Rez[erwistów RP]. doprowadziły do tego, że pewna część działaczy [tego] Związku, z powodu rażącego braku dyscypliny, została zawieszona w czynnościach członkowskich. Grupa zawieszonych członków wystąpiła z listem otwartym, czyniąc w nim szereg zarzutów prezesowi [Stanisławowi] Majewskiemu. Mimo ujemnego znaczenia tego incydentu Związek Rez[erwistów]. [RP] szybko wrócił do stanu normalnego, a podekscytowane umysły znacznie się uspokoiły. Stowarzyszenia o znaczeniu ogólnospołecznym działalność sw[o]ją zamknęły w dotychczasowych ramach, wykazując szerszą akcję charytatywną.

DZIAŁ A. ZWIĄZKI MŁODZIEŻY.

Z objawów życia zrzeszeń młodzieżowych wypada zaznaczyć próby ponownego zmontowania tu Straży Przedniej. Inne zrzeszenia młodzieżowe utrzymały swoją żywotność na dotychczasowym poziomie i niczym znacniejszym [jej] nie podkreśliły. Związek Strzelecki po ostatnio dokonanej rewizji personalnej uległ dalszemu wewnętrznemu scementowaniu.

DZIAŁ B. ZRZESZENIA GOSPODARZE (ROLNICZE).

Zrzeszeń podobnych na tu[e]jszym]. terenie nie ma.

DZIAŁ C. ZWIĄZKI B[YŁYCH]. WOJSKOWYCH.

Związek Rezerwistów [RP] był ponownie terenem wystąpień pewnej grupy członków. Wystąpienia te o charakterze zdecydowanie szkodliwym dla Związku odbyły się szerokim echem wśród ogółu społeczeństwa gdyńskiego. Sytuacja po pewnym czasie uległa znacznej poprawie i dzisiaj można już stwierdzić prawie całkowitą pacyfikację stosunków w Związku. Większość pozostałych związków b[yłych]. wojskowych odbyła doroczne walne zebrania. Wybory, może poza Związkiem Legionistów [RP], nie przyniosły większych niespodzianek.

DZIAŁ D. ZRZESZENIA KULTURALNO-OŚWIATOWE I OGÓLNOŚPOŁECZNE.

PCK, PBK, LOPP, itp. urządziły cały szereg imprez dochodowych, na ogół udatnych. Dobrze pomyślana praca społeczna ujawniona zostały w działalności Rodziny Rezerwisty i Centralnego Komitetu Opieki nad Dzieckiem. Praca tych zrzeszeń dała jak najlepsze wyniki.

DZIAŁ E. INNE ORGANIZACJE.

Stow[arzyszenie]. Rob[otników]. Katolickich po dawnemu zamknęło sw[oj]ą działalność w ramach Akcji Katolickiej. Stowarzyszenie Właścicieli Nieruchomości okazuje dużo inicjatywy o ile chodzi o obronę materialnych interesów [swoich] członków, natomiast wydać tam nikłe zainteresowanie pracą społeczną. W Związku Lokatorów nastąpiła zmiana zarządu. Weszli do niego zupełnie nowi ludzie, a Mistał wybrany został tylko członkiem zarządu.

DZIAŁ F. ZRZESZENIA NOWE I ROZWIĄZANE.

Stowarzyszenia nowe nie zasługują na specjalną uwagę wobec małego ich znaczenia.

CZEŚĆ SZCZEGÓŁOWA.**DZIAŁ A. ZWIĄZKI MŁODZIEŻY.**

Legion Młodych odbył 15 zebrań, w tym jedno walne, na którym [wy]brano Juliusza Jastrzębskiego komendantem Obwodu, a Aleks[andra]. Mełenia inspektorem. Ponadto dokonano jeszcze wyboru delegatów na Zjazd Okręgu i Kongres LM. W ostatnim okresie Legion Młodych nie występował na zewnątrz, natomiast prowadził dość ożywioną pracę wewnątrzno-organizacyjną. Liczba członków Obwodu wynosi ok. 100. Nastroje w Obwodzie uległy pewnej zmianie. Ocenia się tam zdecydowanie ujemnie kampanię antyklerykalną, jaką od dłuższego czasu prowadziła praca Legionu Młodych. Politykę antyklerykalną uważa się tam jako taktycznie złe pociągnięcie.

Komisja Organizacyjna Okręgu Morskiego OMP wykazała dużo zabieg[ów] i inicjatywy, lecz brak świetlic i warsztatów przekreśla wyniki tej działalności. Jak już zaznaczono w poprzednich sprawozdaniach, jedynie świetlice postawione na odpowiednim poziomie dać mogą OMP warunki rozwoju.

Związek Strzelecki. Pod względem organizacyjnym [...] wykazuje stały postęp. Wystąpienia zewnętrzne bardzo udatnie podkreśliły żywotność Związku. Rewizja personalna, przeprowadzona pod kątem zmiany kierowników poszczególnych placówek, dała jak najlepsze wyniki, powodując znaczne wzmożenie tempa pracy. Na specjalne podkreślenie zasługuje fakt zajęcia w dniu 19 marca br. przez drużynę Związku Strzeleckiego w Gdyni drugiego miejsca w marszu Sulejówek-Belweder w konkurencji drużyn strzeleckich. Świadczy to jak najlepiej o racjonalnej zaprawie marszowej i intensywności szkolenia pod względem wojskowym Strzelców w Gdyni.

Straż Przednia, do niedawna nie wykazująca żadnej działalności, ostatnio dzięki inicjatywie prokuratora Krawca wznowiła sw[oj]e życie. Dnia 31 marca br. odbyła się odprawa zespołów Straży Przedniej z Gdyni, Tczewa, Wejherowa i Kościerzyny. Na odprawie ustalono szereg wytycznych dla prac w sezonie letnim.

Związek Młodzieży Pracującej „Jedność” nie wykazuje większej żywotności. Liczy mało członków. Wskutek zabiegów sekretarza okręgowego NPR, Kręglewskiego, Związek zaczyna coraz wyraźniej podkreślać sw[oj]ą ideową wspólnotę z NPR. W tym kierunku działa ponadto prezes Związku, Jan Tusk, kolporter „Obrony Ludu”.

Związek Harcerstwa Polskiego. Zanotowano tu dalszy wzrost liczby członków oraz wzmożenie aktywności Związku. Drużyna Morska zajęta jest intensywnym szkoleniem członków z zakresu wiadomości yachtingowych. Żywotność Związku była szczególnie zaznaczona wystąpieniami w dniu rocznicy odzyskania [dostępu do] morza oraz w dniu imienin Marszałka Józefa Piłsudskiego.

Towarzystwo Uniwersytetu Robotniczego odbył[O] 3 zebrania. Na jednym z nich wybrano nowy zarząd w następującym składzie: Kazimierz Werner - prezes, Teodozja Tycha - sekretarka i Leon Leja - skarbnik. TUR liczy obecnie 70 członków. Z ważniejszych przejawów działalności wewnętrznej wypada wymienić dokompletowanie biblioteki stowarzyszeniowej do 400 tomów z górą i urządzenie kilku odczytów. Pod względem finansowym TUR prezentuje się bardzo słabo.

Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Męskiej odbyło 12 zebrań, poświęconych bądź to sprawom Akcji Katolickiej, bądź też sprawom organizacyjnym. Dnia 17 lutego br. Stowarzyszenie zorganizowało uroczystą akademię z okazji 13. rocznicy koronacji Papieża Piusa XI. W uroczystościach rocznicy odzyskania [dostępu do] morza [oraz na] imieninach Marszałka Piłsudskiego Stowarzyszenie wystąpiło z[e] sztandarem. Na specjalną

uwagę zasługuje następujący fakt. Do Oddziału [...] Stowarzyszenia w Oksywiu usiłował wstąpić, znany ze sw[oj]ej „endeckiej” przeszłości politycznej, Antoni Mazurowski z Obłuża. Zamierzał on w Stowarzyszeniu zorganizować placówkę Stron[nictwa]. Narodowego. Z chwilą kiedy kierownictwo Oddziału dowiedziało się o właściwych zamiarach Mazurowskiego, unicestwiło jego akcję. Mazurowskiego popierał początkowo w [...] zamiarach zwolennik SN, ks. [Franciszek] Priss z Obłuża. Z momentem ujawnienia zamierzeń Mazurowskiego ks. Priss zaprzestał utrzymywać z nim jakichkolwiek stosunki osobiste. Poza tym [jednym] objawem usiłowania penetracji Stron[nictwa]. Narodowego w katolickich stowarzyszeniach młodzieżowych, innych w Gdyni nie [za]notowano.

Przysposobienie Wojskowe Kobiet dla Obrony Kraju odbyło kilka odczytów szkoleniowych i zebrań towarzyskich w[ę] własnej świetlicy. Stowarzyszenie to rozwija się pomyślnie. Na walnym zebraniu w dniu 18 lutego br. na przewodniczącą ponownie wybrano Irenę Sokotową.

DZIAŁ B. ZRZESZENIA GOSPODARZE (ROLNICZE).

Na terenie Gdyni podobnych zrzeszeń nie ma.

DZIAŁ C. ZRZESZENIA B[YLICH]. WOJSKOWYCH.

Związek Rezerwistów [RP] odbył w okresie sprawozdawczym 35 zebrań członkowskich, dokonując wyboru nowych zarządów w poszczególnych kołach. Wskutek silnych tarć, a nawet wystąpień na zewnątrz pewnej grupy członków Zarządu Powiatowego na tle osobistych ambicji i animozji, organizacja w pierwszej chwili jak gdyby podzieliła się na dwa obozy: stronników Stanisława Majewskiego i [...] dawniejszego prezesa Maksymiliana Bergera. Po powołaniu przez Zarząd Główny Komisarycznego Zarządu Powiatowego z Majewskim, jako prezesem, na czele, na jednym [z] zebrań Zarządu Powiatowego w bardzo ostrej formie wystąpił b[yl]y. komendant pow[iatowy]. Ferdynand Podhorodecki. Zarzucił [on] Majewskiemu inspirowanie intryg i rozbijanie organizacji. Z wystąpieniem tym solidaryzowali się Jan Sowa, Jan Podhorodecki, [Józef] Piorunowski, inż. [Jan] Kostka, Biskup Głogowski, którzy wraz z Ferdynandem Podhorodeckim opuścili salę obrad. Na skutek tego wystąpienia Komisaryczny Zarząd zawiesił wymienionych w czynnościach członkowskich, a Majewskiego, na jego życzenie, zwolnił z funkcji prezesa do czasu [przedstawienia] stawianych mu zarzutów. Niezadowoleni, a wymienieni poprzednio członkowie, wystosowali na łamach „Dziennika Gdynińskiego” list otwarty do Komisarza Rządu [w Gdyni, Franciszka Sokota] z zarzutami, że uchwała Zarządu Powiatowego jest dla nich krzywdząca, przy czym ostrzegali w tym liście przed skutkami politycznymi i społecznymi, jakie może za sobą pociągnąć wydalenie ich z[e] Związku Rezerwistów [RP]. Oczywiście list ten wywołał dużo zamętu w szeregach organizacji i dał grupie Bergera tym silniejszy atut do ręki w kierunku podkopywania zaufania do Komisarycznego Zarządu. Komisaryczny Zarząd w tej sytuacji wszczął jak najintensywniejszą akcję w kierunku złagodzenia panującego w organizacji fermentu. Akcja dała jak najlepsze wyniki. Praca organizacyjna wraca na normalne tory. Obecnie organizacja nastawiona jest na akcję umundurowania członków, mobilizując na ten cel odpowiednie fundusze.

Związek Inwalidów Wojennych RP odbył 10 zebrań, a na walnym [zebraniu], wybrał ten sam - z małymi zmianami - skład zarządu w osobach: Stanisława Greczyka - jako prezesa, Jana Mendlikowskiego - wiceprezesa oraz Franciszka Jęsiaka - sekretarza. Związek, którego głównym celem jest obrona praw członków, nabytych ustawą inwalidzką oraz pomoc materialna dla członków, wykazał dużą konsolidację wewnętrzną, co odbiło się nie tylko na podniesieniu znaczenia tej organizacji na zewnątrz, ale również do [statusu] materialnego przez spłatę prawie wszystkich, dochodzących do kilku tysięcy złotych, zobowiązań wobec Zarządu Głównego. Jest to zasługą energicznego prezesa.

Legia Inwalidów Wojennych stanęła obecnie na silniejszych podstawach finansowych. Odbyła trzy zebrania, w tym jedno walne. W skład nowego zarządu weszli: D. Rybka - jako prezes i Stefan Opaska - jako wiceprezes. Poza udziałem w obchodzie imieninowym Marszałka Piłsudskiego [Legia] na zewnątrz nie występowała.

Związek Oficerów Rezerwy [RP]. Walne zebranie, na którym ponownie wybrano prezesem Maksymiliana Bergera było terenem gwałtownych ataków niektórych członków na Związek Rezerwistów [RP]. Mówiono tam, że obecny stan Związku grozi dezorganizacją armii rezerwowej. Wykłady szkoleniowe (było ich kilka) nie cieszyły się większą frekwencją członków.

Związek Powstańców Śląskich odbył trzy zebrania, tematem których były sprawy wyłącznie organizacyjne.

Członkowie przeważnie należą do sympatyków Stron[nictwa]. Narod[owego]., lecz nie wprowadzają na zebrania momentów politycznych. Na zewnątrz Związek wystąpił w dniu rocznicy odzyskania [dostępu do] morza i w dniu imienin Marszałka Piłsudskiego. Skład zarządu stanowią: dyrektor gazowni Ignacy Wieleżyński [- prezes], Bronisław Pudlik - wiceprezes i Tadeusz Kołodziej - sekretarz.

Związek Legionistów [Polskich] odbył siedem posiedzeń zarządu i jedno zebranie członkowskie. Liczba członków wynosi 93. W organizacji solidarnie z zarządem działała Bratnia Pomoc, dzięki czemu w łonie Związku jest zaledwie 4 członków bez pracy. W czasie wyborów wyłonił się nowy Zarząd z Stanisławem Moszyńskim, jako prezesem na czele. Wiceprezesem został Jerzy Jabłonowski, a sekretarzem Jan Skubiszewski. W okresie sprawozdawczym w łonie Związku nurtowały pewne prądy, usiłujące rozbić solidarność [jego] członków. Skompromitowany w TBO inż. Włodzimierz Prochaska, prowadził wśród członków pracujących w porcie agitację w tym sensie, że nie należało wraz z innymi oddać go Prokuraturze, lecz sprawę załatwić w samym Związku. Kilku jego stronników wysuwało ponadto, jako argumenty agitacyjne hasło „frontem do szarego legionisty”, podniesienie dla każdego legionisty kategorii płacy i lepsze dla nich posady. Wsunąwszy takie argumenty oraz to, że w porcie można te rzeczy materialne przeprowadzić, potrafił zaangażować uczciwych i poważnych ludzi, jak prezesa Moszyńskiego i wiceprezesa Jabłonowskiego. Jednak nowy Zarząd, przez usta prezesa, złożył deklarację całkowitej i bez zastrzeżeń współpracy z Komisarzem Rządu [w Gdyni], jako przedstawicielem Rządu.

Związek Weteranów Powstań Narodowych. Odbyte [przez Związek] trzy zebrania poświęcone były wyłącznie sprawom organizacyjnym. Dokonano ścisłej selekcji członków, ponieważ jak się okazało większość nie miała prawa [przy]należenia do tej organizacji. Związek występuje solidarnie we wszystkich obchodach i uroczystościach ogólnych. Skład nowego Zarządu stanowią: Kazimierz Müller - prezes, Kazimierz Rozmiarok - wiceprezes i Stefan Smólka - sekretarz.

Stowarzyszenie Weteranów b[yłej]. Armii Polskiej we Francji w dalszym ciągu nie przejawia żadnej działalności organizacyjnej.

Związek Powstańców i Wojaków [D]OK VIII nie wykazał wybitniejszych przejawów w sw[o]ej działalności. Momenty polityczne w życiu organizacji nie miały miejsca. Do nowego zarządu weszli: Ferdynand Anweiler jako prezes, Heljodor Soiński jako wiceprezes i Jan Siedlecki jako sekretarz.

Związek Podoficerów Rezerwy [RP]. Praca nastawiona w kierunku pogłębienia wiedzy wojskowej oraz ściślejszej konsolidacji wewnętrznej daje dodatnie wyniki. Nowy Zarząd ukonstytuował [w] następującym składzie]: Dominik Marszałek - prezes, Józef Brygier - wiceprezes i Józef Stelmaszewski - sekretarz.

Dział D. Zrzeszenia ogólnospołeczne i kulturalno-oświatowe.

Polski Czerwony Krzyż sw[o]ją żywotność podkreślił licznymi uda[ny]mi imprezami dochodowymi, założeniem 13 kół młodzieży oraz akcją szkoleniową wśród nowych drużyn ratowniczych. Nowy zarząd ukonstytuował się następująco: Parczewski - prezes, lekarz [Józef] Stankiewicz - I wiceprezes, [Kazimierz] Remiszewski - II-wiceprezes, [Aleksander] Porzeziński - sekretarz.

Polski Biały Krzyż, podobnie [jak] Polski Czerwony Krzyż, urządził w okresie karnawałowym cały szereg imprez dochodowych, bądź też o znaczeniu ściśle towarzyskim. Działalności sw[o]ej na polu oświaty wśród żołnierzy niczym nie uszczuplił.

LOPP. Działalność Ligi na odcinku rocznym zamknęło walne zebranie, odbyte na początku marca br. Kasa wykazała przychód brutto na sumę 43 000 zł, czysty zaś dochód wyniósł ok. 8 000 zł. Z[e] złożonych sprawozdań wynika, że pod względem organizacyjnym Liga się rozrosła, a istniejące już komórki okrzepły i wzmocniły się. Ogółem Liga posiada obecnie 81 kół. Do nowego zarządu weszli: komandor [Stefan] Frankowski, Komisarz [Rządu w Gdyni Franciszek] Sokół, dyrektor [Maksymilian] Berger, dyrektor [Józef] Kawczyński i inni. Dotychczasowi pierwsi organizatorzy na tut[ejszym]. terenie Ligi kontradmirał [Józef] Unrug i dr [Bolesław] Pikor ustąpili z życia organizacyjnego tejże Ligi. Zastugi ich zostały specjalnie podkreślone na zebraniu.

Liga Morska i Kolonialna nie występowała na zewnątrz. Zastugujących na podkreślenie momentów w działalności LMiK nie było.

[Stowarzyszenie] Rodzina Urzędnicza prowadziła w swoim Klubie tzw. czwartki, podczas których wygłaszane bywają wobec szerszego audytorium różnego rodzaju odczyty. Ponadto Rodzina urządziła kilka imprez towarzyskich, reprezentacyjny bal, pokaz mod[y], gwiazdkę dla dzieci itp. Dzięki otwartemu Klubowi w ostatnim

czasie popularność Rodziny [Urzędniczej] wybitnie się zwiększyła.

[Stowarzyszenia] Rodzina Wojskowa i Policyjna w dalszym ciągu prowadziły akcję dożywiania dzieci. Poza tym Rodzina Policyjna urządziła ciesząc się dużym powodzeniem bal policyjny. Dochód z balu poszedł na cele społeczne.

[Stowarzyszenie] Rodzina Rezerwisty współpracowało ściśle z[e] Związkiem Rezerwistów [RP]. Prowadziło akcję świetlicową, otaczając specjalną opieką dzieci rezerwistów (gwiazdka dla dzieci, obdarowywanie dzieci itp.). W okresie sprawozdawczym Rodzina Rezerwisty na Grabówku ufundowała sztandar dla Zarządu Powiatowego [Związku] Rez[erwistów]. Wręczenie sztandaru, poświęconego poprzednio w kościele, odbyło się bardzo uroczystie w dniu 18 marca br. Istniejąca jako samodzielna komórka Rodzina Koła Marynarzy Związku Rezerwistów [RP] poszczycić się może wcale okazałym dorobkiem. Założyła świetlicę marynarską, zakupiła radio, założyła bibliotekę składającą się z 1 400 tomów, abonuje 8 czasopism itp. Wydaje codziennie tanie kredytowane obiady dla bezrobotnych marynarzy oraz udziela zapomóg pieniężnych mniej zamożnym. Ponadto urządziła gwiazdkę dla 150 marynarzy i obdarowała [prezentami] ok. 60 biednych dzieci. To też akcja Rodziny jest jak najlepiej [odbierana przez] marynarzy, czemu dali [oni] wyraz serdecznym podziękowaniem na walnym zebraniu Rodziny. Nowy zarząd [u]konstytuował się następująco: Jacyniczowa - prezeska, Kienitzowa - wiceprezeska, Szczepanowska - sekretarka i Meissnerowa - skarbniczka.

Centralny Komitet Opieki nad Dzieckiem. Komitet pod energicznym zarządem p. Sokołowej rozwinął rzadko spotykaną intensywność w pracy. Akcję sw[oj]ą prowadzi w kierunku stworzenia doraźnych i stałych źródeł zapomogowych dla funduszu, z którego codziennie dożywia ok. 2 000 dzieci. Dzięki umiejętnej akcji propagandowej uzyskuje takie zapomogi, lecz ostatnio wskutek chwilowego wyczerpania się zasobów czyni przygotowania do „Tygodnia Dziecka”. Szereg deklaracji miejscowych obywateli [oraz] instytucji rokuje dodatni wynik, o ile chodzi o kwestię finansową „Tygodnia Dziecka”.

[Stowarzyszenie] Rodzina Robotnika Portowego, poza wypadkiem urządzenia gwiazdki dla dzieci robotników portowych w ostatnim kwartale 1934 r., innej działalności nie wykazała.

DZIAŁ E. INNE ORGANIZACJE.

Stowarzyszenie Robotników Katolickich, działając po linii zarządzeń kierowników Akcji Katolickiej, uczestniczyło w organizacji akademii, urządzonej z okazji 13. rocznicy koronacji papieża Piusa XI. Życie tej organizacji, obracające się stale dookoła Akcji Katolickiej, nie wykazuje bardziej zasługujących na uwagę momentów w swojej działalności.

Stowarzyszenie Właścicieli Nieruchomości. Momentów społecznych w działalności tego Stowarzyszenia prawie nie ma. Najlepiej charakteryzuje to przebieg zebrania, odbytego pod koniec lutego br. Było dużo mowy o interwencji w sprawie obniżenia opłat za pierwsze urządzenie ulic, o tym, by opłaty te wnoszone były przez długoletnie raty, o memoriale, wystosowanym do władz naczelnych w sprawie podatku od placów niezabudowanych, o memoriale do BGK w sprawie obniżenia kosztów przy obsłudze pożyczek budowlanych, a teraz by w Radzie Miejskiej zasiadało więcej radnych z ramienia Właścicieli Nieruchomości itp. A kiedy pod koniec zebrania postawiony został wniosek, by przy ściąganiu składek członkowskich ściągano równocześnie składki LOPP i FOM (minimalne), to wtedy 9 właścicieli nieruchomości znalazło motywy sprzeciwiające się temu wnioskowi. Walne zebranie, które [po]winno było się odbyć w ubiegłym kwartale nie odbyło się dzięki odwołaniu ze strony dotychczasowego prezesa [Wiktora] Roszczynialskiego.

Związek Lokatorów. Walne zebranie, odbyte w styczniu br., jako ostatni etap całorocznej działalności, wykazało jej negatywne rezultaty. Sprawozdania ustępujących członków zarządu stwierdzały zupełny brak zainteresowania się ogółu zagadnieniami związkowymi, przy czym udział członków w pracach zarządu był b[ardzo]. słaby. Nowe wybory wysunęły na [stanowisko] prezesa w miejsce dotychczasowego - red. Mistata, notariusza [Edwarda] Jackowskiego a do zarządu weszli: [Leopold] Zawilski, [dr Roman] Reichert, Mistat i inni. Nowy zarząd nie wykazał dotąd wybitniejszej działalności.

Związek Towarzystw Gimnastycznych „Sokół”. Gdynia liczy obecnie 3 gniazda o łącznej liczbie 190 członków. Gniazda te nie wykazują żadnej żywotności, z powodu braku warunków (sali gimnastycznej, odpowiedniego lokalu itp.). Zebranie Rady Okręgu X, odbyte w dniu 10 marca br., wyłoniło nowy skład Rady z [Piotrem] Dostatnim jako prezesem i Maćkowiakiem jako sekretarzem na czele. Obydwoj należą do starszej generacji sokolej i działali kiedyś w Grudziądzu. Stosunek „Sokoła” do władz, mimo, że niektórzy członkowie należą do aktywnych członków

SN [jest] poprawny.

DZIAŁ F. ZRZESZENIA NOWE I ROZWIĄZANE.

W Urzędzie Wojewódzkim [Pomorskim] zarejestrowano [następujące gdyńskie] stowarzyszenia: Związek Zawodowy Inżynierów Lądowych i Wodnych, Związek Armatorów Polskich w Gdyni, Związek Właścicieli Dorożek Samochodowych, Gdyński Związek Propagandy Turystycznej, Towarzystwo Samopomocy Rybaków Morskich.

UZUPEŁNIENIE DO DZIAŁU C.

Federacja Związków Obrońców Ojczyzny. Zarząd Federacji ostatnio ukonstytuował się [w] następującym składzie]: prezes ZOR [Maksymilian] Berger - prezes, wiceprezes Zw[iązku]. Rezerw[istów RP Julian] Michalik - i wiceprezes, wiceprezes ZOR [Józef] Jęczkowiak - II wiceprezes, prezes Zw[iązku]. Legionistów [Polskich Piotr] Moszyński - III wiceprezes, [członek] Legii Podchorążych Rezerwy Lewandowski - sekretarz , [członek] Zw[iązku]. Inwalidów Wojen[nich]. RP [Stanisław] Greczyk - skarbnik. Federacja nastawiona jest w tej chwili na uaktywnienie sw[oj]ej działalności. Projektuje się, że całe Prezydium Federacji, względnie większa ilość przedstawicieli Prezydium, wejdzie do Komitetu PWiWF. Wychodzi się tu z założenia, że tak Komitet, jak i Federacja różnymi drogami szły do celu, który jest im wspólny - skoordynowanie pracy Komitetu i Federacji do wzmożenia tętna życia organizacji przysposobienia wojskowego b[ły]tych]. wojskowych.

5

1935 kwiecień 13, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II. BP-6/35 Tjn. Wiceministra Rządu w Gdyni inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc marzec 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 56-58, 82-83.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Przybył tu zapowiedziany przez [Zofię] Jacakową instruktor KPP [...] i po zebraniu kilku informacji, które, jak się wyraził, zamierza wykorzystać na VII Kongresie „Kominternu”, wyjechał do powiatu świeckiego. Przyjazd instruktora w niczym nie zmienił sytuacji wśród tutejszych komórek KPP. Komórki KPP, jak i działacze miejscowi KPP, trwają w permanentnej bezczynności. Nie zanotowano żadnych objawów chociażby usiłowania zaakcentowania życia istniejących placówek w czasie rocznicy „Komuny Paryskiej” i „Tygodnia MOPR”.

Życie związków zawodowych, w porównaniu do ubiegłego miesiąca, nie zaznaczyło niczym szczególniejszym wzrostu zainteresowania się ogółu pracowników fizycznych zagadnieniami ruchu klasowego, czy też sprawami warunków płac i pracy. Sporadyczne wypadki poruszenia tego zagadnienia miały za podstawę bezpośrednią, reakcję na działania pracodawców (obniżka płac w Łuszczarni Ryżu).

Pod koniec miesiąca sprawozdawczego w Klasowych Związkach [Zawodowych] zaznaczyła się troska [ich] przywódców [o jak] naj[bardziej] udane zorganizowanie uroczystości pierwszomajowych. Chodzi im o spowodowanie tą drogą pewnego odruchu świata robotniczego od ogólnej apatii, panującej obecnie w Klasowych Związkach [Zawodowych]. Sekr[etarz]. ZYT, [Wiktor] Jaworski, który prawie zupełnie utracił w czasie sw[oj]ej tu działalności robotniczy teren gdyński, został przeniesiony ostatnio do Bydgoszczy, a jego miejsce jego [Franciszek] Pawliński.

W Związku Zw[iązków]. Zawodowych notują utworzenie dwóch nowych placówek, lecz żywotność komórek, założonych już dawniej, niczym nie została podkreślona, Bezrobocie uległo pewnemu spadkowi. Bezrobotni na ogół zachowują spokój. Stan bezpieczeństwa nie uległ poważniejszej zmianie i jest dobry.

VII. RUCH WYWROTOWY.

Dnia 16 marca br. przybył do Gdyni w sprawach partyjnych instruktor KPP, Józef Puchowski, zam[ieszkały]. stale w Grudziądzu (Droga Łąkowa 83). Puchowski w tymże samym dniu wyjechał do powiatu świeckiego, zebrałszy tu kilka informacji o ogólnej sytuacji gdyńskiej. O pobycie Puchowskiego w Gdyni przedłożyłem sprawozdanie dnia 21 marca br. [oznaczone] Nr II BP 16/35-Tjn.

W ostatnim czasie, na podstawie obserwacji prowadzonych na dworcu kolejowym w Gdyni, stwierdzono, że na [jej] teren [...] zaczynają przybywać działacze komunistyczni - Żydzi, skompromitowani gdzie indziej, względnie podejrzani o działalność wywrotową. Z opracowanego materiału wynika, że przebywa tu obecnie 13 osób, podejrzanych o robotę wywrotową, m.in. w Gdyni znajduje się krawcowa Rywka Dorf, która wyjechała w 1929 r. nielegalnie do Brukseli. Jest uzasadnione podejrzenie, że wyjechała ona w celu przeszkolenia partyjnego. Przybysze do tej pory nie skontaktowali się z miejscowymi działaczami komunistycznymi i nie wykazują żadnych tendencji w kierunku zmontowania tu pracy wywrotowej.

VIII. RUCH ZAWODOWY.

W miesiącu marcu ZZZ odbył pięć zebrań, w tym jedno zgromadzenie w dniu 17 marca br. w kinie „Bajka”. Do zebranych w liczbie ok. 150 przemówił członek Zarządu Głównego ZZZ, Mikosz, traktując o historii komunizmu w Rosji. Wywody prelegenta sprowadziły się w końcu do zaznaczenia, że ZZZ nie będzie prowadził żadnej polityki, lecz działalność sw[oj]ą ograniczy do obrony interesów robotniczych i w razie potrzeby do obrony kraju. Przy tej okazji podał za wzór organizacje zawodowe w Niemczech, Francji i Anglii, gdzie robotnik, mimo międzynarodowości sw[oj]ego związku zawodowego, nigdy nie zapomina o tym, co jest winien sw[oj]emu państwu. W ZZZ utworzone zostały w marcu dwa nowe oddziały [...]: Związek Zawodowy Metalowców w Elektrowni Marynarki Wojennej i Związek Zawodowy Kuchmistrzów. [...]

Z[wiązek]. Z[awodowy]. T[ransportowców]. nie rozwinął większej aktywności. Sprawa przeniesienia dotychczasowego sekretarza okręgowego w Gdyni, [Wiktora] Jaworskiego, wreszcie dojrzała i przeniesienie nastąpiło w dniu 8 kwietnia br. Agendy po Jaworskim, który przeszedł na stanowisko sekretarza ZTT na Okręg Pomorski z siedzibą w Bydgoszczy, objął marynarz Franciszek Pawliński. Upadek znaczenia ZTT w Gdyni, a przede wszystkim popularności Jaworskiego, najlepiej dokumentuje zwołane na dzień 24 marca br. zgromadzenie robotników portowych i drzewnych, [na które] przybyło zaledwie 42 robotników, wskutek czego zostało ono odwołane. Jest to pierwszy od 1931 r. wypadek, by projektowane przez ZTT zebranie miało się nie odbyć z powodu małej frekwencji. Jaworski chcąc wtedy ratować sytuację zaczął rozpowiadać, że przeciwnicy zdarli plakaty w mieście tak, że robotnicy o zgromadzeniu nie zostali odpowiednio poinformowani. Tłumaczenie Jaworskiego nie wymaga komentarzy.

Związek [Zawodowy] Robotników Budowlanych odbył dwa zebrania. Na zebraniach omawiano sprawę taryfy obowiązującej obecnie w przemyśle budowlanym oraz podano do wiadomości członków, że Zarząd Okręgowy w Bydgoszczy zatwierdził wybory nowego zarządu w następującym składzie: Jan Cichocki - prezes, Nowaczyk - wiceprezes, Alfons Rogowski - sekretarz i Jan Zieliński - skarbnik. Sekretarz okręgowy na Gdynię, Teodor Zieliński, oświadczył na jednym z tych zebrań, że wpływy kasowe w 1935 r. osiągną przypuszczalnie cyfrę 5 000 zł, z czego 30% przeznaczają się na akcję propagandową i agitacyjną. Przy omawianiu stawek taryfowych, Zieliński nadmieniał, że taryfa obowiązuje do 15 marca 1935 r. [nie licząc] postanowień odnoszących się do stolarzy, które obowiązują do 1 października br. Przy omawianiu zamierzeń Rządu w kierunku upaństwowienia związków zawodowych, Zieliński powiedział, że takiemu projektowi należy się przeciwstawić z całą energią, nawet gdyby za to przyszło siedzieć w więzieniu. [Leon] Flons, który z kolei przemawiał w tonie dość agresywnym, [...] przy omawianiu sprawy zbliżających się wyborów do Sejmu i Senatu, apelował do zebranych, by nie dali się wziąć na lep pięknych obietnic burżuazji, która niewątpliwie będzie usiłowała skaptować robotników dla siebie. Bo wyniki tumanienia robotnika widać w dzisiejszej sytuacji ogólnopolskiej. Dalej, nawiązując do ożywienia się ruchu budowlanego, Flons wezwał zebranych, by wszelkimi sposobami starali się nie dopuścić do [prac] na budowach robotników, należących do Związku Rezerwistów [RP] i Związku Strzeleckiego.

[VII.] BEZROBOCIE.

Bezrobocie z lekka spadło. Bezrobotni na ogół zachowują spokój. Skargi, jakie wypowiadali niektórzy bezrobotni pod adresem Komisariatu Rządu [w Gdyni] i Obwodowego Funduszu Bezrobocia, w związku z tym, że Komisariat Rządu robotnikom zatrudnionym u siebie potrącał składki na rzecz Funduszu Bezrobocia i dzisiaj bezrobotni ci, mimo przepracowania ustawowej ilości dniówek, nie mogą otrzymać zasiłku [dla] bezrobotnych, bo potrącenia w niektórych wypadkach były bezprawne, większego fermentu nie spowodowały. Agitacji wywrotowej wśród bezrobotnych nie stwierdzono.

[VIII.] STRAJKI.

Sprawozdanie negatywne.

[IX.] STAN BEZPIECZEŃSTWA.

Stan bezpieczeństwa w miesiącu marcu br. nie uległ większym zmianom i jest dobry.

Rabunków nie [za]notowano, wypadków uszkodzenia ciała było 9 (w lutym 6), 2 ciężkie wypadki miały miejsce w czasie bójki na noże, [zanotowano] 1 bierny opór jednostkowy, napaści czynnej na urzędników państwowych dopuściło się kilku złodziei węglowych w czasie interwencji Policji [Państwowej], [miały miejsce] 3 (mało znaczące) wypadki innych przestępstw przeciwko władzy. Bezpieczeństwo na kolei: zanotowano 13 wypadków kradzieży węglowych, odebrano 920 kg węgla pochodzącego z kradzieży kolejowych, innych kradzieży kolejowych zanotowano 21 (12), kradzieży z pola i lasu 4 (z lasu państwowego 3), kradzieży kieszonkowych 3, kradzieży środków lokomocji rowerowych 15 (6), kradzieży mieszkaniowych 41, innych kradzieży 85, włóczęstwa i żebrania 20, zakłócenia spokoju publicznego 39 (20), opilstwa 111 (100).

Wyniki akcji rozbijania: [...] odebrano 13 sztuk broni krótkiej palnej, 1 sztukę broni myśliwskiej, 2 sztylety, 108 sztuk naboji.

XI. SYTUACJA NADGRANICZNA.

W okresie sprawozdawczym zatrzymano za nielegalne przekroczenie granicy drogą morską sześć osób.

XII. SZPIEGOSTWO I DYWERSJA.

Sprawozdanie negatywne.

XIII. RÓŻNE.

Sprawozdanie negatywne.

6

1935 maja 4, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i mniejszości narodowych Nr II. BP-1/35 Tjn. Wiceministra Rządu w Gdyni inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc kwiecień 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 16-21.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Po przełomowym miesiącu marcu, sytuacja gospodarcza ulega obecnie stałej poprawie. Ruch budowlany znacznie wzrósł. Liczyć należy, że bezrobocie zmniejszyło się z górą o 1 000 osób. Okres przedsięwzięczeni przyniósł [także] pewne ożywienie w drobnym handlu.

Spadek [wartości] guldena gdańskiego, który niewątpliwie odbije się ujemnie na całokształcie [sytuacji] gospodarczej Gdyni, nasuwa w tej chwili pewne uwagi o charakterze ogólnym. Należy się liczyć z poważnym uprzywilejowaniem Gdańska w stosunku do Gdyni. Polityka opłat i taryf portowych, tak natury publicznej, jak i prywatnej (maklerka, spedycja), musi ulec zasadniczej rewizji. Ekspedytorzy gdyńscy będą prawdopodobnie usiłowali przeprowadzić obniżkę płac robotników portowych [w] Gdyni. Zamiarowi temu należałoby się w zdecydowanej formie przeciwstawić. Sprawy w porcie są dzisiaj dostatecznie uregulowane tak, że jakiegokolwiek zamiary w kierunku obniżenia płac przed okresem letnim mogą wprowadzić zupełnie niepotrzebne konflikty, a nawet poważniejsze zatargi.

Ze względu na to, że Senat [RP] prawdopodobnie nie pozwoli na wydatne podniesienie cen, należy się spodziewać w Gdańsku ogromnego zakupu wszelkiego rodzaju konfekcji, obuwia i galanterii z całego Pomorza. Generalnie [rzecz] biorąc spadek [wartości] guldena [gdańskiego] pociągnie za sobą regenerację przemysłu gdańskiego. Równocześnie jest to odcięcie gospodarcze Gdańska od Rzeszy, chyba, że kierownictwo gospodarcze Rzeszy zorganizuje specjalne uprzywilejowanie eksportu do Gdańska. Kupiectwo gdyńskie musi się liczyć ze spadkiem zakupów prowincji w Gdyni. Bankowość gdyńska, która przyjmowała wpłaty i lokaty z Gdańska, musi być przygotowana na odpływ gotówki do Gdańska.

W życiu ugrupowań politycznych uderza znaczna ruchliwość PPS w związku z czynionymi przygotowaniami do

obchodów [święta] 1 maja. Żywotność ta jednak nosi cechy krótkotrwałości. Inne ugrupowania niczym specjalnym sw[oj]ej żywotności nie podkreśliły.

Kwestia niemieckiej mniejszości narodowej, ostatnio ogromnie tu aktualna, w związku z ożywioną działalnością „Deutsche Vereinigung” w wypadkach w Wejherowie i Małym Kacku, znalazła swój skrajny wyraz [w] ustosunkowaniu się miejscowego społeczeństwa polskiego do tej mniejszości. Ponadto ugrupowania społeczne, jak i polityczne, w zdecydowanej formie potępiły działalność tego stowarzyszenia, o ile chodzi o metody stosowane przez „D[t]V” w celu werbowania członków spośród Polaków Kaszubów.

II. SPRAWOZDANIE PRASOWE.

1) Z dniem 7 kwietnia br. zaczął wychodzić w Gdyni apolityczny tygodnik „Głos Morski” w nakładzie 200 egzemplarzy. Wydawcą jest były sołtys Orłowa [Morskiego], dr Kazimierz Sawicki. Redaktorem odpowiedzialnym jest inż. Józef Krynicki. Z redakcją współpracuje red[aktor]. Kazimierz Purwin. Z dotychczasowej treści tygodnika wynika, że zapowiada się on na trybunę [do] załatwiania osobistych porachunków.

2) W miejsce [Mieczysława] Boczara kierownikiem oddziału „Przeglądu Handlowo-Gospodarczego” w Gdyni z dniem 27 kwietnia br. został Bronisław Szota, b[yły]. urzędnik, [a] obecnie dziennikarz.

3) Korespondentem na Gdynię „Biuletynu Polsko-Łacińsko-Amerykańskiego w Warszawie” został handlowiec Jan Marcinkowski.

4) Wycofano wskutek zarządzonych zajęć: 138 egzemplarzy czasopisma „Kurjer Poznański” nr 159 wyd. P, 30 [egzemplarzy czasopisma] „Wolne Żarty” nr 17 [i] 20 [egzemplarzy czasopisma] „Adam i Ewa” nr 17.

III. POLSKI RUCH POLITYCZNY.

BBWR odbył 43 zebrania w poszczególnych kołach. Na zewnątrz nie występował. Na jednym z posiedzeń Rada Grodzka, odpowiednią rezolucją, potępiła działalność „Deutsche Vereinigung”, w związku z penetracją tego stowarzyszenia na teren[ie] ściśle polski[m] (werbowanie członków wśród Kaszubów). Rada Rzemieślnicza czyni starania nad zorganizowaniem wystawy rzemieślniczej, [którą] już dzisiaj silnie reklamuje.

Stronnictwo Narodowe. Większej żywotności tam nie zaobserwowano. Wydział Młodych odbył jedno zebranie, [zaś] drugie, zapowiedziane na dzień 28 kwietnia br. nie odbyło się wobec nieobecności prezesa Mariana Zawodnego. Członkowie Wydziału Młodych na zebraniu w dniu 7 kwietnia br. uchwalili wystąpić w dniu 3 maja br. na zewnątrz w mundurach. Negatywne ustosunkowanie się do tej sprawy ze strony Zarządu Wojewódzkiego oraz brak Zawodnego odbiło się ujemnie na planie organizacyjnym poszczególnych placówek. Wyjazd Zawodnego członkowie tłumaczą tym, że obawiał się [on] wystąpić w dniu 3 maja ze względu na sw[oj]ą praktykę adwokacką. Ponadto czyniono mu zarzuty, że paraliżuje rozmyślnie akcję i żywotność Wydziału Młodych, że stara się wejść w kontakt z postem [Ryszardem] Piestrzyńskim i zorganizować na tutejszym terenie Związek Młodych Narodowców, oparty na sanacji i, że w tym celu bawił już niejednokrotnie w Poznaniu. W jakim stopniu insynuacje te odpowiadają prawdzie? Trudno dzisiaj ustalić. W każdym razie niektórzy członkowie W[ydziału]. M[łodych]. interweniowali w tych sprawach u członka Zarządu Wojewódzkiego, adv[okata]. [Stefana] Jankowskiego. Większość członków Wydziału Młodych jest skłonna przeprowadzić nowe wybory w duchu uaktywnienia miejscowego Zarządu. Na zebraniu w dniu 7 kwietnia br. obecnych było 57 członków. Szczegółowe sprawozdanie przedłożyłem dnia 30 kwietnia 1935 r. [pismem] nr II.BP. 92/35 Tjn.

Polska Partia Socjal[istyczna]. współdziałała z klasowymi związkami zawodowymi nad przygotowaniem obchodu pierwszomajowego. Odbyła trzy zebrania oraz jedno zgromadzenie, poświęcone akcji pierwszomajowej. Z przebiegu zebrań przedłożyłem sprawozdania z dnia 18 kwietnia br. nr II.BP. 248/35 Pf oraz z dnia 24 kwietnia br. nr II. BP. 248/35 Pf.

Na zgromadzeniu odbytym w dniu 14 kwietnia br. obecnych było ok. 500 osób. Przemawiał poseł [Zygmunt] Zaremba z Warszawy. Mówił w tonie agresywnym, bardzo często stosował analogię, dając przykłady życia gospodarczego i politycznego zagranicą. Po prostu naprowadzał myśli słuchaczy na sytuację polską (ocena ujemna). Dołę polskiego robotnika i chłopca odmalował w przejawionych kolorach. Twierdził, że bezrobotnych, wraz z ich członkami rodzin, jest w Polsce ok. 9 milionów. Oficjalną statystykę nazwał fałszerstwem. Winę panującego kryzysu przypisał kapitalistom w ogóle, a w Polsce przede wszystkim „sanacji”. Atakując obecny ustrój kapitalistyczny i poczynania obozu rządzącego w Polsce nie przedstawił jednak zebranym żadnych

pozytywnych myśli. Ograniczył się tylko do stwierdzenia, że siły PPS stale wzrastają i, że wkrótce już nastąpią w Polsce rządy robotniczo-chłopskie. Przemówienie Zaremby przyjęte zostało hucznymi oklaskami, ale wobec braku pozytywnych myśli, względnie zdobyczy pozytywnych PPS, oddźwięk tego przemówienia w terenie był słaby.

Sekretarz [Wiktor] Jaworski omówił aktualne bolączki robotników portowych. Specjalnie silnie podkreślił nieprawne stosowanie instrukcji, wydanej do § 10 rozporządzenia o pracy robotników portowych [przez] naczelnika [Mieczysława] Biesiekierskiego. W związku z wydaniem „nowego” rozporządzenia wykonawczego do wyżej cytowanego rozporządzenia, wzywał on do jak najenergiczniejszego przeciwstawienia się tej instrukcji, a poza tym o czynienie usilnych starań w kierunku zagwarantowania robotnikom portowym ośmio- i piętnastodniowych urlopów. Inni, którzy jeszcze przemawiali, poruszali szereg drobnych spraw. Na podkreślenie zasługuje przemówienie niejakiego Jana Piekarka (komunizujący), który w czasie dyskusji zarzucał zebrany, że wszelkie zło zarzucają kapitalistom, nie [zważając] na to, że w niektórych wypadkach postępują gorzej od tamtych. Robotnicy, którzy krzyczą „precz z kapitalistami” sami stosują metody na wskroś kapitalistyczne, bo wynajmując „kąty w barakach” żądają zapłaty za 3 miesiące z góry, a bezrobotnych wyrzucają bez żadnych skrupułów na bruk. Piekarka spotkał właśnie taki los ze strony robotnika. Zebranie zakończone zostało w zupełnym spokoju.

NPR. [Dzięki] ruchliwości kolportera Jana Tuska, organ NPR „Obrona Ludów” posiada obecnie w Gdyni ok. 100 abonentów. Miejsce b. prezesa Wierzbowskiego dotąd nie zostało zajęte. Całą pracę organizacyjną spełniają Tusk i sekretarz okręgowy Kręglewski. Starają się oni obecnie opanować sekcję węglarzy [w] Związku Robotników i Rzem[ieślników]. ZZP i w tym celu utrzymują żywy kontakt z nowym sekretarzem tego Związku, Janem Dolińskim, który przybył do Gdyni z Rawicza. Doliński ustosunkowany jest do obecnego Rządu wybitnie opozycyjnie.

IV. MNIEJSZOŚCI NARODOWE.

Żydzi. Życie polityczne poszczególnych żydowskich grup politycznych niczym nie zostało podkreślone. W tonie gminy wyznaniowej panuje w dalszym ciągu dezorganizacja. W skład Komisji, mającej spełniać obowiązki b[yłego]. Zarządu Komitetu Dla Spełniania Zadań Gminy [Wyznaniowej] Żydowskiej w Gdyni weszli: [Mendel Wolf] Sonabend, [dr Janusz] Rauch, [dr Naftali Otto] Menasche, Hirsch i [Bernard] Fisch. Grupa Żydów z[e] Związku Drobnych Kupców [Żydowskich] odnosi się do tej Komisji wrogo i zamierza wystąpić do Ministerstwa Wyznań Religijnych [i Oświecenia Publicznego] z prośbą o us[z]anowanie stosunków panujących w gminie.

Niemcy. Po znanych wypadkach w Wejherowie i Małym Kacku intensywność akcji propagandowej „Deutsche Vereinigung” na tutejszym terenie znacznie spadła. Przy czym życie wewnętrzne tej organizacji pozostaje w ukryciu. Zaprzestano odbywania zebrań. Z pewnych źródeł wyszły wiadomości, jakoby mężowie zaufania „D[t]V”, chcąc się pochwalić swoim dorobkiem werbunkowym, wciągali na listy członkowskie ludzi, którzy takiego zamiaru nie zadeklarowali, tak, że zachodzą podejrzenia fałszowania podpisów na deklaracjach.

V. SEKTY RELIGIJNE.

Sprawozdanie negatywne.

1935 maja 13, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II. BP-6/35 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc kwiecień 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 85-89.

I. SYTUACJA OGÓLNA.

Miejscowe komórki KPP w dalszym ciągu nie wykazują żadnej aktywności. Przyjazd funkcjonariusza KPP, Chwiałkowskiego, podobnie jak przyjazdy innych funkcjonariuszy, sytuacji w niczym nie zmienił. Dyrektywy Chwiałkowskiego w sprawie nie urządzania żadnych manifestacji w dniu 1 maja zostały wykonane. Zbliżający się dzień 1 maja w znacznym stopniu ożywił działalność poszczególnych związków zawodowych. Przy czym ZTT współdziałał ściśle z PPS i Zw[iązkiem]. Rob[otników]. Budowlanych. Mianowanie [Franciszka] Pawlińskiego sekretarzem okręgowym ZTT spotkało się z życzliwym oddźwiękiem u członków tego Związku, gdzie na ogół wyraża się nadzieje ponownego, w związku z tym faktem, zmontowania Oddziału Marynarzy i ożywienia aktywności Oddziału Robotników Portowych.

Sprawa organizacji na terenie portowym b[yłych]. wojskowych ponownie była publicznie omawiana przez ZZZ, [który] wprost zarzuca twórcom tych organizacji świadome rozbijanie na terenie portowym prorządowego ruchu zawodowego. Sprawa nieodpowiedniego traktowania przez linie okrętowe, a zwłaszcza przez Linie Gdynia-Ameryka, marynarzy oraz nieprzestrzeganie umowy zbiorowej znalazła swój oddźwięk w memoriałach ZZZ i ZTT. W wyniku odbytych konferencji Linia Gdynia-Ameryka przyrzekała sporne kwestie usunąć.

Bezrobocie uległo dalszemu zmniejszeniu. Bezrobotni zachowują spokój. Stan bezpieczeństwa jest dobry i nie wykazuje większych odchyień.

[VIII. RUCH ZAWODOWY.]

[...] [ZZZ.] [Józef Morawski] stwierdził, że Związek Rezerwistów [RP] i Tow[arzystwo]. Pow[stańców]. i Woj[aków]. [D]OK VIII opanowane [jest] przez czynniki, które na pierwszym planie mają osobiste korzyści i swoim postępowaniem rozbijają ruch zawodowy na terenie portowym. Specjalnie ostro skrytykował sposób werbowania członków do tych organizacji z pośród pracowników portowych. Następnie w podobnym duchu przemawiał Marian Jaśkowski. Opisał [on] sposób dyskutowania przez niektórych przedsiębiorców portowych społecznego traktowania niektórych zagadnień przez robotników portowych, jak np. [przy] należność do LOPP itp. Przy tej okazji ostro zaatakował dyr.[ektora]. Łuszczarni Ryżu [Romana Sas-]Hordyńskiego, nazywając go największym z tych patriotów, który do Gdyni przyszedł w podartych spodniach i butach. Po tym przemówieniu Morawski zaapelował jeszcze do zebranych, by wzięli jak najliczniejszy udział w urządzanym w tym roku przez ZZZ pochodzie pierwszomajowym. Z chwilą zamknięcia zgromadzenia opozycjoniści spod sztandarów ZTT, z Jaworskim na czele, domagali się otwarcia dyskusji i wreszcie zaintonowali „Czerwony Sztandar”. W konsekwencji tego zajścia Jaworski został aresztowany i przekazany do ukarania za zakłócenie spokoju publicznego. Działalność ZZZ, [prowadzona] w kierunku utworzenia nowych komórek uwieńczona została zawiązaniem Sekcji Szyprów i Maszynistów przy Związku Zaw[odowym]. Marynarzy i Pracowników Okrętowych. Sekcja ta powstała staraniem b[yłego]. prezesa Zw[iązku]. Szyprów i Marynarzy, [Jana] Wandycza i liczy obecnie ok. 40 członków. Powstanie tej sekcji będzie miało niewątpliwie za cel rozbicie Związku, z którego wyszedł Wandycz i tym samym [przejęcie] dochodowego przedsiębiorstwa cumowniczego „POLKAP”, na którego koncesję posiada obecnie Zw[iązek]. Sz[yprow]. i Masz[ynistów].

ZTT odbył dwanaście posiedzeń oraz jedno zgromadzenie, zorganizowane wspólnie z PPS w dn. 14 kwietnia br. O przebiegu tego zgromadzenia złożyłem sprawozdanie w dn. 4 maja br. [oznaczone] Nr 1/35 Tjn. Zgromadzenie to poświęcone było agitacji pierwszomajowej, a poza tym miało charakter sprawozdawczy. O ogólnej sytuacji mówił poseł [Zygmunt] Zaremba, o sytuacji gdyńskiej [Teodor] Zieliński i [Wiktor] Jaworski. W miesiącu kwietniu nastąpiło przejście agend ZTT przez nowego sekretarza ZTT, marynarza Franciszka Pawlińskiego. Jaworski

odszedł do Bydgoszczy na [stanowisko] Sekr[etarza]. Okręgowego Pracowników Żeglugi Śródlądowej. Powołanie Pawlińskiego na sekretarza okręgowego na Gdynię spotkało się z przychylnym oddźwiękiem, tak wśród marynarzy, jak i robotników portowych. Zwolennicy ZTT w pierwszej reakcji na to pociągnięcie władz centralnych wyrażali nadzieję rychłego odzyskania wpływu przez ZTT na tutt[ejszym]. terenie. Dotychczasowa działalność nowego sekretarza sprowadza się do ścisłej współpracy, o ile chodzi o przygotowania pierwszomajowe z Zielińskim i wydania dyrektyw mężom zaufania w sprawie wzmoczenia pracy agitacyjnej wśród marynarzy, wydając przy tej okazji odpowiednie odezwy. Na posiedzeniu Zarządu w dn. 26 kwietnia br. została ostatecznie załatwiona sprawa b[yłego]. prezesa robotników portowych [Leona] Polaszke, wstawionego podczas ostatniego strajku portowego. Polaszke został wykluczony z ZTT za niepłacenie od 7 miesięcy składek członkowskich. Właściwym powodem wykluczenia było to, że zarzucano mu, jakoby miał stać na usługach organów bezpieczeństwa, co Jaworski niejednokrotnie podkreślał na zebraniach. Zarzut [był] bezzasadny. Kulisy twierdzeń Jaworskiego tkwią w tym, że Polaszke w czasie strajku zarzucał Jaworskiemu, że [ten] stoi na usługach ekspedytorów, czemu dawał wyraz w swoich przemówieniach na wiecach. Na zebraniu tym uchwalono poza tym wystać odpowiedni memoriał do Ministerstwa Opieki Społecznej w sprawie uzdrowienia warunków pracy w porcie. O ile by memoriał nie miał odnieść żadnego skutku to uchwalono wystać do Warszawy odpowiednią delegację. Zaobserwowano ostatnio na terenie portowym wzmożony kolportaż mało tu znanego czasopisma, „Walka Ludu”. Czasopismo to przychodzi do Zielińskiego w ilości 200 egzemplarzy.

Zw[iązek]. Rob[otników]. Budowl[anych]. odbył cztery zebrania, poświęcone wyłącznie sprawie uroczystości pierwszomajowych i agitacji za porzuceniem w tym dniu pracy na wszystkich budowlach Gdyni.

ZTP. Na miejsce [Franciszka] Bartkowiaka wyznaczony został nowy sekr[etarz]. okręgowy, Jan Doliński z Rawicza. [Tenże] właściwie wyznaczony został na sekr[etarza]. Zw[iązku]. Rob[otników]. i Rzem[ieslników]. ZTP. Ponieważ jednak Bartkowiak nie miał już komu sekretarzować, Doliński objął po nim lokal i częściowo agendy. Jak wynika z uzyskanych informacji Doliński jest zdeklarowanym antyrządowcem. Z uwagi na to, że Doliński jest poza tym osobistym przyjacielem sekr[etarza]. okręgowego NPR na Gdynię, należy się spodziewać, że NPR pod wpływem działalności wyżej wymienionych odzyska częściowo dawniejsze wpływy.

Bezrobocie. Stan bezrobocia zmniejszył się ostatnio znacznie z uwagi na rozpoczęcie większych robót budowlanych itp. Bezrobotni zachowali całkowity spokój. Jedynie miejscowi bezrobotni Kaszubi wykazali mało odporności na hasła „Deutsche Vereinigung”, spodziewając się za wstawieniem tej organizacji uzyskać pracę, do niej też powstępowali.

IX. STRAJKI.

Sprawozdanie negatywne.

X. STAN BEZPIECZEŃSTWA.

Stan bezpieczeństwa nie uległ większym odchyleniom i jest dobry. W kwietniu br. przeprowadzono obławę na całym terenie miasta. W wyniku obławy zatrzymano ogółem 62 osoby, z czego w aresztach zatrzymano 3 kobiety i 29 mężczyzn. Spośród zatrzymanych w aresztach do władz sądowych odstawiono jedną kobietę za włóczęgostwo i uprawianie nierzędu. Do stałych miejsc zamieszkania, przez Wydział Opieki Społecznej Komisariatu Rządu [w Gdyni] odstawiono dwanaście osób; sześciu marynarzy-obcokrajowców przekazano do Kom[isariatu]. Rządu w celu wysiedlenia ich z granic państwa; dziewięć osób przekazano do ukarania za nieprzestrzeganie przepisów meldunkowych. Rabunków nie [za]notowano, wypadków uszkodzenia ciała było 5 na tle bójek w stanie zamroczenia alkoholowego (w marcu [za]notowano 9 wypadków). [Statystyka pozostałych przestępstw wygląda następująco]: opór jednostkowy bierny 3 (1) wypadki napaści czynnej na urzędnika państw[owego]., 6 wypadków innych przestępstw przeciwko władzy - wypadki mało znaczące. Bezpieczeństwo na kolei: zanotowano 8 wypadków kradzieży węgla, odebrano 850 kg węgla (w marcu było 13 wypadków kradzieży, odebrano 920 kg), zanotowano 1 wypadek kradzieży z lasu państwowego (4), kradzieży kieszonek zanotowano 2 wypadki (3), kradzieży środków lokomocji zanot[owano]. 17 wypadków, w tym 10 rowerów (15), kradzieży mieszkaniowych zanotowano 34 wypadków (41), innych kradzieży było 76 wypadków (85). Włóczęgostwo i żebranina 48 wypadków (30), zakłócenie spokoju publicznego - 57 wypadków (39), opilstwo - 100 wypadków (111).

Pożary: 1 wypadek - zapalił się taburet od piecyka elektrycznego, pozostawionego bez opieki a włączanego do sieci elektrycznej. Straty [były] minimalne.

Wyniki akcji rozbijania: w miesiącu kwietniu odebrano 9 sztuk krótkiej broni palnej, 1 sztukę drucianą [i] 40 sztuk naboju.

XI. SYTUACJA NADGRANICZNA.

W okresie sprawozdawczym zatrzymano za nielegalne przekroczenie granicy morskiej dziewięć osób, za nielegalny pobyt przytrzymano jedenaście osób oraz cofnięto na teren WM Gdańska dziewięć osób, wobec nieposiadania przez nie odpowiednich dokumentów na przekroczenie granicy państwa.

XI. SZPIEGOSTWO I DYWERSJA.

Sprawozdanie negatywne.

XIII. RÓŻNE.

Sprawozdanie negatywne.

8

1935 czerwca 4, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i mniejszości narodowych Nr II. BP-1/35 Tjn. Wiceministra Rządu w Gdyni inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc maj 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 23-27.

I. SYTUACJA OGÓLNA.

Ruch budowlany wykazuje mocną tendencję, natomiast sytuacja kupiectwa, w związku z dewaluacją guldena [gdańskiego], pogorszyła się. Przypuszczenia o uprzywilejowanie Gdańska w stosunku do Gdyni, wyrażone w sprawozdaniu za miesiąc kwiecień br., częściowo się sprawdziły. Gdańsk obecnie specjalnie nastawia się na wchłonięcie większej liczby letników, którzy zazwyczaj korzystali z letnisk wybrzeża polskiego. Sfery gospodarcze Gdyni, jako reakcję na spadek [wartości] guldena, zamierzają zwiększyć konkurencyjność Gdyni ogólną obniżką środków utrzymania. Mieszkańcy zaś ponadto pragnęliby uzyskać wydatną obniżkę cen za mieszkania, czego również domagają się kupcy, stawiając słuszny zarzut, że czynsz za lokale handlowe w Gdyni jest niewspółmiernie wysoki. Sfery gospodarcze spodziewają się, że dzięki obniżce cen środków utrzymania, zdołają przeprowadzić obniżkę wynagrodzenia za robociznę bez większych wstrząsów dla organizmu gospodarczego Gdyni. Należy jednak raczej spodziewać się gwałtowniejszej reakcji robotników, aniżeli zgody na zamierzenia pracodawców.

W życiu ugrupowań politycznych nie zaszły większe zmiany. Wobec faktu śmierci Marszałka [Józefa] Piłsudskiego grupy opozycyjne zajęły raczej stanowisko wyczekujące i szerszej działalności nie rozwinęły. Śmierć Marszałka Piłsudskiego wywołała w Gdyni wielki żal i przygnębienie, a nawet duży niepokój i dezorientację wobec nowej sytuacji. Zewsząd mówiono o nowej sytuacji, oceniając ją zgoła pesymistycznie nawet w kołach prorządowych. Częściowe uspokojenie w tych kołach nastąpiło dosyć rychło. Koła opozycyjne, wobec faktu śmierci Marszałka Piłsudskiego, zachowały się na ogół poprawnie. SN wydało polecenie, by w związku z [zaistniałą] sytuacją, członkowie SN powstrzymali się od wszelkich, mogących wywołać zadrażnienia, wystąpień. Stowarzyszenia ulegające wpływom SN wzięły liczny udział w uroczystościach żałobnych. Natomiast miejscowy Komitet PPS odmówił sw[oj]ego [w nich] uczestnictwa, zastaniając się brakiem dyrektyw ze strony Centrali. Robotnicy jednakże wzięli gremialny udział w uroczystościach żałobnych. Spośród wieści, jakie bezpośrednio po śmierci Marszałka Piłsudskiego były szerzone na tut. terenie, a zwłaszcza wśród Kaszubów, na uwagę zasługują pogłoski o rzekomo mającym nastąpić odprężeniu w polityce wewnętrznej państwa oraz powołaniu do współpracy elementów o orientacji ściśle narodowej.

Sprawa ordynacji wyborczej, w formie projektowanej przez Rząd, budzi zasadnicze sprzeciwy u wszystkich opozycyjnych ugrupowań politycznych, przy czym i przedstawiciele ugrupowań prorządowych wyrażali również swój krytyczny pogląd na projekt nowej ordynacji wyborczej. Sprawa ordynacji wyborczej nie była dotąd omawiana na szerszym forum publicznym. Obecnie jednak PPS czyni już przygotowania do wywołania strajku

protestacyjnego. Stronnictwo Narodowe, zdaniem jednego z działaczy, zamierza przeprowadzić całkowity bojkot wyborów, przy czym przypuszcza się tam, że akcji tej użyczą wydatnej pomocy księża katoliccy.

Spośród objawów życia społecznego, oprócz uroczystości żałobnych, które odbyły się przy współudziale ogromnych rzesz szerokiego społeczeństwa, wypada tu jeszcze wymienić obchód 1 maja oraz 3 maja. Obydwa te święta miały przebieg spokojny, przy czym obchód 1 maja urządzony przez PPS wypadł wcale udanie. W porównaniu do obchodu 3 maja, [z]organizowanego przez ZZZ, przeszedł w jak najlepszej harmonii.

Mniejszość niemiecka w sw[oj]ej pracy konspiruje się, obawiając się widocznie podobnej reakcji społeczeństwa polskiego, jaka miała miejsce w Wejherowie i w innych miejscowościach powiatu morskiego.

II. SPRAWOZDANIE PRASOWE.

W miesiącu maju br. nie zanotowano żadnych zmian osobowych w składach redakcji poszczególnych pism, wzgl[ędnie]. w kierownictwach oddziałów. Wycofano wskutek zarządzonych zajęć: nr 102 P czasopisma „Dziennik Bydgoski” z dn[ia]. 2 maja [19]35 [r.] w ilości 45 egzemplarzy, nr 126 [czasopisma] „Gazeta Warszawska” z dnia 3 maja [19]35 r. w ilości 7 egzemplarzy, nr 132 A [czasopisma], „Gazeta Warszawska” [z dnia] 9 [maja 1935 r.] w ilości 8 [egzemplarzy].

III. POLSKI RUCH POLITYCZNY.

BBWR odbył 38 zebrań. Część [z nich] poświęcona była zaznajomieniu członków i sympatyków [z] treścią ustawy konstytucyjnej. Inne poświęcone były przeważnie sprawom organizacji uroczystości żałobnych ku czci Marszałka Piłsudskiego, jak również jego pamięci. Nowe komórki organizacyjne [w BBWR] to sekcja kobieca, koto szyprów i maszynistów oraz koło urzędników samorządowych.

Str[onnictwo]. Nar[odowe]. Wydział Młodych SN odbył dwa zebrania. Na zebraniu w dniu 12 maja br., na którym było 35 obecnych, niczego specjalnego nie poruszano. Pewna grupa członków zarzucała jedynie adwokatowi [Marianowi] Zawodnemu bezczynność, oportunizm itp. Odpowiedź Zawodnego, że członkowie kół gdyńskich nie dorosli jeszcze duchowo do spełnienia właściwych wskazań ideowych Stronnictwa Narodowego przyjęta została aprobująco przez większość obecnych. Na drugim zebraniu postanowiono założyć świetlicę, czytelnię oraz sprawić mundury dla członków. Pieniądze na ten cel mieliby dać „starzy narodowcy”. Miejscowi endecy, wobec ogólnej żałoby „Obozu”, w związku z[e] śmiercią Marszałka Piłsudskiego, starają się zachować pozory lojalności. Polecono wstrzymać się członkom od jakichkolwiek wystąpień zewnętrznych, które mogłyby w związku z osobą Marszałka Piłsudskiego wywołać zadrażnienia itp. Ponadto odbyła się tu konferencja działaczy Stronnictwa Narodowego specjalnie poświęcona zagadnieniom mniejszości niemieckiej na tut. terenie. O przebiegu zebrania w dniu 26 maja br. i konferencji działaczy SN w sprawie mniejszości niemieckiej przedłożyłem sprawozdanie w dniu 31 maja br., Nr II.BP 377/35 Pf.

NPR. Miejscowy Komitet Partyjny nie został dotąd zorganizowany. Sekretarz okręgowy Kręglewski, widząc nieprzejednane stanowisko tzw. starych „enperowców”, usiłuje obecnie rozprzestrzenić wpływy partii raczej w powiecie morskim, kartuskim i kościerskim, aniżeli w Gdyni. Pomaga mu w tym sekretarz okręgowy Zw[iązku]. Robotników i Rzemieślników ZTT [Jan] Doliński. [Tenże] w dniu 26 maja br. wyjechał na zebranie partyjne do Kościerzyny.

PPS CKW. Miejscowy Komitet PPS po zorganizowaniu uroczystości pierwszomajowych, w ramach których odbył się pochód ulicami miasta oraz wiec pod gołym niebem, innych zebrań nie urządzał. Natomiast odbył dwa zebrania, wzgl[ędnie]. posiedzenia zarządu (Miejscowego Kom[itetu]. Wykonawczego). Na posiedzeniach tych główną rolę odgrywał Kazimierz Werner, członek zarządu. Werner do tej pory na zewnątrz występował mało i zachowywał zdecydowane umiarkowanie. Na pierwszym posiedzeniu sprzeciwił się wzięciu udziału [...] PPS w uroczystościach żałobnych, ku czci Marszałka Piłsudskiego, a ponadto wystąpił przeciwko podpisaniu odezwy Komitetu Obywatelskiego w sprawie uczczenia pamięci Marszałka Piłsudskiego. Ostatnie posiedzenie odbyło się 31 maja br. [i] było poświęcone sprawie nowej ordynacji wyborczej. Specjalnych uchwał nie powzięto, albowiem miejscowy Komitet oczekuje dyrektyw z Centrali. Jak wynika z uzyskanych informacji, PPS zamierza w całym kraju urządzić jednodniowy strajk protestacyjny. Rzecznikiem tej akcji na Gdynię jest Werner. [Teodor] Zieliński i [Franciszek] Pawliński, przedstawiciele klasowych związków zawodowych, akcję tę oceniają raczej negatywnie, przy czym Zieliński wystąpienie swoje uzasadniłby przynależnością do Komitetu PPS. W sprawie przygotowania

strajku protestacyjnego kolportowana w Gdyni jest - i to tylko wśród osób zaufanych - specjalna ulotka, wydana przez PPS CKW w Warszawie.

IV. MNIEJSZOŚCI NARODOWE.

Miejscowi Żydzi wzięli liczny udział w ogólnych uroczystościach żałobnych ku czci Marszałka Piłsudskiego. Ludność żydowska bacznie śledzi obecny rozwój wypadków i wyraża obawę wzmożenia „frontu antyżydowskiego” w Polsce. W ostatnim czasie zanotowano ogromny napływ biedoty żydowskiej do Gdyni. W przeważnej liczbie Żydzi ci reprezentują drobne, domokrażne kupiectwo. Otwiera się lokale handlowe we wszelkich ubikacjach. Ponieważ Żydzi ci zachowują zwyczaje, o ile chodzi o wygląd zewnętrzny, Żydów z getta, reakcja społeczeństwa polskiego jest dosyć silna, chociaż do bardziej niepokojących - poza kilkoma wypadkami bójek niepoważnych wyrostków - nie było. Żydowskie ugrupowania polityczne nie wykazały żadnej działalności.

Niemcy. Występująca na miejscowym terenie organizacja „Deutsche Vereinigung” w dalszym ciągu na zewnątrz nie występuje, a [jej] zarząd działa przy zachowaniu konspiracji. Obecnie akcję „D[t]V” na terenie okręgu północnego przejął [Fritz] Rodenacker z Celbowa. Zastępca Horsta Kühla, Karol Wachmeister z Gdyni, nie posiada zaufania u swoich członków, którzy uważają go za oportunistę. Działacze miejscowi, w obawie przed represjami, wykazują w dalszym ciągu duże podenerwowanie. W związku z obecną sytuacją odbyli oni dwukrotne konferencje u niejakiego dr Hofmana w Sopotach. O przebiegu konferencji przedłożyłem sprawozdania z dnia 7 maja [19]35 r. Nr II.BP-303/35 Pf. i [z dnia] 17 maja [19]35 [r.] Nr II.BP-348/35 Pf.

V. SEKTY RELIGIJNE.

Sprawozdanie negatywne.

9

1935 czerwiec 14, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II. BP-6/35 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc maj 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 91-97.

I. SYTUACJA OGÓLNA.

Na [tutejszym] terenie nie zanotowano żadnych przejawów działalności komórek wywrotowych. Panuje tam chwilowo całkowita beczynność i dezorganizacja. Dzień 1 maja obchodzili w tym roku, podobnie jak i w zeszłym, tak Zw[iązek]. Zw[iązków]. Zawodowych, jak i też Klasowe Zw[iązki]. Zawodowe. Te ostatnie współdziałały ściśle z miejscowym Komitetem PPS. Frekwencja na uroczystościach, organizowanych przez PPS i Klasowe Zw[iązki]. Zaw[odowe]., była większa niż w zeszłym roku. Natomiast udział członków ZTT w pochodzie był słaby i mniejszy niż w zeszłym roku. Wiec ZTT cieszył się już dostateczną frekwencją. Przemówienia na wiecu PPS pozbawione były silniejszych akcentów. Dzień 1 maja przeszedł w Gdyni w jak najlepszym spokoju i porządku, a praca, ogólnie [rzecz] biorąc, miała prawie że normalny przebieg, przy czym port, wykazując mniejsze zapotrzebowanie na ludzi, w swoich żądaniach został w zupełności zaspokojony.

Udział w uroczystościach żałobnych ku czci Marszałka [Józefa] Piłsudskiego związków zawodowych, wyjąwszy klasowych, był bardzo żywy. Stanowisko Klasowych Związków Zawodowych, pierwotnie w odniesieniu do uczczenia pamięci zmarłego Wodza Narodu, kształtowało się negatywnie. Później jednak sekretarz okręgowy Zw[iązku]. Zaw[odowego]. Transportowców wydał odezwę, nakazując w niej uczcić pamięć Marszałka Piłsudskiego przez noszenie opasek żałobnych w okresie żałoby narodowej. Zw[iązek]. Rob[otników]. Budowl[anych]. nie podzielił stanowiska ZTT. Wystąpienie ZTT w sprawie uczczenia pamięci Marszałka Piłsudskiego, wbrew wskazaniom PPS, prawdopodobnie podyktowane zostało chęcią podkreślenia sw[oj]ej lojalności i ograniczenia działalności wyłącznie do terenu zawodowego. Na terenie portowym występują stałe zatargi na tle niewykonywania przez pracodawców obowiązujących umów zbiorowych. Momenty naruszania umów zbiorowych skwapliwie są wykorzystywane przez zarządy zw[iązków]. Zawodowych, wzgl[ędnie]. ich sekretarzy okręgowych dla podkreślenia

sw[oj]ej aktywności i podtrzymania popularności związku u ogółu robotników. Wielkie niezadowolenie (u robotników) budzi zatrudnianie tzw. stałych robotników do 12 godzin na dobę oraz zatrudnianie robotników bez kart portowych wtedy, kiedy robotnicy zapośredniczani przez Biuro Pośrednictwa Pracy mogą zaledwie przepracować pół szycy tj. 4 godziny. Związki zawodowe atakują coraz częściej instrukcję do § 10, starając się dowieść jej bezprawnego istnienia i stosowania. A instytucja stałych robotników jest oparta na tej właśnie instrukcji. Miały miejsce interwencje u ekspedytorów w sprawie nieprzestrzegania obowiązku polewania węgla wodą w czasie przeladunku. W firmie „Giesche” kiedy robotnicy upomnieli się, by im polano węgiel wodą natychmiast zwolniono ich z pracy. Ekspedytorzy tłumaczą, że polany węgiel mógłby się w drodze zapalić.

W ostatnim czasie coraz częściej słyszeć można w porcie pogłoski o mającym jakoby wkrótce nastąpić obniżeniu płac robotniczych. Według tych pogłosek przeprowadzeniem obniżki płac ekspedytorzy chcieliby podnieść konkurencyjność portu gdyńskiego, która ma być zagrożona. Wersje te wśród robotników budzą zrozumiały niepokój.

Bezrobocie uległo dalszemu zmniejszeniu. Na ogół bezrobotni zachowują spokój, zdarzają się jednak wypadki wyrażania niezadowolenia z działalności Funduszu Pracy z powodu zbyt długiego oczekiwania na obiecwaną pracę. Stan bezpieczeństwa jest dobry i większych odchyień nie wykazuje.

VII. RUCH WYWROTOWY.

Obiecany przez instruktora Wydziału Rolnego KPP w Poznaniu, Chwiałkowskiego, funkcjonariusz KPP nie przybył do Gdyni, to też istniejące tu komórki KPP nie wykazały żadnej działalności, trwając w całkowitej bezczynności. Znajdujący się pod obserwacją działacze komunistyczni, którzy do Gdyni przybyli w ostatnich miesiącach, również nie przejawili żadnej działalności.

VIII. RUCH ZAWODOWY.

Związek Związków Zawodowych nie objawił większej żywotności. Odbył sześć zebrań, w tym jedno zgromadzenie w dniu 1 maja. Ostatnie obserwacje wskazują na stały spadek znaczenia ZZZ na tut[ejszym] terenie. Robotnicy nie mają jak gdyby zaufania do osoby sekretarza okręgowego [Józefa] Morawskiego, podejrzewają go o to, że szuka sobie innego zajęcia, [a] ponadto twierdzą, że sprawy robotnicze mało go interesują. Obchód organizowany przez ZZZ w dniu 1 maja wypadł dosyć blado, zwłaszcza o ile chodzi o liczebność uczestników w pochodzie. Na zgromadzeniu w lokalu kina „Czarodziejka” frekwencja wzrosła już do liczby 500 uczestników. Przemawiali kolejno Józef Morawski, Zakrzewska, [Marian] Jaśkowski i Stanisław Majewski. Mówili oni o historii ZZZ, o konieczności ustanowienia święta pracy w dniu 1 maja [oraz] izbie pracy. Odrębne w swoim charakterze przemówienie wygłosił Jaśkowski, zarzucając członkom BBWR oportunizm i atakując kapitalistów za ich wyzysk klasy robotniczej. Przemówienie Jaśkowskiego wypowiedziane było w formie ostrej. W ostatnich dniach specjalna delegacja ZZZ interweniowała w Biurze Pośrednictwa Pracy dla Robotników Portowych w sprawie niewłaściwego kierowania robotników do pracy i zatrudniania ich ponad 8 godzin w jednym dniu. Delegacja groziła interwencją w Ministerstwie Opieki Społecznej.

Związek Zawodowy Transportowców odbył w maju pięć zebrań, w tam jedno zgromadzenie w dniu 26 maja w lokalu „Lipowy Dwór” w Chyloni. Nowy sekretarz okręgowy nie osiągnął większych wyników w pracy organizacyjnej, chociaż liczba opłacających składki wzrosła w Oddziale Robotników Portowych o 40 osób, a w Oddziale Marynarzy o 10 osób. W wyniku wyborów uzupełniających do zarządu Oddziału Robotników Portowych, w miejsce Leona Polaszke, na skarbnika wybrano robotnika Stanisława Czerwienia. Na jednym z zebrań postanowiono wystać odpowiednią delegację do Min[isterstwa]. Opieki Społecznej w sprawie nieodpowiedniego traktowania robotników przez nowego kierownika Biura Pośrednictwa Pracy dla Robotników Portowych. Poza tym wybrano komisję, której zadaniem będzie porozumiewanie się z Urzędem Morskim w sprawie kategorii prac, jakie mogą być wykonywane przez robotników niewykwalifikowanych kierowanych przez Komisję Kwalifikacyjną. ZTT interweniował następnie w Urzędzie Morskim w sprawie zwołania specjalnej konferencji, która by ustaliła do jakich prac i w jakiej ilości firmy ekspedycyjne miałyby prawo zatrudniać robotników nie posiadających kart portowych. ZTT żalił się przy tej okazji, że ekspedytorzy zatrudniają stale ok. 200 robotników bez kart portowych, płacąc im poniżej norm umowy zbiorowej. Na zgromadzeniu odbytym w dniu 26 maja br. obecnych było ok. 160 osób. Sekretarz [Franciszek] Pawliński omówił pokrótce wszystkie ostatnio

wysuwane przez robotników portowych bolączki na tle pracy w porcie, a mianowicie: zatrudnianie przez firmy „Labor”, „Cemke” i „Usco” tzw. krawców do zszywania worków, którym płaćą po 45 gr za godzinę i w razie potrzeby za tą samą opłatę zatrudniają przy przeladunkach, warunki zdrowotne przy przeladunku węgla, tomasyny i warunki bezpieczeństwa przy przeladunku złomu - węgla nie skrapla się wodą, brak odpowiednich zarzutek z kapturami przy przeladunku tomasyny oraz ochronnych rękawic przy przeladunku złomu. Co do przeladunku węgla to firmy węglowe obiecały dla próby zakupić odpowiednie maski. Zarzutek i rękawic ochronnych ekspedytorzy nie zamierzają kupić z powodu zbyt wielkiego kosztu. Z kolei Pawliński zawiadomił zebranych, że o ile robotnicy portowi w dalszym ciągu będą wykazywali tak małe zainteresowanie życiem związku jak dotąd, to Centrala przestanie się opiekować gdyńskimi robotnikami. Podczas dyskusji zabrakł glos Polaszke, były prezes Oddziału Robotników Portowych, i w ostrych słowach napiętnował ekspedytorów za złamanie podpisanego przez Prezydenta RP [Ignacego Mościckiego] rozporządzenia o robotnikach portowych, a następnie zaapelował do zebranych, by zapisywali się na członków ZYT, który w 1932 r. na 1 800 robotników portowych grupował w swoich szeregach 1 500. Dalej Pawliński mówił o wszczęciu przez ZYT kroków w sprawie zniesienia przymusu ubezpieczenia robotników portowych w Ubezpieczalni Społecznej, a za uzyskaniem zezwolenia ubezpieczenia robotników w prywatnej firmie asekuracyjnej. W tej sprawie zebrani dali wolną rękę Zarządowi, opowiadając się jednak za prywatną asekuracją. W końcu Wiktor Jaworski omówił jeszcze techniczną stronę ubezpieczenia oraz wskazał na większe korzyści płynące z ubezpieczenia prywatnego. Z kolei Jaworski nawiązując do słów Pawlińskiego zagroził zebrany, że o ile sw[oj]ej aktywności niczym nie będą objawiali, to Centrala rozwiąże Oddział Gdyński, a wtedy ekspedytorzy, nie widząc żadnej silniejszej organizacji robotniczej, na pewno obniżą stawki do 85 gr za godzinę, w którym to zresztą kierunku czynią przygotowania, a potem to może zechcą obniżyć stawki do 45 gr za godzinę tj. do kwoty, jaką dzisiaj płaćą tzw. krawcom, zatrudnionym w charakterze robotników portowych przy bawelnie. Przebieg zebrania był spokojny.

Dnia 31 maja br. odbyło się zebranie mężów zaufania robotników portowych, zwołane z ramienia PPS przez Kazimierza Wenera. Obecnych było 8 [osób]. Zebranie to poświęcone było sprawie ordynacji wyborczej, projektowanej przez BBWR. Wenera zaznaczył, że ordynacja ta przekreśla wszelką akcję związków zawodowych, to też zadaniem klasy robotniczej będzie stanąć w obronie starej ordynacji wyborczej. W tym też celu, robotnicy [po]winni podjąć wspólną, zdaniem Wenera, akcję z PPS i przyłączyć się do strajku, projektowanego i przygotowywanego przez PPS. Kiedy i w jakiej formie miałby ten strajk się odbyć, tego Wenera nie powiedział, ponieważ kwestia ta uzależniona jest od decyzji Centrali w Warszawie.

Związek Robotników Budowlanych odbył zaledwie dwa zebrania, na których zresztą ważniejszych spraw nie poruszano. Robotnicy skarżyli się na nieprzestrzeganie przez firmy budowlane umowy zbiorowej, a poza tym na napływ robotników budowlanych z poza Gdyni w ilości ok. 600 osób, podczas gdy ok. 400 robotników budowlanych z Gdyni pozostaje bez pracy. Związek tłumaczy to tym, że przedsiębiorcy chętniej zatrudniają robotników przyjezdnych, którzy, nie należąc do Związku, bardziej podatni są na wyzysk pod względem płacy i godzin pracy.

Bezrobocie. Stan bezrobocia uległ pewnemu zmniejszeniu. Bezrobotni na ogół i zachowują się spokojnie. Uskarżają się jednak niejednokrotnie, że od dłuższego czasu nie mogą uzyskać żadnej pracy oraz, że Fundusz Pracy przyrzekał uruchomić roboty o większej skali, [a] robót tych jeszcze nie rozpoczęto.

IX. STRAJKI.

Sprawozdanie negatywne.

X. STAN BEZPIECZEŃSTWA.

Stan bezpieczeństwa nie uległ większym odchyleniom i jest dobry. W czasie przeprowadzonej obławy [za] trzymano 10 osób, pozostających w Gdyni bez środków utrzymania i bez zameldowania. Statystyka wyglądała następująco:] wypadków ciężkiego uszkodzenia ciała było 5 (w kwietniu 5). Wypadki te powstały na tle bójek, częściowo wywołanych nadużyciem napojów alkoholowych. Opór jednostkowy bierny - 1 wypadek (3), zniewaga i napaść czynna na urzędnika państwowego - 5 wypadków (1), inne przestępstwa przeciwko władzy i urzędom - 16 wypadków (6). Bezpieczeństwo na kolei: kradzieży na kolei zanotowano 10 wypadków (12), kradzieży węgla zanotowano 12 wypadków (8), węgla odebrano 2 130 kg (850 kg), kradzieży z lasu państwowego - 3 wypadki (1), kradzieży środków lokomocji - 38 wypadków, [w] tym rowerów 19 (w kwietniu 17, rowerów 10), kradzieży

mieszkaniowych zanotowano 43 wypadki (34), Kradzieży kieszonkowych były 2 wypadki (2), innych kradzieży zanotowano 92 wypadki (76). Włóczęgostwo i żebranina - 51 wypadków (w 48). Zawodowych włóczęgów notuje się mało; włóczędzy gdyńscy rekrutują się z osób, które przybywają tu za pracą, a nie otrzymawszy jej zajmują się włóczęgostwem i żebraniną. Ten typ włóczęgostwa zwalcza się tu w ten sposób, że Komisariat Rządu wysiedla [za]trzymanych do ich gmin [wg] przynależności. Zakłócenie spokoju publicznego 44 wypadki (57), opilstwo 124 wypadki (100).

[Statystyka] pożarów: [z powodu] wadliwej konstrukcji komina 2, nieostrożności 1, przyczyny nieustalonej 1. Ogółem pożarów: 4. Straty: 35 850 zł. Dnia 16 maja br. o godzinie 15.30 wybuchł groźny pożar [na] Starym Obłuzu w zabudowaniach [Franciszka] Kurra, po czym [ogień] przeniósł się na zabudowania [Franciszka] Kassa, [Agnieszki] Suchorzowej, Koszałki, [Józefa] Simona i [Bernarda] Szulca. Na[jpierw] zapalił się dach pokryty słomą domu mieszkalnego Franciszka Kurra. Pożar powstał najprawdopodobniej od iskry, którą panujący w tym dniu silny wiatr przeniósł z zabudowań Czappa, gdzie w tym czasie w piecach spalano torf. Ogień został wkrótce zauważony przez kobiety, zamieszkujące w domu Kurra. Te jednak zamiast gasić możliwy jeszcze do opanowania ogień, rzuciły się przede wszystkim do ratowania dzieci i mienia ruchomego. Mężczyźni [byli] w tym czasie na polu przy pracy. Wskutek silnego wiatru ogień szybko się rozprzestrzenił i przeniósł się kolejno na odległe o 10 m stodołę i stajnię Kasaa Franciszka, następnie na odległe o 120 m zabudowania Koszałki i Simona. Wskutek pożaru spaliły się doszczętnie: dom mieszkalny Kurra Franciszka, stodoła i stajnia Franciszka Kassa (spalił się [mu] nieubezpieczony inwentarz żywy i martwy), stodoła Agnieszki Suchorzowej, nadpaliły się dach na stajni oraz pralni Suchorzowej, spaliła się doszczętnie stodoła Koszałki, stodoła i wozownia Józefa Simona, częściowo uszkodzone zostały okrycie szczytowe oraz część dachu stodoły Bernarda Szulca. Ogółem straty wyrządzone wynoszą ok. 35 750 zł. Dom Kurra był murowany i kryty słomą. Wszystkie inne budowle były z drzewa i kryte papą wzgl[ędnie]. słomą. Wszystkie budynki ubezpieczone były w Zakładzie Ubezpieczeń Wzajemnych w Poznaniu wzgl. (w jednym wypadku) w towarzystwie ubezpieczeń „Orzeł”.

Wyniki akcji rozbrojenia. Odebrano: krótkiej broni palnej 7 sztuk, kastetów 1, sztyletów 14. Użycia broni przez Policję [Państwową] nie było.

XI. SYTUACJA NADGRANICZNA.

Za nielegalne przekroczenie granicy przytrzymało cztery osoby, za nielegalny pobyt pięć osób i cofnięto na teren WM Gdańska cztery osoby z powodu braku odpowiednich dokumentów.

XII. SZPIEGOSTWO I DYWERSJA.

Sprawozdanie negatywne.

XIII. RÓŻNE.

Sprawozdanie negatywne.

1935 lipca 4, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i mniejszości narodowych Nr II. BP-1/35 Tjn. Wiceministra Rządu w Gdyni inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc czerwiec 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 30-35.

I. SYTUACJA OGÓLNA.

Sytuacja gospodarcza w Gdyni w miesiącu czerwcu rozwija się zgodnie z przewidywaniami, które zostały podane w zeszłych sprawozdaniach. Ruch budowlany znamionuje wprost rekordowe tempo. Wydano ok. 600 nowych konsensów budowlanych, z czego połowę na budynki czynszowe i willowe o normalnym wyposażeniu. Ostatnio daje się nawet zauważyć pewien brak fachowców - robotników budowlanych, [takich] jak stolarze, betoniarze i ślusarze-żelbetonowi. Fachowców tych firmy zmuszone są sprowadzać z głębi kraju. W związku z rozwojem ruchu budowlanego podnosi się renta gruntowa placów budowlanych, których ceny poważnie

wzrastają. Wysokość czynszów w Gdyni i taniość stosunkowa tychże w WM Gdańsk[u] spowodowała drobną emigrację urzędników prywatnych do Sopot[u]. Proces ten wzmacni się na jesieni, po okresie sezonowym, co może z kolei spowodować nieznaczny spadek czynszów w Gdyni.

Akcja obniżenia cen na rynku gdyńskim, w związku z dewaluacją guldena [gdańskiego] prowadzona jest przez Izbę Przemysłowo-Handlową [w Gdyni] dość energicznie, jednak bez wydatnych wyników. W chwili obecnej jednak akcja pracodawców, początkowo bezwzględnie zdążająca do obniżki płac robotniczych, traci na sw[oj]ej ostrości, ponieważ w związku z polityką dewizową Gdańska port gdyński, w przeciwieństwie do Gdańska, automatycznie zyskał uprzywilejowanie, dzięki swobodzie ruchu kapitałów w Gdyni.

Polityka dewizowa Gdańska wytworzyła ponadto warunki sprzyjające migracji firm portowych i handlowych miejskich z Gdańska do Gdyni. Firmy te zakupują place w Gdyni i szukają [tam] przedstawicieli. W obrocie kredytowym ruch [jest] wybitnie wyższy, [a] wypłacalność klientów dobra.

W bieżącym sezonie ruch letniskowy w Gdyni gości jedynie niedobitków. Należy się spodziewać, że Sopoty będą przepiękne nie tylko letnikami z Niemiec, lecz także z Polski. Orłowo [Morskie] w bieżącym roku stało się miejscem letniskowo-wypoczynkowym również dla miast i okolic powiatów północnych Pomorza.

Wśród stronnictw politycznych większą żywotność wykazały BBWR i PPS CKW. BBWR zajęty był częściowymi pracami przygotowawczymi do wyborów [przeprowadzonych] już wg ogólnych wskazań nowej ordynacji wyborczej. Akcja PPS CKW wynikała z ogólnopolskiej akcji protestacyjnej tej partii przeciwko projektowi ordynacji wyborczej do Sejmu [RP] i Senatu [RP]. Akcja ta prowadzona wspólnie z klasowymi związkami zawodowymi na terenie miasta Gdyni nie dała żadnych wyników, które by w jakimkolwiek bądź stopniu podnieciły opinię publiczną. Zwołane w tej sprawie zebrania przeszły bez większego echa przy współudziale garstki uczestników. W czasie projektowanej na dzień 25 czerwca br. godziny strajku od pracy, wstrzymała się zaledwie grupa 15 brukarzy. Port, zakłady i roboty na budowach nie zostały nawet na moment wstrzymane, mimo wystania do miasta grupy agitatorów. Z dotychczasowych obserwacji wynikałoby, że PPS oraz SN zbojkotują przyszłe wybory. Na tu[ejszym]. terenie odpowiednie zaangażowanie bojkotu może być uwieńczone pewnym powodzeniem.

Pośród objawów życia społecznego należy wymienić obchody „Święta Morza” w dniach 29 i 30 czerwca br. Liczba uczestników [...] była o wiele mniejsza aniżeli w ubiegłych latach (12-15 000).

Mniejszość niemiecka nie wykazuje większej żywotności organizacyjnej. „Deutsche Vereinigung” od dawna nie odbywa zebrań. Centrala nosi się z zamiarem przeprowadzenia reorganizacji zarządu „Ortsgruppe Gdynia”.

II. SPRAWOZDANIE PRASOWE.

W miesiącu czerwcu nie zanotowano żadnych zmian osobowych w składzie redakcji poszczególnych pism, względnie w kierownictwach oddziałów. Wycofano wskutek zarządzonych zajęć: 50 egzempl[arzy]. czasopisma „Słowo Pomorskie” z dn[ia]. 4 czerwca [19]35 r. nr 128, 104 [egzemplarze czasopisma] „Dziennik Bydgoski” z dn[ia]. 8 czerwca [19]35 r. nr 132 B, 10 [egzemplarzy czasopisma] „5-ta Rano” z dn[ia]. 9 czerwca [19]35 r. nr 160, 50 [egzemplarzy czasopisma] „Słowo Pomorskie” z dn[ia]. 16 czerwca [19]35 r. nr 138, 18 [egzemplarzy czasopisma] „Warszawski Dziennik Narodowy” z dn[ia]. 26 czerwca [19]35 r. nr 31 A, 32 [egzemplarze czasopisma] „ABC” „Nowiny Codzienne” z dn[ia]. 29 czerwca [19]35 r. nr 183.

III. POLSKI RUCH POLITYCZNY.

BBWR odbył 28 zebrań. Na zebraniach tych prowadzono systematyczne zaznajamianie członków z ustawą konstytucyjną. Niektóre komórki wszczęły akcję przygotowawczą do przyszłych wyborów. Sekcja gospodarcza i rzemieślniczo-przemysłowa brały udział w przygotowaniach urządzenia Wystawy Rzemieślniczej, która została otwarta w dniu „Święta Morza”, [zaś] koło lekarzy odbyło zebranie informacyjne z udziałem delegatów firm i pracowników handlowych dla omówienia spraw związanych [z] ubezpieczeniem społecznym.

SN. Wydział Młodych większej działalności nie wykazał. W czerwcu odbył tylko jedno zebranie o charakterze ogólnym, [na którym] obecnych było 41 osób. Na zebraniu tym referat pt. „Ubezpieczalnia społeczna w Polsce” wygłosił sekr[etarz]. generalny Zjednoczenia Zawodowego „Praca Polska” niejaki Bąkowski, a następnie zaproponował założenie w Gdyni Związku Zawodowego Pracowników Przemysłu Drzewnego, zależnego od Zj[ednoczenia]. Zaw[odowego]. „Praca Polska”. Zebrani propozycję przyjęli i pracę organizacyjną powierzyli Antoniemu Mazurowskiemu z placówki Obtuże. Sprawę ewentualnego udziału w „Święcie Morza”, po [wy]

jaśnieniu ze strony adw. [Mariana] Zawodnego, załatwiono w ten sposób, że poszczególni członkowie mieliby wziąć udział w „Święcie Morza” w [szeregach] innych organizacji społecznych, [o] ile do takich należą. Jak się wyraził Zawodny, ze względu na charakter polityczny organizacji, oficjalne uczestnictwo członków Wydziału Młodych w „Święcie Morza” chwilowo nie jest do pomyslenia.

Narodowa Partia Robotn[icza]. większej działalności nie rozwinęła. Na konferencję zarządów robotn[icznych]. okręgu kaszubskiego wystąpi zostali do Kościerzyny Kręglewski i [Jan] Tusk. Kręglewski wybrany został na sekretarza.

PPS CKW. Miejskowy Komitet sw[oj]ą działalność w miesiącu czerwcu zamknął w ramach przygotowywanej akcji protestacyjnej przeciwko projektom ordynacji wyborczych. Akcja ta dała w rezultacie wyniki nad wyraz słabe. Zgromadzenia informacyjne i protestacyjne, zwołane na dzień 23 czerwca br., miały b[ardzo]. słabą frekwencję, przy czym zebranie w Chyloni w ogóle się nie odbyło. Na zgromadzeniach uchwalona została rezolucja o przeprowadzeniu w dniu 25 czerwca br. jednogodzinnego strajku protestacyjnego. Projektowany strajk protestacyjny zupełnie się nie udał [i] poza grupą 15 brukarzy nikt nie strajkował, chociaż [Teodor] Zieliński wystąpił agitatorów do miasta. Sprawozdanie szczegółowe [w tej sprawie] przedłożono pismem z dnia 27 czerwca br. Nr II.BP-396/35 Pf. W związku z ostatnimi niepowodzeniami Miejskowego Komitetu, Wydział Wykonawczy PPS CKW zamierza przeprowadzić reorganizację zarządu miejscowego PPS.

IV. MNIEJSZOŚCI NARODOWE.

[Żydzi.] Napływ biedoty żydowskiej był ciągły i nieprzerwany. Zalew żydowski w Gdyni dał asumpt do wystąpienia ks. dziekana [Teodora] Turzyńskiego na kazaniu przeciwko Żydom. Ks. Turzyński nawoływał ludność kaszubską do niewydzierżawiania Żydom lokali handlowych i mieszkań, ponieważ wkrótce, jak tak dalej pójdzie, wszystkie sklepy w Gdyni będą w żydowskich rękach. Ks. Turzyński wołał nawet, by [Kaszubi] u Żydów niczego nie kupowali. „Zjednoczenie S[y]jonistyczne”, w porozumieniu z Komitetem Dla Spełnienia Zadań Gminy [Wyznaniowej] Żydowskiej w Gdyni, utworzyło specjalny komitet dla uczczenia pamięci Marszałka [Józefa] Piłsudskiego. Zadaniem komitetu jest zebranie funduszy na zasadzenie lasu palmowego w Palestynie im. Marszałka Piłsudskiego. Dotychczas [na ten cel] zebrano ok. 500 zł. Poza tym „Zjednoczenie S[y]jonistyczne” przeprowadziło akcję przygotowawczą do wyborów delegatów na kongres Egzekutywy S[y]jonistycznej. Akcję tę przygotowuje się w ten sposób, że zwolennicy s[y]jonizmu muszą wykupić tzw. szekiel, który upoważnia członka do wzięcia udziału w głosowaniu. Dotychczas wykupiono na terenie Gdyni ok. 250 tych szekli. Wybory delegatów odbędą się na Pomorzu ok. 16 lipca br. i wybranych ma być dwóch delegatów na Kongres S[y]jonistyczny do Lucerny. Natomiast miejscowa organizacja s[y]jonistów rewizjonistów, zgodnie z otrzymanym poleceniem z Centrali, przeprowadziła w dniu 2 czerwca br. na terenie Gdyni wybory dla ustalenia, kto chce nadal należeć do ogólnej organizacji s[y]jonistycznej, a kto jest za utworzeniem własnej egzekutywy s[y]jonistów rewizjonistów i zwołaniem własnego kongresu. Wybory te odbyły się w lokalu przy ul. Władysława IV pod przewodnictwem Izaaka Lidora. Ogółem głosowało 91 osób, z których 86 wypowiedziało się za wystąpieniem z organizacji „Zjednoczenie S[y]jonistyczne”. Protokół i kartki wyborcze przesłane zostały do Centrali s[y]jonistów rewizjonistów w Warszawie. Patronem tut[ejszej]. organizacji s[y]jonistów rewizjonistów jest [dr Janusz] Rauch, członek Zarządu Gminy [Wyznaniowej] Żydowskiej, który kiedyś s[y]jonistów rewizjonistów w Gdyni zwalczał.

Niemcy. Organizacja niemiecka „Deutsche Vereinigung” w dalszym ciągu nie wykazuje żadnej działalności. Dotychczas nie otworzyła sw[oj]ego lokalu w Orłowie Morskim, jak również nie wysłała nikogo na zjazd Niemców z Polski do Prus Wschodnich. Bierność tut[ejszego]. zarządu spotyka się ze sprzeciwem władz centralnych, które postanowiły w najbliższych dniach urządzić reorganizację „Ortsgruppe Gdynia”. Tym bardziej, że dotychczasowy prezes, [Karol] Wachmeister, nie chce dłużej pracować na tym stanowisku, motywując to swoim podeszłym wiekiem. W związku z powyższym władze centralne poleciły [Fritzowi] Rodenackerowi, aby wyszukał odpowiednich ludzi i ich nazwiska podał do Centrali, która zaangażuje ich do pracy w „D[t]V” na terenie gdyńskim. Rodenacker ostatnio wyjeżdżał na zjazd delegatów [„DtV”] do Bydgoszczy, który odbył się w dniu 24 czerwca [19]35 [r.]. Poprzednio Rodenacker konferował z dotychczasowym sekretarzem [Willy] Nastem z Orłowa Morskiego, informując się u niego o obecnym stanie organizacyjnym na terenie Orłowa i Gdyni.

Ukraińcy. W okresie sprawozdawczym Komitet Ukraiński i Emigrantów Politycznych odbył jedno zebranie, które odbyło się w mieszkaniu Tabacznego w Małym Kacku. Ogółem w zebraniu wzięło udział 9 osób. Na zebraniu

tym omawiana była sprawa szkolnictwa ukraińskiego, przy czym niejaki Mikołaj Korgin podał myśl, by utworzyć szkołę prywatną języka ukraińskiego dla dzieci rodzin ukraińskich zamieszkałych na terenie Gdyni, albowiem wg posiadanych przez niego informacji na terenie Gdyni zamieszkuje 25 rodzin, które posiadają dzieci w wieku szkolnym. Po krótkiej debacie wysunięto projekt [zbierania] składek wśród miejscowych Ukraińców, jak również postanowiono zwrócić się w tej sprawie do Centralnego Komitetu Ukraińskiego w Warszawie. Z chwilą zdobycia odpowiedniej kwoty zostanie zakupiony plac i wybudowany prowizoryczny budynek, który zarazem służyć będzie za świetlicę dla stowarzyszenia, jak i na lokal do nauczania. Będąca na miejscu żona Marjanienki, [Wiera], wyraziła swoją zgodę na bezpłatne udzielanie [lekcji] języka ukraińskiego. Wobec tego, że na zebraniu było zaledwie 9 osób, postanowiono sprawę tę omówić na następnym zebraniu jeszcze raz. Po zebraniu będące na miejscu dzieci, wygłosiły szereg deklamacji [wierszy] w języku ukraińskim poety ukraińskiego Tarasa Szewczenki.

11

1935 lipiec 11, Gdynia - Sprawozdanie kwartalne z życia polskich zawiązków i stowarzyszeń Nr II. BP-12/35 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za okres od 1 kwietnia do 30 czerwca 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 159-174.

[I.] CZĘŚĆ OGÓLNA.

[...] Życie społeczne, wskutek śmierci Marszałka [Józefa] Piłsudskiego, przeszło tu dość głęboki wstrząs. Pierwsze tygodnie po śmierci minęły w silnym przygnębieniu. Całe życie poszczególnych zrzeszeń, nie wyłączając katolickich stowarzyszeń, nacechowane było głęboką żałobą, czemu dano wyraz niezliczonymi uroczystościami żałobnymi, odbytymi niekiedy w ramach ogólnospołecznych, a niekiedy w ramach skromnych - ściśle wewnętrznych. Akademii zarządzane przez katolickie stowarzyszenia przy współudziale miejscowego kleru i nastroj panujący na tych akademiach wskazywały na bardzo żywy udział tych stowarzyszeń w ogólnej żałobie narodowej. W związku z ogłoszeniem żałoby narodowej wszystkie imprezy społeczne zostały odwołane, wskutek czego zewnętrzne objawy życia społecznego w tym okresie ograniczyły się do obchodów ściśle żałobnych, a właściwe życie wewnętrzne organizacyjne, noszące cechy znacznego przygnębienia, zamknięte zostało w ramach dość skromnych.

Spośród objawów życia społecznego, niezwiązanych z uroczystościami żałobnymi, należy wymienić poświęcenie w dniu rozpoczęcia Tygodnia LOPP dwóch szybowców oraz „Święto Morza”. Tydzień LOPP został odwołany a „Święto Morza” miało w bieżącym roku przebieg bez porównania skromniejszy aniżeli w ubiegłych latach. Złożył się na to brak większej liczby uczestników z głębi Polski.

Jeśli chodzi o Związek Rezerwistów [RP], to tam projektuje się daleko idącą rewizję personalną, ponieważ stwierdza się coraz liczniejsze wypadki oportunistów ze strony członków, którzy otrzymali pracę za pośrednictwem Związku oraz przypadki przynależności do Związku ludzi, którzy w wojsku nie służyli. Rewizję tę zamierza się przeprowadzić już w najbliższej przyszłości. Scysje jakie do niedawna istniały wewnątrz Związku, a raczej w samym zarządzie, przeszły bez echa i dzisiaj można stwierdzić jak najlepszą współpracę w zarządzie.

Jeden z b[yłych]. członków Związku Rezerwistów [RP] zorganizował w ostatnim czasie Oddział Zw[iązku]. B[yłych]. Ochotników A[rmii]P[olskiej]. Organizator oświadczył, że Oddział ten nie został stworzony jako organizacja konkurencyjna dla Związku Rezerwistów [RP] i będzie wypełniał swoje szeregi byłymi wojskowymi, nie należącymi do żadnej organizacji.

DZIAŁ A. ZWIĄZKI MŁODZIEŻY.

Legion Młodych, wskutek znanych wystąpień seniorów, stracił na ilości członków, a ponadto stracił dużo na intensywności w pracy. W życiu innych młodzieżowych zrzeszeń nic godnego specjalnej uwagi nie zaszło, wyjąwszy jeszcze zewnętrznych objawów uczczenia pamięci Marszałka Piłsudskiego przez katolickie stowarzyszenia młodzieżowe.

DZIAŁ B. ZRZESZENIA GOSPODARCZE.

Podobnych zrzeszeń w Gdyni nie ma.

DZIAŁ C. ZWIĄZKI B. WOJSKOWYCH.

Związki te wzięły gremialny udział w wszystkich ogólnych uroczystościach żałobnych ku czci Marszałka Piłsudskiego, przy czym same w tym celu urządziły wiele wewnętrznych akademii. W okresie sprawozdawczym powstał tu Oddział Związku b[yłych]. Ochotników Armii Polskiej. Organizatorem Oddziału był jeden z b. członków Z[wiązku]. Rez[erwistów RP]. Stan organizacyjny Związku Rezerwistów [RP] jest dobry. Projektuje się tam przeprowadzenie daleko idącej rewizji personalnej.

DZIAŁ D. ZRZESZENIA KULTURALNO-OŚWIATOWE I OGÓLNO-SPOŁECZNE.

Tydzień LOPP ograniczył się do uroczystego poświęcenia szybowców. Reszta imprez tego tygodnia została odwołana wskutek ogłoszenia żałoby narodowej. W związku z okresem żałoby również inne zrzeszenia tego typu ograniczyły sw[oj]ą działalność przeważnie do uroczystości poświęconych pamięci M[arszałka]. Piłsudskiego.

DZIAŁ E. INNE ORGANIZACJE.

Na uwagę zasługują ostatnie zajęcia w Stow[arzyszeniu]. Robotn[ików]. Katolickich, gdzie wobec opozycji kilku osób przeciwko ks. [Teodorowi] Turzyńskiemu, ten ostatni postąpił wysoce samowolnie, przeprowadzając wybory wg z góry ustalonego składu zarządu, przy pomocy ludzi, którzy nie byli członkami stowarzyszenia. Działalność ks. Turzyńskiego spotkała się z zasadniczym sprzeciwem w stow[arzyszeniu]. Tak, że członkowie zamierzają wystąpić z odpowiednim memoriałem. O ile chodzi o pozostałe stowarzyszenia, to należy wymienić wszczęcie ponownej akcji ze strony Związku Lokatorów, przeprowadzenie wyborów zarządów w Korporacji Kupieckiej i [w] Związku Właścicieli Nieruchomości.

DZIAŁ F. ZRZESZENIA NOWE I ROZWIĄZANE.

Zanotować tu trzeba próby zorganizowania Związku [Zawodowego] Zegarmistrzów i to przez b. działaczy OWP. Zrzeszenia zarejestrowane ostatnio przez Urząd Wojewódzki [Pomorski] wydatniejszej akcji nie wszczęły.

[II.] CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA.**DZIAŁ A. ZWIĄZKI MŁODZIEŻY.**

Legion Młodych. Znane wystąpienia seniorów Leg[ionu]. Mł[odych]. odbyły się w miejscowym oddziale głębokim echem. W związku z tymi wystąpieniami popłochu jednak tu nie było. Trzon organizacji składa się, jak już w poprzednich sprawozdaniach zaznaczono, z ludzi ideowych, przy czym reprezentują oni młodzież zdecydowanie prorządową. Ludzie ci zawsze ujemnie oceniali warszawskie tendencje polityczne Legionu Młodych i temu kierunkowi działalności nie hołdowali. Działalność sw[oj]ą ograniczali do pracy ideowo-wychowawczej. W tej chwili odpadł od organizacji element mniej pewny, a pozostali - mimo nieodbywania zebrań w tej ilości co kiedyś - tym więcej się scementowali. Miejskowy Oddział najwięcej starania poświęca obecnie sprawie odpowiedniego zorganizowania, a raczej współpracuje przy organizowaniu, obozu instruktorskiego w Jastarni. W miesiącu czerwcu rozkazem Komendy Głównej powstał nowy okręg LM obejmujący północne powiaty Pomorza. Siedzibą okręgu jest Gdynia, a komisarycznym komendantem mianowany został Aleksander Meleń, urzędnik Urzędu Morskiego. Nowy Okręg wybitniejszej działalności nie objawił.

OMP. Praca organizacyjna, którą prowadzą członkowie Legionu Młodych, prowadzona jest nadal w tempie dość żywym, jednak wobec braku odpowiednich środków materialnych, bez wydatniejszych wyników.

Związek Strzelecki. Praca Związku utrzymana była na odpowiednim poziomie. Zewnętrzne wystąpienia, które zresztą były w ubiegłym okresie dość liczne, bardzo wydatnie podkreśliły żywotność Związku, przy czym jednolite i czyste mundury zrobiły jak najlepsze wrażenie. Imprezy sportowe, organizowane przez Związek wypadły również b. udanie.

Związek Młodzieży Pracującej „Jedność” odbył dwa zebrania. Czynione od dawna starania przez sekr. okr[ęgowego]. NPR, Kręglewskiego, w kierunku uaktywnienia działalności Związku pozostały bez rezultatu. Związek nie ma żadnego dopływu nowych członków.

Związek Harcerstwa Polskiego. Poza normalną działalnością Związku, [takimi] jak sprawy instruowania i ćwiczeń, podkreślić należy odbycie w Gdyni w dniach 25 i 26 maja walnego zjazdu Harcerstwa Polskiego przy udziale 500 delegatów. Zjazd odbył się przy współudziale oficjalnych osobistości. Przemówienia powitalne

poświęcone były przede wszystkim pamięci zmarłego Wodza Narodu [Józefa Piłsudskiego]. Z[e] złożonego przez wojewodę [śląskiego Michała Tadeusza] Grażyńskiego sprawozdania wynika, że w Polsce jest obecnie ok. 200 000 harcerzy, w tym ok. 65 000 harcerek. Wojewoda Grażyński stwierdził znaczny rozwój pracy harcerskiej na wszystkich odcinkach. Na posiedzeniu plenarnym w dniu 26 maja br. dokonano wyboru nowych władz Związku. Do Rady Naczelnej m.in. weszli: Michał [Tadeusz] Grażyński, ks. kanclerz Jan [Paweł] Mauersberger, Jadwiga Wierzbianańska, Antoni Olbromski i inni. Do komisji rewizyjnej wybrano: Iwasiewicza, [Jana] Chojnickiego, Jankowskiego, Strembosza i Zacharzewskiego. Następnie jednogłośnie uchwalono o obowiązku wzięcia czynnego i bezpośredniego udziału harcerzy w sypaniu kopca J[ózefa]. Piłsudskiego w Krakowie oraz o nazwaniu im. Marszałka Józefa Piłsudskiego ośrodka kształcenia starszyny harcerskiej w Górnych Hajdukach. Ponadto zjazd uchwalił, by Rada Naczelna zwróciła się do władz z wnioskiem o uznanie pracy harcerskiej, nauczycieli i urzędników za pracę społeczną. Szereg innych wniosków i dezyderatów przekazano do przedyskutowania i rozpatrzenia Radzie Naczelnej. Zjazd zakończony został przemówieniem wojewody [białostockiego Stefana] Pastawskiego, który przedstawił olbrzymie zasługi Marszałka Piłsudskiego w kształtowaniu się psychiki czynu w społeczeństwie polskim. Ogólne wrażenie z[e] zjazdu sprowadza się do stwierdzenia nadzwyczaj pozytywnej pracy na niwie młodzieżowej.

Towarzystwo Uniwersytetu Robotniczego odbyło sześć zebrań, w tym jedno zgromadzenie. Prezes TUR, [Kazimierz] Werner wykazuje ostatnio dość żywą działalność, mającą jednak dużo pierwiastków politycznych. Z inicjatywy Wenera założony został nowy Oddział w Małym Kacku. Ogólnie liczebność członków towarzystwa jest jak dotąd niska. Członkowie na ogół należą do elementu biernego i nie wykazują żywszego zainteresowania się zagadnieniami ogólnymi, o ile nie dotyczą one sportu. Na zgromadzeniu odbytym w dniu 11 czerwca br. obecnych było ok. 100 osób (robotnicy portowi i budowlani). Przemówienie wygłosił [Kazimierz] Rusinek, redaktor „Walki Ludu”, przy czym przemówienie to nosiło charakter wiecowej mowy [...] i poświęcone było sprawom ucisku klasy robotniczej [oraz] zaniku demokratyzmu w Polsce, zagadnieniom ustroju obecnego w Polsce itp. W pewnym miejscu Rusinek powiedział, że królowie francuscy i cesarze niemieccy stworzyli, zdawało[by] się najsilniejsze rządy, a jednak ich władza runęła i w konsekwencji poprzez rewolucję doprowadziła do rządów ludu. Dodał, że historia uczy, iż po ustroju kapitalistycznym następuje ustrój socjalistyczny. Poddając krytyce projekty ordynacji wyborczych, Rusinek odczytał enuncjację z nieskonfiskowanych czasopism opozycyjnych. W zgromadzeniu tym, poza organizatorami, członków TUR było bardzo mało.

Katolickie Stowarzyszenia Młodzieży Żeńskiej i Męskiej odbyły łącznie osiem zebrań. Poruszano tam sprawy akcji katolickiej oraz wygłaszano specjalne referaty nt. „alkoholu i jego skutków”. Dnia 5 maja br. w Chyloni odbył się tzw. mały zlot okręgowy przy udziale ok. 150 członków. Poza zawodami sportowymi i przemarszem odbyło się zebranie informacyjne w lokalu zamkniętym. Patron ks. [Leon] Kuchciński mówił o rozwoju i pracy stowarzyszeń katolickich. Jego zdaniem rozwój ten budzi nawet podziw u przeciwników, których jednak bliżej nie określił. Specjalnie podkreślił, że pana Prezydenta Rzeczypospolitej [Ignacego Mościckiego], zwiedzającego pewną miejscowość, młodzież katolicka witała entuzjastycznie i obdarowała kwiatami, [za co] wzruszony Prezydent [po]dziękował i ucałował „wreczycieli” kwiatów. Ks. Kuchciński zakończył przypuszczeniem, że z tej młodzieży wy[rośnie] niejeden zacy mąż, który poprowadzi Polskę ku lepszemu jutru. Z kolei redaktor [Marian] Belzerowski mówił o alkoholizmie. Zjazd zakończony został zabawą taneczną.

Stowarzyszenia Młodzieży Katolickiej brały bardzo żywy udział w uroczystościach żałobnych. Oddział młodzieży żeńskiej zorganizował w tym celu w Chyloni specjalną akademię, na której prezeska odczytała opis ostatnich chwil życia Marszałka [Piłsudskiego], a ks. [Alfons Jan] Tissler przedstawił postać Wodza Narodu jako gorliwego katolika, zasłużonego męża stanu i genialnego wodza. Całość akademii odbyła się w nastroju niezwykle podniosłym. Ostatnio nastąpiła zmiana na stanowisku sekretarza okr[ęgowego]., ponieważ dotychczasowy sekretarz Jan Potij został [za]trzytrzymany za popełnienie czynów nierządnych z nieletnimi (homoseksualizm). Jego miejsce zajął J[an]. Rogowski.

DZIAŁ B. ZRZESZENIA GOSPODARCZE (ROLNICZE).

Na terenie m[iasta]. Gdyni podobnych zrzeszeń nie ma.

DZIAŁ C. ZRZESZENIA B. WOJSKOWYCH.

Związek Rezerwistów [RP] odbył w okresie sprawozdawczym 32 zebrania. Praca organizacyjna. Związek miał na terenie gdyńskim od szeregu lat 17 kół niezalegalizowanych przez władze administracyjne i zarząd główny, co wy pływało z faktu, że zarządy kół były zbyt płynne. Dnia 6 lipca br. zarząd główny w Warszawie zalegalizował wszystkie te koła [i] w najbliższych dniach nastąpi [ich] zalegalizowanie u władz administracyjnych. Jeżeli chodzi o kierownictwa kół i powiatu, to w obecnej chwili na 17 kół i 1 zarząd powiatowy są dwa zarządy komisaryczne (kolo Grabówek i Zarząd Powiatowy). Kolo Grabówek odbędzie w dniu 14 bm. walne zebranie, na którym zostanie powołany do życia zarząd z wyborów, zaś komisaryczny Zarząd Powiatowy zniknie po tegorocznych wyborach do Sejmu [RP] i Senatu [RP]. Związek posiada w obecnej chwili ponad 3 000 członków. W liczbie tej [jest] szereg [członków] nieodpowiadających warunkom statutu, którzy np. nie służyli w wojsku [i] w związku z [tym] w ciągu lipca br. ukończona zostanie, będąca w toku [opracowania], ewidencja wszystkich członków, po czym nastąpi selekcja, zgodnie z okólnikiem Zarządu Głównego Zw[iązku]. Rezerwistów [RP] Nr 4/35. Selekcja ta, ze względu na zbliżające się wybory do Sejmu i Senatu, będzie przeprowadzona ostrożnie. [...] Wylimowany zostanie przede wszystkim element niepewny pod względem ideowym, a więc taki, który by mógł zawieść podczas wyborów. Zasadnicza selekcja i „czystka” w tej organizacji zostanie przeprowadzona dopiero po wyborach.

Praca ideowa. Ogólnie [rzecz] biorąc, organizacja jest pewna, niemniej jednak należy [s]twierdzić, że poprzedni Zarząd Powiatowy skierował [ją] na niewłaściwe tory. Organizacja była jednym wielkim biurem pośrednictwa pracy, przy czym pośredniczono w uzyskaniu pracy nie tylko dla zasłużonych, ale i dla takich, którzy na to w zupełności nie zasługiwali. Powód leżał w tym, że nie prowadzono ewidencji i że poparcia udzielano na ogół bezkrytycznie. Dziś sprawy te są na właściwej drodze, gdyż okazało się, że zapisywano się do Związku jedynie po to, by otrzymać pracę w formie karty portowej. Z chwilą gdy członek Związku Rezerwistów [RP] kartę taką otrzymywał, przestawał pokazywać się i pracować w organizacji, wiedząc, że jedynie sąd może mu odebrać kartę portową.

Praca oświatowa. Z racji okresu letniego akcja oświatowa osłabła, niemniej jednak we wszystkich kółach, ze względu na wybory, została rozpoczęta odpowiednia akcja państwowa, przy czym rozpoczęto cykl wykładów o nowej konstytucji, zorganizowanych przez fachowców w porozumieniu z miejscową Radą Grodzką BBWR.

Praca sportowa: Klub Sportowy „Rezerwa”, który od przeszło roku nie objawiał żadnej działalności sportowej, został ponownie uruchomiony. Mianowano komisaryczny zarząd, na czele którego stanęli dwaj znani w całej Polsce sportowcy, p. [Jan] Luksemburg z „Warszawianki” i p. Kosowski. Jest pewność, że klub ten, który w tegorocznym „Święcie Morza” w Gdyni zorganizował i przeprowadził biegi przelajowe, będzie funkcjonował z dobrymi wynikami.

Związek Inwalidów Wojennych [RP] odbył w okresie sprawozdawczym osiem zebrań, przy czym wykazuje wzmoczoną pracę organizacyjną. Dysonanse i zatargi, tak pomiędzy członkami zarządu i poszczególnych komisji, jak i zwyczajnymi członkami, zostały załagodzone i usunięte, [więc] praca idzie normalnie. Wybrani na ostatnim zebraniu zastępca sekretarza Kazimierz Müller i przewodniczący Komisji Rewizyjnej Karol Filar, nie zostali zatwierdzeni przez Zarząd Główny organizacji. Zast[ępcą]. sekretarza został Alojzy Maćkowski, zaś w miejsce Filara do Komisji Rewizyjnej weszła Bronisława Michniowska. Przewodniczącym [po]został Leopold Kossakowski. Zarząd Główny nie zatwierdził Müllera i Filara w związku z ich ujemną opinią moralną.

Legia Inwalidów Wojennych [Wojsk Polskich] odbyła cztery zebrania, na których poza sprawami organizacyjnymi nie omawiano żadnych tematów, przy czym nie zaobserwowano jakichkolwiek tarć na tle zapatrywań politycznych. Organizacja ta jako całość nie bierze udziału w życiu politycznym, przy czym jest bardzo słabo reprezentowana na obchodach narodowych.

Związek Oficerów Rezerwy [RP]. W okresie sprawozdawczym nastąpiła zmiana na stanowisku długoletniego prezesa Maksymiliana Bergera, który jako wicedyrektor tut[ejszego]. Oddziału BGK został przeniesiony do Centrali w Warszawie. Na jego miejsce na walnym zebraniu w dniu 4 maja br. wybrano radnego miejskiego Józefa Jęczkowiaka, odznaczonego m.in. Medalem Niepodległości za pracę w organizacjach niepodległościowych przed 1914 r. oraz za czynny udział w rozbrajaniu Niemców w Warszawie oraz w Powstaniu Wielkopolskim. Związek ten współpracuje w dalszym ciągu z organizacjami b. wojskowych w dziedzinie przysposobienia wojskowego, przy czym prawie wszyscy [jego] członkowie pracują społecznie, należąc do wielu organizacji.

Związek Powstańców Śląskich odbył cztery zebrania, przy czym [jego] praca idzie w dalszym ciągu w kierunku organizacyjnym. Związek ten w okresie sprawozdawczym nie przejawiał specjalnej działalności, nie wykazuje również żadnej działalności natury politycznej, mimo, iż wielu [jego] członków jest zwolennikami SN.

Związek Legionistów [Polskich], poza gremialnym udziałem w pogrzebie śp. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Krakowie, w okresie sprawozdawczym na zewnątrz nie występował. Zarząd skierował sw[oj]e główne wysiłki w kierunku zapewnienia członkom stałej pomocy, zaś bezrobotnym, przybywającym z głębi kraju, jakiegokolwiek zatrudnienia.

Związek Weteranów Powstań Narodowych odbył trzy zebrania, nie przejawiając żadnej działalności na zewnątrz, poza uroczystościami żałobnymi w Gdyni po śmierci Marszałka Piłsudskiego i tegorocznym „Świętem Morza”. Organizacja ta weszła na drogę współpracy z tutejszym BBWR [po] przez kilku bardziej ruchliwych i lojalnych wobec Rządu członków.

Stowarzyszenie Weteranów b[yłej]. Armii Polskiej we Francji nie przejawia żadnej działalności, tak wewnętrznej, jak i zewnętrznej. Nie posiada skompletowanego zarządu.

Związek Powstańców [i] Wojaków D[owództwa]. O[okręgu]. K[orpusu]. VIII wykazał znaczną ruchliwość, zwłaszcza w kierunku organizacyjnym, przy czym w okresie sprawozdawczym odbył walne zebranie i zorganizował akademię żałobną dla uczczenia śp. Marszałka Piłsudskiego. Skład nowego zarządu Oddziału Powiatowego stanowią: prezes Ferdynand Anweiler, wiceprezes Heliodor Soiński, sekretarz Jan Siedlecki i skarbnik Bolesław Guzik. Wszyscy wymienieni, za wyjątkiem wiceprezesa, stanowili skład poprzedniego zarządu, pełniąc te same funkcje. Organizacja ta nie przejawia żadnej działalności politycznej.

Związek Podoficerów Rezerwy [RP] odbył trzy zebrania, jednak większej działalności nie przejawiał. W okresie sprawozdawczym występował na zewnątrz w Gdyni w uroczystościach żałobnych po śmierci Marszałka Piłsudskiego.

Związek b[ytych]. Ochotników Armii Polskiej odbył dwa zebrania, w tym jedno walne, wybierając następujący zarząd: prezes Tadeusz Zaleski - dyrektor Szkoły Rzemieślniczej w Gdyni, wiceprezes Ferdynand Podhorodecki - radny miejski i urzędnik Państwowego Instytutu Meteorologicznego, sekretarz ppor. rez. [WP] Józef Piorunowski - b. członek Zw[iązku]. Rezerwistów [RP], skąd został wykluczony, skarbnik Lucjan Podoski - urzędnik Urzędu Morskiego. Wszyscy wymienieni są wobec Rządu ustosunkowani lojalnie, natomiast dwaj należeli do trzonu opozycji przeciwko Związkowi Rezerwistów [RP]. Związek liczy ok. 200 członków, a założenie Oddziału w Gdyni powstało z inicjatywy Podhorodeckiego. Powstanie Oddziału b. Ochotników Armii Polskiej we Francji nie było zbyt pożądane, ze względu na rozproszkowanie b. wojskowych, podczas gdy [ich] dążeniem winno być zorganizowanie w jednej, silnej organizacji, w danym wypadku w Zw[iązku]. Rez[erwistów]. [RP]. Jednak organizatorzy Oddziału [Związku] b. Ochotników A[rmii]. P[olskiej]. zapewnili, że werbunek członków będzie prowadzony wśród niestowarzyszonych, [a] w przyszłości nawiązany zostanie kontakt ze Zw[iązkiem]. Rezerwistów [RP]. Działalność [Związku] b. Ochotników Armii Polskiej jest bacznie obserwowana.

DZIAŁ D. ZRZESZENIA OGÓLNO-SPOŁECZNE I KULTURALNO-OŚWIATOWE.

Polski Czerwony Krzyż prowadził b[ardzo]. intensywną akcję szkoleniową drużyn ratowniczych. Członkowie wyszkolonych drużyn objęli straż bezpieczeństwa nad plażą jako pogotowie ratownicze.

LOPP odbył trzy zebrania. W maju Liga zamierzała zorganizować tzw. XII Tydzień LOPP. Jednak z powodu śmierci Marszałka Piłsudskiego został [on] odwołany, a jedynie w niedzielę 12 maja br. odbyła [się] uroczystość poświęcenia 2 szybowców. Szybowce te następnie użyte zostały do ćwiczeń członków Ligi, którzy odbyli specjalny kurs szybowcowy w Rumi. Powstałe imprezy Tygodnia zostały odwołane i przełożone na lipiec br.

Liga Morska i Kolonialna odbyła pięć zebrań ogólnych, [a] w dniach od 1 do 3 czerwca br. włącznie odbył się VI Walny Zjazd Delegatów Ligi Morskiej i Kolonialnej. Zjazd rozpoczął się w Gdańsku i poprzedzony był uroczystą mszą żałobną za duszę Marszałka Piłsudskiego w kościele pw. Chrystusa Króla w Gdańsku. Następnie [odbył się] przemarsz delegatów ulicami miasta. Zakończenie zjazdu nastąpiło w dniu 3 czerwca br. w Gdyni, w sali Dworca Morskiego, gdzie b[yty]. min[ister]. [przemysłu i handlu, Eugeniusz] Kwiatkowski, wygłosił odczyt pt. „Światopogląd morski”.

Polski Związek Zachodni. W czasie Tygodnia Propagandy PZZ, komitet organizacyjny postanowił odbyć wiec manifestacyjny i protestacyjny przeciwko gwałtom, jakich dopuszczano się w Gdańsku w stosunku do Polaków

w czasie ostatnich wyborów do Senatu Gdańskiego. Wiec ten miał małą frekwencję z powodu złej organizacji i propagandy. Zaniedbano zawiadomić poszczególne związki gdyńskie o zebraniu informacyjnym, jak też o dacie wiecu, [więc] przybyło [na niego] zaledwie kilkunastu przygodnych przechodniów. Przemówienia nie były nacechowane silniejszymi akcentami.

Związek Pracy Obywatelskiej Kobiet odbył trzy zebrania organizacyjne [oraz] wziął udział w komisji porozumiewawczej organizacji kobiecych w sprawie urządzenia uroczystości żałobnej ku czci Marszałka Piłsudskiego. Uroczystość ta odbyła się w obecności ok. 200 osób w sali kina „Morskie Oko”. Ponadto Związek wydał odezwy w sprawie konkursu upiększenia wystaw.

[Stowarzyszenie] Rodzina Wojskowa liczy obecnie 183 członków. Na walnym zebraniu wybrano Zarząd w dawniejszym składzie z Marią Frankowską na czele. Ponadto do Zarządu dokooptowano Czerwińską, Nowicką, Unieszowską, [Marię] Filanowiczową i inne. Na zebraniu tym delegatki, które wyjechały na uroczystości pogrzebowe Marszałka Piłsudskiego, złożyły [z nich] specjalne sprawozdanie. Ponadto w kwietniu [Stowarzyszenie] Rodzina [Wojskowa] zorganizowało kurs uświadczenia obywatelskiego. Kurs ten objął poza Gdynią Wejherowo, Puck i Tczew. Wykłady podzielone były na trzy działy: politykę, metodykę pracy i ruch kobiecy, a wykładowcami byli postanka [Zofia] Berbecka, Frankowska, posłowie [Stefan] Mękarski, [Zygmunt] Tebinka, [gimnazjalny] prof. [Alfred Antoni] Babiński, dr [Józef] Stankiewicz i por. [Antoni] Kasztelan. W kursie udział wzięło 80 pań.

Rodzina Rezerwisty rozwija się dobrze. Koła terenowe mają stały przytyw członków. Zgon Wodza Narodu wszystkie koła uczciły urządzeniem odpowiednich akademii żałobnych. Na specjalne podkreślenie zasługuje akademia [zorganizowana] staraniem Rodziny Rezerwisty Koła Marynarki Zw[iązku]. Rez[erwistów]., [która] odbyła się w dniu pogrzebu Marszałka Piłsudskiego w b[ardzo] ładnie i nastrojowo udekorowanej sali. Z ramienia armatorów obecny był dyr. [Feliks] Kollat. Przemówienia odpowiednie wygłosili [kmdr Konstanty] Jacynicz i wiceprzewodnicząca koła Kienitzowa.

DZIAŁ E. INNE ORGANIZACJE.

Stowarzyszenie Robotników Katolickich posiada dwa oddziały - jeden w Chyloni, drugi w śródmieściu, przy kościele pw. NMP. Praca Oddziału w Chyloni nosi cechy zupełnej lojalności w stosunku do Państwa [Polskiego] i w życiu organizacyjnym nie są poruszane [tam] zupełnie momenty polityczne. Na jednym z zebrań uczczono pamięć Marszałka Piłsudskiego w sposób nie odbiegający od podobnych uroczystości w organizacjach prorządowych. Odczytane zostało orędzie Pana Prezydenta Rzeczypospolitej [Ignacego Mościckiego] oraz artykuł [pt.] „Prawo Wielkości”. Następnie patron oddziału ks. [Franciszek] Mengel wygłosił odczyt, w którym krótko [przedstawił] życiorys M[arszałka]. Piłsudskiego, jego zasługi dla kościoła i odbudowy Państwa. Ponadto ks. Mengel podał kilka szczegółów z uroczystości pogrzebowych, odbytych w Warszawie i Krakowie. W przeciwieństwie do tej spokojnej i zrównoważonej pracy w Oddziale chylońskim - Oddział w śródmieściu był terenem gorszących awantur, wywołanych akcją ks. [Teodora] Turzyńskiego. Na Walnym zebraniu Spółdzielni Robotników Katolickich, która ściśle współpracuje z[e] Stow[arzyszeniem]. Robotn[ików]. Katolickich, doszło do scysji między członkiem Spółdzielni, [Pawłem] Dzigiewiczem, a ks. Turzyńskim. Chodziło o to, że Dzigiewicz „zaczepił” o nieprawne udzielenie ks. Turzyńskiemu pożyczki w kwocie 2 000 zł na budowę plebanii oraz obciążenie Spółdzielni różnicą niezapłaconych odsetek od pożyczek udzielonych prezesowi i sekretarzowi. Dzigiewicz miał nazwać ks. Turzyńskiego złodziejem, a żona Dzigiewicza chciała ks. Turzyńskiego pobić parasolką. Różnica wynosiła 3%. Walne zebranie w pewnym momencie zostało zerwane. Wg memoriału niektórych członków Spółdzielni, wysłanego do [ks.] biskupa [Stanisława] Okoniewskiego, ks. Turzyński w następstwie tych zajęć zażądał od Dzigiewicza złożenia pisemnej deklaracji o rezygnacji z wszelkich piastowanych w Spółdzielni i Stowarzyszeniu urzędów, grożąc mu pozbawieniem dachu nad głową.

W dniu 21 czerwca br. odbyło się walne zebranie Stowarzyszenia Robotników Katolickich. Członków faktycznych było ok. 50, reszta tj. 100 osób należała do SN i nie posiadała praw członkowskich w stowarzyszeniu. Przewodniczył obradom ks. Turzyński, który z miejsca oświadczył, że porządek dzienny wyczerpuje wybór Zarządu wobec zrzeczenia się godności prezesa przez Dzigiewicza. Przewodniczącemu Komisji Rewizyjnej głosu nie udzielono. W pewnej chwili szewc [Aleksander] Jurczyński, prorządowiec, zgłosił formalny wniosek o odmówienie modlitwy za spójność duszy J[ózefa]. Piłsudskiego. Wniosek ten wywołał demonstracje ze strony

obecnych endeków, w końcu jednak ks. Turzyński odmówił odpowiednią modlitwę. Faktycznie członkowie byli za kandydaturą Dzigiewicza, jednakże przewagą liczbową nie-członków wybrany został Zarząd w osobach: Brunona Żołnowskiego jako prezesa, Antoniego Lubnera jako sekretarza i Andrzeja Nowaka jako skarbnika. Ks. Turzyński bezpośrednio po dokonaniu wyborów zamknął walne zebranie. Skorzystali z tego, [co było] na pewno z góry ukartowane, zwolennicy SN, którzy zajęli stół prezydialny i oświadczyli, że w dalszym ciągu odbywa się zebranie organizacyjne Zjednoczenia Zawodowego „Praca Polska” i że przeciwnicy mogą opuścić salę. Usunięcie osoby Dzigiewicza z[e] stanowiska prezesury (prezesem był przez 9 lat), poza wyżej poruszonymi względami, [...] spowodowane było i tym, że był negatywnie ustosunkowany do poczynań [ks.] Turzyńskiego, o ile nosiły one charakter działalności politycznej. Dzigiewicz swego czasu odrzucił propozycję [ks.] Turzyńskiego i [Mariana] Zawodnego w sprawie objęcia prezesury [Zjednoczenia Zawodowego] „Praca Polska”. Na konferencji w sprawie „Deutsche Vereinigung” Dzigiewicz wprost oświadczył sen[atorowi]. [ks. Feliksowi] Boltowi, że SN nic nie zrobiło dla ludności kaszubskiej, dbając tylko o własną kieszeń. Członkowie Komisji Rewizyjnej oraz kilku innych sprawy nie uznają za załatwioną i zamierzają wystąpić z odpowiednim memoriałem do władz. Sytuacja w Stowarzyszeniu jest wysoce naprężona i częściowo należy się liczyć z tym, że funkcje oddziału w śródmieściu ks. Turzyński starać się będzie zastąpić przez [Zjednoczenie Zawodowe] „Praca Polska”.

Stowarzyszenie Właścicieli Nieruchomości. Dnia 12 kwietnia br. odbyte zostało walne zebranie przy udziale 120 członków. Na prezesa wybrany został jednogłośnie inż. [Stanisław] Pręczkowski, na pierwszego wiceprezesa adw. [Marian] Zawodny, na drugiego wiceprezesa Jan Grubba, na sekretarza Franciszek Piszczek i na skarbnika Józef Lilla. Przebieg zebrania był spokojny. W końcu [Andrzej] Wachowiak, urzędnik z [firmy] „Polskarob”, wygłosił odczyt o życiu Kaszubów w czasie zaborów i w czasie obecnym. Specjalnie podkreślił obecną działalność organizacji niemieckich na Kaszubach i ostrzegł przed agitatorami tych organizacji.

Związek Lokatorów. Po ustąpieniu not[ariusza]. [Edwarda] Jackowskiego ze stanowiska prezesa, stanowisko to ponownie zajął [Mieczysław] Mistat. Dnia 24 maja br. Mistat zorganizował wiec lokatorów, na który przybyło ok. 400 osób. Omawiane tam były szeroko bolączki lokatorów, a zwłaszcza wysokość czynszów za lokale. W tej sprawie przemawiali również kupcy. Jeden z mówców oświadczył, że TBO podwyższa ceny parcel, w celu pokrycia miliona nadużyć popełnionych przez poprzedni zarząd. Przy tej okazji żalono się, że dom w TBO otrzymać mogą tylko urzędnicy, pobierający stałą pensję i to w wysokości minimum 300 zł. Wiec zakończony został odczytaniem rezolucji do Komisariatu Rządu w formie petycji o prowadzenie kontroli nad zyskiem właścicieli domów, o uruchomienie autobusów do przedmieść i spowodowanie uruchomienia pociągów podmiejskich o specjalnej taryfie. Ponadto Związek wydał odezwę do lokatorów, wzywającą do konsolidacji [ich] wysiłków w kierunku wywalczenia obniżki komornego, tym bardziej że dewaluacja guldena [gdańskiego] stwarza dogodne ku temu warunki.

Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” odbyło pięć zebrań, na których poruszane były jedynie sprawy organizacyjne. Na jednym z nich specjalnie omówiona została działalność stowarzyszenia „Deutsche Vereinigung”. Działalność tą, jako państwowo nielojalną potępiono. Ostatnio zaobserwowano w Tow[arzystwie]. tarcia natury osobistej. Wiceprezes [Stanisław] Latosiński zarzuca prezesowi Koła adw[okatowi]. [Czesławowi] Jankowskiemu zbyt małe interesowanie się życiem Towarzystwa, wskutek czego jego rozwój jest zahamowany. Zatarg tym więcej się zaostrzał, że Jankowski odmówił wzięcia udziału w „Święcie Morza”, gdyż w tym czasie wybrał się na wycieczkę do Kopenhagi. Latosiński zagroził mu na to [zwołaniem] zebrania i zawieszeniem w czynnościach. Groźby tej Latosiński nie wykonał, jednakże brak Jankowskiego doprowadził do tego, że w „Święcie [Morza]” udział wziął jedynie poczet sztandarowy i Oddział hufca żeńskiego. Towarzystwo w dalszym ciągu wykazuje mało żywotności.

Korporacja Kupiecka [w Gdyni]. Na odbytym walnym zebraniu Towarzystwo Kupców Samodzielnych dokonało zmiany nazwy organizacyjnej na Korporację Kupiecką w Gdyni oraz dokonało nowych wyborów, w wyniku których prezesem został Władysław Smoleń, wiceprezesami [Wojciech] Mikołajczyk i [Michał] Królikowski, sekretarzem [Stanisław] Latosiński i skarbnikiem [Wojciech] Bucholz. Walne zebranie ustaliło wysokość budżetu na 9 600 zł. W okresie sprawozdawczym Korporacja wystąpiła ponadto przeciwko rozszerzającemu się w Gdyni handlowi domokrażnemu oraz odbyła konferencję z przedstawicielami prasy, na której dyskutowano nad zagadnieniami gospodarczymi, związanymi z obniżką guldena gdańskiego. Wg twierdzeń kupców, obroty po [dewaluacji] guldena

spadły w Gdyni o 30%, wobec czego Korporacja wyraziła zdanie, że czynsze za lokale handlowe [po]winny spaść do 25%. Momenty polityczne w życiu Korporacji nie były wysuwane.

DZIAŁ F. ZRZESZENIA NOWE I ROZWIĄZANE.

Pod przewodnictwem i z inicjatywy Alojzego Sobczaka, b[yłego]. komendanta OWP, odbyło się zebranie informacyjne Związku [Zawodowego] Zegarmistrzów, Złotników, Rytowników i Optyków. Obradowano nad sposobem założenia Związku w Gdyni. Sprawa ta nie została definitywnie ustalona. Prawdopodobnie Związek zostanie zgłoszony jako oddział, o ile Centrala w Poznaniu zostanie zarejestrowana. Ze względu na osobę Sobczaka i część zebranych należy przypuszczać, że nowy związek będzie domeną SN.

W Urzędzie Wojewódzkim Pomorskim [w Toruniu] zarejestrowano następujące [gdynskie] stowarzyszenia: Związek Zawodowy Deklarantów Celnych i Pracowników Ekspedycyjnych Portu Gdynia dn. 8 maja [19]35 r. Nr. rej. 209 [oraz] Związek Polaków z Ameryki w Gdyni dn. 11 marca [19]35 r. Nr. rej. 173.

12

1935 lipiec 16, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II. BP-6/35 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc czerwiec 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 99-105.

I. SYTUACJA OGÓLNA.

Elementy wywrotowe przygotowują się do obchodu tzw. sierpniówki. Przygotowania te w tej chwili znajdują się w fazie informowania członków o znaczeniu tego obchodu. Właściwe przygotowania miałyby być wszczęte z chwilą przyjazdu funkcjonariusza KPP.

Związki zawodowe pozostające pod wpływami PPS wzięły udział w akcji protestacyjnej przeciwko projektom ordynacji wyborczej. W zasadzie udział ten ograniczył się do akcji sekretarzy i niektórych członków [oraz] do spokojnego wysłuchania przez nikłą liczbę robotników przemówień na zgromadzeniach protestacyjnych. Strajku, który miał być koroną całej akcji nie było - strajkowała grupa zaledwie 15 brukarzy. Jak to już nieraz poruszano robotnik gdyński zagadnieniami politycznymi interesuje się mało i podobne wystąpienia, jak akcja protestacyjna przeprowadzona przez PPS CKW, powodzenia większego nie będą miały. Naczelną sprawą są zarobki i warunki pracy. Na tym tle w porcie wybuchają wciąż nowe zatargi, chociaż mniejszej wagi, jednakże stale. Wyjątkowe niezadowolenie u ogółu robotników budzi instytucja tzw. robotników stałych, ze względu na to, że ci ostatni pracując stale, pracują więcej aniżeli 8 godzin na dobę, a robotnicy zapośredniczani przez Biuro Pośrednictwa Pracy nie mogą [zarobić] na minimum egzystencji. Sprawa obniżki zarobków w porcie jest nadal komentowana i wykazuje zdecydowaną postawę robotników o ile chodzi o obronę stawki 1,16 zł za godzinę pracy.

Zjednoczenie Zawodowe Polskie utrzymanie wysokości płac robotniczych w Gdyni chciałoby rozwiązać odpowiednią zwyżką zarobków w Gdańsku. W tym celu projektuje się wywołanie portowego strajku robotników w Gdańsku tak, że z chwilą podwyżki płac w Gdańsku ekspedytorzy gdyńscy nie będą mieli argumentu do obniżki w Gdyni, bo przecież stawki portowe w obu portach będą zrównane. ZZP miało się nawet zwrócić do swojej Centrali o 2 000 zł na wywołanie strajku w Gdańsku. Sytuacja finansowa w poszczególnych związkach zawodowych w dalszym ciągu jest b[ardzo]. słaba. Niechęć do płacenia składek przez członków notowana tu jest, jako objaw notoryczny.

Na terenie bezrobocia sytuacja większych odchyień nie wykazuje. Ostatnio 300 robotników firmy „Union” straciło pracę z powodu unieruchomienia fabryki. Bezrobotni nadal uskarżają się na Fundusz Pracy za nieuruchomienie większych robót publicznych.

Stan bezpieczeństwa jest dobry. Zanotowano kilka większych kradzieży pieniędzy, które popełniła zorganizowana szajka, nie pochodząca z tu[ejszego]. terenu.

VII. RUCH WYWROTOWY.

Elementy wywrotowe czynią przygotowania do obchodu [tzw.] sierpniówki, [czyli] Dnia Antywojennego. Przeprowadza się informowanie członków o znaczeniu tego obchodu. Właściwą pracę ma przeprowadzić spodziewany tu funkcjonariusz KPP. Komuniści, którzy przybyli tu z innych terenów Polski kontaktują się między sobą, lecz działalności wywrotowej dotąd nie rozpoczęli.

VIII. RUCH ZAWODOWY.

ZZZ odbył cztery zebrania w tym jedno zgromadzenie w dniu 2 czerwca br. Oddziału Robotników Portowych (obecnych ok. 85). Na zgromadzeniu tym zaatakowano w ostrej formie działalność obecnego kierownika Biura Pośrednictwa Pracy dla Robotników Portowych, któremu obecni zarzucali, że idzie całkowicie na rękę pracodawcom, nie stosuje sankcji karnych przeciwko ekspedytorom naruszającym przepisy o pracy robotników portowych, nie reaguje zupełnie na doniesienia robotników w przedmiocie zatrudniania w porcie robotników bez legitymacji. W związku z powyższym niejaki Kure postawił wniosek wyłonienia delegacji, która przedstawi bolączki robotników panu Prezydentowi RP [Ignacemu Mościckiemu]. Wybrano delegację w osobach [Mariana] Jaśkowskiego, Szwarca i [Józefa] Morawskiego, która jednak ma się tylko udać do Ministerstwa Opieki Społecznej. Ponadto niejaki Urbański wystąpił przeciwko robotnikom Kaszubom w związku z tym, że niektórzy [z nich] mieli się zapisać do stowarzyszenia „Deutsche Vereinigung”. Na nowego prezesa Oddziału wybrano Imiatowskiego, a do zarządu Szwarca i Warchoła.

ZZT odbył pięć zebrań, [lecz] nie wykazał specjalnej żywotności. Nowy sekretarz dużo starania objawia jeżeli chodzi o pracę organizacyjną, interwencję i opiekę nad członkami. W sprawie instrukcji do § 10 w Warszawie bawiła specjalna delegacja z sekr[etarem]. okręgowym na czele. Delegacja na zebraniu sprawozdawczym informowała, że Min[ster]. Opieki Społecznej zamierza w najbliższym czasie przysłać kogoś do Gdyni, który na miejscu zbada zarzuty, jakie postawiono ekspedytorom i armatorom. Na innym zebraniu rozpatrywano sytuację finansową Związku. Postanowiono zmienić dotąd zajmowany lokal związkowy na tańszy, ponieważ wobec niepłacenia składek przez członków, nie ma widoków na optacenie obecnej dzierżawy. Ostatnio ZZT zwrócił szczególną uwagę na bezrobotnych reemigrantów z Francji. Chodzi prawdopodobnie o wyzyskanie tych ludzi do szerzenia fermentu wśród bezrobotnych i ewent[ualne]. użycie [ich] do akcji strajkowej, ze względu na to, że jest to element dość radykalnie nastawiony.

Związek Robotników Budowlanych odbył dwa zebrania, poświęcone sprawom organizacyjnym. Sekr[etarz]. okręgowy [Teodor] Zieliński, jako prezes Komitetu Miejsowego PPS, organizował całą akcję protestacyjną przeciwko ordynacjom wyborczym. Akcja ta, mimo wysłania agitatorów do miasta, nawet u jego członków - robotników budowlanych - nie znalazła większego oddźwięku. Poza grupą 15 brukarzy nikt więcej, w szczególności na budowlach, nie strajkował.

Związek Robotników i Rzemieślników ZZP odbył trzy zebrania w tym jedno zgromadzenie w dniu 27 czerwca br. (obecnych ok. 115 osób). Na zgromadzeniu sekr[etarz]. [Jan] Doliński [ogólnie] omówił kwestię bezrobocia oraz ze szczególnym uwzględnieniem Gdyni, sposób zaradzenia bezrobociu i postulaty miejscowych robotników w przedmiocie godzin pracy. Przy tej okazji Doliński zaatakował sekr. Zielińskiego o to, że sprowadzając bezrobotnych z zaplecza [kraju], powiększa bezrobocie w Gdyni. Według dalszych zarzutów Dolińskiego wyglądało to tak, że Zielińskiemu chodzi o powiększenie liczby członków Zw[iązku]. Rob[otników]. Bud[owlanych]., a nie o dobro ogółu robotników. W dyskusji po przemówieniu niejaki [Jan] Piekarek, zarzucił Dolińskiemu, że wobec zbliżających się wyborów potrafił zwołać zgromadzenie, poprzednio jednak w Gdyni się w ogóle nie pokazywał. Dalej Piekarek wyraził pogląd, że związki zawodowe nikomu niczego nie dały, wobec czego [po]winny płacić członkom a nie odwrotnie. Usunięcie bezrobocia, zdaniem Piekarka, [po]winno nastąpić ograniczeniem godzin pracy do czterech dziennie, przy niezmnieszonych zarobkach. Wywody Piekarka zbijało dwóch kolejnych mówców, którym stale przeszkadzali dwaj członkowie Zw[iązku]. Rob[otników]. Bud[owlanych]. - niejaki Chojnacki i Karpała. Kiedy w końcu Doliński, wobec przecinania się jałowej dyskusji, zamierzał zamknąć zgromadzenie, Karpała i Chojnacki zażądali głosu. Wskutek odmowy ze strony przewodn[iczącego]. Jana Tuska, Karpała i Chojnacki zaczęli hałasować i awanturować się tak, że przod[ownik]. Policji [Państwowej] zmuszony był rozwiązać zgromadzenia. Zebrani rozeszli się natychmiast w spokoju do domów. Nowy sekr[etarz]. okręgowy Doliński wykazuje coraz większą ruchliwość. Ostatnio wydał on ulotki propagandowe za wstępowaniem robotników

do ZZP. Na zebraniach omawiana była sprawa ewent[ualnego]. wywołania strajku portowego w Gdańsku o podwyżkę zarobków, w celu niedopuszczenia do obniżki płac robotników portowych w Gdyni. Doliński odniósł się w tej sprawie do Centrali w Poznaniu, żądając przesłania na ten cel 2 000 zł. Ponadto nawiązane zostały [przez niego] pewne kontakty w Gdańsku.

Zjednoczenie Zawodowe „Praca Polska”. Czynione są starania w kierunku uruchomienia kilku placówek tej organizacji. Inicjatywa w tym kierunku wyszła ze strony ks. [Teodora] Turzyńskiego i miejscowych przywódców SN. Pracę organizacyjną powierzono [Antoniemu] Mazurowskiemu b[ylemu]. członkowi OWP oraz członkom placówki Wydz[iału]. Mł[odych]. SN na Obłężu Andrzejewskiemu i Antoniemu Piątkowi. Pierwsze zebranie informacyjne odbyło się z ludźmi, którzy zostali zwołani na zebranie Stow[arzyszenia]. Rob[otników]. Katolickich. Zjedn[oczenie]. Zaw[odowe]. „Praca Polska” poza tym [jednym] wypadkiem innej działalności jeszcze nie objawiło.

Bezrobocie. Liczba bezrobotnych nie uległa zwiększeniu, mimo zwolnienia 300 robotników z firmy „Union”. Bezrobotni zachowują się spokojnie, jednakże nie uruchomienie większych robót przez Fundusz Pracy zaczyna u nich budzić coraz większe niezadowolenie. W tej sprawie bezrobotni zamierzali wystąpić delegacją do Komisarjatu Rządu, lecz wobec niesprecyzowania żądań nie doszła ona do skutku. Specjalną uwagę na teren bezrobocia zwrócił ZZT, który usiłuje pozyskać dla siebie przede wszystkim reemigrantów z Francji.

IX. STRAJKI.

Sprawozdanie negatywne.

X. STAN BEZPIECZEŃSTWA.

Stan bezpieczeństwa nie uległ większym wahaniom i jest dobry. Z ważniejszych przestępstw należy wymienić: 1) oszustwo na sumę 2 400 zł na szkodę właściciela domu Adolfa Talika. Oszustwo dokonane zostało przez bandę oszustów na tzw. dolary, [czyli] zamiany koperty z pieniędzmi na skrawki papieru. 2) kradzież 1 300 zł przy okienku wypłat w Banku Gosp[odarstwa] Krajowego na szkodę Albina Korzeniowskiego. Nastąpiła ona przez zwrócenie uwagi wszystkich obecnych na toczącą się kulę, którą nadaremnie usiłował pochwycić wspólnik złodzieja. 3) kradzież worka z bilonem na sumę 1 200 zł w KKO na szkodę Morskiego Dyw[izjonu]. Art.[ylerii]. Przeciwołtniczej. 4) kradzież z włamaniem w firmie „Mikołajczyk”, gdzie sprawcy skradli towarów na sumę 1 200 zł. Wspomnianych przestępstw dopuściła się banda grasująca od dłuższego czasu na terenie Polski i WM Gdańska - Bojanowski i tow[arzystwo]. Kilku z bandy ujęto, dochodzenia trwają.

[Statystyka przestępczości przedstawia się następująco:] wypadków ciężkiego uszkodzenia ciała było 9 (w maju 5). Wypadki miały miejsce w wyniku bójek i wypadków drogowych. Opór jednostkowy 3 wypadki (1), zniewaga i napaść czynna na urzędnika państwowego 3 wypadki (5), inne przeciwko władzy i urzędom 5 (16). Bezpieczeństwo na kolei: kradzieży na kolei zanotowano 9 wypadków (10), kradzieży węgla było 8 wypadków (12) - odebrano 1 830 kg węgla [...] (2 130 kg), kradzieże z pola i lasu - 1 wypadek kradzieży z pola prywatnego (w maju 3 z lasu państwowego), kradzieże środków lokomocji: skradziono 11 rowerów (19), kradzieże mieszkaniowe - 46 wypadków (43), kieszonkowe 8 wypadków (2), innych kradzieży zanotowano 33 wypadki (92). Włóczęgostwo i żebranina - 82 wypadki (51). Znaczny wzrost zatrzymanych, jako włóczęgów, nie posiadających w Gdyni mieszkania, notuje się tu w związku z [coraz] większym napływem poszukujących pracy z zaplecza w sezonie letnim. Zakłócenie spokoju publicznego 29 wypadków (44), opilstwo - 84 wypadków (124).

Požary: [z powodu] wadliwej konstrukcji komina 1, przyczyny nieustalonej 1. Ogółem pożarów: 2. Straty: 18 000 zł. Dnia 16 czerwca br. o godz. 9.00 w Oksywiu w domu Licznarskiego wybuchł pożar. Wskutek silnego wiatru przerzucił się na sąsiednie budowle tj. na chlew Licznarskiego i stodołę Skoczka. Zabudowania te sptonęły doszczętnie. Przybyła straż pożarna uratowała częściowo meble mieszkańców. W chlewie Licznarskiego spaliły się 2 świnie. Dochodzeniami ustalono, że pożar powstał wskutek wadliwej konstrukcji komina. Spalone budowle ubezpieczone były w Warszawskim Tow[arzystwie]. Ubezpieczeń na sumę 4 000 zł. Dnia 11 czerwca br. zapaliło się podszycie lasu przy ul. Kwidzyńskiej. Ogień ugasili robotnicy i policjanci. Spaliło się ok. 2 m² podszycia. Ogień został prawdopodobnie zaproszony przez porzucenie niedopałka od papierosa.

Wyniki akcji rozbrojenia: odebrano krótkiej broni palnej - 2 sztuki. Użycia broni przez Policję [Państwową] nie było.

XI. SYTUACJA NADGRANICZNA.

W okresie sprawozdawczym zatrzymano za nielegalne przekroczenie granicy sześć osób.

XII. SZPIEGOSTWO I DYWERSJA.

Sprawozdanie negatywne.

XIII. RÓŻNE.

Sprawozdanie negatywne.

13

1935 sierpnia 3, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i mniejszości narodowych Nr II. BP-1/35 Tjn. Kierownika Oddziału Bezpieczeństwa Komisariatu Rządu w Gdyni Czesława Karwowskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc lipiec 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 37-41.

I. SYTUACJA OGÓLNA.

Sytuacja na polu gospodarczym nie wykazuje większych wahań. Ruch budowlany jest b[ardzo]. żywy i posiada w dalszym ciągu mocną tendencję. Sytuacja w porcie wykazuje jednak znaczną poprawę. Wobec [przekierowania] statków na Gdynię, w związku z ostatnimi zarządzeniami celnymi Ministerstwa Skarbu odnośnie Gdańska, ruch w porcie gdyńskim jest ogromny. Port gdyński ledwo może podać swoim zadaniom. Dużo statków musi oczekiwać sw[oj]ej kolejki na redzie.

W związku z okresem przedwyborczym notuje się znaczny wzrost aktywności poszczególnych agend BBWR, [który] współpracuje ściśle z władzami. Ostatnio czyni dużo starań nad zebraniem odpowiedniej liczby podpisów, koniecznych do wysunięcia dodatkowych delegatów. Chodzi tu o uzyskanie przewagi Gdyni nad pozostałymi powiatami na Zgromadzeniu Okręgowym. BBWR przewiduje, że tym sposobem wysunie 25 dodatkowych delegatów.

Ustosunkowanie się stronnictw opozycyjnych do akcji wyborczej nie uległo zmianie. Stronnictwo Narodowe na zewnątrz nie występuje. Na poufnym zebraniu przywódcy wypowiedzieli się za bojkotem wyborów, nie wywierając jednak żadnego nacisku na członków, o ile [ci] w wyborach będą chcieli wziąć udział z ramienia innych zrzeszeń społecznych.

PPS wypowiada się za bezwzględny i czynny bojkotem. [...] Oddziałuje tu na Klasowe Związki Zawodowe i [to] jak dotąd z powodzeniem. Zebranie przedstawicieli organizacji zawodowych, zrzeszonych w ZSZ, nie wyłoniło delegata do zgromadzenia. Zebrani złożyli w tej sprawie odpowiednią deklarację. To odmienne na tut[ejszym]. terenie stanowisko klasowych związków zawodowych należy przypisać ożywionej działalności [Kazimierza] Rusinka, red[aktora]. „Obrony Ludu”. Rusinek brał udział we wszystkich poufnych zebraniach Miejscowego Komitetu PPS i tam wspólnie z [Kazimierzem] Wernerem oddziaływał na przywódców organizacji klasowych za bojkotem wyborów. Po uzyskaniu tego sukcesu Rusinek natychmiast wyjechał, przy czym jego pobyt w Gdyni uważany był za urlop wypoczynkowy.

Mniejszości niemieckie nie wykazują żadnej działalności. Czynione próby ponownego zmontowania oddziału „Deutsche Vereinigung” pozostały bez rezultatu.

Żydzi przeprowadzili wybory do Wszechświatowego Kongresu S[y]jonistycznego. Przygniatającą większość uzyskali Żydzi zrzeszeni w Lidze Pomocy Pracującym w Palestynie.

II. SPRAWOZDANIE PRASOWE.

W miesiącu lipcu br. nie zanotowano żadnych zmian osobowych w składzie redakcji poszczególnych pism, względnie w kierownictwach miejscowych oddziałów. Wycofano, wskutek zarządzonych zajęć nr 200 czasopisma „ABC Nowiny Codzienne” z dn[ia]. 15 lipca [19]35 r. w ilości 14 egzemplarzy [i] nr 52 A „Warszawski[ego] Dziennik[a] Narodow[ego]” z [dnia] 28 lipca [19]35 r. [w ilości] 3 [egzemplarzy].

III. POLSKI RUCH POLITYCZNY.

BBWR odbył w swoich oddziałach 46 zebrań. Cała działalność skierowana została na akcję przedwyborczą. Specjalny nacisk położono na sprawę przeprowadzenia delegatów do Zgromadzenia Okręgowego z list tzw. „pięciu setek”. Akcja ta ma dać Gdyni przewagę nad pozostałymi powiatami wchodzącymi do okręgu. W ten sposób BBWR chce wprowadzić do Zgromadzenia Okręgowego dodatkowo 25 delegatów.

Stronnictwo Narodowe większej żywotności nie wykazało. Przywódcy w rozmowach z członkami wyjaśniają, że SN w akcji wyborczej nie weźmie udziału, jednak nie sprzeciwia[ją] się udziałowi członków w wyborach w ramach innych organizacji. Prawdopodobnie mają oni tu na myśli zebrania przedstawicieli związków zawodowych i innych. Znany tu poprzednio ze swojej aktywności działacz SN Alojzy Sobczak, ponownie zaczyna się udzielać w życiu organizacyjnym. Zaangażowanie go do pracy nastąpiło z inicjatywy adw. [Mariana] Zawodnego, który obawia się konsekwencji na wypadek zbyt agresywnego wystąpienia i w tym celu pogodził się z Sobczakiem, [któremu] przyobiecano poparcie w uzyskaniu pożyczki na rozszerzenie sklepu zegarmistrzowskiego.

NPR współpracuje z ZZP. Sekretarz Okręgowy NPR, Kręglewski, kontaktuje się stale z sekr[etarzem]. okręgowym ZZP [Janem] Dolińskim i bierze udział w zebraniach ZZP. NPR i ZZP posiadają wspólny lokal, a [po] nadto mieści się tam oddział „Obrony Ludu”, wskutek czego Kręglewski wykorzystuje każdą okazję do [prowadzenia] propagandy. Skutek tej propagandy jest taki, że część członków ZZP uchyła się od wzięcia udziału w wyborach. Doliński wystąpił przed przedstawicielami ZZP na zebranie, lecz zabronił im wysunięcia własnego kandydata na delegata do Zgromadzenia Okręgowego.

PPS odbyła trzy zebrania poświęcone sprawie wyborczej. Miejskowy Komitet zajął stanowisko bezwzględne i czynnego zbojkotowania wyborów i w tej sprawie oczekuje jeszcze konkretnych zarządzeń [od] Centralnego Komitetu Wykonawczego. Przypuszcza się w Komitecie Miejskowym, że w zasadzie bojkot będzie przeprowadzony masówkami, o ile nie zostanie wydany dekret o odpowiedzialności karnej nawołujących do bojkotu. O ile by taki dekret miał być ogłoszony, to wtedy akcja bojkotu prowadzona będzie przy pomocy ulotek, a członkowie PPS pójdą do urny wyborczej, lecz wrzucą [do niej] białą kartkę. Dnia 29 lipca br. została w Gdyni rozkolportowana ulotka PPS (500 sztuk), będąca odbitką drukarską „Robotnika” odnośnie deklaracji PPS złożonej w Senacie [RP].

IV. MNIEJSZOŚCI NARODOWE.

Żydzi. Zjednoczenie S[y]jonistyczne czyniło dużo zabiegów w celu uzyskania jak największej liczby głosów podczas wyborów do Wszechświatowej Egzekutywy S[y]jonistycznej (XIX Światowy Kongres S[y]jonistyczny w Lucernie). Wybory te odbyły się dnia 28 lipca br. w lokalu [zarządu Komisji dla Spełniania Zadań] Gminy Żydowskiej [...] i mogli [w nich] wziąć udział tylko ci, którzy poprzednio wykupili tzw. „Szekiel”. Na ogólną liczbę 230 uprawnionych głosowało 188 osób. Na listę Wszechświatowe[go] Zjednoczenia S[y]jonistyczne[go] padło 15 głosów, na listę Światowego Związku S[y]jonistów Ogólnych 46 głosów, na listę Mizrachistów 5 głosów, na listę Judenstaat Partei 2 głosy, na listę Ligi Pomocy Pracującym w Palestynie 160 głosów. Spokój, agitacją przeciw wyborom, usiłowali zakłócić s[y]joniści rewizjoniści, lecz bezskutecznie.

W miesiącu lipcu br. zorganizowany został tu Związek Rzemieślników Żydów. Do zarządu weszli Mosze-Chaim Wasserman jako prezes, Icek-Izaak Rozenberg (bundzista) jako sekretarz, ponadto m.in. jeszcze Mordka Słomnicki (podejrzany o działalność wywrotową). Związek skupia przeważnie krawców, posiadających własne pracownie. Specjalnej akcji przedwyborczej u Żydów nie zaobserwowano. Ludność żydowska odnosi się do wyborów na ogół obojętnie.

Niemcy. Próby ponownego powołania do życia „Ortsgruppe Gdynia” stowarzyszenia „Deutsche Vereinigung” spełzły na niczym. Dotychczasowy prezes [Karol] Wachmeister stanowczo odmówił udziału w życiu organizacji i zrzekł się sw[o]jej godności, powiadamiając o tym Centralę w Bydgoszczy. Również i inni przywódcy obawiają się wziąć udział w działalności organizacji z powodu spodziewanych represji ze strony społeczeństwa polskiego. Ponadto istnieją wśród przywódców niesnaski na temat rozbitcia organizacji przez nieumiejętną agitację. Ludność kaszubska, oszukana w swoich nadziejach, odsunęła się od przywódców „D[e]V.” i nie bierze zupełnie udziału w życiu tejże.

V. SEKTY RELIGIJNE.

Badacze Pisma Św[iętego]. zamierzali swoje praktyki wysunąć na szerszym forum publicznym. A mianowicie zamierzali oni zwołać zgromadzenie w jednym z tut[ejszych]. kin. Wobec zakazu ze strony Komisariatu Rządu [w Gdyni] zgromadzenie nie doszło do skutku. Badacze zatem po staremu zbierają się [co]tygodniowo

w mieszkaniach prywatnych i tam odbywają sw[oj]e praktyki religijne. Jakikolwiek wystąpienie zewnętrzne z ich strony mogłoby tu wywołać awanturę wobec arcykatolickiego nastawienia tubylczej ludności, przy czym inspirowanie akcji przeciwko Badaczom wyszłoby niewątpliwie z kół miejscowego kleru.

14

1935 sierpień 14, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II. BP-6/35 Tjn. Wiceministra Rządu w Gdyni inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc lipiec 1935 roku, oryg. mps., APG OIG, sygn. 682/2300, s. 107-114.

SYTUACJA OGÓLNA.

Z dnia 31 lipca na 1 sierpnia br., w związku z obchodem tzw. Dnia Antywojennego, elementy wywrotowe rozrzuciły na peryferiach miasta ulotki trojakiemu rodzajowi. Innej działalności KPP nie ujawniło.

W życiu związków zawodowych na pierwszy plan wysunęły się sprawy związane z wyborami do ciał ustawodawczych. Klasowe Związki Zawodowe wskutek ożywionej agitacji red. „Walki Ludów” [Kazimierza] Rusinka ostatecznie wypowiedziały się za bojkotem wyborów. Przedstawiciele podstawowych komórek organizacyjnych Klasowych Związków Zawodowych nie wybrały delegatów do Zgromadzenia Okręgowego. Jednak niektórzy przywódcy ruchu klasowego byłiby skłonni wziąć udział w wyborach, Lecz zbyt krańcowe postawienie sprawy przez Rusinka uniemożliwiło im to. W ZZP sytuacja przedstawia się niejednolicie. Sekr[etarz]. okręgowy Żyliński, będący pod wpływami grupy Popiela z NPR, jest zwolennikiem bojkotu wyborów, jednak [na] zebraniu przedstawiciele jeden z członków ZZP (nie kolejarz) wyłamał się i wzięwszy udział w głosowaniu sam został wybrany na delegata. Stanowisko tego członka zostało ostro skrytykowane przez [Jana] Tuska, prezesa filii Robotników Budowlanych ZZP. W ZZZ, po znamiennej uchwale w Warszawie, kwestia wzięcia udziału w wyborach nie ulega najmniejszej wątpliwości. Doty związków zawodowych wykazują do tej pory małe zainteresowanie się wyborami. Ogólnie [rzecz] biorąc należy się spodziewać, że doty pójdą do wyborów, wbrew różnym uchwałom zarządów głównych. Z terenu ściśle zawodowego należy wymienić czynione przez ZZT starania w kierunku zniesienia instrukcji do § 10 o pracy robotników portowych oraz starania ZZZ w kierunku unormowania warunków płacy na nowym placu drzewnym firmy „Paged”. Stan bezpieczeństwa jest dobry. Bezrobocie nie ulega większym wahaniom. Bezrobotni zachowują spokój.

VII. RUCH WYWROTOWY.

W związku z obchodem „Dnia Antywojennego” rozrzucone zostały w nocy z 31 lipca na 1 sierpnia [1935 r.] ulotki komunistyczne na peryferiach miasta. Sprawców dotąd nie wysłędzono. Poza tym jednym objawem miejscowy, prowizoryczny, Komitet KPP innej działalności nie wykazał.

VIII. RUCH ZAWODOWY.

ZZZ odbył pięć zebrań, w tym jedno zgromadzenie robotników firmy „Paged” w dniu 10 lipca br. Omawiana była sprawa tzw. „dopychaczy”, w stosunku do których firma nie chce stosować warunków umowy zbiorowej oraz sprawa organizacji pracy na nowym placu drzewnym. Robotnicy akordowi dla wypracowania normalnego zarobku muszą rzekomo pracować do 12 godzin, gdy tymczasem firma twierdzi, że robotnicy w ciągu 8 godzin pracy zarabiają do 14 zł. Sprawę tę ma wyświetlić specjalnie wyłoniona komisja robotnicza, która poza tym ma z pertraktować z firmą. ZZZ w akcji wyborczej bierze żywy udział. Poza delegatami wybranymi na zebraniu przedstawiciele, zebrano ponadto 600 podpisów na listę delegata Wojtasia, robotnika firmy „Paged”. Obecnie przeprowadza się - skromną jak dotąd - agitację za wzięciem udziału w[e] właściwym głosowaniu.

ZZT odbył pięć zebrań (na jednym obecnych było 250 osób). Zebrania te poświęcone były głównie sprawie ustosunkowania się Związku do wyborów. Przywódcy, pod wpływem agitacji Rusinka, wypowiedzieli się za bojkotem wyborów. Rusinek, który na zebraniach stale zabierał głos, w jednym wypadku powiedział następująco:

„Komisja Centralna, na czele z Żuławskim, specjalnie wydała zdradziecki okólnik, zezwalając poszczególnym oddziałom, by tam, gdzie zajdzie potrzeba brali udział w wyborach i zastosowali się do taktyki, która zlecona została przez PPS CKW. Wydanie tego okólnika przysłuży się tylko Żuławskiemu i jego tow[arzyszom]., którzy chcieliby zająć znowu intratne posadki”. W związku z tą agitacją Rusinka zebrani przedstawiciele związków zrzeszonych w ZSZ nie wybrali delegata do Zgromadzenia Okręgowego. Niezależnie od spraw wyborczych omawiana była sprawa instrukcji do § 10 rozporządzenia o pracy robotników portowych. Postanowiono zwrócić się o pomoc do Zw[iązku Zawodowego]. Górników, aby ci poparli stanowisko ZZT za zniesieniem tej instrukcji. ZZT uważa, że wspólna akcja obu związków (strajk) musiałaby doprowadzić do ustępstw ze strony ekspedytorów i władz administracyjnych. Ogólne nastroje wśród robotników należących do Klasowych Związków Zawodowych nie wykazują, by mieli oni pochylać uchwały o bojkotowaniu wyborów. Akcja za wstrzymaniem się od wzięcia udziału w wyborach nie ma większego rozmachu i jak dotąd ograniczyła się do kolportażu ulotki, która była przedrukiem deklaracji złożonej przez PPS w Senacie.

Związek Robotników Przem[ystowo].-Budowlanych i Pokrewnych Zawodów w Polsce odbył dwa zebrania, na których omawiane były sprawy wyborcze. W wyniku obrad postanowiono zastosować się do uchwały przedstawicieli i w wyborach udziału nie wziąć. Sekretarz [Teodor] Zieliński był skłonny wysłać delegatów do Zgromadzenia Okręgowego, lecz konieczność zachowania pewnej taktyki i nie narażenie się na zarzut wyłamania się spod dyscypliny organizacyjnej wstrzymały go od powyższego zamiaru.

ZZP. Agitacja werbunkowa przy pomocy ulotek i okólników nie przyniosła Zw[iązkowi]. Rob[otników]. i Rzem[ieśników]. ZZP większych rezultatów. Stan posiadania Związku nie zwiększył się. O ile chodzi o ustosunkowanie się do wyborów to ZZP ustosunkował się do wskazówek Centrali i wysłał przedstawicieli na zebranie. Tam jednak [Jan] Tusk, kolporter czasopisma „Obrona Ludu” zaczął agitować wśród zebranych kolejarzy, by [ci] nie wzięli udziału w wyborach. Spełniał w ten sposób instrukcje sekr[etarzy]. NPR [Jana] Dolińskiego i Kręglewskiego. Agitacja ta skutku większego nie odniosła, bo kolejarze zupełnie go nie słuchali, a prezes ZZP Okręg Morski, Stróżyński z Wejherowa, wziął udział w głosowaniu i sam został wybranym delegatem. Tusk zaczął wtedy wyrzucać, że wziął udział w wyborach wbrew uchwałom Kongresu NPR. Członkowie ZZP odnoszą się obojętnie do akcji antywyborczej wyżej wymienionych przywódców.

Zjednoczenie Zawodowe „Praca Polska” odbyło jedno zebranie i to w dniu 21 lipca br. przy udziale 70 osób. Przewodniczył [Antoni] Mazurowski, zaznajamiając obecnych z statutem organizacji. Przemawiał ponadto [Alojzy] Sobczak, który m.in. wyraził się [słowami], że „Praca Polska” to przede wszystkim „walka z komunizmem i Żydami”. Ponadto Sobczak, nawiązując do słów Mazurowskiego, powiedział, że wynagradzanie funkcjonariuszy w organizacji prowadzi do nadużyć, jak to miało miejsce z [Edmundem] Guziałkiem w ZZT i dlatego Zarząd „Pracy Polskiej” pracować będzie ideowo i żadnego wynagrodzenia nie będzie pobierał.

Stan bezrobocia nie uległ większym zmianom. Bezrobotni zachowują się spokojnie, narzekają jednak na [Biuro] Pośrednictwa Pracy, że do pracy kieruje dopiero co przybyłych z głębi Polski, a starych, zasiedziały robotników zapośrednicza wg. kolejności, względnie w ogóle ich pomija.

IX. STRAJKI.

Sprawozdanie negatywne.

X. STAN BEZPIECZEŃSTWA.

Stan bezpieczeństwa nie uległ większym zmianom i jest dobry. Zwiększenie się liczby kradzieży należy tłumaczyć powiększeniem się obszaru administracyjnego miasta Gdyni. Odnosi się to zresztą do wszystkich kategorii przestępstw. [Statystyka wyglądała następująco:] wypadków ciężkiego uszkodzenia ciała było 12 (w czerwcu 9), wynikły one na tle bójek i wypadków drogowych, opór jednostkowy 5 wypadków (3), zniewaga i czynna napaść na urzędnika - 2 wypadki (3), inne przestępstwa przeciwko władzom i urzędom 8 (5). Bezpieczeństwo na kolei: kradzieży kolejowych było 10 (9), kradzieży węgla 7 wypadków (8), odebrano węgla 875 kg (1830 kg), kradzieże z pola i lasu - 5 z pola prywatnego (1), 4 z lasu państwowego, kradzieże środków lokomocji 21 rowerów (11), kradzieże mieszkaniowe 74 wypadków (46), kradzieże kieszonkowe 4 wypadki (8), innych kradzieży 159 wypadków (83). Włóczęgostwo i żebrania 29 (82), zakłócenie spokoju publicznego 31 wypadków (29), opilstwo 105 wypadków (84).

Pożary. Wskutek wadliwej konstrukcji komina zapalił się barak w Orłowie [Morskim]. Pożar został ugaszony. Szkody wynoszą 80 zł (osmalenie ściany). Barak nie był ubezpieczony.

Przy otwarciu luku statku, którym przywieziono złom żelazny, stwierdzono, że palą się stróżyny żelazne, przesiąknięte oliwą. Pożar został ugaszony przez Portową Straż Pożarną. Szkód zasadniczych nie było.

Wyniki akcji rozbrojenia odebrano: 1 lufę karabinową, 1 karabin typu wojskowego, 16 [sztuk] krótkiej broni palnej, 1 kastet, 137 nabo. Użycia broni przez Policję [Państwową] nie było.

XI. SYTUACJA NADGRANICZNA.

Za nielegalnie przekroczenie granicy zatrzymano 10 osób.

XII. SZPIEGOSTWO I DYWERSJA. SPRAWOZDANIE NEGATYWNE.

XIII. RÓŻNE. SPRAWOZDANIE NEGATYWNE.

MNIEJSZOŚCI NARODOWE.

Żydzi. Zjednoczenie Sjonistyczne czyniło dużo zabiegów w celu uzyskania jak największej liczby głosów podczas wyborów do Wszechświatowej Egzekutywy S[y]jonistycznej, [czyli] XIX Światowego Kongresu S[y]jonistycznego w Lucernie. Wybory te odbyły się dnia 28 lipca br. w lokalu [Komisji dla Spełnienia Zadań] Gminy Żydowskiej. W wyborach mogli wziąć udział tylko ci, którzy poprzednio wykupili tzw. „Szeki”. Na ogólną liczbę 230 uprawnionych, głosowało 188 osób. Na listę Wszechświatowe[go] Zjednoczenia S[y]jonistyczne[go] padło 15 głosów, na listę Światowego Związku S[y]jonistów Ogólnych 6 głosów, na listę Mizrachistów 5 głosów, na listę Judenstaat Partei 2 głosy, na listę Ligi Pomocy Pracującym w Palestynie 160 głosów. Spokój usiłovali zakłócić s[y]joniści rewizjoniści agitacją przeciw wyborom, lecz bezskutecznie. W miesiącu lipcu br. zorganizowany został tu Związek Rzemieślników Żydowskich. Do zarządu weszli Moszek Chaim Wasserman jako prezes, Icek Izaak Rozenberg (bundzista) jako sekretarz, ponadto m.in. jeszcze Mordka Słomnicki (podejrzany o działalność wyrotową). Związek skupia przeważnie krawców, posiadających własne pracownie. Specjalnej akcji przedwyborczej u Żydów nie zaobserwowano. Ludność żydowska odnosi się do wyborów na ogół obojętnie.

Niemcy. Próby ponownego powołania do życia „Ortsgruppe Gdynia”, [czyli] stowarzyszenia „Deutsche Vereinigung” spetzły na niczym. Dotychczasowy prezes [Karol] Wachmeister stanowczo odmówił udziału w życiu organizacji i zrzekł się sw[oj]ej godności, powiadamiając o tym Centralę w Bydgoszczy. Również inni przywódcy obawiają się wziąć udział w działalności organizacji z powodu spodziewanych represji ze strony społeczeństwa polskiego. Ponadto istnieją wśród przywódców niesnaski na temat rozbicia organizacji przez nieumiejętną agitację. Ludność kaszubska, oszukana w swoich nadziejach, odsunęła się od przywódców D[t]V i zupełnie nie bierze udziału w życiu [organizacji].

Sekty religijne. Badacze Pisma Św. zamierzali swoje praktyki wysunąć na szersze forum publiczne. A mianowicie zamierzali oni zwołać zgromadzenie w jednym z tut[ejszych]. kin. Wobec zakazu ze strony Komisariatu Rządu zgromadzenie nie doszło do skutku. Badacze zatem po staremu zbierają się [co]tygodniowo w mieszkaniach prywatnych i tam odbywają sw[oj]e praktyki religijne. Jakikolwiek wystąpienie zewnętrzne z ich strony mogłoby tu wywołać awanturę wobec arcykatolickiego nastawienia ludności tubylczej, przy czym inspirowanie akcji przeciwko Badaczom wyszłoby niewątpliwie z kół miejscowego kleru.

1935 września 4, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i mniejszości narodowych Nr II. BP-1/35 Tjn. Wiceministra Rządu w Gdyni inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Ministra Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc sierpień 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 43-47.

I. SYTUACJA OGÓLNA.

W dziedzinie życia gospodarczego wybitniejszych zmian nie było. Ruch budowlany [jest] nadal silny, jednak uległ pewnemu osłabieniu.

Po dokonaniu wyboru kandydatów na postów na Zgromadzeniu Okręgowym zainteresowanie się ogółu ludności wyborami znacznie wzrosło. Z powodu ostrej konkurencji czołowych kandydatów Gdyni, gen. [Ferdynanda] Zarzyckiego i inż. [Mieczysława] Michalskiego, zainteresowanie to stale wzrasta. Akcję agitacyjno-wyborczą de facto prowadzą dwie odrębne grupy, chociaż zaliczające się do jednego obozu, a mianowicie z jednej strony prowadzi ją BBWR, z drugiej zaś strony grupa zwolenników inż. Michalskiego. W obecnym stanie rzeczy inż. Michalski zdaje się posiadać więcej szans niż gen. Zarzycki. Kandydaci z powiatów odgrywają w agitacji rolę pomocniczą. Rozbicie obozu na dwie grupy i coraz to [bardziej] wzmagająca się agitacja przybiera o tyle szkodliwy obrót, że prowadzi do uprzedzeń, a nawet może doprowadzić do głębszych rozłamów wśród organizacji kombatanckich. Doły organizacyjne wypowiedziały się bowiem raczej za inż. Michalskim, [podczas gdy] prezesi i zarządy poszczególnych organizacji zdecydowanie popierają kandydaturę gen. Zarzyckiego, czemu zresztą dały wyraz podpisując odezwę, którą rozplakatowano w mieście.

Ugrupowania opozycyjne w rozgrywce tej nie biorą żadnego udziału i na ogół nie objawiają żywszej działalności w okresie przedwyborczym. Wyjątek stanowi tu PPS CKW. Miejskowy Komitet Wykonawczy debatował nad sposobem przeprowadzenia czynnego bojkotu wyborów. Zamierzono wydać w tym celu większą ilość ulotek antywyborczych. Tekst ulotki został jednak ujawniony w jednej z miejscowych drukarni i autorzy ulotki z polecenia Prokuratora osadzeni zostali w więzieniu.

W akcji wyborczej biorą również żywy udział organizacje społeczne. Akcja ta inspirowana jest przez [Bezpartyjny] Blok [Współpracy z Rządem] i ma na celu przede wszystkim odpowiednie poinformowanie członków o konieczności wzięcia udziału w głosowaniu. Ostatnio poruszane są kwestie kandydatur. Rozbieżności jakie na tle poparcia tej, czy innej kandydatury istnieją, powodują tym większe zainteresowanie się wyborami.

Niemcy w akcji wyborczej nie biorą udziału. Stowarzyszenie „Deutsche Vereinigung” od dłuższego czasu nie działa.

Wśród mniejszości żydowskiej zarysowały się wyraźne antagonizmy między dwoma grupami. Mianowicie między grupą Żydów, pochodzących z Małopolski, którzy kierują tu [e]jszą]. Komisją dla Spełniania Zadań Gminy Żydowskiej w Gdyni, a tzw. biedotą żydowską, pochodzącą przeważnie z województw centralnych. Antagonizm ten doprowadził do rozłamu. Druga grupa otworzyła bowiem w lokalu związkowym Stowarzyszenia Drobnych Kupców własny dom modlitwy.

II. SPRAWOZDANIE PRASOWE.

Dnia 25 sierpnia 1935 r. wyszedł pierwszy egzemplarz tygodnika „Nowiny Portowe”, pisma wzorowanego na szantażowych przedsięwzięciach prasowych Stanisława Bendera. Współpraca Bendera z tygodnikiem została zresztą ujawniona. Bender wspólnie z Wolfartem, b[uch]altem firmy „Atlantic”, usiłował zaszantażować kierownika „Cukierni Warszawskiej”, miejscowego lokalu rozrywkowego. Kierownik lokalu wręczył szantażystom żadaną kwotę 200 zł za nieumieszczenie artykułu, po uprzednim zanotowaniu nr banknotów przez Wydział Śledczy [Policji Państwowej]. Bender i Wolfart, u których wspomniane banknoty odnaleziono, zostali osadzeni z polecenia władz prokuratorskich w więzieniu. Redaktor odpowiedzialny tygodnika ukrył się i dotąd nie został wykryty.

Wskutek zarządzonych zajęć wycofano: nr 179 P czasopisma „Słowo Pomorskie” z dn[ia]. 6 sierpnia [19]35 r. w liczbie 23 egzemplarzy [i] nr 162 P. [czasopisma „Słowo Pomorskie” z dnia] 8 sierpnia [19]35 r. [w liczbie] 13 [egzemplarzy].

III. POLSKI RUCH POLITYCZNY.

BBWR odbył 54 zebrania, poświęcone wyłącznie sprawom wyborczym. Pierwotna akcja informacyjna przekształciła się obecnie w agitację za kandydaturą gen. Zarzyckiego. W okresie przed Zgromadzeniem Okręgowym Blok, wysuwając koncepcję zrównoważenia liczby delegatów z Gdyni z liczbą delegatów z powiatów, wprowadził 25 delegatów do Zgromadzenia z list opartych na podpisach 500 ludzi. Wobec częściowego rozbitcia głosów delegatów gdyńskich, kandydat Bloku, gen. Zarzycki, przeszedł na drugie miejsce.

SN działalności żadnej nie ujawnia. Negatywne ustosunkowanie się Stronnictwa Narodowego do wyborów nie zostało tu podkreślone żadnym wystąpieniem zewnętrznym. Miejscowi czołowi działacze SN wypowiedzieli się za nieskrępowanym ustosunkowaniem się członków do wyborów. Niektórzy z nich uważają, że oddanie głosu jest obowiązkiem obywatelskim i że wobec tego obowiązek ten spełnią (redaktor [Edward] Piszcz).

NPR nie posiadając większych wpływów w terenie nie prowadzi żywotniejszej akcji. Ostatnio partia odwołała dotychczasowego sekretarza Kręglewskiego do Gniezna. Agendy gdyńskie powierzyła Pawłowi Burczykowi, który tutaj [ej]szy]. teren zna dobrze. Spodziewają się wskutek tego pewnego ożywienia działalności partyjnej na terenie Gdyni. Burczykowi powierzono poza tym prowadzenie agentury „Obrony ludu”.

PPS CKW. W sprawie przeprowadzenia akcji antywyborczej miejscowy Komitet Wykonawczy odbył cztery zebrania. Zdecydowano [się] wydać większą liczbę ulotek antywyborczych. Wzór ulotki został jednak zawczasu ujawniony w jednej z miejscowych drukarni przy składaniu tekstu. W związku z tym znany miejscowy demagog socjalistyczny, Kazimierz Werner, współautor ulotki, został zatrzymany. W czasie śledztwa Werner wskazał na dalszych współautorów w osobach Jana Kuca - prezesa miejscowego Komitetu Wykonawczego [i] Piotra Kosa - członka Komitetu [Wykonawczego]. Wszyscy trzej na mocy postanowienia Sądu [Powiatowego w Gdyni] zostali umieszczeni w więzieniu a dochodzenie [w ich sprawie] prowadzi Sędzia Śledczy. Doły partyjne w kwestii wyborów nie mają wyrobionego zdania. Dalsza walka [po]między gen. Zarzyckim a inż. Michalskim może spowodować pewien udział socjalistów w wyborach, o ile chodzić będzie o poparcie kandydatury inż. Michalskiego, uważanego za przedstawiciela gdyńskiego świata pracy. Poza tym miejscowy Komitet prowadził akcję zbiórkową na fundusz „walki z faszyzmem”. W rzeczy samej jest to fundusz na cele antywyborcze. Złożenie składki 50 gr upoważnia do noszenia specjalnej odznaki partyjnej, która ma być odpowiedzią na znaczki noszone przez tych, którzy dokonali obowiązku zapisania się do senackich list wyborczych.

IV. MNIEJSZOŚCI NARODOWE.

Niemcy. Mniejszość niemiecka, jako nikła częśćka miejscowego społeczeństwa, nie bierze żadnego udziału w akcji wyborczej. Stowarzyszenie „Deutsche Vereinigung” nie objawia żadnej działalności. Czynione ze strony Centrali próby ponownego uruchomienia Oddziału gdyńskiego spęły na niczym.

Żydzi. Grupa s[y]jonistów-rewizjonistów przeprowadziła w dniu 25 sierpnia br. wybory do Kongresu, który ma się odbyć w dniu 7 września br. w Wiedniu. W wyborach wzięły udział 183 osoby. Lista 1 - grupa [Władimira] Żabotyńskiego otrzymała 171 głosów, lista Nr 2 - ortodoksi otrzymała 9 głosów i lista Nr 3 - radykałowie 3 głosy. Wybory miały przebieg spokojny. Sprawami wyborów Żydzi interesują się mało, przy czym zwolennicy s[y]jonistów oświadczają, że zgodnie z zarządzeniami Centrali nie wezmą udziału w głosowaniu. Jednak akcji antywyborczej Żydzi nie prowadzą. Miejskowe społeczeństwo żydowskie, jak to już nieraz donosiłem, rozpada się na dwie wyraźne grupy, tj. na Żydów pochodzących z Małopolski, którzy zawładnęli Komisją dla Spełniania Zadań Gminy Żydowskiej w Gdyni oraz na Żydów, którzy przeważnie pochodzą z województw centralnych, przy czym jest to grupa liczniejsza. Między tymi grupami istniały stałe zatargi, a ostatnio doszło nawet do wyraźnego [ro]złamu. Grupa druga w lokalu Drobnych [i Detalicznych] Kupców Żydowskich urządziła sobie dom modlitwy, motywując to małymi rozmiarami bożnicy, która nie wystarcza już [nawet] wtedy, gdy zbierze się mniejsza liczba wyznawców. Kiedy zaś Komisja zaczęła interweniować w Komisariacie Rządu [w Gdyni] za zamknięciem [nowego] domu modlitwy, grupa druga postanowiła zorganizować Gminę Żydowską w Gdyni i przy tej okazji wydała napastliwą ulotkę na reprezentantów Komisji. Oddźwięk, jaki sprawa ta wzbudziła w prasie miejscowej, wpłynął nieco uspokajająco na Żydów. Obecnie [obie] strony prowadzą pertraktacje.

V. SEKTY RELIGIJNE.

Sprawozdanie negatywne.

1935 wrzesień 13, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II. BP-6/35 Tjn. Wiceministra Rządu w Gdyni inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc sierpień 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 116-120.

SYTUACJA OGÓLNA.

Sprawcy rozrzucenia ulotek wywrotowych w dniu 31 lipca [19]35 r. nie zostali wykryci. W wyniku przeprowadzonych dochodzeń należy stwierdzić, że sprawcami byli komuniści z poza Gdyni. W nocy [z] 19 na 20 sierpnia br. ujawniona została ulotka, przypięta do słupa przystankowego MTK. Ulotka w treści sw[oj]ej zwalcza nową Konstytucję oraz ordynację wyborczą. Innych objawów działalności zewnętrznej elementów wywrotowych nie ujawniono. Ruch zawodowy nie wykazał większego nasilenia. W działalności ZZZ było więcej elementów akcji politycznej w związku z okresem wyborczym, niż ściśle zawodowych. Klasowe Związki Zawodowe nie brały udziału w akcji wyborczej i mimo ulegania wpływowi PPS CKW nie wszczynały żadnej akcji antywyborczej. Przeciwnie - można było zauważyć pewne pozytywne ustosunkowanie się do wyborów, dzięki akcji grupy inż. [Mieczysława] Michalskiego. Usiłowania Miejscowego Komitetu PPS w kierunku agitowania bojkotu wyborów wśród Klasowych Związków [Zawodowych] zostały w porę unicestwione przez przytrzymanie kierowników tej akcji ([Kazimierz] Werner, [Jan] Kuc i [Piotr] Kos). Klasowe Związki [Zawodowe], które wskutek działalności agitacyjnej red. [Kazimierza] Rusinka w swoim czasie uchyliły się od wybrania delegatów do Zgromadzenia Okręgowego, otrzymały okólnik ze swojej Centrali, która tego kroku zupełnie nie podziela i wskazuje na wysokie niezdiscyplinowanie poszczególnych komórek organizacyjnych.

Stan bezpieczeństwa [był] dobry. Bezrobocie nie uległo większym zmianom. Bezrobotni zachowują się spokojnie.

VII. RUCH WYWROTOWY.

Miejscowy element wywrotowy nie wykazał żadnych postępów w pracy organizacyjnej. Sporadycznie notowany kolportaż ulotek jest dziełem dotąd nieujawnionych osobników z poza Gdyni. Ulotka ujawniona w dniu 20 sierpnia br. jest przedrukiem maszynowym [z] Nr 6 „Czerwonego Sztandaru” z dnia 1 sierpnia br. i jest identyczna z ulotkami kolportowanymi w miesiącu lipcu br. na terenie Warszawy. Miejscowy element komunistyczny żadnej agitacji nie rozwijał. Dnia 26 sierpnia br. zatrzymany został na polecenie Sędziego Śledczego znany tu komunistą Antoni Jedtke, karany w 1930 r. sześciomiesięcznym więzieniem przez Sąd Okręgowy w Wejherowie z § 171 k.k. oraz 3 tyg[odniowym]. aresztem w 1933 r. przez Sąd Grodzki w Gdyni z art. 170 k.k. za napisanie listu do Spirówny, zatrzymanej na terenie powiatu morskiego za kolportaż literatury komunistycznej, a obecnie odsiadującej karę więzienia. W swoim liście Jedtke zwraca się do Spirówny, by [ta] po „opuszczeniu katoggi sybirskiej” przybyła do niego w odwiedzinach. Jedtke osadzony został w więzieniu, jako oskarżony z art. 154 k.k.

VIII. RUCH ZAWODOWY.

ZZZ odbył dziesięć zebrań informacyjnych w sprawach wyborczych. Sekretarz Okręgowy ZZZ, Józef Morawski, prowadził ożywioną agitację za kandydaturą inż. Michalskiego. Stanowisko ZZZ, zajęte wobec kandydatury inż. Michalskiego, było zresztą w innych związkach zawodowych podobne. Klasa robotnicza wypowiedała się za inż. Michalskim

ZZP nie odbyło żadnych zebrań. Sekretarz okręgowy [Jan] Doliński tłumaczył się nawet innymi pracami organizacyjnymi. Jednakże główną przyczyną niezwołania zebrania była sprawa wyborów. Doliński w obawie, by członkowie nie wypowiedzieli się publicznie za udziałem w wyborach, a poza tym nie chcąc być w kolizji z zarządzeniami Centrali, nie zwoływał zebrań. Doliński, posiadający orientację NPR, sam wypowiedała się w zaufanych kołach za bojkotem wyborów.

Zw[iązek]. Zaw[odowy]. „Praca Polska”, na skutek zamknięcia w więzieniu [swojego] organizatora, Alojzego Sobczaka, nie przejawiał żadnej działalności. Centrala nie dała jeszcze odpowiedzi na memoriał w sprawie utworzenia oddziału gdyńskiego.

ZZT (ZSZ) odbył cztery zebrania oraz jedno zgromadzenie. Poruszane [tam] były sprawy zawodowe. Na zgromadzeniu, które odbyło się w dniu 18 sierpnia [br.] omawiane były sprawy dotyczące warunków pracy w porcie gdyńskim, z[e] szczególnym uwzględnieniem pracy na placu drzewnym. Obecnych było 35 osób. Poza tym odbyło się jedno zgromadzenie w dniu 1 września br., na którym złożone zostały sprawozdania z przebiegu Kongresu ITF w Kopenhadze. Na zgromadzeniu doszło do gwałtownych starć słownych między członkami ZZT a członkami Związku Strzeleckiego. Zgromadzenie zostało rozwiązane przez przedstawiciela władzy. Szczegółowe sprawozdanie przedłożono pismem z dnia 3 września [19]35 r. Nr II. BP-577/35 Pf. O przebiegu Kongresu ITF, w którym uczestniczyli z Gdyni Matysek i [Franciszek] Pawliński, przedłożono sprawozdanie [na] pismem z [dnia] 3 września [19]35 Nr II. BP-194/35 Tjn. W miesiącu sierpniu wyłoniony został nowy zarząd Oddziału Robotników Portowych ZZT w osobach: Edwarda Danielewicz jako prezesa, Leona Wróblewskiego jako sekretarza i Kazimierza Andrzejewskiego jako skarbnika. ZZT nie wszczynał akcji antywyborczej, pozostawiając członkom całkowitą swobodę co do ustosunkowania się do wyborów. Członkowie ZZT wskutek tego brali liczny udział w zebraniach przedwyborczych innych organizacji robotniczych.

Bezrobocie nie uległo większym wahaniom. Stan ten jednak ulegnie znacznemu pogorszeniu wobec zbliżającego się okresu zimowego i wobec możliwości ponownego unieruchomienia olejarni. Bezrobotni zachowują się spokojnie.

IX. STRAJKI.

Strajków w pełnym tego słowa znaczeniu nie było. W porcie zdarzają się ciągle zatargi, które w konsekwencji doprowadzają nieraz do porzucenia pracy przez robotników. Dnia 8 sierpnia br., podczas ładowania węgla na statki włoskie, robotnicy w liczbie 40 przerwali pracę, ponieważ pył węglowy całkowicie uniemożliwił [im] tę pracę. Robotnicy zażądali skropienia węgla, jednak bezskutecznie. Firma twierdząc, że węgiel skropiony mógłby się w drodze zapalić, żądaniu temu odmówiła. Sprawa została skierowana do [oceny] Inspektora Pracy. Kwestia polewania węgla przy pracy niejednokrotnie była poruszana. ZZT przeprowadził nawet korespondencję z innymi portami, z którego wynikałoby, że w innych portach, [np. w:] Anglii, [czy] Francji węgiel jest skrapiany. Ekspedytorzy stanowczo się temu sprzeciwiają, proponując w zamian używanie masek, które okazały się jednak bardzo niepraktyczne przy pracy, co orzekł zresztą Inspektor Pracy. Sprawa ta wymaga już autorytatywnego rozstrzygnięcia ze względu na stałe niesnaski, jakie budzi w porcie budzi.

X. STAN BEZPIECZEŃSTWA.

Stan bezpieczeństwa jest dobry. [Statystyka wygląda następująco:] wypadki ciężkiego uszkodzenia ciała 14 (w lipcu 12), opór jednostkowy 4 (5), zniewaga i czynna napaść [na] urzędnika 3 (2), inne przestępstwa przeciwko władzy i urzędom 9 (8). Bezpieczeństwo na kolei: kradzieży na kolei 7 (10), kradzieży węgla 4 (10), odebrano 172 kg węgla (875 kg). Kradzieże z pola i lasu: 3 kradzieże z pola prywatnego (5), 7 kradzieży z lasu państwowego (4), kradzieże środków lokomocji 21 (21), [kradzieże] mieszkaniowe 57 (74), [kradzieże] kieszonkowe 3 (4) innych kradzieży 120 (159). Włóczęgostwo i żebranina 27 wypadków (29), zakłócenie spokoju publicznego 41 (31), opilstwo 102 (105).

Pożarów nie [za]notowano. Wyniki akcji rozbrojenia: odebrano 13 sztuk krótkiej broni palnej, 1 sztuki myśliwskiej broni palnej, 1 sztuki broni małokalibrowej, 1 sztylet, 54 sztuk naboju. Użycia broni przez Policję [Państwową] nie było.

XI. SYTUACJA NADGRANICZNA.

W okresie sprawozdawczym zatrzymano za nielegalne przekroczenie granicy 8 osób.

XII. SZPIEGOSTWO I DWERSJA.

Sprawozdanie negatywne.

XIII. RÓŻNE.

Sprawozdanie negatywne.

1935 wrzesień 30, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu mniejszości narodowych Nr II. BP-1/35 Tjn. Kierownika Oddziału Bezpieczeństwa Komisariatu Rządu w Gdyni Czesława Karwowskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc lipiec 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 53-55.

Niemcy. Grupa niemieckiej mniejszości narodowej od dłuższego czasu, a mianowicie od czasu pamiętnych zajęć w Orłowie Morskim i w Wejherowie, nie przejawia żadnej działalności. Nacisk ze strony centrali „Deutsche Vereinigung” wywierany na miejscowych działaczy w kierunku ponownego zmontowania działalności organizacyjnej „D[e]V. Ortsgruppe Gdynia” pozostał bez żadnego skutku. [Karol] Wachmeister, prezes oddziału, wręcz oświadczył, że żadnej pracy organizacyjnej nie podejmie. Dzisiaj Niemcy przedstawiają tu grupę ludności zdezorganizowanej. Z rozmów z niektórymi przedstawicielami mniejszości niemieckiej wynika, że mniejszości tej zalecono wzięcie udziału w głosowaniu powszechnym. Udział jej w głosowaniu był też liczny.

Żydzi. Życie polityczne. Pod względem politycznym miejscowi Żydzi mało się udzielają. W przeważnej części są oni zwolennikami Poalej S[y]jjonu. Inne odtamy polityczne jak S[y]jioniści Rewizjoniści, Aguda[t Israel] itp. nie mają ani wpływów, ani też większej liczby zwolenników. W głosowaniu powszechnym udział wzięli przede wszystkim S[y]jioniści Rewizjoniści i nieliczne grupy pozostałych odtamów.

Życie gospodarcze. W życiu gospodarczym Żydzi odgrywają coraz to większą rolę. Specjalnie odczuwa się napływ biedoty żydowskiej, zajmującej się drobnym handlem oraz rzemiosłem. Tym niemniej Żydzi zakładają również większe przedsiębiorstwa handlowe, przede wszystkim w oparciu o port. Poza tym zaobserwowano wzmagające się inwestowanie kapitałów ze strony Żydów w budownictwie własnych domów mieszkalnych. Emigracja Żydów do Gdyni jest popierana przez organizacje żydowskie w Warszawie. Stwierdzono, że przedsiębiorstwo żeglugowe „Vistula” [S.A.] wydaje ulgowe przejazdy, a nawet bezpłatnie przewozi biedniejszych Żydów do Gdyni. Komisja dla Spełniania Zadań Gminy Żydowskiej w Gdyni specjalnie popiera tzw. „Hechaluców”, których pod pozorem przygotowania do emigracji do Palestyny, przeszkala w portowych przedsiębiorstwach. Ci jednak nie wyjeżdżają do Palestyny, lecz w większości pozostają w Gdyni i wypierają z przedsiębiorstw ludność polską. Komisja ostatnio nosi się z zamiarem zakupienia kutrów w celu przeszkolenia „Hechaluców” w żeglarskim. W tym celu odbyto zebranie informacyjne i postanowiono zorganizować koło „Zebulun”, coś w rodzaju Ligi Morskiej. Reakcja społeczeństwa polskiego na napływ Żydów jest silna i uzewnętrznia się w nawoływaniu do bojkotu, nie wynajmowania mieszkań itp. Prasa ogłosiła kilka alarmujących artykułów i zapowiada ich dalszy cykl. Ekscesów publicznych jednak nie notowano.

Życie wyznaniowe. Poza sprawami gospodarczymi najwięcej uwagi Żydzi poświęcają sprawom religijnym. Działająca tu Komisja dla Spełniania Zadań Gminy Żydowskiej w Gdyni do tej pory opanowana była przez odtam Żydów zaliczających się do inteligencji, a poza tym bogatszych. Żydzi biedniejsi, skupieni w Związku Drobnych i Detalicznych Kupców [Żydowskich], pozbawieni jakichkolwiek wpływów na tok prac Komisji, rozpoczęli ostrą kampanię przeciwko [jej] zarządowi i w końcu urządzili konkurencyjny dom modlitwy w lokalu związkowym. Ponieważ ten stan rzeczy w znacznym stopniu poderwał autorytet Komisji, a przede wszystkim uszczuplił [jej] dochody, Komisja wystąpiła z wnioskiem o zamknięcie wspomnianego domu modlitwy. Zatarg wskutek tego jeszcze bardziej się zaognił. Na interwencję Zw[iązku]. Drobnych i Det[alicznych]. Kupców [Żydowskich] Urząd Wojewódzki [Pomorski] zawiesił wykonanie decyzji o zamknięciu domu modlitwy. Komisja, która w związku z odbywającymi się świętami noworocznymi swój lokal (bóżnicę) na ten czas rozszerzyła do tego stopnia, że mógł on pomieścić 300 wyznawców, widząc w postępowaniu władz administracyjnych negatywną ocenę sw[oj]ej pracy oświadczyła przez sw[oj]ego delegata adw. [Naftalego Otto] Menasche, że po świętach złoży swoje mandaty do dyspozycji władz. Szczegółowo sprawę tego zatargu przedstawiono w sprawozdaniu z dnia 16 września br. Nr 11. BP-527/35-Pf. s. 417-419

1935 październik 3, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i mniejszości narodowych Nr II. BP-1/35 Tjn. Wicekomisarza Rządu w Gdyni inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc wrzesień 1935 roku, oryg. mps., APG OIG, sygn. 682/2300, s. 49-51.

I. SYTUACJA OGÓLNA.

Napięcie przedwyborcze wobec dosyć ostrej konkurencji dwóch kandydatów gdyńskich, gen. [Ferdynanda] Zarzyckiego i inż. [Mieczysława] Michalskiego, do dnia głosowania powszechnego było bardzo silne. Miejscowe społeczeństwo rozbiło się na dwa obozy, przy czym nastąpiły pewne rozbitcia wewnętrzne wśród organizacji prorządowych. Przywódcy tych organizacji wypowiedzieli się oficjalnie za poparciem kandydatury gen. Zarzyckiego, co spotkało się z ostrą krytyką dołów organizacyjnych. W konsekwencji, po ogłoszeniu wyników wyborów, szereg zarządów zgłosiło sw[oj]e dymisje. Udział partii politycznych w rozgrywce wyborczej, za wyjątkiem BBWR, był bardzo słaby. PPS wskutek zaarrestowania przywódców za usiłowanie rozkolportowania ulotki antywyborczej nie wszczęło żadnej akcji. Sporadyczne oddziaływania na luźne grupy robotnicze za absencją wyborczą nie nosiły charakteru planowej akcji. SN i NPR niczym nie podkreśliły sw[oj]ego ustosunkowania [się] do wyborów.

Wynik głosowania wywołał silną konsternację [Bezpartyjnego] Bloku [Współpracy z Rządem], który popierał gen. Zarzyckiego. Uzyskanie prawie 50% gdyńskich głosów przez inż. Michalskiego nie było spodziewane. Grupa inż. Michalskiego, nie chcąc się pogodzić z wynikiem głosowania, wniosła przez notariusza [Henryka] Chudzińskiego protest w sprawie przeprowadzenia wyborów w powiecie kościerskim. Protest wykazuje kilka wypadków sprzecznego z regulaminem przeprowadzenia obliczeń w kilku obwodach powiatu kościerskiego. Okręgowa komisja wyborcza protest ten traktuje poważnie. Natomiast protest [posta] Zygmunta] Tebinki, występującego z ramienia Bloku, przeciwko kandydowaniu inż. Michalskiego, uważany jest za nieistotny. Udział społeczeństwa w głosowaniu był słaby, przy czym wyraźnie zawiodła inteligencja. Głosowanie odbyło się bez ekscesów i było nacechowane powagą.

II. SPRAWOZDANIE PRASOWE.

1) Do zespołu redakcyjnego oddziału „Ekspresu Ilustrowanego” w Gdyni wstąpił dziennikarz Mieczysław Sichrawa, b[yły]. referent prasowy Komisarzatu Rządu [w Gdyni]. Sichrawa prowadzi w „Ekspresie” kronikę miejscową, przy czym umieszcza dużo artykułów dotyczących, tzw. bolączek gdyńskich. 2) Kierownictwo oddziału „Codziennej Gazety Handlowej” w Gdyni po Tadeuszu Nowickim przejął Zbigniew Danielewski, dotychczasowy redaktor „Gazety Gdańskiej”. 3) Czasopismo codzienne „Czas”, wychodzące w Warszawie, otworzyło w Gdyni filię, którą kieruje dziennikarz Witold Wasilewski. 4) Wycofano wskutek zarządzonych zajęć: nr 401 czasopisma „Kurjer Poznański” z dn[ia]. 3 września [19]35 [r.] w ilości 132 egzemplarzy, nr 211 [czasopisma] „Słowo Pomorskie” [z dnia] 13 września [19]35 [r. w ilości] 37 [egzemplarzy], nr 212 [czasopisma] „Dziennik Bydgoski” [z dnia] 14 września [19]35 [r. w ilości] 100 [egzemplarzy], nr 213 [czasopisma] „Dziennik Bydgoski” [z dnia] 15 września [19]35 [r. w ilości] 69 [egzemplarzy], nr 117a [czasopisma] „Warszawski Dziennik Narodowy” z dn[ia]. 21 września [19]35 [r. w ilości] 3 [egzemplarzy].

III. POLSKI RUCH POLITYCZNY.

BBWR w dalszym ciągu prowadził ożywioną akcję za spopularyzowaniem nowej ordynacji wyborczej. Akcja ta jednak przekształciła się w zdecydowaną kampanię za poparciem kandydatury gen. Zarzyckiego. Wobec tego, że sposób prowadzenia agitacji przez kierownika Sekretariatu Bloku, [Józefa] Rawskiego, budził pewne zastrzeżenia, kierownictwo sekretariatu powierzono urzędnikowi kolejowemu [Stanisławowi] Szponarowi, a funkcję prezesa Rady Grodzkiej po [Władysławie] Grabowskim przejął inż. [Napoleon] Korzon. Odbyto cztery zebrania organizacyjne i dwanaście zebrań przedwyborczych.

SN nie przejawia żadnej działalności. Przywódcy nie przykładają się zupełnie do pracy organizacyjnej.

NPR. Nowy sekretarz okręgowy, Paweł Burczyk, starał się choćby o częściowe odbudowanie sieci organizacyjnej, lecz pozytywnych wyników nie osiągnął. NPR nie posiada dzisiaj na terenie Gdyni większych wpływów i jest mało popularna.

PPS CKW. Miejskowy Komitet zamierzał przeprowadzić, zorganizowaną na szerszą skalę akcję antywyborczą. Wobec przedwczesnego zaareztowania inspiratorów tej akcji, agitacji antywyborczej nie przeprowadzono. Dnia 20 września br., przy współudziale 24 osób, odbyło się zebranie Komitetu. Zwolnieni z więzienia w dniu 13 września br. [Kazimierz] Werner, [Jan] Kuc i [Piotr] Kos wzięli również udział w zebraniu. Werner, nawiązując do sw[oj]ego aresztowania, zaznaczył że temu, który go „wsypał” postara się odplacić. Nazwisko konfidenta nie jest jednak Wernerowi znane. Przy omawianiu obecnej sytuacji politycznej Werner zaznaczył, że wybory zostały przez PPS dobrze zbojkotowane i niewątpliwie władze naczelne partii wykorzystają wytworzoną sytuację. Poszczególni członkowie w luźnej rozmowie uskarżali się na zebraniu na małe interesowanie się życiem partii przez ogół członków. Na dowód czego podkreślono, że z tysiąca nadestanych znaczków „solidarności” zdołano sprzedać zaledwie 40%, przy czym akcja sprzedaży idzie bardzo opornie. W końcu postanowiono, by zebrania, odczyty, a nawet wiece były częściej organizowane. Z przebiegu zebrań Komitetu nie będzie się prowadziło w przyszłości protokołów, a to z obawy, jak zaznaczono, dekonspiracji zamierzeń.

IV. MNIEJSZOŚCI NARODOWE.

Vide sprawozdanie z 30 września br. Nr II. BP-1/35 Tjn.

V. SEKTY RELIGIJNE.

Sprawozdanie negatywne.

19

1935 październik 10, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawo-dowego i stanu bezpieczeństwa Nr II. BP-6/35 Tjn. Wiceministra Rządu w Gdyni inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc wrzesień 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 122-126.

[SYTUACJA OGÓLNA.]

W nocy z 3 na 4 września br., w dwóch punktach miasta, elementy wywrotowe rozmieściły ulotki, wykonane na szapirografie. Poza tym faktem KPP nie ujawniła na zewnątrz innej akcji. Wewnętrzna organizacja miejscowego Komitetu KPP jest w dalszym ciągu słaba.

Związki zawodowe mało zajmowały się sprawami robotniczymi. Jedynie ZZT wykazuje pewne wzmożenie aktywności, a zwłaszcza w kierunku werbowania nowych członków. Sekretarz okręgowy ZZZ był zajęty akcją wyborczą, należąc do grupy zwolenników inż. [Mieczysława] Michalskiego. Sprawom robotniczym nie poświęcał uwagi większej. Jeżeli chodzi o ustosunkowanie się klasy robotniczej do wyborów, to należy stwierdzić, że było ono raczej pozytywne i to ze względu na dużą w tych sferach popularność kandydata na posła, inż. Michalskiego. Związki klasowe, jako organizacje, wykazywały do wyborów stanowisko negatywne. Jednak robotnicy należący do tych organizacji wzięli dostateczny udział w głosowaniu. Klasowe Związki [Zawodowe] klasowe nie prowadziły akcji antywyborczej. Poniekąd na stanowisko to wpłynął [fakt], że członkowie Komitetu PPS CKW, którzy zamierzali wydać ulotkę antywyborczą zostali przez władze aresztowani. ZZT obecnie specjalnie zajął się robotnikami firmy „Paged”. Występuje do nich z hasłem niekorzystnej umowy zbiorowej, zawartej przez ZZZ, i zrównania stawek płatniczych na placach „Pagedu” ze stawkami obowiązującymi na terenie całego portu. Wśród marynarzy zatrudnionych w przedsiębiorstwie „Gdynia-Ameryka [Linie Żeglugowe]” zauważa się nurtujące niezadowolenie z polityki płac. Ponadto zarzuca się dyrektorowi linii, [Konstantemu] Jacyniczowi, że wykorzystuje organizacje wojskowych.

VIII. RUCH ZAWODOWY

ZZZ odbył osiem zebrań o mniejszej frekwencji. Omawiano przeważnie sprawy wyborcze i ustosunkowanie się do kandydatów 104 Okręgu. Sprawom organizacyjnym poświęcano mniej uwagi. Ostatnio Sekretariat Okręgowy ZZZ został przeniesiony na Grabówkę do tzw. Ogniska Robotniczego. We wrześniu utworzone zostało Koło Bednarzy ZZZ. Liczy ono 40 członków. Do Zarządu weszli Jan Kajdan jako prezes, Wiktor Leno jako zastępca prezesa, Józef Wiktorek jako sekretarz oraz Józef Karnecki jako skarbnik.

Zaw[odowe]. Zjedn[oczenie]. Polskie odbyło dwa zebrania. Specjalnie ważnych zagadnień tam nie poruszano. Mimo starań sekretarza [Jana] Dolińskiego organizacja rozwija się słabo.

Zjedn[oczenie]. Zaw[odowe]. „Praca Polska” żadnej działalności nie ujawnia.

Zjedn[oczenie]. Zaw[odowe]. Kolej[arzy]. odbyło jedno zebranie miesięczne. Organizacja brała żywy udział w akcji wyborczej, w wyniku której udział kolejarzy w głosowaniu był znaczny.

Bezpartyjny Zw[iązek]. Zaw[odowy]. Maszynistów Koło Gdynia odbył w dniu 26 września br. zebranie, w którym uczestniczył również prezes Zarządu Głównego [Bogusław] Brożyński i jego zastępca Nieradzki. Prezes Koła Dalecki złożył sprawozdanie z[e] zjazdu, który odbył się w Toruniu. Następnie dokonano wyboru nowego prezesa Koła w osobie Matjasza, maszynisty kolejowego w Gdyni i jego zastępcy Samborskiego.

ZZT odbył dwa zgromadzenia. Na odbytym dnia 1 [września] br., w obecności 250 przeważnie robotników portowych, sekretarz okręgowy [Franciszek] Pawliński zdał sprawozdanie z przebiegu Kongresu ITF w Kopenhadze, przy czym poruszył również zagadnienia pracy i płac na terenie portu gdyńskiego, W czasie wolnych głosów doszło do hałasów, których przewodniczący nie mógł uciszyć, na skutek czego przedstawiciel Komisariatu Rządu rozwiązał zgromadzenie. Zebrani rozeszli się spokojnie. Szczegółowe sprawozdanie przedłożono w dniu 3 września br. Nr II. Bp-577/35 Pf. Drugie zgromadzenie odbyło się w lokalu zamkniętym w Obłuzu. Ponieważ przybyło zaledwie 40 robotników, Pawliński ograniczył się do wytknięcia robotnikom opieszałości i nie interesowania się sprawami zawodowymi. Ponadto krótko omówił sprawę umowy zbiorowej z „Pagedem”. Po upływie 15 minut zgromadzenie zostało rozwiązane przez przewodniczącego. Stan materialny [ZZT] znacznie się podniósł, osiągając w miesiącu wrześniu 700 zł. wpływów kasowych, w tym 200 zł na kasę pogrzebową. Zanotowano również pewien przyrwytyw członków tak, że obecnie liczba członków wynosi ok. 400. W ostatnim czasie sekretarz Pawliński specjalnie zajął się agitacją za zerwaniem umowy zbiorowej z „Pagedem”, którą swego czasu zawarł z ZZZ. ZZT zamierza dojść do tego przez odciążenie robotników „Pagedu” od ZZZ, do którego robotnicy w 80% należą. ZZT wychodzi z założenia, że z chwilą gdy wszyscy robotnicy „Pagedu” przejdą do ZZT, to wtedy rozpoczęcie pertraktacji z [ww.] firmą będzie kwestią otwartą. W tej chwili Pawliński podchodzi do robotników z tezą, że robotnikom „Pagedu” należą się te same stawki płac, co innym robotnikom portowym. W sprawie tej ZZT wydał specjalną odezwę. Atak na umowę zbiorową z „Pagedem” posiada pewne kulisy. Mianowicie „Paged” buduje na Obłuzu specjalne domki robotnicze dla swoich pracowników. Wg niesprawdzonych informacji Pawliński chciałby zostać tam administratorem i stworzyć komórkę PPS, podobnie jak to ma miejsce w Spółdzielni Mieszkaniowej na Grabówku. Zwerbowanie robotników do ZZT mogłoby zrealizować jego zamierzenia. Istnieje poza tym pewność, że robotników zamieszkałych w domkach firma bezwzględnie by zatrudniała ze względu na pobierany od nich czynsz. Masowe zaś eksmisje, na wypadek pozbawienia pracy tych robotników ze względu na przynależenie do ZZT czy też PPS, byłyby ze względów finansowych dla firmy niepożądane. Pawliński zatem mógłby się na tym bądź co bądź stałym elemencie oprzeć.

Bezrobocie. Elementy wywrotowe wśród bezrobotnych nie prowadzą żadnej agitacji. Liczba bezrobotnych nie wzrosła znacznie ze względu [na] trwający jeszcze sezon budowlany i znaczny ruch przeladunkowy w porcie.

IX. STRAJKI. Nie[za]notowano.

X. STAN BEZPIECZEŃSTWA.

Stan bezpieczeństwa nie uległ większym zmianom i jest zadowalający. Z ważniejszych przestępstw należy wymienić:

1) Sprawę usiłowania dokonania zabójstwa przez Balińskiego na osobie służącej Kotyńskiej. (Szczegółowe sprawozdanie przedłożono dnia 24 września br. [pismem] Nr II. BP-633/35 Pf.). Buliński znajduje się obecnie w więzieniu w Wejherowie. Stan Kotyńskiej, mimo bardzo ciężkich ran, znacznie się poprawił i nie budzi większych obaw.

2) Sprawę Ulicznego i towarzyszy [oskarżonych] o wyrabianie za wynagrodzeniem pieniężnym zaświadczeń o pobycie [dla] poszukujących pracy. Poza Ulicznym aresztowani zostali: Saratowicz - pracownik Kom[isariatu] Rządu w [Gdyni] w Biurze Ewidencji Ludności i Mayer - urzędnik Funduszu Pracy.

3/ Kradzież 120 worków tomasyny, której dopuścił się magazynier Urzędu Morskiego Detlaf,, wywożąc systematycznie kradzioną tomasynę do swojego gospodarstwa w okolicach Pucka.

4/ Zlikwidowano szajkę złodziei, na której czele stał były rosyjski sędzia Stanisław Goworowski, posiadający bogatą przeszłość kryminalną. Do szajki należeli poza tym: Stanisław Kowalczyk i Leon Falkowski. Ten ostatni znany jest z procesu tzw. „Białej Ręki”. Falkowski, wysyłaniem listów z pogrózkami do właściciela kina „Morskie Oko”, które podpisywał „Biała Ręka”, usiłował wymusić od niego pieniądze. Szajka ta dopuściła się szeregu włamań, a mianowicie do Spółdzielni Mieszkaniowej na Grabówku, drogerii przy ul. Świętojańskiej i „Pierwszej Palarni Kawy”, gdzie skradła towaru na sumę 2 500 zł oraz dokonała szereg innych mniejszych kradzieży.

[Statystyka miesięczna wyglądała następująco:] wypadków uszkodzenia ciężkiego uszkodzenia ciała 12 (w sierpniu 14), opór jednostkowy 2 wypadki (4), zniewaga i czynna napaść na urzędnika 1 (3), inne przestępstwa przeciwko władzy i urzędom 2 (9), rozbój zwykły 1 wypadek (w sierpniu 0) - usiłowanie zabójstwa Kotyńskiej przez Balińskiego. Bezpieczeństwo na kolei: kradzieży 17 (7), odebrano 2 445 kg węgla (172 kg), kradzieże z pola prywatnego 1 (3), [kradzieże] z lasu państwowego 6 (7), kradzieże środków lokomocji 16 (21), kradzieże mieszkaniowe 72 (51), kradzieże kieszonkowe 4 (3), innych kradzieży 60 (120). Włóczęgostwo i żebrania 31 wypadków (27), zakłócenie spokoju publicznego 54 (41), opilstwo 116 (102).

Zanotowano dwa przypadkowe pożary - przyczyna nieustalona, straty nikłe. Wyniki akcji rozbrojenia: odebrano 11 [sztuk] krótkiej broni palnej, 31 naboji, 1 broń myśliwską. Użycie broni [palnej] przez Policję [Państwową]. Użycie broni nastąpiło w pościgu, w dniu 30 bm. o godzinie 3.20 posterunkowy Bolek z Komisariatu Głównego P[olicji]. P[aństwowej]. w Gdyni, pełniąc służbę patrolową w rejonie obiektów chronionych PKP zauważył dwóch osobników skradających się z workami na plecach. Osobnicy ci na widok policjanta porzucili niesione przedmioty i zaczęli uciekać. Na wezwanie nie zatrzymali się, wobec czego policjant oddał dwa strzały z rewolweru. Jeden z osobników został zraniony ciężko [w] tylną część ciała. Jak stwierdzono postrzelonym jest Antoni Nowak, zamieszkały w Gdyni przy ul. Św. Wojciecha 5. Natychmiast po użyciu broni posterunkowy Bolek wezwał pogotowie [ratunkowe], które odwiozło rannego do szpitala. Drugi przestępca zbiegł i nie ustalono dotychczas kim był. W porzuconych workach znajdował się węgiel skradziony z wagonów. Użycie broni było zgodne z art. 2 pkt f. rozporządzenia Prezydenta RP z dnia 14 lutego 1928 r.

XI. SZPIEGOSTWO I DWERSJA. Nie[za]notowano.

XII. SYTUACJA NADGRANICZNA.

Za nielegalne przekroczenie granic drogą morską zatrzymano cztery osoby.

XIII. RÓŻNE.

Sprawozdanie negatywne.

20

1935 październik 11, Gdynia - Sprawozdanie kwartalne z życia polskich związków i stowarzyszeń Nr II. BP-12/35 Tjn. Kierownika Oddziału Bezpieczeństwa Publicznego Komisariatu Rządu w Gdyni Czesława Karwowskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za okres od 1 lipca do 30 września 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 176-186.

[I.] CZĘŚĆ OGÓLNA.

Uwagi ogólne. Życie społeczne w ubiegłym kwartale było słabe i minęło pod znakiem akcji przedwyborczej. Udział związków, a zwłaszcza byłych wojskowych, w akcji i samej agitacji był dość żywy. Niestety kwestia poparcia kandydatów odbiła się bardzo ujemnie na tych związkach. Przede wszystkim na Związku Legionistów [Polskich] i Związku Rezerwistów [RP]. Bezpośrednie zaangażowanie się w agitację doprowadziło w obydwu

związkach do wewnętrznych rozdzwięków wskutek odmiennego ustosunkowania się Zarządów i dołów organizacyjnych do kandydatów reprezentujących Gdynię. W konsekwencji Zarząd Związku Legionistów [Polskich] złożył sw[oj]e mandaty, a w Związku Rezerwistów [RP] pewna, dość liczna grupa, zajęła całkowicie negatywne stanowisko wobec komisarycznego zarządu. Kwestia uzgodnienia kandydatur do nowego Zarządu napotyka w Związku Rezerwistów [RP] na duże trudności [i] do tej pory nie została pozytywnie załatwiona. Ostatnio zarysowują się jednak z obu stron tendencje pojednawcze, co w Związku Legionistów [Polskich], przy wyborach nowego Zarządu, zaznaczyło się już wyraźnie.

W życiu innych organizacji widzi się postępowanie wg utartych szablonów i stwierdza się zupełny brak inicjatywy w kierunku ustalenia nowych norm, czy też programów dla przyszłych prac organizacyjnych. Związki, które sw[oj]ą działalność zamykają w ramach bardziej wewnętrznych i ideologicznych, a sprawom politycznym poświęcają mniej uwagi, wykazują jeszcze najlepszą sprężystość organizacyjną. Objawy życia społecznego o charakterze masowych wystąpień zewnętrznych nie cieszyły się w terenie większym oddźwiękiem. Jedynie rewia 15. Dywizji Piechoty pozostawiła jak najlepsze wrażenie. Cała ludność miasta, bez względu na przekonania, [po]witała żołnierzy entuzjastycznie.

DZIAŁ A. ZWIĄZKI MŁODZIEŻY.

Związki młodzieżowe wykazały mało żywotności. Wyjątek stanowią jedynie Stowarzyszenia katolickie. Legion Młodych i OMP wyraźnie podupadł[y]. Praca zewnętrzna została tam zupełnie zarzucona. Zorganizowany zlot należących do TUR drużyn [i] związków sportowych był raczej dziełem zapobiegliwości Komitetu PPS CKW, niż miejscowego TUR.

DZIAŁ B. ZRZESZENIA GOSPODARCZE-ROLNICZE.

Podobnych zrzeszeń w Gdyni nie ma.

DZIAŁ C. ZWIĄZKI B. WOJSKOWYCH.

Skutkiem zbytńego zaangażowania się tych związków [w] bezpośredniej rozgrywce między kandydatami na postów, mocno ucierpiała praca organizacyjna. Przy czym perypetie wyborcze doprowadziły do licznych rozdzwięków wśród tych organizacji. Najwięcej ucierpiał na tym Związek Legionistów [Polskich] i Związek Rezerwistów [RP], którego konsolidacja wewnętrzna ponownie została rozbita.

DZIAŁ D. ZRZESZENIA KULTURALNO-OŚWIATOWE I OGÓLNO-SPOŁECZNE.

W zrzeszeniach tych nie zanotowano wybitniejszych wyników prac organizacyjnych. Ze względu na istniejący tu sezon, aktywność organizacyjna poszła w kierunku urządzania różnego rodzaju imprez. Imprezy przysporzyły tym zrzeszeniom na ogół dobre wpływy kasowe.

DZIAŁ E. INNE ORGANIZACJE.

Scysje, jakie zanotowano w II kwartale br. w Stowarzyszeniu Robotników Katolickich zostały częściowo zlikwidowane. Przebieg zebrań wykazuje jednak na istniejące tam rozbieżności w ocenie gospodarki finansowej. Pewna grupa wystąpiła nawet do ks. biskupa [Stanisława Okoniewskiego] ze skargą na ks. [Teodora] Turzyńskiego, zaś druga do Komisariatu Rządu [w Gdyni] z konkretnymi zarzutami. Chwilowo w Stowarzyszeniu panuje spokój, jednakże sprawy te nie zostały ostatecznie wyjaśnione. Podobne wypadki zaistniały również w Związku Właścicieli Nieruchomości, gdzie Komisja Rewizyjna stwierdziła pewne niedokładności kasowe, które zostały wyrównane. Jednak skutkiem intryg niedawno wybrany prezes [Stanisław Pręczkowski] złożył sw[oj]ą godność.

DZIAŁ F. ZRZESZENIA NOWE I ROZWIĄZANE.

Zrzeszenia zarejestrowane w ubiegłym kwartale przez Urząd Wojewódzki [Pomorski] nie wszczęły wydatniejszej akcji. Założono Koło Polskiego Związku Myśli Wolnej. Zarządzona została likwidacja stowarzyszenia zarejestrowanego pod nazwą „Towarzystwo Przyjaciół w Gdyni” i to wskutek braku działalności i możliwości wyłonienia zarządu. Związek b[yłych]. Ochotników Armii Polskiej, który został rozwiązany w Warszawie, posiadał tutaj dosyć dobrze zorganizowany oddział, [którego] majątek został zabezpieczony.

[III.] CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA.

DZIAŁ A. ZWIĄZKI MŁODZIEŻY.

Legion Młodych odbył 18 zebrań. Zebrania te, o charakterze przeważnie poufnym, odbywały się w kółku mniejszym i ograniczały się do debat nad obecną sytuacją LM, nad kwestią uaktywnienia wewnętrznego życia

organizacji i penetracji członków organizacji do innych pokrewnych. Miano tu na myśli przede wszystkim OMP. Jak dotąd praca organizacyjna nie postąpiła naprzód. Członkowie co prawda odwiedzają lokal organizacji, lecz widać u nich wyraźne przygnębienie, wyrażane są obawy, że władze administracyjne są wręcz wrogo ustosunkowane do LM i, że należy liczyć się z rozwiązaniem organizacji. W rozwoju dalszych wypadków obawy te częściowo znikły, ale nadzieje podniesienia stanu posiadania, jak również nadzieje rozwoju organizacji, [wciąż] są tu nikłe. W Kongresie, który odbył się w Jastarni, członkowie Obwodu Gdyńskiego wzięli liczny udział i popierali postulaty Komendy Głównej. Inspektor Obwodu Gdyńskiego [Aleksander] Meteń został wybrany na Kongresie głównym rzecznikiem dyscyplinarnym LM.

Organizacja Młodzieży Pracującej, organizacyjnie częściowo związana z Legionem Młodych, [sw[oj]e prace koordynowała z[e] wskazaniem komendy LM. Z powodu braku warunków rozwoju chyli się ku upadkowi.

Związek Młodzieży Pracującej „Jedność” (NPR) odbył trzy zebrania, w tym zebranie delegatów Okręgu Kaszubskiego. Kręglewski, b[yty]. sekretarz okręgowy NPR w Gdyni, w sw[oi]m przemówieniu zaznaczył, że NPR „Jedność” w swoim rozwoju napotyka na wielkie trudności, lecz nie ustaje w sw[oj]ej pracy. Omawiając bieżące zagadnienia polityczne stwierdził, że organizacja z góry zajęła negatywne stanowisko w stosunku do wyborów. Następnie uchwalono rezolucję o następującej treści: „my młodzi delegaci, zebrani na walnym zebraniu delegatów okręgowych ZMP „Jedność” Okręgu Kaszubskiego, stwierdzamy i żywimy głębokie przywiązanie do sw[oj]ej ideologii społecznej, opartej o strukturę ustroju republikańsko-demokratycznego, przekonani o konieczności nieugiętej walki o sw[oj]e prawa. Dla tych zasad stwierdzamy, że w nadchodzących wyborach parlamentarnych udziału nie weźmiemy. Dlatego też najzupełniej solidaryzujemy się z naszymi starszymi towarzyszami spod sztandaru NPR, którzy również zajęli podobne stanowisko”. Do nowego zarządu okręgowego weszli: Paweł Burczyk z Gdyni jako prezes, Karol Hutek z Gdyni jako sekretarz, Alfons Gawroński z Gdyni jako skarbnik i inni. Stan organizacyjny Koła Gdyńskiego ZMP „Jedność” jest nadal bardzo słaby.

Związek Harcerstwa Polskiego. Miejscowi harcerze, w związku z okresem letnim, rozpoczęli sw[oj]e obozowe życie w Gdyni, [jednak] intensywniejszego życia organizacyjnego nie prowadzili.

Stowarzyszenie Młodzieży Katolickiej przejawiało dużą działalność organizacyjną. Odbyło sześć zebrań, Zlot Okręgowy i kilka uroczystości z zewnętrznymi wystąpieniami, lecz o mniejszym znaczeniu. Na zebraniach nie poruszano tematów natury politycznej. O przebiegu Zlotu Okręgowego przedłożono sprawozdanie dnia 23 lipca br. Nr II.BP-471/35 Pf. Na „święcie druhen”, które odbyło się w późniejszym okresie, dokonano poświęcenia proporczyka KSK Żeńskiej na Grabówku.

Towarzystwo Uniwersytetu Robotniczego. Zlot sportowy, który był jedynym zasługującym na podkreślenie objawem życia TUR, odbył się dnia 14 lipca br. Uczestników było ok. 1 650, [a] w tej liczbie ponad 50% uczestników [pochodziło] z Gdańska. O przebiegu Zlotu przedłożono sprawozdanie dnia 16 lipca br. Nr II.BP-446/35 Pf. Projektowanego „dnia kobiet” TUR już nie odbył z powodu zaarrestowania prezesa, [Kazimierza] Wernera za usiłowanie wydania ulotek antywyborczych.

Związek Strzelecki zorganizował kilka imprez sportowych o charakterze szerszym i prowadził intensywną pracę szkoleniową w ramach przysposobienia wojskowego. Rozwój i stan organizacyjny jest dobry, akcja wyborcza, w której brał udział, nie wprowadziła rozdzwięków do Związku.

DZIAŁ B. ZRZESZENIA GOSPODARCZE/ROLNICZE.

Zrzeszeń podobnych w Gdyni nie ma.

DZIAŁ C. ZWIĄZKI B. WOJSKOWYCH.

Związek Rezerwistów odbył 30 zebrań organizacyjnych oraz kilkanaście przedwyborczych. Stan liczbowy członków, od czasu zamianowania Zarządu Komisarycznego znacznie się zmniejszył. Na tym tle specjalne ujemne skutki przyniosło podpisanie się członków [Za]rządu, na czele z mjr [Julianem] Michalikiem, na oświadczeniu wzywającym do poparcia kandydatury gen. Zarzyckiego, który w kołach rezerwistów nie był popularny. Członkowie, skłócenia między sobą, wypowiadali się w wielu wypadkach za wystąpieniem z organizacji. Pomoc tu może jak najwcześniejszy wybór mającego ogólne zaufanie Zarządu Powiatowego. Kwestia odpowiednich kandydatów jest jednak trudną do rozwiązania. Rozmowy prowadzone w tej sprawie między wpływowymi członkami nie dały żadnych dotąd wyników.

Związek Inwalidów Wojennych [RP] odbył dziesięć zebrań, w tym jedno przedwyborcze. Prezes koła, w sprawie ustosunkowania się do kandydatów, poddał pod głosowanie rezolucję pozostawiającą całkowitą wolność członkom w poparciu tego, czy innego kandydata. Tą rezolucją prezes uniknął rewolucji pałacowej, która groziła i w tym Związku, w razie gdyby prezes zajął konkretne stanowisko, co do poparcia jednego z dwóch kandydatów gdyńskich.

Legia Inwalidów Wojennych [Wojsk Polskich] nie przejawiała większej działalności. Odbyła trzy zebrania, na których poruszano również sprawy wyborów. Agitacja jednak ograniczyła się do wezwania do wzięcia udziału w głosowaniu.

Związek Oficerów Rezerwy [RP]. I tu sprawa podpisania odezwy o poparciu gen. Zarzyckiego spowodowała pewne nieporozumienie. Członkowie jednak ograniczyli się do wytknięcia prezesowi niewłaściwego postępowania, ponieważ powinien był uzgodnić na zebraniu swoje stanowisko z członkami. Innych konsekwencji incydent ten nie przyniósł. Jeżeli chodzi o pracę organizacyjną, to ta w okresie letnim została zupełnie zaniedbana. Przeprowadzono jedynie kilka konkursów strzeleckich o odznakę strzelecką.

Związek Weteranów Powstań Narodowych odbył sześć zebrań. Dzięki zabiegom i wytężonej pracy prezesa [Kazimierza] Müllera, Związek pod względem organizacyjnym przedstawia się dobrze. Przeprowadzona rewizja personalna doprowadziła do wykluczenia kilku jednostek o małej wartości moralnej. Uroczystość poświęcenia sztandaru miejscowego Koła połączona została z [e] zjazdem delegatów z innych dzielnic Polski.

Związek Powstańców Śląskich odbył cztery zebrania i [w] rocznicę Powstania Śląskiego poświęcony został sztandar Koła Gdyńskiego. Uroczystość, w której wzięli udział przedstawiciele władz wojskowych i cywilnych zakończona została defiladą.

Związek Legionistów [Polskich] na zewnątrz nie występował. Członkowie indywidualnie wzięli b[ardzo] liczny udział w pracach wyborczych, skutkiem czego nastąpiło tam pewne podeks[c]ytowanie umysłów. Doły organizacyjne w ogromnej większości wypowiadały się za kandydaturą inż. Michalskiego, [natomiast] przeciwne stanowisko zajęli niektórzy członkowie Zarządu, z prezesem na czele. Na tle tego rozdzwiewu Zarząd podał się do dymisji. Wybory nowych władz dokonane zostały w pierwszych dniach października. Prezesem został przedsiębiorca portowy [Jerzy] Jabłonowski.

Związek b[ryty]jskich. Ochotników Armii Polskiej. Miejscowy Oddział, liczący ok. 200 członków, skutkiem rozwiązania Związku, zaprzestał sw[oj]ej działalności. Majątek Koła został pozostawiony u jednego z członków do czasu zadecydowania o [jego] przeznaczeniu.

Stowarzyszenie Weteranów Armii Polskiej w Francji, Związek Powstańców i Wojaków [D]OK VIII, Związek Podoficerów Rezerwy [RP] i Legion Śląski. Wyżej wymienione organizacje niczym specjalnym nie podkreśliły swojej żywotności. Ruch zebraniowy był słaby.

DZIAŁ D. ZRZESZENIA OGÓLNOSPÓŁECZNE I KULTURALNO-OŚWIATOWE.

LOPP. [XII] Tydzień LOPP, przełożony w związku z [e] śmiercią Marszałka [Józefa] Piłsudskiego, odbył się w lipcu br. Zakończony został zawodami lotniczymi w Rumi, z wielkim udziałem widzów z Gdyni. Ponadto zorganizowano kilka kursów obrony przeciwgazowej.

Liga Morska i Kolonialna nie ujawniła większej działalności. Zbiórka na rzecz FOM przepro[wad]zona w dniu „Święta Morza” przyniosła wpływy w wysokości 3 055 zł.

Polski Związek Zachodni. W sierpniu br. obradowała Komisja Organizacyjna dla Północnych Powiatów Pomorza. Komisja, mająca za zadanie opracowanie wytycznych dróg postępowania [dla] Polskiego Związku Zachodniego na terenie północnego Pomorza, stwierdziła, że program prac został prawie całkowicie zrealizowany. Obecnie Polski Związek Zachodni dąży do rozszerzenia zasięgu organizacyjnego. W Gdyni powstała nowa placówka w Chyloni, na czele której stanął inż. [Jan] Kostka (Kaszub) z Nadleśnictwa Chylonia.

Związek Pracy Obywatelskiej Kobiet odbył pięć zebrań, urządzając na nich odczyty. Wziął udział w akcji przedwyborczej, organizując zebrania informacyjne oraz wydając ulotki. Rozwój Związku od dłuższego czasu jest zahamowany, jednak stan posiadania jest dostateczny.

[Stowarzyszenie] Rodzina Wojskowa. Na odbytych osmiu zebraniach organizacyjnych poruszane były również i sprawy wyborcze. [Stowarzyszenie] Rodzina [Wojskowa] na podstawie zebranych podpisów wprowadziła sw[oj]ego przedstawiciela do Zgromadzenia Okręgowego. Pod względem organizacyjnym i pracy społecznej Rodzina przedstawia się dobrze, wykazując ciągłość podejmowanych prac.

DZIAŁ E. INNE ORGANIZACJE.

Stowarzyszenie Robotników Katolickich odbyło trzy zebrania. Zajścia, jakie w Stowarzyszeniu miały miejsce w II kwartale br. zostały częściowo zlikwidowane. Obecny Zarząd współpracuje ściśle z ks. [Teodorem] Turzyńskim i ostatnio nie notowano scysji na tle gospodarki finansowej. Przebieg zebrania w dniu 14 lipca br. był bardzo burzliwy. Specjalnie przykre dla ks. Turzyńskiego były oświadczenia Jurczyńskiego, który domagał się niezatwierdzenia uchwały o zaciągnięcie nowej pożyczki na instrumenty muzyczne, twierdząc, że dług ks. Turzyńskiego w 70% pokryje zobowiązania Stowarzyszenia. Jurczyński zażądał zapisania sw[oj]ego wniosku do protokołu, czego jednak nie uczyniono, na skutek oświadczenia adwokata [Mariana] Zawodnego, że ks. Turzyński spłaci dług ratami, a pożyczka zaciągnięta zostanie za poręczeniem wekslowym ks. Turzyńskiego. Na to wystąpił przewodniczący Komisji Rewizyjnej Wieczorek i postawił wniosek o uchwalenie wotum nieufności dla obecnego Zarządu i zastrzegł, że o ile uchwała o zaciągnięcie pożyczki przejdzie, to wtedy [on] zrzeknie się urzędu, a akta odda do dyspozycji Komisariatu Rządu [w Gdyni]. Po tym oświadczeniu Wieczorek opuścił salę. Adwokat Zawodny, który z kolei wystąpił chcąc ratować sytuację, napiętnował wystąpienia [Pawła] Dzigiewicza, który na publicznym zebraniu nazwał ks. Turzyńskiego złodziejem i oszustem. Zawodny określił to wystąpienie jako niegodne katolika i zarazem przedstawił ugodowość ks. Turzyńskiego, który darował Dzigiewiczowi jego nietakt, żądając jedynie ustąpienia z prezesury. Dalej mówił, że sprawa ta jest już załatwiona i nie powinna być omawiana [na] zebraniach, do czego jednak dążą Jurczyński i Wieczorek. Następnie, odpowiadając na zarzuty skargi Jurczyńskiego i Wieczorka, skierowane do ks. Biskupa [Stanisława Okoniewskiego], zaznaczył, że wybór nowego Zarządu nie mógł nastąpić przez podstawienie 300 narodowców, ponieważ tylu narodowców w Gdyni w ogóle nie ma i sala nie mogłaby pomieścić takiej liczby. Po tym wyjaśnieniu Zawodny zapytał wprost, czy wobec tego Jurczyński może nadal pozostawać w Stowarzyszeniu. Obecni wtedy zaczęli rzucać w stronę Jurczyńskiego docinki doprowadzając go tym do takiego zdenerwowania, że złożył oświadczenie o niemożności [dalszej] współpracy ze Stowarzyszeniem w takich warunkach. Wniosek o wykluczenie Jurczyńskiego został natychmiast uchwalony. Bezpośrednio po tym prezes [Brunon] Żołnowski zamknął zebranie. Wykluczenie Jurczyńskiego ze Stowarzyszenia spowodowane zostało przede wszystkim jego przynależnością do BBWR, bo inni, jak Wieczorek i Dzigiewicz, odegrali w całej sprawie nie mniejszą rolę, a jednak pozostali nadal członkami, mimo, że wnieśli w dniu 20 lipca br. zażalenie do Komisariatu Rządu w sprawie narażenia Stowarzyszenia przez Kitowskiego i [Józefa] Rataja na straty.

Stowarzyszenie Właścicieli Nieruchomości odbyło osiem zebrań. W łonie Zarządu notuje się pewne tarcia, a zwłaszcza [po]między prezesem [Stanisławem] Pręczkowskim i adwokatem [Marianem] Zawodnym. Główną rolę odegrali w tej sprawie inż. [Franciszek] Piszczek, Domagała i [Adam] Womela. Usiłowali oni intrygami poróżnić obydwóch wyżej wymienionych, by następnie przejąć w sw[oj]e ręce biuro Stowarzyszenia. Ostatecznie Pręczkowski zrezygnował z prezesury, pełni jednak obowiązki do czasu wyboru nowego [prezesa]. Komisja Rewizyjna, która wszczęła sw[oj]e prace, stwierdziła dużo niedokładności w księgowości. Kierownik biura Sułkowski, który za te niedomagania został usunięty, pokrył niedobór kasy wynoszący 160 zł. Równocześnie z nim usunięto sekr[etarza]. Piszczka, Womelę i Domagałę. Usunięci członkowie zamierzali zorganizować nowy Związek Właścicieli Nieruchomości, lecz jeszcze nie rozpoczęli pracy organizacyjnej w tym kierunku.

Związek Lokatorów odbył cztery zabrania, [na których] prezes Związku, [Mieczysław] Mistat, poruszał również sprawę wyborów, wypowiadając się za poparciem kandydatury inż. Michalskiego. Przemówienia jego w sprawach lokatorskich nacechowane były demagogią wiecową. Nie mogąc zaś podać żadnych konkretnych wyników sw[oj]ej pracy, zrzucił winę wysokich czynszów mieszkaniowych na władze administracyjne, pomawiając je o nieprzestrzeganie przepisów, które rzekomo mają ograniczać wolność dyktowania cen przez właścicieli domów. Przy tej okazji zaatakował on również osobę Komisarza Rządu [Franciszka Sokoła], zarzucając mu całkowitą winę w dzisiejszym stanie czynszów lokatorskich.

Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” odbyło sześć zebrań oraz zorganizowało uroczystości 10-lecia sw[oj]ego istnienia w Gdyni. Na całość tego obchodu złożyły się akademie oraz zawody sportowe. Tarcia, jakie do niedawna istniały [po]między [Stanisławem] Latosińskim a adwokatem [Czesławem] Jankowskim ostatnio złagodniały. Jankowski na akademii podkreślił zasługi, jakie w rozwoju Koła w Gdyni położył Latosiński, skutkiem czego Latosiński ustosunkowuje się pozytywnie do pracy Jankowskiego. Pod względem organizacyjnym Towarzystwo

przedstawia się bardzo słabo. Członkowie w przeważającej części są zwolennikami SN, [lecz] momenty polityczne w pracy Towarzystwa zostały jednak zupełnie wyeliminowane.

Korporacja Kupiecka do wyborów ustosunkowała się pozytywnie. Członkowie krytykowali jednak ordynację wyborczą, ponieważ nie daje ona kupiectwu możliwości wysunięcia delegata do Zgromadzenia Okręgowego, lecz że następuje to drogą pośrednią, przez Izbę Przemysłowo-Handlową. Odbyto pięć zebrań poświęconych wyłącznie bieżącym zagadnieniom organizacyjnym i gospodarczym.

DZIAŁ F. ZRZESZENIA NOWE I ROZWIĄZANE.

W Urzędzie Wojewódzkim [Pomorskim] zarejestrowano następujące [gdynskie] stowarzyszenia: 1) Towarzystwo Nadmorskich Obozów Letnich dla Młodzieży Nr. rej. 241. 2) Zrzeszenie Urzędników i Pracowników Oddziału Gdynskiego Firmy „Progress” Nr. rej. 295. 3) Zrzeszenie Pracowników KKO w Gdyni Nr. rej. 246. Zrzeszenia te większej działalności jeszcze nie wszczęły.

Praca Towarzystwa Nadmorskich Obozów dla Młodzieży ogranicza się wyłącznie do prowadzenia obozów letnich w Jastarni i przeważnie kierowana była przez członków Legionu Młodych, który zresztą prowadzi tam swoje obozy instruktorskie.

We wrześniu [br.] zawiązane zostało Koło Polskiego Związku Myśli Wolnej w Gdyni. Koło jest pod wpływami PPS CKW. Członków liczy ok. 30, w tym dużo Żydów. Na zebraniu informacyjnym w dniu 22 września br. omówiono jedynie sprawy występowania z Kościoła Katolickiego i judaizmu.

Urząd Wojewódzki Pomorski zarządził likwidację Tow[arzystwa]. Przyjaciół Gdyni, ponieważ Towarzystwo nie odpowiadało warunkom prawnym sw[oj]ego istnienia, a poza tym od dłuższego czasu nie przejawiało żadnej działalności.

22

1935 listopad 4, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i mniejszości narodowych Nr II. BP-1/35 Tjn. Wicekomisarza Rządu w Gdyni inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc październik 1935 roku, oryg. mps., APG OIG, sygn. 682/2300, s. 60-64.

I. SYTUACJA OGÓLNA.

W okresie sprawozdawczym w życiu politycznym na tu[ejszym]. terenie nie zaobserwowano żadnych poważniejszych zmian, względnie posunięć ze strony partii politycznych, za wyjątkiem PPS CKW. Zarówno społeczeństwo, jak i partie polityczne, zmianę Rządu powitały z zadowoleniem, szczególnie zaś osoby wicepremiera [Eugeniusza] Kwiatkowskiego i ministra [przemysłu i handlu, Romana] Góreckiego, cieszących się wielką sympatią w Gdyni. Z zainteresowaniem śledzi się posunięcia nowego Rządu, zwłaszcza dotyczące wprowadzenia dodatku do podatku od uposażeń, a tym samym zniżkę poborów. Posunięcie to zostało przyjęte przez ogół pracowników państwowych i samorządowych, z pewną obawą, jednak większość pracowników nie zajęła w tej sprawie zdecydowanego stanowiska, wyraża[jąc] jednak sw[o]je poglądy na konieczność tych zarządzeń. Ze strony „opozycji” nie [za]obserwowano w tej sprawie żadnych posunięć, względnie urabiania nieprzychylnych nastrojów.

Sprawa „Wyborów do Sejmu”, mimo, że uległa znacznemu odprężeniu, jest jednak w dalszym ciągu przedmiotem zainteresowania, zwłaszcza zaś grupy zwolenników kandydata inż. [Mieczysława] Michalskiego. Grupą ta na łamach sw[oj]ej miejscowej prasy: „Ekspressu Ilustrowanego” [i] „Echa Górskiego” daje od czasu do czasu wzmianki o przebiegu prowadzonych dochodzeń, zmierzających do unieważnienia wyborów w okręgu wyborczym [nr] 104. Istnieje przekonanie, że wybory będą unieważnione i powtórzone za kilka miesięcy. W dziedzinie życia gospodarczego nie było wybitniejszych zdarzeń. Ruch budowlany [jest] nadal bardzo silny. W handlu natomiast miejscowe kupiectwo narzeka na brak obrotów i zmniejszenie się wpływów, co może odbić się ujemnie na całokształcie życia gospodarczego.

II. SPRAWOZDANIE PRASOWE.

W miesiącu października br. nie zanotowano żadnych zmian osobowych w składzie redakcji poszczególnych pism, względnie w kierownictwach miejscowych oddziałów. Wycofano wskutek zarządzonych zajęć: czasopisma „Nasz Przegląd” z dn[ia]. 4 października 1935 [r.] w ilości 2 egzempl[arzy]., nr 271 [czasopisma] „Kurjer Warszawski” [z dnia] 3 października 1935 [r.] w ilości 20 [egzemplarzy], nr 280 [czasopisma] „5-ta Rano” [z dnia] 4 października 1935 [r.] w ilości 1 [egzemplarza], nr 233 P [czasopisma] „Słowo Pomorskie” [z dnia] 9 października 1935 [r.] w ilości 18 [egzemplarzy], nr 235 [czasopisma] „Orędownik” [z dnia] 12 października 1935 r. w ilości 56 [egzemplarzy], nr 236 P [czasopisma] „Dziennik Bydgoski” [z dnia] 12 października 1935 [r.] w ilości 60 [egzemplarzy], nr 283 [czasopisma] „Dzień Dobry” [z dnia] 12 października 1935 [r.] w ilości 7 [egzemplarzy], nr 164 [czasopisma] „Goniec Warszawski” [z dnia] 13 października 1935 [r.] w ilości 12 [egzemplarzy], nr 243 [czasopisma] „Słowo Pomorskie” [z dnia] 20 października 1935 [r.] w ilości 72 [egzemplarzy], nr 247 [czasopisma] „Dziennik Bydgoski” [z dnia] 25 października 1935 [r.] w ilości 378 [egzemplarzy] oraz 520 egzemplarzy książki „Błędy Gospodarki polskiej”, drukowanej w tut. drukarni „Dziennika Gdyńskiego”.

III. POLSKI RUCH POLITYCZNY.

BBWR. W okresie sprawozdawczym nie zaobserwowano żadnych posunięć. Obecnie na skutek likwidacji organizacji, na żądanie Prezydium, przewodniczący poszczególnych Kół złożyli akta organizacji oraz gotówkę do dyspozycji Prezydium.

Str[onnictwo]. Nar[odowe]. odbyło dwa zebrania przy małej obecności 22 i 29 osób, przy czym na pierwszym zebraniu o wrażeniach z podróży na m/s „Piłsudski” mówił red. [Edward] Piszcz, zaś na drugim, również bez poruszania momentów politycznych, [Alojzy] Sobczak mówił o działalności masonerii przed [I] wojną św. Na obydwóch zebraniach nie omawiano żadnych spraw poważniejszych natury ogólnej. W[ydział]. Mł[odych]. Str[onnictwa]. Nar[odowego]. usiłuje ostatnio wzmocnić swój stan posiadanie na tut[ejszym]. terenie, jednak zabiegi te nie odnoszą, skutku. Ostatnio przejawiają się pewne fermenty w łonie tut[ejszej]. organizacji Str[onnictwa]. Nar[odowego]. Mec[enas]. [Marian] Zawodny nie przychodzi na zebrania i wśród członków krąży pogłoski, że mec. Zawodny w ogóle odsunie się od pracy SN, zaś na jego miejsce zostanie wyznaczony Alojzy Sobczak, któremu SN jakoby obiecało, że weźmie go do pracy, o ile [ten] zaprzestanie utrzymywania stosunków z ONR, co miało miejsce przy jego ostatnim aresztowaniu. Agresywniejsi członkowie, na czele z sekretarzem Walentym Pawlakiem, wystosowali do Zarządu Wojewódzkiego Str[onnictwa]. Nar[odowego]. w Toruniu skargę, w której m.in. zarzucają mec. Zawodnemu, że nie prowadzi on żadnej działalności i swoim postępowaniem doprowadza do upadku miejscową organizację, gdyż członkowie przestali przychodzić na zebrania. Ferment ten wśród młodych narodowców trwa już od dłuższego czasu i powoduje częste tarcia w łonie organizacji.

NPR nie prowadzi żadnej działalności. Obecny sekretarz, Paweł Burczyk, zajmuje się jedynie kolportażem „Obrony Ludu”. Pismo to jednak nie ma zwolenników ani czytelników. W dodatku ZZP wypowiedziało Burczykowi lokal, wobec czego został on zmuszony do przeniesienia się do prywatnego lokalu.

PPS odbyło trzy zebrania. W Komitecie miejscowym PPS zaszły pewne zmiany w składzie osobowym. Mianowicie ustąpił główny prowodyr PPS na tut[ejszym]. terenie, Kazimierz Werner. Spowodował to jego antagonistą red. [Kazimierz] Rusinek, który pozostaje w dobrych stosunkach z sekretarzem Zw[iązku]. Z[a]wodowego. Rob[otników]. Bud[owlanych]. i zarazem członkiem Kom[itetu]. Miejsc[owego]. PPS, Teodorem Zielińskim. Prawdopodobnie do usunięcia, Wenera przyczynił się również b. poseł [Tomasz] Arciszewski, który bawił na tut[ejszym]. terenie i badał stosunki panujące wśród działaczy PPS. Ma to również związek ze sprawą Spółdzielni Mieszkaniowej, gdyż dotychczas Werner nie oczyścił się ze stawianych mu zarzutów pewnych niedokładności. Sprawa ta znajduje się w sądzie. W okresie sprawozdawczym PPS wybitnie zwiększyło sw[oją] działalność organizacyjną, dążąc za wszelką cenę do rozszerzenia swoich wpływów przez masowe werbowanie członków i zdobycie jak największego zaufania wśród mas robotników. W tym celu w ramach „miesiąca propagandy” przybyli do Gdyni kolejno: delegat Centrali Zw[iązku]. Zaw[odowego]. Kolejarzy Wojciech Wojewoda - w dniu 10 października br., b[yli]. poseł Tomasz Arciszewski - 13 października br. oraz red. Kaz[imierz]. Rusinek - 19 i 20 października br. Wojewoda zwołał zebranie Komitetu PPS, na którym wygłosił referat poświęcony sprawom wewnętrznym, nawołując do intensywniejszej pracy. Tomasz Arciszewski, b. poseł PPS CKW przybył do

Gdyni przystany przez Centralę ZTT dla kontroli klasowych zw[iązków]. [zawodowych]. Ma on objąć stanowisko w Zarządzie Głównym ZTT. Na większym zebraniu ZTT Arciszewski wygłosił referat polityczny. Sprawozdanie z tego zebrania podane zostanie w sprawozdaniu z ruchu zawodowego. K. Rusinek również interesował się sprawami organizacyjnymi klasowych związków [zawodowych], zwracając w rozmowach z przywódcami uwagę, że przy obecnym Rządzie będzie można przeprowadzić niektóre zamierzenia PPS CKW, ponieważ Rząd licząc się z opozycją ze strony endecji, pójdzie zapewne na ustępstwa na rzecz socjalistów. Zwrócił też uwagę, że KKP rozwiązało częściowo swoje organizacje i liczyć się należy z napływem elementu komunistycznego do związków zawodowych. Rusinek przestrzegał tu[ejszych]. kierowników przed tą akcją. Jednocześnie [...] podniósł sprawę propagandy prasowej, zaznaczając, że wkrótce ma nastąpić połączenie „Tygodnia Robotnika” [z] „Walką Ludu”, skutkiem czego odbyło się zebranie tu[ejszego]. Komit[etu]. Miejsc[owego]. PPS CKW, na którym uznano za wskazane otworzyć oddział jednego z wymienionych pism, celem wzmożenia kolportażu. Ostatecznych uchwał na razie nie powzięto, postanowiono jedynie rozkolportować 600 egzemplarzy specjalnego numeru „Tydzień Robotnika”. W rozmowach podnoszona była również sprawa bojkotu transportów przeznaczonych z Gdyni do Włoch, jednakże nie powzięto żadnych uchwał. Nie zaobserwowano również w tym kierunku żadnej akcji.

IV. MNIEJSZOŚCI NARODOWE.

Niemcy. Grupa mniejszości narodowej niemieckiej w dalszym ciągu nie przejawia żadnej działalności. Jak stwierdzono w rozmowach z poszczególnymi działaczami, mniejszość niemiecka czeka na rozstrzygnięcie sprawy pamiętnych zajęć w Orłowie Morskim i Wejherowie i dopiero wówczas kontynuować będzie swoją działalność.

Żydzi. W życiu politycznym żydowskiej mniejszości nie zaobserwowano żadnych zmian. W życiu gospodarczym w dalszym ciągu odczuwa się napływ biedoty żydowskiej, zajmującej się drobnym handlem i rzemiosłem. Zaobserwowano również wzmagające się inwestowanie kapitałów ze strony Żydów w budownictwie własnych domów mieszkalnych. Napływ Żydów i ich poczynanie na tu[ejszym]. terenie są przedmiotem zainteresowania społeczeństwa i miejscowa prasa poświęca niejednokrotnie dużo miejsca, występując dość ostro przeciwko tej „inwazji Żydów na Gdynię”. Na tle wyznaniowym, religijnym, wśród Żydów nie ustają tarcia między Zw[iązkiem]. Drobnych [i Detalicznych] Kupców a Komisją dla Spełniania Zadań Gminy Wyznaniowej [w Gdyni], zwłaszcza, że Związek nadal prowadzi odrębny dom modlitwy. Mimo zapowiedzi Zarządu Komisji, że złoży sw[o]je mandaty po żydowskich świętach noworocznych, dotychczas tego nie uskutecznilo. Zatarg ten w znacznym stopniu osłabił pozycję członków Zarządu Komisji, która chcąc nadal utrzymać się na swoich stanowiskach stara się wszelkimi siłami rozbić Zw[iązek]. Drobnych [i Detalicznych] Kupców. Osobiste zatargi, a nawet sprawy sądowe, są [tu] bardzo częstym objawem.

Ukraińcy. Nie przejawiają żadnej działalności.

V. SEKTY RELIGIJNE.

Sekta Badaczy Pisma Św. nie znajduje więcej zwolenników i ogranicza się wyłącznie do działalności wśród swoich członków, zmniejszając wybitnie kolportaż swoich wydawnictw.

1935 listopad 14, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II. BP-6/35 Tjn. Wiceministra Rządu w Gdyni inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc październik 1935 roku, oryg. mps., APG OIG, sygn. 682/2300, s. 129-137.

SYTUACJA OGÓLNA.

Zewnętrznych wystąpień ze strony elementów wywrotowych w miesiącu październiku nie było.

Na terenie zawodowym obserwuje się zwiększającą się stale żywotność żywotność Klasowych Związków Zawodowych. W szczególności ZTT wykazuje dobry stan organizacyjny a nawet finansowy. W miesiącu

sprawozdawczym Klasowe Związki [Zawodowe] wykazały duży ruch zebraniowy; zgromadzenia cieszyły się dawno nie notowaną tu frekwencją. Przyjazd do Gdyni [Kazimierza] Rusinka, b[yłego]. posta [Tomasza] Arciszewskiego i [Wojciecha] Wojewody wskazuje na duże zainteresowanie się Rady Naczelnej Kl[asowych]. Z[wiązków]. Z[awodowych]. Oraz PPS CKW terenem gdyńskim. Wspomniany przyjazd delegatów był dobrze przemyślaną propagandą, a ponadto wzmocnił stanowiska sekretarzy okręgowych. ZZZ w ostatnim czasie wszczął silną działalność wśród robotników firmy „Paged” w zamiarze oderwania ich od ZZZ, którego sekcja robotników portowych na tych robotnikach się opiera (inni robotnicy portowi wykazują mniejsze zainteresowanie ZZZ). W tym czasie firma „Paged” wystąpiła z żądaniem ustalenia płac dla drzewa pochodzącego z lasów prywatnych, uzależniając od niższych cen przeniesienie przeladunku tego drzewa z Gdańska do Gdyni. ZZZ na propozycje odpowiedział odmownie, obawiając się stworzenia precedensu i utraty wpływów. Firma ostatnio zwolniła ok. 90 robotników, tłumacząc to normalnym, sezonowym zmniejszeniem wywozu. Fakt ten starał się wyzyskać ZZZ, jednak bez większego efektu. Jeżeli chodzi o element marynarski, to tutaj akcja Klasowych Związków Zawodowych nie przyniosła żadnych pozytywnych wyników. Marynarze przeważnie należą do Koła Marynarzy Związku Rezerwistów [RP] i nie angażują się w ruchu zawodowym. Na ogół ustosunkowują się do tego Koła i poczynań armatorów raczej negatywnie. Od wystąpień powstrzymuje ich obawa przed utratą pracy i zdyskwalifikowania przez Związek Rezerwistów [RP], który odgrywa wybitną rolę, o ile chodzi o uzyskanie pracy. Lansowane wśród marynarzy pogłoski o rzekomej obniżce płac, analogicznej do stosowanej przez Rząd w innych dziedzinach pracy, budzi wśród marynarzy duży niepokój. Najostrzej na ten temat wyraża się element pozostający od dłuższego czasu bez pracy. Jest to element społeczny i stale uzewnętrznia swoje warcholskie nastroje. Natomiast marynarze pracujący, mimo niezadowolenia, nie wykazują tendencji strajkowych.

Stan bezrobocia uległ pogorszeniu ze względu na stałe zanikanie prac sezonowych (budownictwo, zmniejszenie się obrotów w porcie). Bezrobotni zachowują spokój. Stan bezpieczeństwa jest zadowalający i nie uległ większym wahaniom.

VII. RUCH WYWROTOWY.

Nawiązując do sprawozdania z [dnia] 3 października br. [oznaczonego] Nr II. BP-209/35 Tjn. donoszę, że sprawa wstępowania członków KPP do ZZZ jest realizowana. W Gdyni zaobserwowano, że niektórzy członkowie ZZZ swoim zachowaniem, jak i działalnością uzasadniają podejrzenie, że są instruktorami KPP. W sprawie tej nastawiono specjalny wywiad.

VIII. RUCH ZAWODOWY.

ZZZ odbył osiem zebrań. Główna uwaga ZZZ jest skierowana na robotników firmy „Paged”, ze względu na wzmożoną na tym terenie agitację ZZZ. Sytuacja ZZZ jest tym trudniejsza, że firma „Paged” wystąpiła z propozycją ustalenia niższych płac dla przeladunku drzewa, pochodzącego z lasów prywatnych, które dotąd przeladowywane było w Gdańsku. Obecnie firma chciałaby transporty tego drzewa przenieść do Gdyni. Prowadzone pertraktacje z ZZZ nie dały żadnego rezultatu, ponieważ ZZZ obawia się, że firma będzie chciała w dalszym ciągu obniżyć stawki przy przeladunku drzewa z lasów państwowych. Poza tym ZZZ mógłby sw[o]ją zgodą na obniżkę w znacznym stopniu stracić posiadane wpływy. Akcja ZZZ na tym tle posługuje się argumentem, że ZZZ, wspólnie z „Pagedem”, usiłują przeprowadzić ogólną obniżkę płac. Na zgromadzeniu odbytym w dniu 13 października br. obecnych było 80 członków. Omawiana [tam] była sprawa propozycji firmy „Paged” i sytuacja w przemyśle śledziowym. Zebrani odrzuli propozycję firmy „Paged”, zaś żadnych uchwał nie powzięli w sprawie zatrudniania w przemyśle śledziowym robotników bez kart portowych za wynagrodzeniem 80 gr za godzinę.

ZPP odbyło trzy zebrania. Związek Robotników i Rzemieślników ZPP posiada największe wpływy wśród robotników węglowych. Działalności większej jednak nie przejawia. W ostatnim miesiącu na polecenie Centrali ZPP usunięty został z lokalu ZPP sekretarz okręgowy NPR [Paweł] Burczyk, jak również agentura „Obrony Ludu”. Burczyk, wskutek tego, że kontaktuje się rzadziej z [Janem] Dolińskim i nie może wywierać swojego wpływu w tym stopniu [co] dawniej. Doliński zresztą sam się usunął od pracy politycznej i działa wyłącznie na terenie zawodowym.

Klasowe Związki. Zawodowe. Dnia 20 października br. Klasowe Związki Zawodowe odbyły zgromadzenie, na którym było ok. 500 osób. Zgromadzeniu przewodniczył sekretarz [Teodor] Zieliński z centralnego Związku Robotników. Budowlanych; przemawiali kolejno: Zieliński, [Kazimierz] Rusinek i [Franciszek] Pawliński -

sekretarz ZTT. Wiec, zwołany jako ekonomiczny, był raczej propagandą za wstępowaniem do Klasowych Związków [Zawodowych] i propagandą czasopism partyjnych. Czołowi mówcy stale wracali do tych momentów. Zieliński, który w słowie wstępnym omówił strajk parkieciarzy, zaznaczył, że o ile sprawa się przeciągnie, to zastrajkują wszyscy robotnicy budowlani. Redaktor Rusinek omówił ogólną sytuację w kraju oraz pokrótce zatarg włosko-abisyński. Ogólną sytuację przedstawił jako nadzwyczaj trudną a nędzę świata określił, jako wypyływającą z kapitalistycznego ustroju państwa i faszystowskiej socjalizacji społeczeństw. O ile chodzi o warunki w Polsce, to Rusinek zaznaczył, że i tu zakusy kapitalistyczne sięgają coraz dalej i jedynie odpowiednio zorganizowany i bojowy front robotników zdoła się temu przeciwstawić i wreszcie doprowadzić do objęcia władzy przez rząd robotniczo-chłopski. Tu zaznaczył, że rozumie przez to drogę ewolucji i że swoim przemówieniem wcale nie wzywa do pójścia na ulicę. Żądania swoje świat pracy będzie mógł realizować wtedy, gdy się odpowiednio zorganizuje. Aby temu organizowaniu dać pewne poparcie Komisja Centralna Klasowych Związków. Zawodowych ogłosiła miesiąc propagandy. Mówiąc o popieraniu prasy partyjnej, Rusinek nadmienił, że robotnik chętnie czyta prasę brukową, a szczerzy grosza na prasę partyjną i zawodową, skutkiem czego ogół robotników jest nieświadomy i nieorientowany. Pawliński, nawiązując do przemówienia Rusinka, dodał, że gdyński robotnik wykazuje szczególną apatię i jest bardzo mało uświadomiony. Zwracając się później do starszych robotników powiedział, by pamiętali o tym, że w wojsku polskim służą ich synowie, dlatego [po]winni ich uświadomić, by w razie jakiejś akcji nie podnieśli rąk na swoich ojców, walczących o prawa robotnicze. Robotnicy, którzy zabrali głos w tzw. wolnych wnioskach nie poruszali poważniejszych momentów. Zebrani rozeszli się spokojnie do domów po uchwaleniu rezolucji, w której domagają się amnestii dla więźniów politycznych, zmiany ustroju itp.

Zawodowy Związek Kolejarzy (PPS) odbył jedno zebranie, na którym przemawiał również Wojciech Wojewoda. Wytknął [on] miejscowemu Zarządowi małą ruchliwość i niewykorzystywanie wielu momentów agitacyjnych, które by mogły odciągnąć ogół kolejarzy od związków chrześcijańskich i sanacyjnych.

Związek Rob[otników]. Budowlanych (PPS) odbył cztery zebrania. Związek prowadził ożywioną propagandę, mającą za zadanie zwiększenie stanu posiadania członków. Efektów większych nie osiągnął. Znajduje się on w dalszym ciągu w ciężkiej sytuacji materialnej, ponieważ członkowie nie optacają składek, a innych źródeł dochodów Związek nie posiada. Dla po[d]ratowania sytuacji zwrócono się o pomoc do Centrali. B[yły]. poseł Arciszewski, Rusinek i Wojewoda w czasie sw[oj]ej obecności w Gdyni o[d]byli konferencję i udzielili im szereg wskazówek w przedmiocie uaktywnienia działalności oraz agitacji propagandowej.

Związek Zawodowy Transportowców odbył dziesięć zebrań, w tym jedno zgromadzenie. W miesiącu sprawozdawczym ZTT wzrósł na sile i obecnie liczy ponad 500 członków, w tym znaczny procent płacących składki. Stan materialny jest również dobry. Po przeprowadzonej agitacji werbunkowej sami przywódcy nie spodziewali się takiego rozrostu organizacji. W czasie agitacji posługiwano się sugestiami, czasem wręcz demagogicznymi (wmawiano w robotników, że o ile nie będą należeli do Związku, to nie będą mogli pracować w porcie; skutkiem tego do Związku wstępowali nawet członkowie Związku Strzeleckiego i Rezerwistów [RP]; dnia 23 października br. deklaracje członkowskie podpisało 40 robotników, a w dniu 24 października br. nawet 100). Celem zjednania sobie robotników sekretarz Pawliński stara się wciągnąć do pracy organizacyjnej ludzi nowych, nie zaangażowanych w pracę polityczną. Dąży on również do zapewnienia członkom pomocy materialnej. W tym celu zorganizował spółdzielnię węglową w porozumieniu ze Związkiem Ekspedytorów, który przyrzekł oddać węgiel robotnikom portowym po niskich cenach. Spółdzielnia będzie jednak rozdzielać węgiel jedynie pomiędzy członków ZTT. Dnia 3 października br., przy udziale 110 robotników, odbyło się zgromadzenie poświęcone sprawie umowy zbiorowej z firmą „Paged”. Pawliński wystąpił przeciw umowie zawartej między „Pagedem” a ZTT. Twierdził on, że dzięki tej umowie doszło do krzywdzącej robotników pracy akordowej. Jako przeciwstawienie tej metodzie pracy podał Estonię i Szwecję, gdzie praca na placach drzewnych odbywa się na dniówki, przy czym zarobki dzienne wynoszą tam minimum 12 zł. Dnia 11 października br., przy udziale 94 robotników, ponownie omówiono sprawę umowy zbiorowej z firmą „Paged”, a następnie dokonano wyboru zarządu nowozałożonej sekcji robotników drzewnych ZTT. Do zarządu weszli: Paweł Kwiatkowski jako prezes, Jan Wlekiński jako zastępca prezesa, Jan Klawikowski jako sekretarz i Leon Klejn jako skarbnik. Dnia 13 października br., przy udziale 250 członków, odbyło się zebranie robotników portowych ZTT. Był poseł

Arciszewski mówił o statystyce robotników w Polsce, o stanie materialnym klasy robotniczej oraz o niskim poziomie organizacyjnym robotników i niższych urzędników państwowych. Przy tej okazji podkreślił konieczność zachowania klasowości w ruchu zawodowym. Dalej nadmienił, że wszyscy robotnicy muszą się przygotować do objęcia rządów, by nie powtórzyło się to, co po odzyskaniu niepodległości, kiedy to socjaliści musieli ustąpić z rządów, bo nie mieli odpowiedniej ilości fachowców. Rabunkową gospodarkę obcego kapitału w Polsce nazwał wyłączną winą obecnego rządu, który nie upaństwowił przedsiębiorstw obcego kapitału. Rozwodząc się na temat wysokich opłat w szkolnictwie średnim i wyższym, Arciszewski powiedział, że w Polsce dzisiaj uczyć się albo zostać oficerem może zostać tylko syn „burżuja”, lecz nigdy nie robotnika. Bawiący tu w dniach 19 i 20 października br. redaktor Rusinek z Poznania, w rozmowie z przywódcami ZTT, oświadczył, że w związku z ustąpieniem Rządu premiera [Walerego] Sławka, zachodzi możliwość przeprowadzenia pewnych zamierzeń PPS CKW i to tym bardziej, że Rząd, licząc się z opozycją endecką, pójdzie raczej na ustępstwa na rzecz socjalistów. Jeżeli chodzi o penetrację członków KPP do ZTT, to Rusinek zalecił daleko idącą ostrożność w przyjmowaniu nowych członków, ponieważ KPP tym sposobem będzie usiłowała opanować Klasowe Związki [Zawodowe]. Dalej Rusinek interesował się propagandą na rzecz prasy partyjnej, nadmieniając przy tej okazji, że w krótkim czasie należy się spodziewać fuzji „Tygodnika Robotnika” z czasopismem „Walka Ludu”. Dotychczasowy kolportaż prasy partyjnej na terenie Gdyni Rusinek uznał za niewystarczający.

Bezrobocie ostatnio bardzo wzrosło, co jednak nie odbiło się na atmosferze spokoju, jaka od dłuższego czasu istnieje wśród miejscowych bezrobotnych.

IX. STRAJKI.

Dnia 10 października br. zastrajkowali robotnicy parkieciarze w liczbie 43 osób. Zażądali oni podwyższenia zarobków i zawarcia umowy zbiorowej. Strajkiem kierował Związek Robotników Budowlanych. Likwidacja nastąpiła 22 października br. Robotnicy uzyskali podwyżkę oraz zawarto z nimi umowę zbiorową, obowiązującą do 31 grudnia 1936 r. Sprawozdania [w tej sprawie] przedłożono dnia 12 października 1935 r. i 25 października 1935 r. [pismem oznaczonym] Nr II. BP-650/Pf.

Zatarg z bednarzami, który powstał dnia 31 października br. w firmie „Pilak” na tle zarobków, został zakończony w dniu 4 listopada br. zawarciem odpowiedniej umowy zbiorowej. Sprawozdanie [w tej sprawie] przedłożono dnia 8 listopada br. [pismem oznaczonym] Nr II. BP-696/Pf.

X. STAN BEZPIECZEŃSTWA.

Stan bezpieczeństwa jest zadowalający i nie uległ znacznym zmianom. W miesiącu październiku zlikwidowano szajkę złodziei w osobach Stolarczyka, Łangowskiego, Klimczaka, Nowakowskiego i Wójcika, która na terenie Gdyni dopuściła się szeregu większych kradzieży mieszkaniowych. Następnie zlikwidowano szajkę oszustów w osobach Dominika Szubera, Jerzego Skobelskiego, Kazimierza Lizonia i Rozalii Dąbek. Szajka ta trudniła się przemycaaniem ludzi do Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej na statkach Linii „Gdynia Ameryka [Linie Żeglugowe]”. Ujęto Józefa Madyckiego i Ignacego Jakóbka, jako sprawców usiłowanej kradzieży kur w Chyloni-Demptowie, podczas której użyli [oni] broni palnej, raniąc Czesława Sadamkiewicza i Bolestawa Sosińskiego. Zajście miało miejsce 23 sierpnia br. Sprawców ujęto na podstawie [...] ekspertyzy broni, znalezionej przypadkowo u Madyckiego. Ekspertyza wykazała, że kulę które wyjęto z ran postrzelonych, zostały wystrzelone z[e] wspomnianej broni.

[Statystyka przestępstw wyglądała następująco:] wypadków ciężkiego uszkodzenia ciała 5 (we wrześniu 12), rozbój zwykły 1 (1), opór jednostkowy 5 (2), zniewaga i czynna napaść na urzędnika 3 (1), inne przestępstwa przeciwko władzy i urzędom 10 wypadków (2). Bezpieczeństwo na kolei - kradzieży na kolei było 26 (17) [i] odebrano 1 725 kg węgla (2 445 [kg]). kradzieże z pola i lasu - z pola prywatnego 2 (1), z lasu państwowego 3 (6), kradzieże środków lokomocji 13 (16), [kradzieże] mieszkaniowe 81 (72), [kradzieże] kieszonkowe 3 (4), innych kradzieży 120 (80). Włóczęgostwo i żebranina - 40 (31), zakłócenie spokoju publicznego 26 (54), opilstwo 271 (116).

Zanotowano trzy pożary: dnia 16 października br. o godzinie 22.30 na Grabówku spłonęła doszczętnie stodoła ze zbiorami i inwentarzem oraz obora, będąca pod jednym dachem ze stodołą. Wysokości strat nie ustalono, ponieważ właściciel, Jan Helland, znajduje się obecnie [w] więzieniu. Pożar powstał prawdopodobnie

z zaproszenia [ognia]. Dnia 14 października br. w kiosku przy ul. Morskiej, należącym do Marty Kalinowskiej, powstał pożar, który straż pożarna ugasiła w zarodku. Pożar powstał wskutek rzucenia palącej się zapalki na podłogę, na której poprzednio rozlała się benzyna. Straty wynoszą ok. 200 zł. Dnia 9 października br., w składzie stempli Bogustawskiego przy ul. Abrahama, w czasie pracy nastąpiła eksplozja prymusa naftowego. Bogustawski został dotkliwie poparzony. Pożar, który powstał w następstwie ugasiła wkrótce straż pożarna. Straty wyrządzone przez pożar i akcję ratunkową wynoszą 8 000 zł. Skład był ubezpieczony w Powszechnym Zakładzie Ubezpieczeń na sumę 5 000 zł.

Wyniki akcji rozbrojenia: odebrano 12 sztuk krótkiej broni palnej, 1 broń myśliwską, 1 broń małokalibrową i 203 nabo[je] różnego kalibru. Użycia broni przez Policję [Państwową] nie było.

XI. SZPIEGOSTWO I DYWERSJA.

Nie [za]notowano.

XII. SYTUACJA NADGRANICZNA.

Za nielegalne przekroczenie granicy [za]trzymano 12 osób.

XIII. RÓŻNE.

Sprawozdanie negatywne.

23

1935 grudzień 3, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i mniejszości narodowych Nr II. BP-1/35 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc listopad 1935 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 66-73.

I. SYTUACJA OGÓLNA.

Ostatnie zarządzenia Rządu, zmierzające do obniżenia kosztów utrzymania, wywołały w Gdyni dość silny oddźwięk. Warstwy urzędnicze spowodowały zwołanie zebrania delegatów Związków Pracowników Umysłowych (obecni byli przeważnie urzędnicy państwowi i samorządowi), na którym domagały się podwyższenia dodatku gdyńskiego do pensji zasadniczej, motywując sw[o]je żądania tym, że koszty utrzymania w Gdyni są najwyższe, zaś dekret o obniżce komornego nie ma w Gdyni zastosowania, bowiem prawie wszystkie budynki nie podlegają ustawie o ochronie lokatorów. Na zebraniu delegatów obecny był również poseł [Bolesław] Formela, który z wybraną delegacją, ma przedstawić postulaty gdyńskich pracowników odpowiednim czynnikom w Warszawie.

Sfery robotnicze odnoszą się z rezerwą w stosunku do działalności Rządu, stojąc na stanowisku nienaruszalności obecnych stawek zarobkowych. Stali robotnicy portowi, którym firmy ekspedytorskie oświadczyły, że obniżka poborów w formie procentowego podatku dochodowego będzie również i ich dotyczyła, wypowiedzieli się za zrezygnowaniem z przywileju uważania ich za stałych i zamierzają każdorazowo stawiać się do pracy za pośrednictwem Biura Pośrednictwa Pracy dla robotników portowych.

Kupieństwo również dosyć sceptycznie odnosi się do wspomnianej akcji Rządu, ponieważ zniża ona dochodowość przez zmniejszenie siły nabywczej najtłówniejszego konsumenta - pracownika umysłowego. Wyrażane są obawy, że pracownicy umysłowi nie będą dotrzymywać terminów płatności zobowiązań, mając na usprawiedliwienie moc rzeczowych argumentów.

W życiu stronnictw politycznych zanotowano pewne ożywienie działalności w Stronnictwie Narodowym oraz [w] PPS. Stronnictwo Narodowe przygotowuje kampanię antyżydowską, pozostawiając na [boku] wszelkie inne zagadnienia życia państwowego. PPS stara się o odbudowanie swoich wpływów, wykorzystując moment znacznego rozwoju klasowych związków zawodowych. Działalność ta jest o tyle ułatwiona, że liderzy tych związków pełnią równocześnie odpowiedzialne funkcje w Miejscowym Komitecie Wykonawczym PPS.

II. SPRAWOZDANIE PRASOWE.

1) W dniu 29 listopada br. wyszedł pierwszy numer miesięcznika pn. „Przegląd Lokatorski”, poświęconego sprawom mieszkaniowym i budowlanym. Jako wydawca i odpowiedzialny redaktor figuruje Feliks Kaube, sekretarz Związku Lokatorów w Gdyni. 2) Procesy prasowe: 2 listopada [br.] b[yty]. poseł [Zygmunt] Tebinka p[rzeciw]ko [Franciszkowi] Belzerowskiemu, red[aktorowi]. odpow[iedzialnemu]. „Gazety Gdyńskiej”, o zniesławienie drukiem. Wyrok 3 miesiące aresztu i 400 zł grzywny. Skazany wniósł odwołanie. 20 listopada [br.] sprawa p[rzeciw]ko [Mieczysławowi] Mistatowi, red. „Dziennika Bydgoskiego” z oskarżenia Prokuratora o zniewagę Sądu. Wyrok 300 zł grzywny. Skazany wniósł odwołanie. 21 listopada [br.] sprawa p[rzeciw]ko J[anowi]. Bielawie, red. odp. „Pielgrzyma” z oskarżenia Prokuratora o zniesławienie drukiem Komisarza Rządu w Gdyni. Wyrok 1 rok aresztu bez zawieszenia i 500 zł grzywny. Skazany wniósł odwołanie. 29 listopada [br.] b[yty]. współpracownik „Echa Morskiego” p[rzeciw]ko Henrykowi Grewiczowi-Grenebauerowi, red. odp. „Echa Morskiego” o zniesławienie drukiem. Wyrok 2 tygodnie aresztu i 30 zł grzywny z zawieszeniem na 2 lata. Skazany wniósł odwołanie. 3) Wycofano wskutek zarządzonych zajęć: 24 egzemplarze „Warszawskiego Dziennika Narodowego” nr 160 z dn[ia]. 3 listopada [19]35 r., 250 [egzemplarzy] „Gazety Gdyńskiej” nr 256 z dnia 6 listopada 1935 r., 14 [egzemplarzy] „Kurjera Porannego” nr 13 z dnia 13 listopada 1935 r., 9 egzemplarzy „Czasu” Nr 317 z dnia 18 listopada 1935 r., 5 [egzemplarzy] „Robotnika” Nr 359 [z dnia 18 listopada 1935 r.], 370 [egzemplarzy] „Dziennika Bydgoskiego” Nr 275 z dnia 28 listopada 1935 r., 12 [egzemplarzy] „Kurjera Poznańskiego” [Nr] 545 [z dnia] 27 [listopada 1935 r.], 31 [egzemplarzy] „Orędownika” Nr 274 [z dnia] 28 [listopada 1935 r.].

III. POLSKI RUCH POLITYCZNY.

Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem z dniem 1 listopada br. zlikwidował swoje agendy.

Stronnictwo Narodowe odbyło jedno zebranie, na którym dokonano wyboru nowego zarządu Wydziału Młodych. Obecnych było 23 [członków], m.in. Alojzy Sobczak, adw. [Marian] Zawodny, red. [Edward] Piszcz i sekretarz „Sokoła” w Gdyni, Borkowski. Do Zarządu zostali wybrani: adw. Zawodny jako prezes, [Jan] Radtke jako zastępca prezesa, redaktor Piszcz jako sekretarz, [Adolf] Pliszke jako skarbnik i Mikołajczak jako członek Zarządu. Borkowski wygłosił odczyt nt. Żydów w Gdyni. Referat ten był oparty na enuncjacjach „Słowa Pomorskiego”. Adwokat Zawodny w końcu zebrania zakomunikował, że „Orędownik” zarezerwował miejsce dla Gdyni; mianowicie będzie ogłaszał przebieg i wyniki działalności SN w Gdyni, w szczególności ogłaszać będzie artykuły na temat walki z Żydami w Gdyni. Akcję tę zaczynają już niektóre czasopisma. Najwięcej występują na ten temat „Gazeta Gdyńska” i „Słowo Pomorskie”. Ponieważ sympatie pro endeckie, o ile chodzi o akcję antyżydowską, w Gdyni zawsze istniały, w związku z tym zaobserwowano większą poczytność prasy endeckiej. Agentura tej prasy jest skoncentrowana w jednym ręku i mieści się w tym samym lokalu co i sekretariat SN. Projektowane jest ponadto otwarcie oddziału „Warszawskiego Dziennika Narodowego”. Placówka Wydziału Młodych SN w Oksywiu została rozwiązana przez Zawodnego z powodu nie interesowania się członków życiem organizacji. Projektowane jest otwarcie w to miejsce placówki w Orłowie Morskim.

Narodowa Partia Robotnicza nie przejawia żadnej żywotności. Sekretarz [Paweł] Burczyk usiłował zwołać jedno zebranie, ale nie doszło ono do skutku z powodu przybycia zaledwie trzech osób. Wg ostatnich wiadomości Burczyk zamierza się przenieść do innej miejscowości.

[Polska] Partia Socjalistyczna odbyła trzy zebrania. PPS. usiłuje odbudować sw[oj]e wpływy i prowadzi tę akcję przy pomocy działaczy robotniczych, którzy są równocześnie członkami Kom[itetu]. Wykonawczego oraz pełnią ważniejsze funkcje w klasowych związkach zawodowych. Działacze ci występując przed robotnikami, łączą sprawy zawodowe z zagadnieniami politycznymi, przedstawiając PPS jako jedynego rzecznika spraw robotniczych w życiu politycznym państwa, tak, jak gdyby PPS była hierarchicznie wyższą władzą związków klasowych. Poza tym PPS łoży dużo starań nad rozpowszechnianiem prasy partyjnej. Tematów aktualnych, mianowicie obecne zagadnienia gospodarcze państwa w związku z akcją Rządu, nie poruszano.

IV. MNIEJSZOŚCI NARODOWE.

Niemcy. Sprawozdanie negatywne.

Żydzi. W[e] wzajemnych stosunkach zwolenników Komisji dla Spełniania Zadań Gminy Wyznaniowej Żydowskiej w Gdyni a członkami [Związku] Drobnych i Detalicznych Kupców zaszło wybitne odprężenie. Dalsze

uprzedzenia i niezadowolenia budzi u członków [Związku] jedynie kwestia wysokich podatków na rzecz Gminy. Wysuwane są groźby o zwrócenie się do władz z żądaniem interwencji. Drobni i det[aliczni]. kupcy już nie odbywają nabożeństw w swoim lokalu Na zebraniu większość członków [Związku] Drobnych i Det[alicznych]. Kupców, odbytym w dniu 17 listopada br. wypowiedziano się przeciwko obecnemu Zarządowi [Związku], zarzucając mu wydatkowanie pewnych sum na cele, które nie przyniosły żadnych korzyści [Związkowi]. Przemawiało kilku, którzy wypowiedzieli się za współpracą [z] [Komisją dla Spełniania Zadań] Gminy Wyznaniowej [Żydowskiej w Gdyni], wskazując na to, że jest ona jedyną ostoją żywiołu żydowskiego w Gdyni i potrafi „żydostwo” skupić na jednej platformie życia społecznego i religijnego. Dla załagodzenia dawniejszych tarć z [Komisja dla Spełniania Zadań] Gminy [Wyznaniowej Żydowskiej w Gdyni] członkowie wybrali neutralnego dyr. firmy „Pniowiec”, [Szymona Henryka] Kilber[t]a, na tymczasowego prezesa, po usunięciu starego.

V. SEKTY RELIGIJNE.

Sprawozdanie negatywne.

24

1935 grudzień 14, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II. BP-6/35 Tjn. Wiceministra Rządu w Gdyni inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc listopad 1935 roku, oryg. mps., APG OIG, sygn. 682/2300, s. 139-145.

I. SYTUACJA OGÓLNA.

Zewnętrznych wystąpień ze strony elementów wywrotowych nie [za]notowano. Zaobserwowano jedynie usiłowania nawiązania ponownych kontaktów partyjnych ze strony niedawno tu przybyłych wywrotowców. Wśród związków zawodowych układ sił nie uległ znacznym zmianom. ZTT mając obecnie duże wpływy stara się przeprowadzić dla siebie dwa zasadnicze postulaty tzn. zniesienie instrukcji do § 10 rozporządzenia o pracy robotników portowych oraz całkowite utracenie wpływów ZZZ. W odniesieniu do drugiego zagadnienia ZTT uderza stale w osobę sekretarza okręgowego ZZZ, [Józefa] Morawskiego, imputując mu zarzuty zdrady klasy robotniczej itp. Ponadto stara się o niedopuszczenie do ponownego wyboru Morawskiego do Komisji Kwalifikacyjnej. Dla lepszego udokumentowania nastrojów robotników w odniesieniu do osoby Morawskiego zbierane są obecnie podpisy robotników na deklaracjach żądających usunięcia Morawskiego.

ZZZ sw[oj]ą uwagę poświęcił prawie wyłącznie robotnikom drzewnym, u których obecnie znajduje największe oparcie. Porozumienie zawarte z firmą „Paged” w sprawie odrębnej stawki płacniczej za s[z]taplowanie drzewa pochodzącego z lasów prywatnych i to na lepszych warunkach aniżeli w Gdańsku, poprawiło pozycję ZZZ wśród tych robotników, tym bardziej, że porozumienie to da pracę robotnikom drzewnym również okresie zimowym, kiedy nie ma sezonu dla drzewa z lasów państwowych

Zw[iązek]. Robotn[ików]. Bud[owlanych]. przeprowadził akcję strajkową malarzy, uzyskując ze strony pracodawców obietnicę przestrzegania stawek płacniczych według obowiązującej umowy zbiorowej. Zw[iązek]. Rob[otników]. Bud[owlanych]. musiał jednak zadeklarować równocześnie ścisłą współpracę przy zwalczaniu nielegalnego rzemiosła malarskiego. Związki zawodowe marynarzy w dalszym ciągu nie objawiają żadnej działalności. Stan bezpieczeństwa nie uległ większym wahaniom i jest zadowolający.

Stan bezrobocia stale się zwiększał. Bezrobotni zachowują się spokojnie.

VII. RUCH WYWROTOWY.

Elementy wywrotowe nie ujawniły żadnych zewnętrznych wystąpień. Notowane są jedynie wypadki nawiązywania luźnych kontaktów partyjnych, które mają raczej charakter prób. Pod względem organizacyjnym wywrotowcy KPP nadal przedstawiają się na t[er]enie b[ardzo]. słabo.

VIII. RUCH ZAWODOWY.

Zw[iązek]. Zw[iązków]. Zaw[odowych]. odbył 10 zebrań. Główna uwaga Związku, jak dawniej, skierowana była na sprawę umowy zbiorowej z firmą „Paged” (eksport drzewa). W wyniku szeregu konferencji strony doszły

do porozumienia [w ramach] starej umowy zbiorowej, której ważność automatycznie została przedłużona do 14 grudnia 1936 r. Dodały [do niej] postanowienia o wprowadzeniu stawek dla trzeciego rodzaju s[z]taplowania drzewa (gdańskiego, mniej skomplikowanego od szwedzkiego), odnoszącego się wyłącznie do drzewa, pochodzącego z lasów prywatnych. W Gdańsku dla tego drzewa stawka wynosi 93 gr za m, natomiast dla Gdyni, po przeprowadzeniu specjalnej kalkulacji, ustalono 1,20 zł za m. Tym sposobem robotnicy drzewni będą mieli pracę przez cały rok, ponieważ sezon dla tego drzewa właśnie się rozpoczyna, a zostanie ono do Gdyni prze[kiero]wane. Dla s[z]taplowania szwedzkiego pozostaje nadal stawka 1,43 [gr] za m (drzewo z lasów państwowych). Fakt ten odbił się dodatnio na stanie organizacyjnym ZZZ, tym bardziej, że [jego] zabiegi o zawarcie podobnej umowy nie zostały uwieńczone pozytywnym rezultatem. [...]

Zjedn[oczenie]. Zawodowe Polskie odbyło trzy zebrania, poświęcone wyłącznie sprawom wewnętrznym organizacji. Tę drogą ZZZ zamierza przeciwstawić się naporowi Klasowych Związków Zawodowych.

Zw[iązek]. Zaw[odowy]. Kolarzy (PPS) poza odbyciem [jednego] zebrania nie ujawnił innej działalności.

Zw[iązek]. Robotn[ików]. Budowl[anych]. i Zaw[odów]. Pokrewnych odbył pięć zebrań i w dalszym ciągu rozwijał propagandę za wstępowaniem do Związku. Sekr[etarz]. Okręgowy [Teodor] Zieliński ujawnił specjalną aktywność wśród pracowników malarskich oraz stolarskich. Akcja malarzy została nawet poparta strajkiem, o którym przedkładałam sprawozdanie w dziale IX. Umowa zbiorowa w przemyśle stolarskim wypowiedziana została przez Cech Stolarzy z dniem 4 [stycznia] br. Cech oświadczył, że wskutek brudnej konkurencji nielegalnych przedsiębiorców stolarskich, stolarze cechowi nie są w stanie pracować według dawnych stawek płac. Mimo zagrożenia strajkiem ze strony Zw[iązku]. Rob[otników]. Bud[owlanych]., Cech nie ustąpił. Sekr[etarz]. Zieliński nosił się nawet z zamiarem rozprzestrzenienia tego strajku na wszystkie gałęzie przemysłu budowlanego. W dalszym ciągu trwa stan bezumowny.

Zw[iązek]. Zaw[odowy]. Transportowców odbył trzy zebrania w tym jedno zgromadzenie. W miesiącu listopadzie, po przeprowadzonej kampanii propagandowej, ZTT zajął się przede wszystkim unormowaniem wewnętrznej organizacji, nie zaniedbując jednak prowadzenia spraw wynikłych ze stosunku pracy członków do przedsiębiorstw portowych. Kontrolę firm ekspedytorskich w przedmiocie zatrudniania robotników, bądź kart portowych, ZTT prowadzi przez swoich mężów zaufania, którzy meldują sw[oj]emu sekretarzowi o każdym uchybieniu, a ten bezzwłocznie interweniuje w odnośnych firmach, względnie u Inspektora Pracy. Tym postępowaniem ZTT zdobywa sobie coraz większe zaufanie u ogółu robotników portowych. Dalszą akcją przeciwko instrukcji do § 10 rozporządzenia o pracy robotników portowych ZTT prowadzi w ten sposób, że zbiera podpisy na listy, które następnie mają być przedstawione w formie protestu w Ministerstwie Opieki Społecznej. Niezależnie od tego ZTT prowadził również kampanię przeciwko sekr[etarzowi]. ZZZ, Morawskiemu, który sprawuje funkcję członka Komisji Kwalifikacyjnej dla Robotników Portowych przy Urzędzie Morskim. ZTT, z uwagi na kończącą się z dniem 1 stycznia 1936 r. kadencję Morawskiego, już obecnie stara się agitować robotników, by nie dopuścić do ponownego wyboru Morawskiego, względnie [innego] przedstawiciela ZZZ, a w to miejsce wprowadzić sw[oj]ego delegata. Usiłowania ZTT w kierunku zniesienia wpływów ZZZ wśród robotników drzewnych, wobec polubownego załatwienia sprawy przeladunków drzewa z lasów prywatnych między ZZZ a „Pagedem”, nie przyniosły mu pozytywnych wyników. ZTT widząc zatem bezcelowość swojej działalności dąży obecnie do zawarcia umowy zbiorowej na tych samych warunkach co ZZZ, jednakże firma „Paged” nie ujawnia w tym kierunku żadnych skłonności. Na zgromadzeniu w dniu 24 listopada br. obecnych było 110 robotników. Przemawiali kolejno [Franciszek] Pawliński, [Edward] Danielewicz i [Urban] Zielonka. Pawliński poruszył sprawę zatrudniania robotników portowych bez legitymacji portowych. Przy tej okazji twierdził, że w miesiącu październiku [w wyniku] kontroli ustalił, że firmy portowe zatrudniały 269 robotników bez kart, za co też zostały ukarane przez Inspektora Pracy grzywnami na ogólną sumę 3 000 zł. W sprawie kooperatywy węglowej oświadczył, że Urząd Morski obiecał dać bezpłatnie plac na węgiel. Trudności sprawiają jedynie firmy węglowe, które nie chcą dostarczyć węgla po 2 zł za cetnar, jednak Klasowe Związki Zaw[odowe]. na Śląsku obiecały dostarczyć odpowiednią ilość węgla po 1,65 zł za cetnar. Przy omawianiu instrukcji do § 10 rozp[orządzenia]. o pracy rob[otników]. portowych zalecił gremialne podpisywanie list, które jako poparcie stanowiska ZTT przedstawione zostaną w grudniu br. przez odpowiednią delegację Ministerstwu Opieki Społecznej. Następnie jeszcze poruszył sprawę członka Komisji Kwalifikacyjnej, Morawskiego, „przeciwko któremu również należy podpisać odpowiednie

listy, by go nareszcie utracić i w jego miejsce wybrać przedstawiciela ZZT". Danielewicz i Zielonka omawiali te same sprawy przy czym również atakowali urzędników port[owego]. Biura Pośrednictwa Pracy za kierowanie do pracy [tzw.] „łazików bez kart". Zielonka ponadto chaotycznie usiłował przedstawić obecne stosunki w Państwie i stan materialny klasy pracującej, [...] jednak temat ten wkrótce porzucił i omówił na zakończenie jeszcze raz sprawę kooperatywy węglowej dla robotników portowych. Przemówienia te większego oddźwięku nie wywołały i robotnicy rozeszli się spokojnie.

Bezrobocie. Stan bezrobocia ulega stałemu pogorszeniu z uwagi na wstrzymanie szeregu prac budowlanych na terenie portu i w mieście. Na razie bezrobotni zachowują się spokojnie. Nie stwierdzono penetracji elementów wywrotowych wśród bezrobotnych.

IX. STRAJKI.

W dniu 11 listopada br. zastrajkowali robotnicy malarscy w liczbie ok. 160 osób. Powodem strajku było niewypłacanie zaległych zarobków i niedotrzymanie stawek płac według obowiązującej umowy zbiorowej. W wyniku pertraktacji strajk został przerwany w dniu 18 listopada br., przy czym ustalono pewne dodatkowe warunki do umowy zbiorowej, jak np. współdziałanie pracobiorców z mistrzami w przedmiocie zwalczania nielegalnych malarzy itp. Strajk kierowany był przez Zw[iązek]. Rob[otników]. Bud[owlanych]. (Zieliński). W czasie strajku miał miejsce wypadek zniszczenia mieszkania, które było odnawiane w czasie trwania strajku. Policja zatrzymała kilku osobników, jednak sąd, wobec braku dostatecznych dowodów uwolnił oskarżonych [z winy]. Szczegółowe sprawozdania z przebiegu strajku przedłożone zostały dnia 14 listopada br. [pismem oznaczonym] Nr 726/35 Pf. i dnia 19 listopada br. [pismem] Nr II.BP-726/35 Pf.

X. STAN BEZPIECZEŃSTWA.

Stan bezpieczeństwa jest zadowalający [i] nie uległ znacznym zmianom. Zlikwidowano dwie szajki złodziei, które dopuściły się szeregu kradzieży mieszkaniowych i sklepowych. Pierwsza szajka składała się ze znanych i karanych złodziei: Adolfa Kleszyka, Jana Wróbla, Gustawa Geterta. Do szajki tej ujęto jeszcze głównego pasera w osobie Juliusza Karcza. Do drugiej szajki należeli: Jan Świder, Jan Hron, Antoni Ludwiak i Prychistał. Zabójstwa dokonane - 1 wypadek, [czyli] zabójstwo Małkowskiego, [który] będąc pijany otrzymał w czasie bójki uderzenie tępym narzędziem w głowę i zmarł nie odzyskując przytomności wskutek wylewu krwi pod czaszką. Sprawców w osobach Gracza i Rukowskiego [za]trzymano. Rozbój zwyczajny - 2 wypadki (w październiku 1), opór jednostkowy 2 (5), zniewaga i czynna napaść na urzędnika - 1 wypadek (3), inne przestępstwa przeciwko władzy i urzędom - 7 wypadków (10), wypadków ciężkiego uszkodzenia ciała było 16 (5) [i były to] wypadki przeważnie na tle bójek ulicznych spowodowanych nadużyciem alkoholu. Bezpieczeństwo na kolei: kradzieży na kolei było 33 (26), odebrano 477,5 kg węgla (2 445 [kg]), kradzieże z pola i lasu - z pola prywatnego 2 (2), z lasu państwowego 10 (3), kradzieże środków lokomocji - 16 (13), [kradzieże] mieszkaniowe - 73 (81), [kradzieże] kieszonkowe - 3 (3), włóczęgostwo i żebranina - 40 (40), zakłócenie spokoju nocnego - 22 (26), opilstwo - 186 (271).

[Pożary]. Dnia 26 listopada br. nieustalony sprawca (najprawdopodobniej z zemsty), po skropieniu płynem łatwopalnym, podpalił zewnętrzną ścianę baraku budowlanego należącego do inż. Andruszkiewicza. Pożar został ugaszony w zarodku. Straty [były] prawie żadne. Dnia 1 listopada br., skutkiem wadliwej budowy komina, wybuchł ogień w baraku zam[ieszkałym]. przez Jana Żuralskiego. Ogień w zarodku ugasił domownicy. Straty [były] prawie żadne. W dniu 15 listopada br. wybuchł pożar w składzie drogowym, należącym do Stefana Marcza, mieszczącym się w domu Roberta Michny w Orłowie [Morskim]. Wskutek pożaru i akcji ratunkowej uległy zniszczeniu urządzenia sklepowe oraz towary na sumę ok. 6 000 zł. Marczak ubezpieczył sklep w Warszawskim Tow[arzystwie]. Ubezp[iecowieniowym]. na sumę 10 000 zł. Pożar [wyrządził] szkody na 4 000 zł. W czasie wświetlania filmu w kinie „Czarodziejka”, wskutek zerwania się taśmy filmowej, spalił się film. Szkada wynosi 2 500 zł. W baraku firmy „Unger i Jakubowicz” od piecyka zapaliły się wióry itp. Szkody wynoszą 20 zł.

Wyniki akcji rozbrojenia: odebrano 9 sztuk krótkiej broni palnej, 12 sztuk broni myśliwskiej, 52 sztuk naboju [i] 1 pałkę gumową. Użycia broni przez Policję [Państwową] nie było.

XI. SZPIEGOSTWO I DYWERSJA.

Nie [za]notowano.

XII. SYTUACJA NADGRANICZNA.

Za nielegalne przekroczenie granicy przytrzymano 22 osoby.

XIII. RÓŻNE.

Sprawozdanie negatywne.

25

1936 luty 4, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i mniejszości narodowych Nr II. BP-1/36 Tjn. Kierownika Oddziału Bezpieczeństwa Publicznego Komisariatu Rządu w Gdyni Czesława Karwowskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc styczeń 1936 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 188-193.

I. SYTUACJA OGÓLNA.

W ubiegłym okresie sprawozdawczym dało się zauważyć ożywienie działalności stronnictw opozycyjnych. Stronictwo Narodowe, które dotychczas zbierało swoich członków sporadycznie, urządza teraz regularne zebrania, nosząc się z zamiarem zwołania większego wiecu. Podatny grunt SN znalazło wśród społeczeństwa, poruszając sprawy żydowskie, w Gdyni, specjalnie aktualne ze względu na parcie żywiołu żydowskiego do Gdyni z całej Polski. Kupiectwo chrześcijańskie czuje, że jest wypierane przez element żydowski, szuka oparcia w hasłach antyżydowskich SN. Szeregi PPS rozwijają się jednocześnie z rozwojem związków zawodowych. Praktycznie trudno dziś odróżnić np. zebrania PPS od zebrania Klasowych Związków Zawodowych i odwrotnie, dlatego oba typy zebrań cieszą się jednakową frekwencją, a tematy ogólne poruszane na zebraniach, pomieszczone są ze sprawami zawodowymi. Inne stronnictwa są w terenie niewidoczne. Ogólnie jednak odczuwa się brak czynnika, który by skupiał w sobie żywioł prorządowy i nie pozwalał schodzić na manowce nieustalonym charakterom. Jak jednak widać sytuacja nie dojrzała jeszcze, by czynnik taki powstał, a właściwie wyczuwa się oczekiwanie na hasło i podanie form, w które nowa organizacja zostałaby ubrana. „Nowe Drogi” Partii Radykalnej, zawierające jej program, na razie nie wywołały żadnego oddźwięku w terenie.

II. SPRAWOZDANIE PRASOWE.

W składzie osobowym poszczególnych redakcji, względnie [w] oddziałach czasopism zanotowano następujące zmiany. Dotychczasowy kierownik Oddziału PAT, Antoni Mucharski, został przeniesiony na stanowisko wicedyrektora Centrali w Warszawie. Następca po nim jeszcze nie [został] wyznaczony. Kierownik Oddziału IKC, Witold Nowicki, został przeniesiony do Krakowa, na stanowisko szefa sprzedaży w koncernie IKC. Jego następca również nie [został dotąd] wyznaczony. Dotychczasowy korespondent i kierownik Oddziału „Dziennika Bydgoskiego”, Mieczysław Mistat, ustąpił z zajmowanego stanowiska i nadaje obecnie korespondencje dla „Gońca Warszawskiego” i „Kurjera Warszawskiego”. Kierownikiem Oddziału „Dziennika Bydgoskiego” został Witold Wasilewski, dotychczasowy korespondent „Czasu”, który obecnie łączy obie funkcje. Bojkot czasopism[a] „Express Ilustrowany” prowadzi się na tu[e]jszym]. terenie spokojnie. Dzierżawcy kiosków uchwalili, że nie przyjmują „Expressu” do kolportażu.

Wycofano wskutek zarządzonych zajęć [następujące] czasopisma: 18 egzemplarzy czasopisma „Dziennik Bydgoski” Nr 3 z dnia 4 stycznia 1936 r., 38 [egzemplarzy czasopisma] „Czas” Nr 3 [z dnia] 3 stycznia 1936 r., 21 [egzemplarzy czasopisma] „Kurjer poznański” Nr 9 P [z dnia] 8 stycznia 1936 r., 33 [egzemplarze czasopisma] „Słowo Pomorskie” Nr 7 [z dnia] 10 stycznia [1936 r.], 80 [egzemplarzy czasopisma] „Dzień Dobry” Nr 14 [z dnia] 14 stycznia [1936 r.], 56 [egzemplarzy czasopisma] „Orędownik” Nr 19 [z dnia] 24 stycznia [1936 r.], 19 [egzemplarzy czasopisma] „Dziennik Bydgoski” Nr 25 P [z dnia] 30 stycznia [1936 r.], 18 [egzemplarzy czasopisma] „Kurjer Poznański” Nr 47 [z dnia 30 stycznia 1936 r.], 7 [egzemplarzy czasopisma] „Nasz Przegląd” Nr 30 [z dnia 30 stycznia 1936 r.], 7 [egzemplarzy czasopisma] „Powstaniec wielkopolski” Nr 5 [z dnia 30 stycznia 1936 r.], 42 [egzemplarze czasopisma] „Dziennik Bydgoski” Nr 25 Pz [dnia] 2 lutego [19]36 [r.].

III. POLSKI RUCH POLITYCZNY.

Stronictwo Narodowe odbyło w styczniu dwa zebrania. Każdorazowo zapowiadany był przyjazd znanych działaczy, [takich] jak: adw. [Kazimierza] Kowalskiego z Łodzi, b[yłego]. po[sta] [Józefa] Matłosa oraz red.

[Wactawa] Ciesielskiego. Pod pretekstem takiej atrakcyjności ściągano większą ilość uczestników [na] zebrania, nie przekraczającą jednak 50 ludzi. Zamiejscowi działacze, mimo zapowiedzi, nie przybyli. Obydwa zebrania były głównie poświęcone akcji antyżydowskiej, przy czym mówcy stwierdzali, że walkę z Żydami w Polsce nie chcą bynajmniej prowadzić metodami hitlerowskimi, lecz raczej drogą uświadamiania najszerszych mas o niebezpieczeństwie grożącym [im] ze strony Żydów i koniecznością uniezależnienia się gospodarczego oraz bojkotu w każdej dziedzinie. Wobec zarzutów, jakie niejednokrotnie wysuwają przywódcy SN (kpt. Gregorczak i inni), że praca organizacyjna pozostawia na tu[ejszym]. terenie dużo do życzenia, miejscowi działacze SN postanowili zwoływać częst[sz]e zebrania lokalne mniejszych jednostek (placówek), celem wzajemnego poznawania się. Poza tym w najbliższym czasie ma być rzekomo zwołane „zgrupowanie publiczne” celem wykazania żywotności SN. Na jednym z zebrań red. Piszcz omawiał ogólnie rozwój ruchu narodowego w Polsce i stwierdził, że ruch ten wzmacnia się i przybiera na sile, [że] „całą Polskę ogarnął obecnie ruch, który dąży do wydzwignięcia się z jarzma żydowskiego i do odbudowania życia gospodarczego, opartego o naród polski”. Poza tym mówca stwierdził, że „zdawałoby się, że sanacja, która utraciła przy wyborach do Sejmu partie polityczne, zaprzestanie prowadzenia polityki na terenie Sejmu. Tymczasem widzimy, że politykę prowadzi i rozbudowuje partie polityczne, powołując do życia Partię Radykalną [Gabriela] Czechowicza i [Tytusa] Filipowicza. Za tą partią pójdą nowe i znowu na terenie Sejmu powstaną partie, tylko już odbudowane przez samą „sanację”.

W akcji antyżydowskiej brała udział Korporacja Kupiecka, a raczej „komitet antyżydowski” zorganizowany w Korporacji i finansujący wydawnictwo grudziądzkie „Samoobrona”. W ostatnich czasach wydawnictwo to, które było początkowo szeroko kolportowane znikło z tu[ejszego]. terenu na skutek nieporozumień między red. Paluszkiewiczem, a Kamrowskim, głównym sprzedawcą „Samoobrony” na terenie Gdyni.

Narodowa Partia Robotnicza w dalszym ciągu nie wykazuje działalności. NPR główną uwagę zwraca obecnie na Zw[iązek]. Młodzieży Pracującej „Jedność”, starając się pozyskać ten element dla [swojej] partii. Jednak mimo tych starań nie znajduje zwolenników i nie wykazuje rozrostu organizacyjnego.

Polska Partia Socjalistyczna odbyła w styczniu dwa zebrania, na których nie poruszano poważniejszych spraw. Akcja Komitetu [Miejscowego] PPS prowadzona jest nadal w kierunku rozbudowy organizacyjnej, wykorzystując gwałtowny rozrost [będących] pod wpływami PPS związków zawodowych. W związku z tym powołano nowy skład zarządu Komitetu Miejskiego. Na przewodniczącego [wy]brano Jana Kuca, zastępcę Leona Baszanowskiego, sekretarza Franciszka Pawlińskiego (sekretarza ZZT), skarbnika Piotra Kosa, kolportera Antoniego Kopecia, na Kom[endantę]. Milicji Piotra Kosa, na chorążego i gospodarza [Teodora] Groblewskiego. Do Komisji Rewizyjnej weszli: Stefan Trzebiatowski i Władysław Kinowski. Jako członkowie [do zarządu] wchodzi: Teodor Zieliński, Leon Miljan i Mateusz Ptaszyński. Cała działalność na tu[ejszym]. terenie PPS rozwija się niemal wyłącznie w oparciu o związki zawodowe, których rozwój omówiony zostanie w sprawozdaniu o ruchu zawodowym.

IV. MNIEJSZOŚCI NARODOWE.

Niemcy. Grupa mniejszości narodowej niemieckiej w dalszym ciągu nie przejawia żadnej działalności. Działacze „Deutsche Vereinigung” wycofali się z aktywnego życia organizacyjnego i politycznego, oczekując dyspozycji od sw[oj]ej Centrali. Również ludność kaszubska o sympatiach proniemieckich [się nie wypowiada], nie przejawia żadnej działalności i nie kontaktuje się z „D[t]V”. W dniu 29 stycznia [br.] zgłosili się w Kom[isariacie]. Rządu [w Gdyni] przedstawiciele Centrali z Bydgoszczy i odebrali legitymacje członkowskie „D[t]V” zabrane w swoim czasie podczas znanych wypadków w Orłowie [Morskim]. Przy tej okazji Waldemar Adelt (Bydgoszcz, [ul.] Zamojskiego 8) oświadczył, że obecnie Centrala zrezygnowała z zamiaru utworzenia oddziału organizacji w Gdyni, poprzestając na mniejszych oddziałach w okolicznych wioskach.

Ukraińcy. Sprawozdanie negatywne.

Żydzi. Akcja antyżydowska wywołała większą konsolidację wśród Żydów i organizacji żydowskich. Hegemonię w tej dziedzinie zdobyło i utrzymuje Zjednoczenie S[y]jonistyczne, które w życiu gospodarczym wywiera wpływ na wszystkie organizacje żydowskie na terenie Gdyni. Żydzi w dalszym ciągu starają się o opanowanie poszczególnych dziedzin [przemysłu i handlu], w pierwszym zaś rzędzie przedsiębiorstw portowych. Napływ Żydów jest w dalszym ciągu duży, zwiększają się również poszczególne organizacje żydowskie szczególnie „Hechaluc”, której członków Komisja dla Spełniania Zadań Gminy Wyznaniowej Żydowskiej [w Gdyni] umieszcza

na posadach w przedsiębiorstwach portowych. Również na skutek akcji antyżydowskiej wytworzył się wśród miejscowych Żydów jednolity front i ostatecznie zaniechano dotychczasowych nieporozumień między Gminą, a Związkiem Drobnych [i Detalicznych] Kupców. Jako kontrakcję przeciw bojkotowi, kupcy żydowscy stosują tego rodzaju taktykę, że rozgłaszają tendencyjnie fałszywe pogłoski o niewypłacalności poszczególnych firm chrześcijańskich. Zjeżdżają się wówczas wszyscy hurtownicy i kupcy, którzy z daną firmą są w stosunkach handlowych i domagają się natychmiastowego regulowania całej należności, co oczywiście pociąga za sobą jednorazowe znaczne wydatki, a w konsekwencji doprowadza do zlikwidowania danej firmy. Tego rodzaju akcję rozpoczęto obecnie przeciwko znanej w Gdyni firmie chrześcijańskiej [Pelagii] Anflinkowej oraz firmie „H. Warylewska”.

Sekty religijne. Sekta Badaczy Pisma Św. wzmogła swoją działalność na tut[ejszym]. terenie, kolportując swoje wydawnictwa bez zezwolenia władzy administracyjnej, wobec czego na poszczególnych kolporterów wpływają od Policji [Państwowej] doniesienia o ukaranie [ich] drogą administracyjną. Sprawa ta była kilkakrotnie poruszona na łamach „Gazety Morskiej”, którą Sekta Badaczy Pisma Św. zaskarżyła o nieumieszczenie sprostowań za rzekome oszczerstwa. W sprawie tej red. „Gazety Morskiej” został dwukrotnie uniewinniony przez Referat Karno-Administracyjny przy Kom[isariacie]. Rząd[ui]. w Gdyni.

26

1936 luty 13, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II. BP-8/36 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc styczeń 1936 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 275-285.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

W związku z rocznicą „3L” (śmierci [Karła] Liebknechta, [Róży] Luksemburg i [Włodzimierza] Lenina), na otwartym placu, w miejscu mało widocznym, podrzucony został rulon arkuszy papieru, na których umieszczone były napisy gloryfikujące wyżej [wymienionych] oraz niektóre hasła komunistyczne. Poza tym nie zanotowano żadnych objawów wystąpień zewnętrznych ze strony miejscowych elementów wywrotowych. Na terenie ruchu zawodowego notuje się dalszy wzrost wpływów ZZZ, który obecnie posiada ok. 1 000 członków i wykazuje dobry stan materialny. ZZZ jest dzisiaj najpoważniejszą organizacją zawodową na terenie Gdyni. Ostatnio nawet Żydzi prowadzili pertraktacje z ZZZ w spraw[ie] wstąpienia do ZZZ członków „Hasmonei”, grupującej żydowskich pracowników zatrudnionych w porcie.

Zw[iązek]. [Zawodowy] Rob[otników]. Bud[owlanych]. również uaktywnił swoją działalność. Zamierza on wypowiedzieć wszystkie umowy zbiorowe i zawrzeć nowe, które miałyby obowiązywać wszystkie przedsiębiorstwa danego działu przemysłu budowlanego. Poza tym Związkowi chodzi o ewentualne uzyskanie lepszych warunków płac.

Natomiast inne zawodowe organizacje robotnicze wykazały małą ruchliwość, przy czym notuje się dalszy spadek wpływów liczby członków ZZZ. Sprawa powołania nowego sekretarza okręgowego ZZZ, wobec kontrakcji dotychczasowego sekretarza [Józefa] Morawskiego, jeszcze bardziej pogłębiła chaos istniejący w ZZZ. Stan bezpieczeństwa nie uległ większym wahaniom i nadal jest zadowolający.

Bezrobocie uległo wzrostowi. Na tle pewnych niedociągnięć [ze] strony [Biura] Pośrednictwa Pracy bezrobotni są rozgoryczeni, jednakże [żadnych] wystąpień nie było. Tak samo nie zanotowano przenikania elementu wywrotowego wśród bezrobotnych.

VI. RUCH WYWROTOWY.

W drodze amnestii darowano resztę kary odsiadującym kary więzienia za działalność komunistyczną z wyroku Sądu Okręgowego w Gdyni z dnia 7 lutego [19]34 r. następującym wywrotowcom, którzy zamieszkali w Gdyni: 1) Kuźniar Rudolf, urodz[ony]. 7 kwietnia 1908 r., stolarz - skazany na 4 lata więzienia, 2) Suszyński Stanisław, ur. 12 grudnia 1908 r., muzyk - skazany na 4 lata więzienia, 3) Wojda Stanisław, ur. 22 sierpnia 1903 r., instalator telegraficzny - skazany na 3 lata więzienia. Wszyscy wymienieni odbyli kary po 32 miesiące więzienia [i] pozostają

pod obserwacją. Kontaktów żadnych jeszcze nie nawiązali. W ciągu miesiąca stycznia element wywrotowy nie ujawnił działalności organizacyjnej. Zanotowano jedynie wypadek podrzucenia na odkrytym placu przy ul. Pomorskiej rulonu czterech arkuszy papieru o rozmiarze 42x34 cm, na których umieszczone były farbą żółtą następujące napisy „Cześć pamięci zamordowanych bojowników za sprawy Proletariatu: Liebknechta, R. Luksemburg i Lenina. Precz z wojną organizowaną przez Niemcy, Polskę i Japonię na ZSRR. Precz łapy krwiożercze od mordowania Proletariatu. Niech żyje KPP. 21 stycznia”. Papier był z jednej strony biały, a z drugiej czerwony (na tej stronie wykonane były napisy), podobny do papieru, jaki dzieci używają do tzw. wycinanek. Rulon znalazła przypadkiem dnia 21 stycznia [19]36 [r.] o godz. 9.00 rano żona robotnika, niejaka Agata Liedtke, 50 lat. Rulon podrzucony był w miejscu mało widocznym, między kępami nawiezionej ziemi. Liedtke, jako kobieta religijna, spaliła arkusze papieru, będąc zdania, że są to jakieś napisy socjalistyczne. Jeden arkusz zabrał informator i wręczył Wydziałowi Śledczemu. Arkusz ten przestany został Prokuraturze SO w Gdyni.

Z dnia 31 stycznia na 1 lutego br. za pośrednictwem Urzędów Portowych w Gdyni nadesłane zostały „Informacje Prasowe” z 10 stycznia [19]36 [r.] Nr 3, adresowane do związków zawodowych, redakcji miejscowych czasopism i innych instytucji. Informacje te nadesłane zostały z Francji przez Belgię i opakowane były (forma rulonu) w papier koloru szarego lub niebieskiego. Ponieważ „Informacje Prasowe” nadsyłane są również z innych miejscowości na Pomorzu, Wydział Śledczy w Gdyni zawiadomił o tym fonogramem w dniu 1 lutego br. Urząd Śledczy w Toruniu. Prokurator SO w Gdyni został również powiadomiony.

VIII. RUCH ZAWODOWY.

Zw[iązek]. Związków Zawodowych odbył cztery zebrania. Pogłoski (ujawnione nawet w prasie) o rychłym ustąpieniu sekr[etarza]. okręgowego [Józefa] Morawskiego były szeroko komentowane wśród robotników. Morawski, widząc się zagrożonym na swoim stanowisku, przy pomocy oddanych ludzi zaczął szerzyć wersję, jakoby robotnicy na wypadek usunięcia Morawskiego mieli się oderwać od ZZZ i organizować jakiś (bliżej nieokreślony) nowy związek. Oczywiście szerzenie podobnej dez[informacji] odbiło się b[ardzo]. ujemnie na samym Związku, który traci coraz więcej członków na rzecz ZTT i innych zw[iązków]. zawodowych. Możliwą konsolidację wewnętrzną wykazują jedynie oddziały Robotników f[ir]my „Paged” oraz Metalowców w Okywiu. Ten ostatni Oddział mało współpracował z Morawskim, załatwiając przeważnie swoje sprawy bezpośrednio z Centralą w Warszawie. Oddział Marynarzy (b[ardzo]. Nieliczny) powołał nowy zarząd w osobach: Stanisław Michalski - prezes, Jan Wandycz - sekretarz i Jan Czyżkowski - skarbnik. Ze względu na osobę Wandycza, do którego marynarze nie mają zaufania, Oddział Marynarzy nie rokuje większego rozwoju. Nowy Zarząd wydał odezwy do marynarzy, wzywając ich do wstąpienia do ZZZ. Odezwa ta rozkolportowana w ilości 500 egzemplarzy nie przyniosła większych efektów.

Zawodowe Zjednoczenie Polskie. Związek Rzem[ieślników]. i Rob[otników]. ZPP odbył cztery zebrania, poświęcone sprawom organizacyjnym. Dzięki ruchliwości sekretarza [Jana] Dolińskiego Związek powiększa swój stan posiadania.

Związek Zawodowy Pracowników Kupieckich, Przem[yślowych]., Bankowych i Biurowych odbył walne zebranie, którego przebieg wskazuje na wzrost wpływów SN w miejscowym oddziale. Oddział kierowany poprzednio przez b[ylego]. sekretarza BBWR, Mieczysława Schmidta, czynnie współpracował z [Bezpartyjnym] Blokiem [Współpracy z Rządem]. Z chwilą likwidacji Bloku, w szybkim tempie nastąpiło odbudowanie wpływów SN. Na walnym zebraniu do Zarządu weszli przeważnie sympatycy SN. Wybrani zostali: sympatyk SN Wacław Jędrasiak, b[ylety]. członek BBWR, [a] obecnie zwolennik SN Władysław Gaszkowski, zwolennik SN Zbigniew Trzeciak, zwolennik SN Alfred Janusz, bezpartyjny Hieronim Kryszewski i inni. Na zebraniu tym red. [Edward] Piszcz wygłosił odczyt o kwestii żydowskiej.

Zw[iązek]. [zawodowy] Robotników Budowlanych (PPS CKW). Dążenia Związku idą obecnie przede wszystkim w kierunku rozciągnięcia szeregu umów zbiorowych w przemyśle budowlanym na wszystkie przedsiębiorstwa, nie wyłączając przedsiębiorstw mniejszych. Ponieważ umowy zbiorowe nie są na ogół przez pracodawców przestrzegane, Związek wysunął swoim członkom propozycję wypowiedzenia niektórych umów i wysunięcia żądania podwyższenia zarobków w przemyśle budowlanym. Umowa zbiorowa w przemyśle stolarskim, której

termin upłynął w listopadzie 1935 r., po dłuższych pertraktacjach, została ponownie przyjęta u Inspektora Pracy. Podpisało ją dotąd zaledwie trzech przedsiębiorców, pozostali zaś umowy tej nie chcą uznać i odmawiają swoich podpisów. Stan ten trwa po dziś dzień i w przyszłości może grozić konfliktem, który łatwo może się rozprzestrzenić na wszystkie gałęzie przemysłu budowlanego.

Związek Zawodowy Transportowców odbył cztery zebrania, w tym jedno walne, na którym dokonano wyborów uzupełniających do Zarządu Oddziału Robotników Portowych. Wybrani zostali: Urban Zielonka, Paweł Kwiatkowski, Stanisław Kottuniak i Jan Wlekiński. Prezesem Oddziału pozostaje nadal Edward Danielewicz. ZYT przejawia nadal dużą ruchliwość. Uruchomienie „Spółdzielni Węglowej”, dzięki której robotnicy otrzymali b[ardzo]. tani węgiel oraz rosnące stale zaufanie robotników do ZYT, doprowadziło do tego, że ZYT jest dzisiaj najsilniejszym i najlepiej zorganizowanym związkiem zawodowym w Gdyni. Posiada ok. 1 000 członków, w tym 900 płacących składki. Ogólny wpływ kasowy w 1935 r. wyniósł 6 704 zł. Obecnie ZYT, z obawy, by przy masowych zgłoszeniach się robotników na członków nie weszli do organizacji ludzie, którzy mogliby wyrzucić niepożądany wpływ na orientację polityczną członków, zaczyna przyjmować nowych członków z większą ostrożnością. Propagandę za czytelnictwem prasy partyjnej PPS i ZYT prowadził[y] nadal. Ponadto [ZYT] współpracuje przy organizacji obchodu 50. rocznicy „śmierci członków Pierwszego Proletariatu”.

Bezrobocie wzrasta. Bezrobotni zachowują się nadal spokojnie, miały jednak miejsce narzekania ze strony bezrobotnych na miejscowy Komitet Funduszu Pracy. Chodziło o to, że bezrobotni uważali rację wydawanego chleba za zbyt niską. Racja ta wynosi 250 gramów i jest wyższa od wydawanej w innych środowiskach. Przesłane zażalenie do Wojewódzkiego Biura Funduszu Pracy w Toruniu zostało podpisane przez 160 bezrobotnych.

Dnia 22 stycznia br., na żądanie Stoczni Gdyńskiej, [Biuro] Pośrednictwa Pracy skierowało 86 robotników do pracy. Stocznia jednak przyjęła tylko 4, oświadczając, że więcej nie potrzebuje. Wywołało to zrozumiałe rozgoryczenie u reszty zapośredniczonych. Wyłonili oni delegację z zamiarem interweniowania w Inspektoracie Pracy. Ostatecznie sprawę tę omówili jedynie z kierownikiem [Biura] Pośrednictwa Pracy, który ustalił, że w tym wypadku zachodzi wina tylko ze strony pracodawcy.

X. STAN BEZPIECZEŃSTWA.

Stan bezpieczeństwa nie uległ większym zmianom i jest zadowalający. Spadła ilość kradzieży. Zabójstw 0 (w grudniu 1935 r. 1 wypadek), opór jednostkowy 9 (4), zniewaga i czynna napaść na urzędnika 7 (9), inne przestępstwa przeciwko władzy i urzędom 2 (10), ciężkie uszkodzenie ciała 10 (8). Bezpieczeństwo na kolei: kradzieży 36 (53), kradzieży węgla 31, odebrano 750 kg węgla, kradzieże z pola i lasu, z pola prywatnego 1 (0), [z pola] państwowego 34 (27), kradzieże środków lokomocji 18 (27), kradzieże kieszonkowe 1 (2), kradzieże z wozów 4 (1), kradzieże mieszkaniowe 50 (64), kradzieże inne 156 (129), włóczęgostwo i żebrania 21 (33), zakłócenie spokoju publicznego 65 (41), opilstwo 162 (253).

Požary. [Z powodu] wadliwej konstrukcji komina 2, nieostrożności 3, przyczyny nieustalonej 1. Ogółem pożarów 6. Straty 4 2800 zł. Dnia 30 stycznia br. spłonęła doszczętnie budka kaperska w porcie. Pożar powstał przez pozostawienie tygla ze smołą na rozpalonym piecu. Na skutek braku nadzoru smoła się rozlała, a następnie zapaliła, powodując pożar całej budki. Szkody wynoszą 1 000 zł. Dnia 12 stycznia br. z przyczyn nieustalonych wybuchł pożar w baraku Rychowej w Oksywiu. Z powodu silnego wiatru barak spłonął przed przybyciem Straży Pożarnej. Szkody wynoszą 3 000 zł. Inne pożary większych szkód nie przyniosły i ugaszone zostały przed przybyciem Straży Pożarnej. Szczegółowe sprawozdanie przedłożono [pismem z] dnia 2 stycznia br. Nr II.BR-5/36 Pf.

Wyniki akcji rozbrojenia: odebrano 4 sztuki krótkiej broni palnej i 7 naboju.

VII. SYTUACJA NADGRANICZNA.

Za nielegalne przekroczenie granicy morskiej [za]trzymano 10 osób.

XI. SZPIEGOSTWO I DYWERSJA.

[Sprawozdanie negatywne.]

1936 marzec 3, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, narodowościowego, wyznaniowego i prasowego Nr II. BP-1/36 Tjn. (w myśl § 46 Instrukcji dla referatów bezpieczeństwa) Wicekomisarza Rządu inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokola za miesiąc luty 1936 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 194-200.

I. SYTUACJA OGÓLNA.

Echo debat budżetowych w Sejmie i związanych z nimi przemówień Pana premiera [Mariana Zyndram-Kościatkowskiego oraz Pana ministra spraw wewnętrznych [Władysława] Raczkiewicza nie było tu zbyt silne. Enuncjacje pana premiera komentowane były życzliwie, lecz nie wywołały większego oddźwięku. Prace nad większym rozpowszechnianiem treści tego przemówienia wszczęła Federacja Zw[iązku]. B[yłych]. O[brońców]. O[jczyzny]. Odbyla jedno zebranie informacyjne i tam polecono mowę Pana premiera omawiać na wszelkich odprawach i zebraniach w poszczególnych związkach byłych wojskowych. Akcja ta nie została jeszcze zakończona. Nadstana ilość egzemplarzy przemówienia była wystarczająca. Przemówienie Pana ministra Raczkiewicza wzbudziło już większe zainteresowanie i to przede wszystkim w kołach członków i sympatyków SN. Notuje się tam wielkie oburzenie z powodu, jak twierdzą, przyrównania przez Pana ministra Raczkiewicza działalności SN z działalnością KPP. Działacze SN twierdzą, że z chwilą zmiany Rządu (ustąpienie P[ana]. premiera [Walerego] Sławka), SN ustosunkowało się częściowo przychylnie do prac Rządu i skłonne było nawet do ugodowości. Ten przychylny stosunek został jednak przez „masonerię i Żydów zamaćony”, albowiem tym ostatnim zależy na tym, by nie doszło do konsolidacji całego społeczeństwa polskiego. Zapowiedziane w stosunku do SN represje nie powstrzymają SN od dalszej akcji propagandowej, tym bardziej, że akcja „odżyczenia” Polski znalazła tak żywy i przychylny oddźwięk w całym polskim społeczeństwie. Jeden z działaczy zapowiedział nawet, że „to będzie P[ana]. ministra Raczkiewicza drogo kosztowało”.

W związku z likwidacją BBWR, polityczny ruch prorządowy uległ zupełnej stagnacji. Dotąd nie notuje się żadnych objawów w kierunku powołania do życia organizacji, która by się podjęła koordynacji tego ruchu. Istniejące tu społeczne organizacje prorządowe nie prowadzą żywszej działalności, a już zupełnie omijają sprawy prorządowego ruchu politycznego.

Stronnictwo Narodowe w propagandzie antyżydowskiej nie objawia tej co dawniej agresywności. Znajduje jednak na podłożu tej propagandy coraz więcej zwolenników i członków. Kupiectwo chrześcijańskie, zgrupowane w Korporacji Kupieckiej, nastroja się coraz bardziej pronarodowo. Obecnie SN usiłuje podobną sytuację stworzyć w Związku [Zawodowym] Szoferów.

PPS CKW urządziła wspólnie z klasowymi związkami zawodowymi, akademię ku uczczeniu rocznicy śmierci „proletariatczyków”. Powodzenie niektórych akcji PPS tłumaczyć należy popularnością, jaką obecnie cieszą się Klasowe Związki Zawodowe. Na jednym z zebrań zamkniętych przyjęto sprawę otwarcia Szkoły Partyjnej w Gdyni.

Inne partie polityczne nie ujawniły żadnej działalności.

[II.] SPRAWY PRASOWE.

W miesiącu sprawozdawczym na terenie powierzonego mi miasta: a) powstały nowe czasopisma. Czynione były starania za wydaniem specjalnego tygodnika o charakterze antyżydowskim. Tygodnik ma się ukazać w pierwszych dniach marca 1936 r., b) wycofano z obiegu: „Ostatnie Wiadomości” Nr 36 z dn[ia]. 4 lutego 1936 [r.] w ilości 13 egzemplarzy, „Merkurjusz Polski” Nr 5/103 z dn. 9 lutego 1936 [r.] w ilości 3 egzemplarzy, „Dziennik Bydgoski” Nr 40 z dnia 18 lutego 1936 [r.] w ilości 302 egzemplarzy, „Dziennik Bydgoski” Nr 43 P z dn. 21 lutego 1936 [r.] w ilości 390 egzemplarzy, „Orędownik” Nr 47 z dn. 26 lutego 1936 [r.] w ilości 112 egzemplarzy, „Dziennik Bydgoski” Nr 48 P z dn. 27 lutego [19]36 [r.] w ilości 20 egzemplarzy.

Proces karny w sprawie prasowej. W dniu 14 listopada 1936 r. Sąd Apelacyjny w Poznaniu rozpatrywał sprawę skazanego przez Sąd Okręgowy w Gdyni redaktora odpowiedzialnego „Pielgrzyma” Jana [Bielawy] za zamieszczenie korespondencji pod tytułem „Czy to jest dobrodziejstwo dla miasta lub naciąganie jego finansów. Nasyp nowej

ulicy w Gdyni, a parcela dygnitarza (zniestawienie). W wyniku rozprawy Sąd Apelacyjny uwolnił Bielawę od winy i kary. Prokurator zapowiedział wniesienie skargi kasacyjnej.

III. POLSKI RUCH POLITYCZNY.

Stronictwo Narodowe.

a) dane natury ogólnej. W lutym bawił w Gdyni b[yty]. poseł [Józef] Matłosz, który odbył konferencję z adw. [Marianem] Zawodnym, red. [Edwardem] Piszczem i czołowymi działaczami SN z terenu gdyńskiego. Poruszane były głównie zagadnienia natury organizacyjnej. Poza tym omówiono sprawę urządzenia akademii z okazji imienin gen. [Józefa] Hallera. Akcja antyżydowska prowadzona była nadal i to głównie w oparciu o Korporację Kupiecką. Akcja ta ma obecnie charakter nagonki prowadzonej na łamach prasy endeckiej, głównie przez „Orędownika”, a częściowo przez „Gazetę Gdyńską”. „Gazeta Gdyńska” prowadziła w sprawie agitacji antyżydowskiej pertraktacje z czołowymi działaczami Korporacji Kupieckiej, która chciała, żeby „Gazeta Gdyńska” rozstrzeloną dzisiaj agitację przeciw żydowską, dotyczącą terenu Gdyni, scentralizowała u siebie. Pertraktacje nie doszły na razie do skutku, gdyż „Gazeta Gdyńska” postawiła pewne żądania materialne. Kolportaż ulotek antyżydowskich ograniczył się jedynie do rozpowszechniania ulotki pn. „Kara Boża”, wydanej przez „Samoobronę”.

Klub Adwokatów, w którym SN posiada większe wpływy, powziął uchwałę, zainspirowaną przez prezesa adw. Zawodnego, o zerwaniu stosunków koleżeńskich z adwokatami Żydami. Uchwała ta ogłoszona została w prasie SN.

Na zebraniach wygłoszone zostały referaty uwypuklające rolę działaczy narodowych w odzyskaniu niepodległości Polski ([Roman] Dmowski, Haller i [Ignacy Jan] Paderewski). Na zebraniu odbytym w dniu 23 lutego br. [red.] Piszcz specjalnie szeroko omówił proces (i jego podłoże), jaki się odbył w Poznaniu w związku z zamieszczeniem w „Pielgrzymie” artykuł[u], zniestawiającego Komisarza Rządu w Gdyni. Zaatakował on adw. [Czesława] Jankowskiego, radnego miejskiego, za to, że nie poruszył dotąd tej sprawy na zebraniu Rady Miejskiej. Przy omawianiu stosunków polsko-niemieckich, red. Piszcz zarzucił Rządowi pomajowym słabość w ustosunkowaniu się do Niemiec. Chodziło o to, że za cenę „przyjaźni” pozwolono Niemcom na zbrojenie się kosztem strat, jakie poniosło Państwo Polskie z tytułu nie zapłacenia przez Niemcy za tranzyt pociągów. Podkreślił, że dopiero za rządów P[ana]. premiera [Zyndram-]Kościałkowskiego zdecydowano się [w tej sprawie] energiczniej wystąpić.

b/ ruch zebraniowy

Miejscowość	Data	Ilość zebrań	obecnych
Gdynia	09.02.1936	1	43
Gdynia	23.02.1936	1	60

Polska Partia Socjalistyczna.

a) dane natury ogólnej. [PPS] urządziła wspólnie z klasowymi związkami zawodowymi akademię [z okazji] rocznicy śmierci „proletariaczyków”. Przemawiali red. [Kazimierz] Rusinek i sekr[etarz]. zarządu głównego ZZT, [Stanisław] Rongenc. Rusinek omówił historię tworzenia się ruchu socjalistycznego w Polsce, przy czym cytował dużo z dzieł [Ludwika] Waryńskiego, podkreślając jego doniosłą rolę, jaką odegrał w zawiązywaniu się w Polsce ruchu klasowego. Poza tym, w nawiązaniu do obecnych stosunków społeczno-gospodarczych, zaznaczył, że walka mas prasujących o zmianę ustroju, w porównaniu z postawą „proletariaczyków” jest mało efektywna. Przemówienie Rongensa było ściśle związane z okolicznością wręczenia nowego sztandaru Oddziałowi Robotników Portowych Zw[iązku]. Zaw[odowego]. Transportowców. Sprawozdanie [w tej sprawie] przedłożono dnia 26 lutego 1936 r. Nr II.BP-132/36 Pf. W związku z uaktywnieniem działalności Miejscowego Komitetu [PPS], rozważono sprawę urządzenia kursów, względnie otwarcia „Szkoły Partyjnej” przy Miejscowym Komitecie PPS CKW. Na wykładach mają być omawiane: ideologia socjalizmu, praktyczne prowadzenie organizacji, umiejętność opanowania wiecu przeciwnika itp. W lutym [br.] nastąpiła zmiana na stanowisku przewodniczącego Komitetu Miejscowego PPS. Przewodniczącym został sekr[etarz]. okr[ęgowy]. Zw[iązku]. Zaw[odowego]. Rob[otników]. Budowlanych i Zawodów Pokrewnych Teodor Zieliński. Ustępującym był Jan Kuc.

b) ruch zebraniowy.

Miejscowość	Ilość zgromadzeń	Ilość zebrań zamkniętych
Gdynia	1 (800 obecnych)	4

V. SEKTY RELIGIJNE.

[Sprawozdanie negatywne.]

28

1936 marzec 14, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II. BP-8/36 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc luty 1936 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 287-298.

VII. RUCH WYWROTOWY.

W miesiącu sprawozdawczym zanotowano dwa wypadki kolportażu ulotek i to w dniu 18 lutego br. i 21 lutego br. W jednym wypadku ulotki zostały przybite na drzwiach wejściowych Portowego Biura Pośrednictwa Pracy, a w drugim wypadku podrzucone zostały na polu. Sprawców nie ujawniono. Sprawozdania szczegółowe [w tej sprawie] przedłożono [pismem z] dnia 22 lutego br. Nr II.BP-128/36 Pf. i 129/36Pf. W dalszym ciągu nadesłane zostały Nr 4 i 5 „Informacji Prasowych”. Z powodu odebrania temu wydawnictwu debitu pocztowego, nadsyłane egzemplarze zajmowane są w Urzędzie Pocztowym. Pod względem organizacyjnym elementy wywrotowe nie przejawiały żadnej działalności. Znani na tu[ejszym]. terenie byli działacze ONR nie nawiązują żadnych kontaktów, jak również nie przejawiają żadnej działalności. To samo odnosi się do elementu ukraińskiego.

VIII. RUCH ZAWODOWY.

W ruchu zawodowym nie zaobserwowano wybitniejszych zmian. Klasowe Związki Zawodowe, zwłaszcza ZZT, wykazują niestabilne natężenie pracy organizacyjnej i rozwijają się nadal. Z dniem 15 lutego br. Klasowe Związki [Zawodowe] wypowiedziały umowy zbiorowe w przemyśle budowlanym, której termin wygasa z dniem 15 marca 1936 r. Za przykładem tym poszły również związki ZZZ i ZPP, które aczkolwiek poprzednio żadnych umów nie zawierały, to jednak wysłały odpowiednie memoriały do Inspektoratu Pracy. Wszystkie związki [zawodowe] dążą do tego, ażeby zawrzeć umowę która obowiązywałaby wszystkie specjalności przemysłu budowlanego, a poza tym rozciągnięta została na całe Pomorze. Przedsiębiorcy w tej sprawie dotąd jeszcze się nie wypowiedzieli.

Związek Związków Zawodowych odbył pięć zebrań [i] nadal traci na znaczeniu. Osoba [Józefa] Morawskiego wzbudza już zastrzeżenia u ludzi, którzy byli mu do niedawna zupełnie oddani. Centrala od dwóch miesięcy nie wypłaca Morawskiemu pensji, a nieliczni członkowie otwarcie wypowiadają zdanie, że o ile Morawski nadal będzie pełnił obowiązki sekretarza, to ZZZ zupełnie upadnie. Rozszerzony sekretariat, do którego wchodzi inż. [Witold] Nowacki, inż. Syrowy oraz radny miejski [Wilhelm] Passoń, nie może wszcząć właściwej działalności z powodu braku współpracy i jakby celowego odsunięcia się od tej współpracy przez Morawskiego. Na tym tle doszło do scysji i pozostali członkowie sekretariatu wystali w tej sprawie specjalny memoriał do Centrali ZZZ. Dnia 9 lutego br. odbyło się zebranie Zw[iązku]. [Zawodowego] Kranistów, na którym wystąpiono w ostrej formie przeciwko Morawskiemu, zarzucając mu nie interesowanie się zagadnieniami zawodowymi członków. Chodziło o brak reakcji ze strony Morawskiego w przedmiocie zaproponowania przez Urząd Morski zmiany obowiązującej umowy zbiorowej. Uchwalony został memoriał do Urzędu Morskiego, w którym członkowie domagają się utrzymania podwyżki 5 gr na godzinę dla członków, którym to podwyżka przysługuje na mocy umowy, uregulowanie sprawy zaliczek oraz podwyżki okresowej dla tych kranistów, którzy pracują już dłuższy czas i którym w stosunku do przepracowanych lat przysługuje podwyżki 10 gr na godzinę. Jeżeli chodzi o Oddział Marynarzy to tu bardzo ożywną działalność rozwinął nowo wybrany prezes Michalski. Oddział liczy już dzisiaj 72 członków, płacących

składki. Zastrzeżenia w stosunku do osoby sekretarza, [Jana] Wandycza, notorycznego pijaka, wstrzymuje jednak dużo marynarzy od wstąpienia do Związku. Dla zjednania sobie członków i odzyskania popularności Oddział Marynarzy prowadzi kampanię przeciwko „Linii Gdynia-Ameryka”. Zarzuca się [jej] nie przestrzeganie umowy zbiorowej. Mianowicie, że obniżyła załodze maszynowej s/s „Kościszko” w Konstancy zarobki o 25% na czas pozostawania statku w doku. Część marynarzy nie wyraziła zgody na ten warunek i w związku z tym została odesłana do Polski. ZZZ interweniował w Urzędzie Morskim, wskazując ponadto na fakt niemusztrowania tych marynarzy na innych statkach polskich (tzw. prowadzenie „czarnej listy” przez Związek Armatorów). Sprawa nie została jeszcze rozstrzygnięta.

Związek Rzemieślników i Robotników ZRP odbył pięć zebrań. Pewne ożywienie w życiu organizacyjnym Związku nastąpiło dzięki ruchliwości sekretarza okręgowego [Jana] Dolińskiego, [który] odzyskuje pewne wpływy wśród robotników. Zwłaszcza rozszerzył stan posiadania wśród robotników budowlanych, co dało Dolińskiemu podstawę do wysłania memoriału do Inspektoratu Pracy w sprawie umowy zbiorowej w przemyśle budowlanym.

Związek Robotników Budowlanych (PPS) odbył sześć zebrań. Jak wyżej wspomniano Związek wypowiedział w dniu 15 lutego br. umowę zbiorową w przemyśle budowlanym [i] dąży do tego, by umowa zbiorowa obowiązywała wszystkich przedsiębiorców budowlanych na terenie całego Pomorza. Opracowywane są specjalne stawki. Wysłane mają być żądania podwyższenia stawek dla murarzy i szalerów (cieśle) o 20 gr za godzinę. W Gdyni w takim razie stawka ta wynosiłaby 1,40 zł za godzinę pracy. Gdyby pracodawcy mieli się nie zgodzić na wysunięte propozycje, to Związek zamierza przeciągnąć pertraktacje, by w momencie ożywienia się ruchu budowlanego swoje żądania poprzeć strajkiem. Stanowisko pracodawców nie jest znane.

Związek Zawodowy Transportowców odbył sześć zebrań. Wybory do nowego zarządu Oddziału Robotników Portowych dały następujący wynik: [Edward] Danielewicz - prezes, Bedus - wiceprezes, [Urban] Zielonka - sekretarz, Wróblewski - skarbnik. Do Zarządu Oddziału Robotników Drzewnych wybrano: Pawła Kwiatkowskiego jako prezesa, Wlekińskiego jako zastępcę prezesa, Klawikowskiego jako sekretarza, Młyńskiego jako skarbnika. Na zebraniach omawiana była sprawa nieuwzględnienia przez Urząd Morski [w Gdyni] kandydatury przedstawiciela ZZZ na członka Komisji Kwalifikacyjnej dla Robotników Portowych. Postanowiono wystać odpowiednie memoriały do Urzędu Morskiego i Centrali ZZZ, która ma interweniować w Ministerstwie Przemysłu i Handlu. W lutym [br.] bawili w Gdyni red. [Kazimierz] Rusinek oraz przedstawiciele Centrali ZZZ - [Stanisław] Rongenc i Cymermann. Na zebraniu zarządu ZZZ, Cymermann, poruszając obecne zagadnienia państwowe, zaznaczył, że sytuacja jest bardzo korzystna dla klasy pracującej i sprzyja wyłamaniu się z pod obecnego reżimu. Poza tym ZZZ zainteresował się marynarzami, wydając do nich specjalną odezwę. Odezwa wskazuje na znakomity rozwój i siłę robotników portowych ZZZ, a poza tym podchodzili do marynarzy na tej samej płaszczyźnie co i ZZZ, a mianowicie wskazuje na konieczność obrony praw marynarzy, którą stale naruszają armatorzy. Wypadek zniesienia płac załodze maszynowej s/s „Kościszko” potraktowany jest przykładowo.

Klasowe Związki Zawodowe urządziły wspólnie z Miejscowym Komitetem PPS dwa zgromadzenia. Dnia 2 lutego br. między godziną 14.00 a 16.00 odbyło się w Obłuzu, w sali Wenty, zgromadzenie, przy udziale ok. 800 robotników. Przemawiali Wojciech Wojewoda z Zarządu Głównego ZZZ, sekr[etarz]. okręgowy ZZZ [Franciszek] Pawliński i inni. Wojewoda omawiał obecną sytuację polityczną i gospodarczą państwa. Stosując analogię oświadczył, że w innych państwach nie jest lepiej. Jego przemówienie miało charakter agresywny. Wyraził się [na temat] działalności Rządu w przedmiocie obniżki cen. [Jego zdaniem] dążenie Rządu nie poprawia sytuacji w kraju ze względu na zbyt wielką opozycję ze strony kapitalistów, którzy dzisiaj są jeszcze dość silni, by walczyć z niewygodnym Rządem. Dalej mówił o wadliwości ustroju państwa, na którego Rządu klasa pracująca nie ma dzisiaj żadnego wpływu. Zdaniem Wojewody klasa pracująca [po]winna posiadać największe udziały w rządzeniu, ponieważ jako najliczniejsza warstwa społeczna najdotkliwiej odczuwa konsekwencje wadliwego rządu. Agitacji antysemitkiej Stronnictwa Narodowego, zarzucił wielką obłudę, uzasadniając to tym, że Stronnictwo Narodowe, jako obrońca ustroju kapitalistycznego, broni również największych kapitalistów polskich - Żydów. [Następnie] przemawiał Pawliński, który wystąpił z atakiem na ZZZ i ZRP, a ponadto zarzucił wyzyskiwanie ludzi pracy przez kler. W tym momencie spokój zgromadzenia został z lekka zakłócony w związku z głównym protestem jednej kobiety i kilku mężczyzn. Większość wypowiedziała się jednak za zdaniem Pawlińskiego, przygłuszając

protestujących. Żona murarza Flonsa dała kilka przykładów, które potwierdziły zdanie Pawlińskiego, m.in. [...] oświadczyła, że ks. dziekan [Teodor Turzyński] otworzył restaurację „Kuchnia Caritas” i za porcję zupy pobiera 60 gr, gdy u innych w mieście taką porcję można otrzymać za 30 gr. Dnia 23 lutego br. odbyło się zgromadzenie-akademia z okazji 50. rocznicy śmierci „proletariatczyków”. Przemówienia wygłosili red. Rusinek (o znaczeniu i roli jaką odegrali „proletariatczykowie” w budzeniu się myśli socjalistycznej w Polsce oraz Rongenc, [którego] przemówienie związane było z uroczystością wręczenia sztandaru Oddziałowi Robotników Portowych ZZT. Szczegółowe sprawozdanie przedłożono [pismem z] dnia 26 lutego br. Nr 11.BP-132/36 Pf.

Bezrobocie. Stan bezrobocia uległ dalszemu pogorszeniu tak, że liczba wszystkich bezrobotnych wyniosła ok. 14 000 (zarejestrowani, niezarejestrowani i marynarze). Bezrobotni korzystają z pomocy całego społeczeństwa, przy czym specjalną uwagę poświęca się dożywianiu dzieci. Z pomocy Komitetu Funduszu Pracy korzysta ok. 2 400 bezrobotnych i 2 200 dzieci. Na ogół bezrobotni zachowują się spokojnie. Istnieją jednak tendencje zrzeszenia się [ich] przy ZZT. Propozycja taka została postawiona [bezrobotnym przez] ZZT. Penetracji elementu wywrotowego nie stwierdzono.

IX. STRAJKI.

[Sprawozdanie negatywne.]

X. STAN BEZPIECZEŃSTWA.

Stan bezpieczeństwa nie uległ większym wahaniom i jest zadowalający. Notuje się znaczny spadek kradzieży środków lokomocji, natomiast znaczn[ie] wzrosła [ilość] kradzieży kolejowych i częściowo mieszkaniowych. Wzrost kradzieży kolejowych (przeważnie węgla) tłumaczyć należy silnymi i długotrwałymi mrozami jakie panowały w Gdyni w miesiącu lutym [br.]. [Statystyki wyglądają następująco] (w nawiasie [...] liczby odnoszące się do miesiąca stycznia): zniewaga władzy lub urzędu 2 (0), opór jednostkowy 2 (9), zniewaga i czynna napaść na urzędnika 6 (7), zniewaga narodu i państwa 0 (1), inne przestępstwa przeciwko władzom i urządóm 10 (2), fałszowanie banknotów i monet 1 (2), obieg fałszywych banknotów oraz monet 29 (23), fałszowanie dokumentów 3 (7), inne fałszerstwa 3 (6), ciężkie uszkodzenie ciała 15 (10), rozbój zwykły i w bandzie 1 (0). Kradzieże: kieszonkowe 5 (1), z wozów 1 (1), środków lokomocji 4 (18), kolejowe 75 (36), mieszkaniowe 66 (50), z pola i lasu 0 i 10 (1 i 34), inne 156 (156). Paserstwo 1 (2), oszustwo 30 (30), kłusownictwo 0 (1), nielegalne posiadanie broni 6 (6), nielegalne przekroczenie granicy 10 (10), opilstwo 165 (162), zakłócenie spokoju 42 (65).

Wykaz [statystyczny] pożarów: [z powodu] wadliwej konstrukcji komina 1, nieostrożności 3, przyczyny nieustalonej 1. Ogółem pożarów 5. Straty 5 500 zł.

Wynik akcji rozbrojenia: odebrano 5 sztuk broni palnej krótkiej.

XII. SZPIEGOSTWO I DYWERSJA.

[Sprawozdanie negatywne.]

XI. SYTUACJA NADGRANICZNA

Za nielegalne przekroczenie granicy drogą morską [zatrzymano] sześć osób.

1936 kwiecień 3, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, narodowościowego i wyznaniowego Nr II. BP-1/36 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc marzec 1936 roku, oryg. mps., APG OIG, sygn. 682/2300, s. 202-210.

I. SYTUACJA OGÓLNA.

W życiu politycznym, tak poszczególnych stronnictw, jak i szerszych warstw społeczeństwa nie zanotowano żadnych wybitniejszych zmian. Stronnictwo Narodowe sw[oj]ą działalność zamknęło w antyżydowskiej agitacji prasowej, [która] znajduje przychylny oddźwięk w szerszych masach stanu średniego. Wspomagana jest nawet materialnie przez kupiectwo chrześcijańskie. PPS, zgodnie z nakazem sw[oj]jej Centrali, przygotowywała sprawę

proklamowania na dzień 2 kwietnia br. jednogodzinnego strajku protestacyjnego. Akcja ta była prowadzona przeważnie na terenie portu i wśród robotników budowlanych, przy pomocy mężów zaufania klasowych związków zawodowych. Agitacja ta, wobec puszczenia plotki na terenie portu o zerwaniu umowy zbiorowej przez Zw[iązek]. [Zawodowy] Ekspedytorów, spowodowała pewne podekscytowanie umysłów. Same wypadki w Krakowie oraz Częstochowie, po pierwszej b[ardzo]. ostrej ocenie ze strony robotników, którzy wypowiadali się, że i władze w obronie kapitalistów rozlały krew robotniczą, poszły rychło w zapomnienie, tak, że forma strajku, jako politycznego była u nich mało popularna. Polityczny ruch prorządowy na terenie Gdyni nie istnieje. Obchód imienin Marszałka [Józefa] Piłsudskiego, jako najważniejszy objaw życia społecznego w miesiącu marcu, przeszedł w nastroju b[ardzo]. poważnym, przy czym charakter żałobny obchodu był wszędzie zachowany. Przemówienie Pana Prezydenta Rzeczypospolitej [Ignacego Mościckiego] wysłuchane zostało na publicznym placu przez większe rzesze ludności.

II. SPRAWY PRASOWE.

A. Dnia 7 marca br. wyszedł w Gdyni pierwszy numer tygodnika pn. „Hasło Wybrzeża Polskiego”. [...] Wydawany i drukowany jest w Gdyni. Pierwszy numer wyszedł jako bezpłatny w liczbie 2 000 egzemplarzy. Następne numery tygodnika wyszły w nakładzie po 1 000 i mniej sztuk w cenie 10 gr za 1 egzemplarz. Tygodnik ma charakter bojowego czasopisma antyżydowskiego.

B. Uległy konfiskacie: 1) Postanowieniem Sądu Grodzkiego w Gdyni z dnia 27 marca br. Nr IV Kps 528/36 zostało zajęte czasopismo „Orędownik” Nr 74 z dnia 28 marca br., wychodzące w Poznaniu, za artykuł pt. „Sprawa Komisarza Sokola”, jako zawierający znamiona przestępstwa z art. 255 k.k. 2) Postanowieniem Sądu Grodzkiego w Gdyni z dnia 27 marca [19]36 [r.] Nr IV Kps 532/36 zostało zajęte czasopismo „Kurjer Poznański” wydanie P, Nr 145 z 27 marca [19]36 r., wychodzące w Poznaniu, za artykuł pt. „Sprawa Komisarza w Gdyni, jako zawierający znamiona przestępstwa z art. 255 k.k. 3) Postanowieniem Sądu Grodzkiego w Gdyni z dnia 28 marca [19]36 [r.] Nr IV KO 746/36 został zajęty tygodnik, wychodzący w Gdyni, pn. „Hasło Wybrzeża Polskiego” Nr 4 z dnia 28 marca [19]36 r., za artykuł pt. „Zawsze śni z w sercu, z bombą w dłoni”, ponieważ treść artykułu zawiera znamiona przestępstwa z art. 127 k.k. (publiczne znieważenie władzy i ich jednostek). 4) Zarządzeniem Komisariatu Rządu w Gdyni z dnia 31 marca [19]36 r. Nr II BP-8/50 nałożony został areszt na cały nakład ulotki pn. „Towarzyski! Towarzysze, Robotnicy Pracownicy Umysłowi”, jako zawierającej znamiona przestępstwa z art. 154 § 1 k.k. Ulotka wydana została przez PPS i Klasowe Związki Zawodowe i wzywała do przystąpienia do strajku protestacyjnego. Postanowieniem z dnia 1 kwietnia [19]36 r. Nr IV Kps 560/36. Sąd Grodzki w Gdyni zajęcie zatwierdził jako uzasadnione przepisami § 23 ustawy prasowej z 7 maja 1874 r.

C. Wycofano z obiegu, skutkiem zarządzonych zajęć: [czasopismo] „Samoobrona Narodu” Nr 9 z dnia 1 marca [19]36 [r.] w ilości 10 egzemplarzy, [czasopismo] „ABC. Nowiny Codzienne” Nr 67 z dnia 6 marca [19]36 [r.] w ilości 10 egzemplarzy, [czasopismo] „Dziennik Bydgoski” Nr 57 z dnia 8 marca [19]36 [r.] w ilości 730 egzemplarzy, [czasopismo] „5-ta Rano” Nr 18 z dnia 17 marca [19]36 [r.] w ilości 4 egzemplarzy, [czasopismo] „Dziennik Bydgoski” Nr 66 z dnia 19 marca [19]36 [r.] w ilości 18 egzemplarzy, Nr 67 z dnia 20 marca [19]36 [r.] w ilości 50 egzemplarzy, Nr 68 z dnia 21 marca [19]36 [r.] w ilości 405 egzemplarzy, Nr 69 z dnia 22 marca [19]36 [r.] w ilości 758 egzemplarzy, [czasopismo] „Warszawski Dziennik Narodowy” Nr 80a z dn[ia]. 21 marca [1936 r.] w ilości 27 egzemplarzy, [czasopismo] „Dziennik Bydgoski” Nr 70P z dnia 24 marca [1936 r.] w ilości 380 egzemplarzy, Nr 71 z dnia 25 marca [1936 r.] w ilości 3 egzemplarzy, [czasopismo] „Orędownik” Nr 74 z dnia 28 marca [1936 r.] w ilości 163 egzemplarzy, [czasopismo] „Kurjer Poznański” Nr 145 z dnia 27 marca [1936 r.] w ilości 53 egzemplarzy, [czasopismo] „Hasło Wybrzeża Polskiego” Nr 4 z dnia 28 marca [1936 r.] w ilości 439 egzemplarzy.

D. Procesy karne. Dnia 21 marca br. odbyła się w Sądzie Apelacyjnym w Poznaniu rozprawa karna przeciwko redaktorowi „Echa Morskiego”, Henrykowi Grewiczowi, o zniesławienie byłego akwizytora tego czasopisma Starewicza. Na rozprawie w Sądzie Okręgowym w Gdyni Grewicz skazany został na karę 2 tygodni aresztu. Sąd Apelacyjny zwolnił Grewicza od winy i kary. W uzasadnieniu Sąd podał, że dowód prawdy został przeprowadzony.

E. Z dniem 25 marca br. ze stanowiska kierownik Oddziału „Gazety Morskiej Ilustrowanej” ustąpili red. Józef Dobrostański oraz korespondent miejscowy tegoż czasopisma, Mikołaj Arciszewski. Kierownikiem został Wiktor Mielnikow, przestany przez Centralę w Toruniu. Z dniem 20 marca br. redaktorem tygodnika „Hasło Wybrzeża Polskiego” został Stefan Hoffmann, w miejsce dotychczasowego Stanisława Derenia, wydawcy „Hasła”.

III. POLSKI RUCH POLITYCZNY.

Stronnictwo Narodowe.

a) dane natury ogólnej. [SN] odbyło dwa zebrania członkowskie oraz jedną odprawę kierowników placówek z terenu gdyńskiego i powiatu morskiego. Działalność Stronnictwa, straciła na sw[oj]ej ekspansywności. Odnosi się wrażenie, że przywódcy ruchu obawiają się represji ze strony władz administracyjnych. Agitację antyżydowską prowadzono nadal, przy ograniczeniu jej na terenie prasowym. „Samoobrona” tygodniowo kolportowana jest w ilości 400 egzemplarzy. [...] Inspirowana jest i finansowana przez komitet antyżydowski, utworzony przy Korporacji Kupieckiej. Na czele komitetu stoją b[yl]y]. czynny działacz b[yl]ego]. OWP, Alojzy Sobczak oraz kupiec Stanisław Latosiński, który równocześnie jest sekretarzem Korporacji Kupieckiej. „Samoobrona” popularność sw[oj]ą opiera przeważnie na artykułach [...], w których opisuje złośliwie zachowanie się, wzgl[ędnie]. sam pobyt ludzi, piastujących odpowiedzialne stanowiska w służbie publicznej. Gdynia specjalnie lubuje się w tego rodzaju sensacjach. W podobnym tonie redagowane jest drugie czasopismo antyżydowskie, inspirowane przez SN, a niedawno powstałe, [czyli] „Hasło Wybrzeża Morskiego”. Prasa endecka prowadziła również popularyzację SN przez ogłaszanie szeregu artykułów w prasie o udzielaniu koncesji na budowę rzeźni miejskiej Związkowi [Zawodowemu] Bekoniarzy. Kampania ta zresztą nosiła również charakter antyżydowski. Życie organizacyjne SN w dalszym ciągu nosi znamiona konspiracji. Odbyte zebrania dostępne były tylko dla członków i w przemówieniach zachowywana była daleka ostrożność, o ile chodzi o sprecyzowanie stanu posiadania i planów działalności na przyszłość. Nawet na odprawie kierowników, odbytej w dniu 8 marca br. po zebraniu ogólnym, przywódcy ograniczyli się do udzielania pochwał i ogólnych wskazówek co do dalszej działalności. O stanie organizacyjnym poszczególnych placówek nie było w ogóle mowy. Na zebraniu w dniu 8 marca br. obecnych było 120 osób, przy czym udział wzięli również przywódcy ruchu z terenu Pomorza, [tacy] jak ks. [Jerzy] Chudziński, red. [Józef] Matłosz i inni. Szczegółowe sprawozdanie z przebiegu zebrania przedłożono dnia 13 marca br. Nr II. BP-50/36 Tjn. Na zebraniu odbytym w dniu 29 marca br. obecnych było 43 członków. Przewodniczył [Edward] Piszcz red. „Kurjera Poznańskiego”. Jeden z kierowników placówek żalił się na Zarząd Powiatowy, że [ten] zaniedbał się w pracy i nie przejawia żadnej inicjatywy tak, że członkowie zaczynają tracić [do niego] zaufanie. Piszcz usiłował usprawiedliwić Zarząd nawaltem pracy zawodowej. Usprawiedliwienie to nie przekonało jednak zebranych, którzy do końca zebrania okazywali dużo podniecenia i niezadowolenia. Piszcz w dalszym ciągu mówił o uboju rytualnym, specjalnie skrytykował Rząd za przeprowadzenie ustawy, która nadal toleruje ubój rytualny, dając 40. tysiącom rzezakom pracę za pieniądze chrześcijan. Zakończył zebranie zapowiedzią wygłoszenia na następnym zebraniu odczytu na temat Żydów.

b) ruch zebraniowy.

Miejscowość	Data	Ilość zebrań zamkniętych	Frekwencja
Gdynia	08.03.36	1	120
Gdynia	29.03.36	1	43

Polska Partia Socjalistyczna (CKW).

A) dane natury ogólnej. [PPS] odbyła jedno zebranie Miejscowego Komitetu. Główna uwaga zwrócona była na wypadki w Krakowie i [w] Częstochowie. Zgodnie z dyrektywami Centrali, Miejscowy Komitet wszczął akcję w celu wywołania powszechnego strajku protestacyjnego. W akcji tej posługiwał się agendami gdyńskich oddziałów klasowych związków zawodowych. Dla uzyskania jak najlepszego wyniku nie zawahano się postużyć mistyfikacją. Ponieważ robotnicy gdyńscy niechętnie patrzyliby na strajk polityczny, kolportować zaczęto pogłoski, że strajk ma być odpowiedzią na zerwanie umowy zbiorowej przez Zw[iązek]. Ekspedytorów, by tym sposobem poderwać robotników do strajku. Mimo, że pogłoskę tę zdemontowano publicznie za pomocą prasy oraz komunikatów, dała ona jednak powód do pewnego podrażnienia umysłów robotników portowych. Akcja ta nie dała jednak spodziewanych przez PPS wyników. Strajk w dniu 2 kwietnia br. minął bez większego wrażenia. Ulotka wzywająca do strajku została zajęta przez Komisariat Rządu [w Gdyni] (Sąd Grodzki potwierdził zajęcie) tak, że kolportowana nie była. Innej działalności Miejscowy Komitet nie ujawnił.

V. SEKTY RELIGIJNE.

[Sprawozdanie negatywne.]

VI. RUCH POLITYCZNY MNIEJSZOŚCIOWY (ZA CZAS OD 15 DO 31 MARCA 1936 R.).

I. Sytuacja ogólna. Mniejszość narodowa niemiecka w dalszym ciągu nie objawia żadnej zbiorowej działalności. Notuje się jedynie działalność agitacyjną jednostki, a mianowicie pastora [Zenona] Kuskego z Małego Kacka. Mniejszość żydowska, pod wpływem akcji antyżydowskiej Stronnictwa Narodowego, wykazuje wzmagającą się konsolidację wewnętrzną. Specjalną działalność w tej mierze objawia Zjednoczenie S[y]jonistyczne. Ukraińcy, którzy w ostatnim czasie przybyli do Gdyni w większej liczbie, dotąd nie zorganizowali jednostki politycznej.

II. Część szczegółowa. Na tle trwającej od dłuższego czasu beczynności mniejszości niemieckiej jaskrawo odbija się żywotność pastora Kuskego z Małego Kacka, który pod pretekstem uprawiania działalności duszpasterskiej objeżdża poszczególne osiedla swojej parafii i nawiązuje kontakty z ludnością niemiecką, budząc jej ducha narodowego. Czyni on to jednak b[ardzo] ostrożnie tak, że nie można mu niczego zarzucić. Poza tym często wyjeżdża do Gdańska, w związku z czym poddano go obserwacji.

Żydzi. Zjednoczenie S[y]jonistyczne nadal zajęte było zbieraniem funduszków na Kerem Kajamet [Lelsrael] i Keren hajesod. Poza tym Zjednoczenie dużo starania, i to z powodzeniem, objawiło w kierunku przeprowadzenia konsolidacji wewnętrznej społeczeństwa żydowskiego z Gdyni, przy czym specjalnie wykorzystuje prowadzoną tu akcją antyżydowską SN. Sprawa uboju rytualnego znalazła tu swój oddźwięk w odprawianiu specjalnych modłów i przeprowadzenia „Dnia postu Estery”.

30

1936 czerwiec 4, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, narodowościowego i wyznaniowego Nr II. BP-1/36 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc maj 1936 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 212-221.

I. SYTUACJA OGÓLNA.

Propaganda PPS i klasowych związków zawodowych doprowadziła w rezultacie, w miesiącu kwietniu [br., do [licznego] uczestnictwa rzesz robotniczych w manifestacjach pierwszomajowych organizowanych przez PPS. Ten niewątpliwy sukces PPS wprowadził jednak między członków partii pewne rozwydrzenie. Ogromna liczba bezrobotnych, która w konsekwencji agitacji zgłosiła swój akces do PPS po 1 maja [br.], dyrygowana elementami radykalnymi (komunizującymi), z dnia na dzień wykazywała co raz to agresywniejszą postawę. Doszło nawet do kilku incydentów, które wytworzyły w mieście atmosferę niepokoju i wyczekiwania. Dopiero energiczniejsze wystąpienie Policji [Państwowej] położyło na razie kres wybrykom bezrobotnych. Uspokojenie szerszej opinii nastąpiło jednak dopiero po utworzeniu nowego Rządu, po którym spodziewa się energiczniejszych interwencji na terenie politycznym i gospodarczym Państwa. Stronnictwo Narodowe, które jest zaniepokojone wzrostem wpływów PPS i widzi w tym niebezpieczeństwo komunizmu, nie omija żadnej okazji by nie podkreślić, że tylko ono może przeciwstawić odpowiednie hasła i programy propagandzie komunistycznej. Swoim członkom zleca prowadzenie akcji uświadamiającej wśród bezrobotnych. Przywódcy spodziewają się, że władze nie przeciwstawią się akcji SN, doceniając groźne rozpowszechnianie się hasel komunistycznych. Szerzące się wśród członków SN niezadowolenie z polityki czołowych działaczy Stronnictwa znalazło swój wyraz w wystąpieniu [Edwarda] Piszczka na jednym z zebrań. Piszcz zaatakował przede wszystkim generała [Józefa] Hallera za odbywanie konferencji za granicą państwa, bez uzgodnienia sw[oj]ego wystąpienia z władzami SN, oraz za brak cywilnej odwagi ze strony gen. Hallera (uchylanie się od wystąpień publicznych). NPR wszczęło akcję w kierunku odbudowania życia partyjnego. Usiłowania te nie rokują jednak większego powodzenia.

[II. SPRAWY PRASOWE.]

A. Dnia 16 maja br. wyszedł w Gdyni pierwszy numer tygodnika pt. „Trybuna Morska”. Drukowany jest [on] w drukarni „Grafja” w Gdyni [przy] ul. 11 listopada 20. Nakład wynosi 500 egzemplarzy. Wydawcą i redaktorem odpowiedzialnym jest Zygmunt Wróbel. Administracja mieści się w Gdyni przy ul. 10 Lutego 1. Stwierdzono współpracę [Stanisława] Bendera, znanego na tut[ejszym]. terenie szantażysty prasowego. Tygodnik ma charakter prożydowski.

B. Wycofano z obiegu: „Kurjer Poznański” Nr 120 WR z 1 maja [19]36 r. w liczbie 40 egzemplarzy, „Nasz Przegląd” Nr 127 z [dnia] 1 maja [19]36 r. w liczbie 56 egzemplarzy, „Dziennik Bydgoski” Nr 111 z [dnia] 12 maja [19]36 r. w liczbie 435 egzemplarzy, „Słowo Pomorskie” Nr 111 z [dnia] 12 maja [19]36 r. w liczbie 24 egzemplarzy, „Dziennik Bydgoski” Nr 113 z [dnia] 14 maja [19]36 r. w liczbie 440 egzemplarzy.

C. Dnia 9 maja br. odbyła się rozprawa w Sądzie Apelacyjnym w Poznaniu p[rzeciw]ko red[aktor]i. odpow[iedzialnemu]. „Gazety Gdyńskiej” Marianowi Belzerowskiemu z oskarżenia rabina [Mojżesza] Schora o obrazę narodu żydowskiego. Belzerowski został skazany na 2 tygodnie aresztu.

D. Zmiany personalne w redakcjach. Z dniem 1 maja br. Jerzy Wyszomirski przestał być gdyńskim korespondentem „Gazety Polskiej”. Jego miejsce zajął Henryk Tetzlaff, b[yty]. redaktor „Dnia Pomorskiego” w Toruniu. Stefan Hoffmann ustąpił ze stanowiska red[aktora]. odp[owiedzialnego]. tygodnika „Hastło Wybrzeża Morskiego”. Jego miejsce zajął ponownie wydawca „Hastła”, Stanisław Dereń.

III. POLSKI RUCH POLITYCZNY.

Stronnictwo Narodowe.

[a]) dane natury ogólnej. Ostatnio Stronnictwo, po zorganizowaniu kilku placówek dzielnicowych, poleciło im odbywanie częstszych zebrań wewnętrznych. Na zebrania te z reguły przybywa prelegent z Zarządu Powiatowego, który udziela wskazówek w przedmiocie aktywizacji działalności organizacyjnej. Pozostawienie pewnej inicjatywy organizacyjnej placówkom dzielnicowym odbija się dodatnio na całokształcie życia organizacyjnego Stronnictwa. Na zebraniu Placówki Śródmieście w dniu 27 maja br. przybyło 50 osób, w tym adw. [Marian] Zawodny, red. [Edward] Piszcz i Alojzy Sobczak. W czasie obrad red. Piszcz wyrażał się bardzo krytycznie o głównych przywódcach SN, zarzucając im, że odbywają różne zjazdy zagranicą, a w państwie nic dla SN nie robią, mianując się jedynie wielkimi działaczami. Piszcz poza tym zaatakował gen. Józefa Hallera, twierdząc, że [ten] nie bierze nigdy udziału w zgromadzeniach i działa za plecami innych, a nawet bez porozumienia z właściwymi czynnikami wziął udział w konferencji z [Wincentym] Witosem. Ta wypowiedź Piszcza jest odzwierciedleniem nastrojów, jakie panują wśród dotów partyjnych Stronnictwa, zwłaszcza młodzieżowych. Adwokat Zawodny, który stale uchylał się od wystąpień zewnętrznych, w związku ze zdecydowanymi tendencjami członków do tych wystąpień, spotyka się z ostrymi atakami. Członkowie zamierzają w dniu Bożego Ciała wystąpić publicznie w mundurach organizacyjnych. Zawodny jednak sprzeciwia się temu, tłumacząc, że mundury nie zostały jeszcze zatwierdzone itp. W zasadzie jednak obawia się on represji ze strony władz, a poza tym nie chce publicznie wystąpić jako prezes Stronnictwa Narodowego. Członkowie przejrżeli jednak jego grę i nie zwracają większej uwagi na jego sprzeciw. W Placówce Śródmieście przystąpiono do organizacji tzw. „piątek”, które mają przeprowadzać bojkot Żydów i nie dopuszczać, by Żydzi handlowali w niedzielę. Dużą uwagę poświęca się w SN bezrobotnym członkom. Zw[iązek]. [Właścicieli] Nieruchomości [także] przyrzekł udzielić [im] sw[oj]jej pomocy. W dniu 24 maja br. powstała nowa placówka SN w Witominie, [której] kierownikiem został Romuald Miklas. Z okazji Święta Narodowego 3 maja Stronnictwo Narodowe wystąpiło publicznie. Mianowicie oddział członków [SN], w liczbie 70, wziął udział w defiladzie. Zbiórka odbyła się w willi „Świt”, skąd członkowie przemaszzerowali pojedynczo do kościoła. Po nabożeństwie zbrali się na ulicy i poszli na defiladę jako ostatni oddział. Następnie odbyła się akademie SN, w czasie której okolicznościowe przemówienie wygłosił kupiec z Obtuża, [Antoni] Mazurowski. Natomiast przemówienie Zawodnego dotyczyło obecnej sytuacji politycznej i gospodarczej kraju. Zawodny wskazał na szerzenie się wpływów komunistycznych w Polsce i na mało skuteczną walkę sanacji z tymi wpływami. Całość akademii przeprowadzona była chaotycznie i [miała na] celu nie dopuszczenie do interpelacji dlaczego nie wzięli udziału w defiladzie członkowie Zarządu Powiatowego. Akademię zakończono przedwcześnie.

Dnia 10 maja br. odbyły się dwa zebrania w willi „Świt”. Na pierwszym obecnych było 50 osób. Sobczak i Zawodny nawoływali [na nim] do wzmożenia propagandy narodowej wśród robotników, by ich odciągnąć od PPS. Powoływali się przy tym na skutki, jakie za sobą miał przynieść „Front Ludowy” - mianowicie na wypadki w Krakowie i Lwowie. Następnie Zawodny omówił nową strukturę organizacyjną SN na terenie Gdyni. Gdynia podzielona została na 10 okręgów. Po półgodzinnej przerwie odbyło się drugie zebranie, na które przybyło 67 osób. Na tym zebraniu Zawodny, omawiając wzmagającą się propagandę komunistyczną w Polsce, polecił zebranyemu zaopiekować się bezrobotnymi, gdyż wśród nich właśnie komunizm szerzy się najliczniej. Wg słów Zawodnego, Str[onnictwo]. Narodowe ma się zająć zorganizowaniem pomocy dla bezrobotnych. Następnie Zawodny poruszył jeszcze sprawę rozrastania się organizacji niemieckich na Pomorzu, przy czym twierdził, że reakcja wyjść musi ze strony Str[onnictwa]. Narodowego. Na podstawie rozmów poszczególnych członków można przypuszczać, że Zawodny nakazał werbunek członków powodując się [na to], że władze widząc groźny wzrost wpływów komunistycznych, nie będą przeciwstawiały się akcji SN, jako akcji mającej na celu zmniejszenie wpływów elementów godzących w siłę Państwa. Trzeba też przyznać, że oparcie propagandy SN na wyżej poruszonych przesłankach daje dodatnie wyniki o ile chodzi o napływ nowych członków.

b) ruch zebraniowy - odbyto cztery zebrania.

Narodowa Partia Robotnicza - Prawica. Usiłowania ponownego ożywienia życia partii w miesiącu maju dały pewne wyniki. Przede wszystkim doszło wreszcie do skutku zebranie, które odbyło się w dniu 24 maja br., przy udziale 160 osób, przeważnie członków ZRP. Sekretarz Okręgowy ZRP, [Jan] Doliński był również [obecny] na zebraniu i wygłosił krótkie przemówienie [o] zatargu w przemyśle budowlanym. Programowe przemówienie wygłosił członek Zarządu Wojewódzkiego NPR, Stasiak. Przemówienie [to] było jedną krytyką rządów pomajowych i obecnych stosunków gospodarczych [oraz] politycznych w państwie. Zaczepił on również ordynacje wyborcze oraz konstytucję, lecz w ścisłym połączeniu jej z klasyfikacją obywateli na kategorie, mogące wybierać do senatu i robotników oraz chłopów, którym prawa tego odmówiono. Następnie przemówił jeszcze członek NPR, [Zygmunt] Felczak. Przemówienie jego miało podobny charakter jak przemówienie Stasiaka. Przeciwstawił się on hasłom Str[onnictwa]. Nar[odowego]. i socjalizmu. Domagał się Polskiej Ludowej, w której klasa najliczniejsza mogłaby się swobodnie wypowiadać. Zebranie zakończone zostało odśpiewaniem hymnu „Boże coś Polskę”.

Polska Partia Socjalistyczna po udanym obchodzie pierwszomajowym wzrosła w sile. O tyle jednak jest to objawem raczej niekorzystnym dla PPS, że nowi członkowie rekrutują się wyłącznie ze sfer bezrobotnych. Nie zaobserwowano żadnego napływu inteligencji. Elementy radykalniejsze zaczynają też w partii odgr[ya]wać coraz większą rolę, przy czym partia czyni dla nich ustępstwa w obawie rozłamu. Na jednym z zebrań Komitetu Miejscowego elementy te przeforsowały akcję zbiórkową na fundusz pomocy więźniom politycznym, zwolnionym ostatnio wskutek amnestii. Akcję tę wszczęto na wniosek [Zygmunta] Jędrzejczyka, znanego warchoła i wichrzyciela wśród bezrobotnych. Jędrzejczykowi chodziło też prawdopodobnie o zorganizowanie pomocy dla tych bezrobotnych, którzy siedzą w areszcie w związku z zajściami z dnia 15 maja br. Miejskowy Komitet PPS wydał Jędrzejczykowi pięć list składkowych. Ponieważ organizatorzy nie wystarali się o odpowiednie zezwolenie władz, Wydział Śledczy wszczął dochodzenie, w wyniku których Jędrzejczyk został odstawiony do władz sądowych (które zastosowały dozór policyjny), a dwa[j] kwestarze zostali odstawieni w dniu 30 maja br. do Komisariatu Rządu [w Gdyni] do ukarania. Zebrań odbyto dwa, w tym jedno zgromadzenie w dniu 1 maja br., o którego przebiegu złożono sprawozdanie w dniu 4 maja [19]36 r., [pismem oznaczonym] Nr II.BP-262/36 Pf. Drugie zebranie partyjne odbyło się przy ograniczonej liczbie członków i poświęcone było sprawom organizacyjnym.

V. SEKTY RELIGIJNE.

[Sprawozdanie negatywne.]

VI. RUCH POLITYCZNY MNIEJSZOŚCIOWY.

Sytuacja ogólna. Mniejszość niemiecka nadal nie wykazuje żadnej zbiorowej działalności. W życiu politycznym mniejszości żydowskiej nie zanotowano żadnych zmian. Wszczęta została akcja pomocy Żydom, którzy ponieśli straty w ostatnich rozruchach w Palestynie. W łonie [Komisji dla Spelniania Zadań] Gminy [Wyznaniowej Żydowskiej] nie został złagodzony zatarg między proletariatem żydowskim a zamożniejszymi Żydami na tle kandydatury rabina. Mniejszość ukraińska (emigranci polityczni) grupuje się w Komitecie Ukraińskim Emigrantów

Politycznych. Usiłowania nawiązania kontaktów z Komitetem ze strony elementu napływowego, podejrzanego o przynależność do OUN, pozostały dotąd bez wyniku.

CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA.

Niemcy nie wykazują żadnej zbiorowej działalności. Pastor [Zenon] Kuske objawia jedynie pewną działalność proniemiecką, lecz jego praca nie ma cech zorganizowanej [działalności]. W dniu 12 maja br. pastor Kuske nie odprawił nabożeństwa żałobnego. Niemcy odnosili się obojętnie do uroczystości żałobnych. W dniu 3 maja br. [...] wykazali również zupełnie obojętne ustosunkowanie się do uroczystości zorganizowanych przez zrzeszenia polskie.

Miejscowi Żydzi wszczęli szeroką akcję zbierania funduszy dla swoich współwyznawców, którzy ponieśli straty w [rozmachach] w Palestynie. Antagonizmy, które w ostatnim czasie ponownie zarysowały się między warstwą proletariatu żydowskiego, a Żydami zamożniejszymi, wybuchają co pewien czas i prowadzone są tak przez jedną, jak [i] drugą stronę z całą namiętnością. Ostatnią przyczyną zatargu była kandydatura przyszłego rabina.

Ukraińcy. W związku z rocznicą śmierci [Symona] Petlury, Ukraiński Komitet Emigrantów Politycznych odbył w dniu 31 maja br., przy udziale 40 osób, akademię w mieszkaniu prywatnym. Na uroczystość tę przybył z Przemyśla dr [Petro] Szkurata, który wygłosił dłuższy referat o życiu Petlury. Poza tym omawiana była sprawa zorganizowania ośrodka dziecięcego w Gdyni, w celu umożliwienia wychowywania dzieci emigrantów w duchu ukraińskim. Postanowiono wysłać dwoje dzieci do Przemyśla, by tam pobierały nauki w języku ukraińskim. Emigranci polityczni jak dotąd zachowują się zupełnie poprawnie i lojalnie.

31

1936 czerwiec 15, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II. BP-8/36 Tjn. Wiceministera Rządu w Gdyni inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc maj 1936 roku, oryg. mps., APG OIG, sygn. 682/2300, s. 301-312.

VII. RUCH WYWROTOWY.

W miesiącu maju nie zanotowano żadnych wystąpień zewnętrznych ze strony elementów wywrotowych. Wystąpienia bezrobotnych, którzy niewątpliwie agitowani zostali przez elementy warcholskie i wichrzycielskie - na podstawie dotychczasowych wyników dochodzeń - nie można przypisać celowej robocie komuny. Istnieją jedynie przypuszczenia, które nie mają jednak podstaw dowodowych.

VIII. RUCH ZAWODOWY.

Dzień 1 maja sfery robotnicze, podobnie jak w latach ubiegłych, obchodziły rozbite na dwa odłamy. Osobne uroczystości zorganizowały ZZZ i Klasowe Związki Zawodowe. [Te ostatnie] kierowane zresztą były przez komitet utworzony w PPS. Przegląd sił dla kl[asowych]. zw[iązków]. zaw[odowych]. i PPS. wypadł okazale. W pochodzie wzięło udział ok. 3 500 osób, a na wiecu uczestniczyło do 4 500 ludzi. Natomiast uczestnictwo w pochodzie i akademii ZZZ było bardzo słabe. Dało zatem dokładny obraz utraty wpływów tego Związku na tut[ejszym]. terenie. Dokładne sprawozdanie z przebiegu manifestacji pierwszo-majowych przedłożono [pismem z] dnia 4 maja br. Nr II.BP-261/36 Pf. Sprawa zatargu w przemyśle budowlanym była przedmiotem, który w dalszym ciągu przyczynia się do aktywizacji życia organizacyjnego i Centr[alnego]. Zw[iązku]. Rob[otników]. Bud[owlanych]., chociaż i w ZZZ i ZZZP dużo się nią interesowano. Stwierdzono, że zatarg ten doprowadził do współpracy tych trzech związków [zawodowych] i tendencje wywołania strajku były tak samo silne w C[entralnym]. Zw[iązku]. Rob[otników]. Budowl[anych]., jak i w ZZZP [oraz] ZZZ. Specjalny nacisk na nawiązanie tej współpracy położyli sami członkowie, którzy przy każdej okazji podkreślali konieczność nawiązania styczności i wspólnego prowadzenia całej akcji.

Zw[iązek]. Związków Zawodowych. Jak już zaznaczono, urządzone przez ZZZ manifestacje pierwszomajowe wypadły blado. Tak w pochodzie, jak i na akademii uczestników było bardzo mało. Jest to najlepszym obrazem obecnych wpływów ZZZ na tutt[ejszym]. terenie, które nadal spadają. Próby aktywizacji Związku [poprzez] dołączenie się do akcji strajkowej, prowadzonej przez Centr[alny]. Zw[iązek]. Rob[otników]. Budowl[anych]., nie przyniosły Związkowi większych rezultatów. Członkowie sekcji i tak słuchali jedynie hasel wychodzących z Centr[alnego]. Zw[iązku]. Rob[otników]. Bud[owlanych]., tym bardziej, że ZZZ w swoim czasie (1933) nie zawarł umowy zbiorowej z[e] Zw[iązkiem]. Fabrykantów i Przemysłowców w odniesieniu do przemysłu budowlanego. Odbyte zebrania miały charakter wyłącznie członkowski, przy czym przeważnie zbierały się ściśle zarządy oddziałów. Omawiane były sprawy organizacyjne oraz kwestie akcji strajkowej wśród robotników budowlanych.

Związek Rzemieślników i Robotników ZZZ. Najruchliwszym oddziałem ZZZ był Oddział Robotników Budowlanych. Na zebraniach wysuwane były zupełnie zdecydowane wnioski wywołania strajku w przemyśle budowlanym. Członkowie wypowiadali się za wspólnym prowadzeniem całej akcji z innymi związkami zawodowymi. Dlatego [Józef] Morawski sekr[etarz]. ZZZ i [Jan] Doliński [sekretarz] ZZZ odbywali wspólne konferencje, a następnie [wraz] z przedstawicielami Centr[alnego]. Zw[iązku]. Rob[otników]. Bud[owlanych]. obradowali u Inspektora Pracy.

Związek Zawodowy Transportowców. Oddział Robotników Portowych ZZZ był terenem rozgrywki między [Stanisławem] Wójcikiem, [Edwardem] Danielewiczem i innymi [działaczami] oraz sekr[etarzem]. [Franciszkiem] Pawlińskim. Na zebraniu członkowskim w dniu 10.maja br., przy udziale 200 osób, po powierzchownym potraktowaniu kilku spraw organizacyjnych i ogólnych, głos zabral Stanisław Wójcik i w ostrych słowach zaatakował Pawlińskiego, zarzucając mu wyrażenie zgody na płacę 90 gr za godzinę dla robotników portowych zatrudnionych w firmie „Vistula”. Następnie Wójcik postawił wniosek [o] uchwalenie rezolucji w sprawie wprowadzenia sześciogodzinnego dnia roboczego i powiększenia kontyngentu robotników portowych. Pawliński wnioskowi temu się sprzeciwił, uzasadniając to małą średnią przepracowanych dniówek przy ośmiogodzinnym dniu pracy oraz tym, że ZZZ stale walczył o nie zwiększanie kontyngentu robotników portowych. W dalszym ciągu [spotkania] Pawliński, tłumacząc się nawątem pracy, prosił o wyrażenie zgody na sprowadzenie [Kazimierza] Rusinka. Sprzeciwili się jednak temu niektórzy robotnicy, uważając, że byłoby to połączone z wydatkami, a poza tym, że dosyć jest wyrobionych [ideowo] członków w Gdyni, którzy mogliby poprowadzić pracę organizacyjną. W dalszym ciągu [spotkania] prezes Oddziału Rob[otników]. Budowlanych, Danielewicz, czynił Pawlińskiemu zarzuty, oświadczając wręcz, że Pawliński rządzi w Związku nie pytając nikogo o nic. Pod koniec Danielewicz usiłował poddać pod głosowanie sprawę votum nieufności dla Pawlińskiego. Zerwały się jednak protesty i w końcu zażądano, by w tej sprawie wypowiedzieli się jeszcze inni robotnicy. Dwaj nieznanymi z nazwiska członkowie nawoływali do zgody i współpracy, a Polaszke, atakując Urząd Morski [w Gdyni], w związku z prowadzoną przez ten Urząd w stosunku robotników portowych polityką (pozbawiania kart z najbliższych powodów), zażądał ustąpienia radcy Stefanowicza, przewodniczącego Komisji Kwalifikacyjnej. [Następnie] Wójcik powrócił znowu do sprawy Pawlińskiego twierdząc, że [ten], wyjeżdżając do Warszawy, pozabierał wszelkie materiały, uniemożliwiając prowadzenie pracy i przeprowadzenie konferencji w Urzędzie Morskim. Dalej [zarzucał], że Pawliński po powrocie z Warszawy wydał napastliwy okólnik na ZZZ, rozbijając teraz porozumienie ZZZ z ZZZ w sprawie prowadzenia wspólnej akcji na terenie zawodowym i wspólnego urządzenia uroczystości pierwszomajowych. Ponadto Wójcik zarzucił Pawlińskiemu, że [ten] nazywa go komunistą. [Wówczas] Pawliński oświadczył, że Wójcik sam się chwalił, że był członkiem jakiegoś związku komunistycznego we Francji. Powstała wtedy na sali wrzawa i zamieszanie, powstały grupy słownie się zwalczające. Wreszcie Danielewicz zażądał od Pawlińskiego zakończenia przemówienia, przy czym część członków domagała się, by Pawliński przemawiał dalej. Gdy kłótnie trwały dalej zaintonowano „Czerwony Sztandar” i zebranie na tym zakończono, nie dochodząc do żadnych wyników. Trzeba tu zaznaczyć, że Wójcik nie jest robotnikiem portowym, lecz organizatorem wśród bezrobotnych. Na terenie ZZZ Danielewicz i Wójcikiem (obydwaj należą do elementów radykalnych-komunizujących) wzajemnie się popierają, przy czym wg ich koncepcji Wójcik miałby zostać sekr[etarzem]. okręgowym ZZZ a Danielewicz miałby zatrzymać stanowisko prezesa. Wójcik wykorzystuje [...] każdą okazję, by przedstawić Pawlińskiego [innym] członkom w ujemnym świetle. Dnia 24 maja br. o godz.12.30

w „Lipowym Dworze” odbyło się nadzwyczajne walne zebranie robotników portowych ZZT. Uczestniczył w nim delegat zarządu głównego ZZT - [Stanisław] Rongenc z Warszawy. Obecnych było 200 osób. Ze sprawozdania ustępujących władz wynika, że sytuacja finansowa Związku jest dobra, miesięczny przychód brutto wahał się w granicach od 400 do 900 zł. Zarządowi wytknięto złą gospodarkę finansową oraz że nie może się wyliczyć z pewnych sum. Chodziło tu o deficyt przy zakupie węgla. Na oświadczenie Pawlińskiego, że sam wyrówna deficyt w kwocie 320 zł podniosły się protesty i wreszcie uchwalono, że tę sumę uiszczą wszyscy solidarnie. W odniesieniu do ekspedytorów podnoszono stare bolączki tj. nie przestrzeganie umowy zbiorowej. Ponadto niejaki [Józef] Krzemień zaatakował w ostrej formie Urząd Morski [w Gdyni] za wprowadzenie znaczków dla robotników portowych. Następnie wybrano nowy Zarząd Oddziału Robotników Portowych w osobach: Edwarda Danielewicza, Michała Kwiatkowskiego i Bara. Na delegatów na kongres do Warszawy wybrano: Pawlińskiego, Danielewicza, [Stanisława] Czerwienia, Rusinka, Gruszczyńskiego, Kinowskiego, z których Danielewicz i Czerwień mają przekonania skrajnie lewicowe. Dla uratowania sw[oj]ego autorytetu i pozycji Pawliński przeprowadził bardzo energiczną akcję werbunkową wśród robotników Olejarni [„Union”]. Zyskał on dla sw[oj]ego Związku ok. 90% wszystkich robotników [tam] zatrudnionych. Nie poprzestał jednak na tym, na czele samodzielnego delegacji udał się do dyrekcji Olejarni w celu przeprowadzenia rozmów w sprawie wymówienia pracy robotnikom. Wobec odmowy [chęci] pertraktowania z nim, Pawliński wszedł do pomieszczeń fabrycznych i ogłosił jednogodzinny strajk protestacyjny. Na konferencji u Insp[ektora]. Pracy w dniu 20 maja br. Pawliński wystąpił już jako mąż zaufania robotników i podpisał ugodę z Olejarnią w sprawie stosunku firmy do robotników w razie uruchomienia na wypadek uzyskania nowych kontyngentów wwozowych (przyjęcie wszystkich z powrotem i ustalenie dni pracy). Akcja ta poprawiła sytuację Pawlińskiego wśród robotników, lecz nagonka ze strony Wójcika i jego towarzyszy trwa w dalszym ciągu.

Centralny Związek Robotników Budowlanych. Niezlikwidowany zatarg w przemyśle budowlanym był terenem ożywionej agitacji Centr[alnego]. Zw[iązku]. Rob[otników]. Bud[owlanych]. za wywołaniem strajku. Bezskuteczna konferencja z pracodawcami, którzy nie chcieli się zgodzić na stawki płac w granicach od 0,85 do 1,40 zł za godzinę, wprowadziły psychozę zniecierpliwienia wśród robotników. Na konferencji Centr[alnego]. Zw[iązku]. Rob[otników]. Bud[owlanych]. w dniu 15 maja br. jeden z delegatów zarzucał sekr[etarzowi]. okręgowemu [Teodorowi] Zielińskiemu, odwołanie ogłoszenia strajku, mimo, że robotnicy uchwalili rezolucję, ustanawiającą ostateczny termin zawarcia umowy zbiorowej na dzień 9 maja br. [Leon] Flonc oświadczył, że robotnicy są już zniecierpliwieni czekaniem i strajk należało już wcześniej rozpocząć. Zieliński tłumaczył się tym, że sytuacja jest ciężka, bo mały ruch budowlany nie sprzyja akcji strajkowej. Na żądanie członków skłonny jest jednak ogłosić strajk z dniem 20 maja br. W związku z wytworzoną sytuacją projektowane były konferencje z ZZZ i ZZP, które też doszły do skutku. Centr[alny]. Zw[iązek]. Rob[otników] Bud[owlanych]. nie miał zaufania do tych Związków i do współpracy z nimi odnosił się raczej niechętnie. Odbyte konferencje u Inspektora Pracy w dniach 22, 25 i 27 maja br. nie przyniosły żadnych pozytywnych rezultatów, [więc] spór będzie musiała rozstrzygnąć Komisja Porozumiewawczo-Pojednawcza. Zieliński proklamacje strajku odłożył ponownie na czas późniejszy.

Bezrobocie. Mimo zatrudnienia ok. 1 200 bezrobotnych na robotach publicznych, sytuacja wśród bezrobotnych była nadal napięta. Prawie codziennie przed Biurem Pośrednictwa Pracy zbierało się po kilkaset osób, które daremnie wyczekiwaniem, a ponadto agitowaniem przez elementy radykalniejsze, poczęły wykazywać coraz większą agresywność wobec Policji [Państwowej] i urzędników Biura Pośrednictwa Pracy. Komitet Bezrobotnych zwołał kilka zgromadzeń, na których, poza domaganiem się pracy, wysuwano takie żądania jak: 5 zł tygodniowo dla kawalera i 20 zł dla żonatego na mieszkanie, 2,50 zł dziennie zasiłku dla żonatego, 1,50 zł dla samotnego i 0,50 zł dla dziecka. W końcu doszło do ekscesów i tak w dniu 15 maja br. tłum podburzonych bezrobotnych ciężko pobił st[arszego]. post[erunkowego]. służby śledczej [Edwarda] Idczaka i wybił wszystkie szyby w Biurze Pośrednictwa Pracy, demolując częściowo i wewnątrz. Na widok zbliżającej się Policji [Państwowej] tłum rozbiegł się. Aresztowano kilka (7) osób, które osadzone zostały w więzieniu śledczym. Dnia 16 maja br. miały miejsce ponowne zajścia. Bezrobotni, zgromadziwszy się w liczbie 600 osób, podburzeni przez niejakiego Prabuckiego, który wyraził się następująco: „Idziemy do Komisariatu Rządu i zapytamy się stanowczo, czy dadzą nam co, czy nie? Jeżeli nie, to wziąć i wszystko im potrzaskać”, ruszyli w stronę Komisariatu Rządu [w Gdyni]. Na ul. Morskiej

zostali jednak rozproszeni przez pluton Policji [Państwowej] przy użyciu gumowych pałek. Po wyżej opisanych zajściach i aresztowaniu prowodyrów, doszło wśród bezrobotnych do pewnego uspokojenia. Jednakże sytuacja jest nadal napięta, ponieważ bezrobotni zorganizowani przy klasowych zw[iązkach]. zawod[owych]. mogą w razie strajku w przemyśle budowlanym, być użyci w akcji strajkowej i jako element wybitnie zradykalizowany mogą być zarzewiem gwałtowniejszych wystąpień. Sprawozdania o sytuacji na terenie bezrobocia przedłożono [pismami z] dnia 5 maja br. Nr II.BP-274/36 Pf., 20 maja br. Nr II.BP-300/36 Pf. i 23 maja br. Nr II.BP-306//36 Pf.

Dnia 18 maja br. sekr. ZYT Pawliński ogłosił w Olejarni „Union” półgodzinny strajk, w związku z nieprzyjęciem delegacji ZYT przez dyrekcję firmy, która zastaniała się tym, że pertraktować może jedynie z Wydziałem Robotniczym. ZYT grupuje jednak ok. 90% wszystkich zatrudnionych w firmie robotników i z tego tytułu uważa, że ma prawo występować w [ich] imieniu. Strajkowało 170 robotników. W końcu dyrekcja zgodziła się na przeprowadzenie rozmów, które doprowadziły do podpisania w dniu 20 maja br. w Inspektoracie Pracy odpowiedniego protokołu. Zaznaczono [w nim], że firma cofnie wypowiedzenie pracy robotnikom (o ile otrzyma zezwolenie przywozowe na surowce egzotyczne) i że inne pretensje robotników firmy zostaną załatwione po utworzeniu prawomocnego Wydziału Robotniczego.

X. STAN BEZPIECZEŃSTWA.

Stan bezpieczeństwa nie uległ większym zmianom i jest zadowalający. Naprężone stosunki wśród bezrobotnych były powodem groźniejszych awantur. Sytuacja została jednak opanowana. [Statystyka wygląda następująco] (w nawiasie [...] liczby odnoszące się do miesiąca kwietnia 1936 r.): zniewaga władzy lub urzędu 0 (1), opór jednostkowy i zbiorowy 1 (6), zniewaga i czynna napaść na urzędnika 6 (7), zniewaga narodu i państwa 2 (0), [przy]należność do tajnych organizacji 0 (1), rozruch[y] - zajścia pod Biurem Pośrednictwa Pracy w dniu 15 maja 1936 r. 2 (0), inne przestępstwa przeciwko władzom i urzędom 4 (6), obieg fałszywych banknotów i monet kruszcowych 16 (10), fałszowanie dokumentów 2 (6), inne fałszerstwa 3 (2), zabójstwa dokonane i usiłowane 1 (1), ciężkie uszkodzenie ciała 9 (14), rozbój zwykły i w bandzie - wyrwanie Głowackiej torebki z pieniędzmi 1 (0). Kradzieże: kieszonkowe 0 (3), z wozów 1 (2), środków lokomocji 26 (13), kolejowe 23 (20), mieszkaniowe 66 (65), z pola i lasu 16 (7), inne 129 (135). Paserstwo 1 (3), oszustwo 33 (31), nielegalne posiadanie broni 4 (5), nielegalne przekroczenie granicy 13 (8), opilstwo 137 (185), zakłócenie spokoju publicznego 58 (47).

Wynik akcji rozbrajania: odebrano 10 sztuk krótkiej broni palnej, 1 bagnet, 1 kastet, 8 naboju rewolwerowych.

XI. SYTUACJA NADGRANICZNA.

Za nielegalne przekroczenie granicy [za]trzymano w maju br. 13 osób.

XII. SZPIEGOSTWO I DYWERSJA.

[Sprawozdanie negatywne.]

XIII. RÓŻNE.

[Sprawozdanie negatywne.]

1936 lipiec 3, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, narodowościowego i wyznaniowego Nr II. BP-1/36 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc czerwiec 1936 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 223-232.

I. SYTUACJA OGÓLNA.

Stronnictwa polityczne nie wykazały w miesiącu sprawozdawczym większej aktywności. W Stronnictwie Narodowym zanotowano objaw pewnej, jak gdyby, obawy ze strony przywódców przed zbytnią aktywizacją działalności Stronnictwa. Przywódcy przy tym stronią wyraźnie przed wystąpieniami zewnętrznymi. W procesji [święta] Bożego Ciała nie wzięli udziału na czele oddziału SN ani [Marian] Zawodny, ani też [Edward] Piszcz. Projektowane zaś wystąpienie w dniu „Święta Morza”, po porozumieniu się z b[yltym]. sen[atorem]. [ks. Feliksem] Boltem zostało odwołane. Wywołało to silne sprzeciwy ze strony członków, [którzy] objawiają coraz większe tendencje organizowania manifestacji nawet wbrew woli [swoich] przywódców.

PPS wobec aresztowania niektórych przywódców za zbyt radykalne wystąpienia w czasie strajku robotników budowlanych i wykrycia przez władze akcji zbiórkowej na rzecz więźniów politycznych, nie wykazała większej żywotności. Odbyte zgromadzenie z okazji zakończenia „Tygodnia Kobiet”, mimo stosunkowo większej frekwencji, przeszło bez wrażenia. Uczestnicy, wśród których znalazło się zaledwie 50 kobiet (ogółem 500), w rozmowach na uboczu, dali wyraz niezrozumienia myśli przewodniej wygłoszonej prelekcji.

NPR po nieudanej próbie reaktywacji życia organizacyjnego, zdaje się, że zupełnie zlikwiduje swoje szczątkowe agendy w Gdyni. Jeżeli chodzi o nastroje wśród robotników, to w związku ze znanymi wypadkami [z dnia] 9 czerwca br. nie są one spokojne. Na zewnątrz, co prawda, nie notuje się od tego czasu żadnych sprowokowanych incydentów, lecz reakcyjne uczucia są stale pobudzane przez przywódców robotniczych tak, jak gdyby chodziło im specjalnie o utrzymanie [w] stałym napięciu umysłów robotniczych. Zapewne jest to przygotowaniem atmosfery do rozgrywki, która ma się odbyć we wrześniu br., w związku z upływem terminu umowy zbiorowej dla robotników portowych. „Święto Morza” przeszło w doskonałym nastroju ogółu miejscowej ludności, przy licznych udziałach mas wycieczkowiczów z całego kraju. Nie zanotowano żadnych zajęć mimo, że SN obiecywało przygotować manifestacje antyżydowskie.

[II. SPRAWY PRASOWE.]

A. 1) Dnia 18 czerwca br. wyszedł pierwszy numer dwutygodnika pt. „Bałtyk”. Dwutygodnik drukowany jest w „Drukarni Przemysłowej” w Wejherowie. Nakład zadeklarowany [to] 3 000 sztuk, [ale] faktyczny [jest] mniejszy, lecz nie ustalony. Cena za 1 egzemplarz wynosi 50 gr. Wydawcą i redaktorem odpowiedzialnym jest Bronisława Librachowa. Administracja znajduje się w [jej] prywatnym mieszkaniu przy ul. Focha 23. Czasopismo nie przedstawia żadnej wartości. Artykuły, które według deklaracji mają naświetlać zagadnienia handlu morskiego, w rzeczywistości są opłaconą reklamą. 2) Dnia 21 czerwca br. wyszedł pierwszy numer czasopisma „Kurjer Gdyński”, wychodzącego co dzień i będącego mutacją „Ostatnich Wiadomości”, drukowanych w Warszawie. Administracja mieści się [przy] ul. Litewskiej 2. Ostatnia strona „Kurjera Gdyńskiego” drukowana jest w Gdyni w drukarni „Grafja”, [przy] ul. 11 listopada 20. Nakład wynosi 1 500 sztuk, [zaś] cena jednostkowa 10 gr za egzemplarz. Zgłoszonym wydawcą jest Jerzy Kaszubowski, zam[ieszkały]. w Gdyni [przy] ul. Leśnej 5, a red. odpowiedzialnym Stanisław Kalinowski, zam. w Gdyni [przy] ul. Nowogrodzkiej 24. Na stronie drukowanej w Gdyni prowadzona jest kronika gdyńska. Faktycznym inicjatorem wydawania tej mutacji jest Włodzimierz Pełka, dziennikarz, mający ujemną opinię moralną.

B. Dnia 14 czerwca br. Sąd Grodzki w Gdyni, postanowieniem Nr IV Kw 1306/36, zarządził zajęcia czasopisma wychodzącego w Gdańsku pt. „Danziger Vorposten” z dnia 13 czerwca [19]36 [r.] Nr 136 za artykuł pt. „14 Tote bei den Streikunruhen in Gdingen”. Czasopismo to nie jest kolportowane w Gdyni. Egzemplarz dowodowy zakupiono w Sopotach.

C. Dnia 4 czerwca br. Sąd Najwyższy uchylił wyrok Sądu Apelacyjnego uwalniającego red. odpow[iedzialnego]. „Pielgrzym” [Jana] Bielawy od winy i kary za zniestawienie Komisarza Rządu w Gdyni.

D. Wycofano z obiegu: książkę pt. „Tragizm Losów Polski” w liczbie 1 egzemplarza, „Dziennik Bydgoski” Nr 128 P z dnia 3 czerwca 1936 r. w liczbie 455 egzemplarzy, „Orędownik” Nr 128 z dnia 3 czerwca [1936 r.] w liczbie 58 egzemplarzy, „Słowo Pomorskie” Nr 132 z dnia 7 czerwca [1936 r.] w liczbie 215 egzemplarzy, „Słowo Pomorskie” Nr 133 z dnia 9 czerwca [1936 r.] w liczbie 165 egzemplarzy, „Słowo Pomorskie” Nr 134 z dnia 10 czerwca [1936 r.] w liczbie 65 egzemplarzy, „Orędownik” Nr 134 z dnia 10 czerwca [1936 r.] w liczbie 19 egzemplarzy, „Dziennik Bydgoski” Nr 135 z dnia 11 czerwca [1936 r.] w liczbie 683 egzemplarzy, „ABC Nowiny Codzienne” Nr 185 z dnia 28 czerwca [1936 r.] w liczbie 25 egzemplarzy.

E. W czerwcu br. Stanisław Mioduszewski objął stanowisko korespondenta miejscowego „Kurjera Porannego”. Wydawca „Hasta Wybrzeża Morskiego”, Stanisław Dereń, ustąpił ze stanowiska red. odpow[iedzialnego]. „Hasta”. Stanowisko to objął Henryk Ślusarek. Na współpracownika redakcyjnego „Gazety Morskiej Ilustrowanej” przyjęty został Wiesław Szymkowiak.

III. POLSKI RUCH POLITYCZNY.

Stronnictwo Narodowe.

[a] Dane natury ogólnej. Praca organizacyjna opiera się obecnie przede wszystkim na działalności wewnętrznej poszczególnych placówek. Ogólnych zebrań nie urządzano, a jedynie odbyto sześć zebrań w placówkach. Członkowie Stronnictwa mają poważne zastrzeżenia co do pracy naczelnych władz Stronnictwa w Gdyni. Kwestia ta zwłaszcza wyłynęła w czasie odwołania wzięcia udziału [w] „Święcie Morza”. Pierwotnie Stronnictwo zamierzało wykorzystać dla swych celów Zjazd Kaszubski, który odbył się w ramach „Święta Morza”. Żeby zmobilizować jak najwięcej sił, narodowcy rozpuścili pogłoską o przyjeździe [gen. Józefa] Hallera, przy czym szły nawet prace w kierunku zorganizowania zjazdu Stronnictwa Narodowego w Gdyni w dniach 29 i 30 czerwca br. Odwołanie nastąpiło zupełnie nieoczekiwanie po telefonicznej rozmowie adw. Zawodnego z b[yłym]. senatorem [ks.] Boltem. Członkowie, wśród których jest znaczna liczba ludzi agresywniejszych, oburzyli się i oświadczyli Zawodnemu, że mimo tego zarządzenia zorganizują manifestację w dniu „Święta Morza”. Wtedy Zawodny kazał ogłosić przez kierowników placówek, że niezdyscyplinowanych członków usunie z organizacji oraz kazał uzasadnić odwołanie manifestacji tym, że w „Święcie Morza” wezmą również udział Żydzi, a z nimi Stronnictwo Narodowe nie może obchodzić żadnych uroczystości, nawet ogólnopolskich. W dniu [święta] Bożego Ciała członkowie SN wzięli udział w procesji, w formie zwartego oddziału, na czele którego niesiono dwa „miecze Chrobrego”. Później ciż sami członkowie wzięli udział w manifestacyjnym pochodzie przeciwko szerzącemu się komunizmowi. Narodowcy jednak w czasie pochodu przeważnie wznosili okrzyki przeciwko Żydom.

V. SEKTY RELIGIJNE.

[Sprawozdanie negatywne.]

VI. RUCH POLITYCZNY MNIEJSZOŚCIOWY.

Sytuacja ogólna. Mniejszość niemiecka oraz ukraińska nie wykazała żadnej zbiorowej działalności. Zanotowano jedynie dalsze usiłowania przybyłych tu Ukraińców nawiązania ściślejszych kontaktów z emigracją polityczną, Żydzi pod względem politycznym nie wykazują żadnej działalności.

Część szczegółowa.

Niemcy nie ujawniają żadnej działalności. Byli mężowie zaufania „Deutsche Vereinigung [e.V.]” utrzymują ze sobą pewne kontakty, lecz na zewnątrz nie występują.

Ukraińcy ostatnio tu przybyli i częściowo podejrzani o przynależność do OUN usiłują ugruntować swoje wpływy wśród ukraińskiej emigracji politycznej (petlurowcy) przez nawiązanie ściślejszych kontaktów. Sprawa ta jednak idzie im opornie.

Żydzi. Społeczeństwo żydowskie bardzo się zaniepokoiło wynikiem procesu w sprawie zajęć w Przytyku [i] wzrastają obawy przed bojkotem. W związku z szerzonymi tu tygodnikami antyżydowskimi, Żydzi zamierzają wysłać delegację do Komisarza Rządu [w Gdyni Franciszka Sokoła] z interwencją w celu wydania nakazu zaprzestania przez te czasopisma akcji bojkotowej. W Centr[ali]. Związku Drobnych i Detalicznych Kupców zaobserwowano wewnętrzny ferment z powodu małej aktywności prezesa [Szymona Henryka] Kilberta. Na postawione mu zarzuty bezczynności Kilbert odpowiedział rezygnacją z prezesury. Nowego prezesa jeszcze nie wybrano i pewna część członków wypowiada się za likwidacją Związku, [który] stale był zarzewiem niesnasek w [Komitetu dla Spełniania Zadań] Gminy Wyznaniowej [Żydowskiej].

1936 lipiec 14, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II. BP-8/36 Tjn. Wicemisarza Rządu w Gdyni inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc czerwiec 1936 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 314-323.

VII. RUCH WYWROTOWY.

Nie stwierdzono żadnej wyraźnej akcji ze strony KPP, która mogłaby wskazywać na istniejącą na tutaj terenie egzekutywę KPP. Obserwując jednak działalność radykalniejszych jednostek wśród związków zawodowych i bezrobotnych, należy stwierdzić, że jednostki te zupełnie zdecydowanie szerzą hasła „jednolitego frontu ludowego”. Hasła te propagowane są nawet w terenie przez niektórych członków ZZZ pod postacią „wspólnego frontu związków zawodowych na terenie Gdyni”. Ostatnie zajścia z bezrobotnymi oraz w czasie strajku robotników budowlanych w swoim charakterze nie wykazywały, by były kierowane przez KPP, lecz wywołane zostały przez radykalniejsze jednostki, którym nie zdołano udowodnić przynależności organizacyjnej do KPP. Odnosnie osiadłych tam Ukraińców, to również nie stwierdzono, by wśród nich miały istnieć powiązane ogniwa organizacyjne. Zauważono jedynie próby wejścia na teren ukraińskiej emigracji politycznej (petlurowców) ze strony podejrzanych o przynależność [do] OUN.

VIII. RUCH ZAWODOWY.

Związek Związków Zawodowych odbył osiem zebrań członkowskich. Cała akcja Związku ograniczyła się do terenu przemysłu budowlanego, przy czym, [...] raczej kierowana była przez Centr[alny]. Zw[iązek]. Rob[otników]. Budowl[anych]., którego dyrektywom zupełnie ulegali członkowie ZZZ. Należy się nawet liczyć z tym, że ZZZ może być wkrótce zupełnie opanowane przez Klasowe Związki Zawodowe, ponieważ doły związków, tak jednej, jak i drugiej strony wypowiedają się za zjednoczeniem wszelkich, prowadzonych na terenie robotniczym akcji, a aktywność klasowych związków zawodowych jest bez porównania większa od aktywności ZZZ, w związku z czym członkowie ZZZ niewątpliwie pójdą za hasłami klasowych związków zawodowych. ZZZ traci coraz więcej na znaczeniu w ruchu zawodowym w Gdyni.

Zjednoczenie Zawodowe Polskie, w przeciwieństwie do ZZZ, dzięki ruchliwości i zabiegom sekr[etarza]. [Jana] Dolińskiego przedstawia się pod względem organizacyjnym lepiej i nawet nieprzychylnie stanowisko [jego] członków w stosunku do Dolińskiego, po ogłoszeniu przerwania strajku w przemyśle budowlanym, nie osłabiło Sekcji Robotników Budowlanych. Stwierdzono pewien przyptyw robotników starszych i b[ardziej]. zrównoważonych, którzy przedtem należeli do Centr[alnego]. Związk[u]. Rob[otników]. Bud[owlanych]. W czasie strajku w przemyśle budowlanym ZPP prowadził wspólną akcję z Centr[alnym]. Zw[iązkiem]. Rob[otników]. Bud[owlanych]., lecz czynił to raczej z konieczności.

Centr[alny]. Zw[iązek]. Rob[otników]. Budowlanych odbył osiem zebrań i dwa zgromadzenia. Zebrania i zgromadzenia złączone były ściśle z prowadzoną akcją strajkową w przemyśle budowlanym, to też zostaną one uwzględnione w dziale IX niniejszego sprawozdania. Wywołanie strajku, jak też jego przebieg, wykazywały, że Centr[alny]. Zw[iązek]. Rob[otników]. Bud[owlanych] opanowany został przez elementy radykalne, które obecnie usiłują ugruntować swoje wpływy. Elementy te wyszły spośród bezrobotnych którzy zostali wciągnięci do Związku w [czasie] przygotowań manifestacji pierwszomajowych i akcji strajkowej. Sekr[etarz]. [Teodor] Zieliński, zwalczany przez nich, utracił sw[oje] wpływy tak dalece, że wbrew jego intencjom został wywołany strajk. Przerwanie strajku zarządził delegat ZSZ, [Kazimierz] Rusinek. Obrazem nastrojów wśród członków Centr[alnego]. Zw[iązku]. Rob[otników]. Bud[owlanych]. może być fakt wystąpienia na zgromadzeniu w dniu 9 czerwca br. reemigranta z Francji, Kunickiego, który domagał się ustąpienia Zielińskiego i równocześnie p[rz]edstawił kandydaturę na sekr[etarza]. okręgowego w osobie Zygmunta Jędrzejczyka, sympatyka KPP, organizatora Komitetu Pomocy Więźniom Politycznym i przewodniczącego Komitetu Bezrobotnych w łonie Centr[alnego]. Zw[iązku]. Rob[otników]. Bud[owlanych]. Wystąpienie to było akceptowane przez bezrobotnych. Mimo

aresztowania przywódców akcji strajkowej, hasło jednolitego frontu ludowego jest nadal propagowane u członków Związku i znajduje przychylny oddźwięk. Robotnicy bardziej zrównoważeni w związku z tym częściowo usuwają się od współpracy w Związku i powstępowali do ZZZP. W obecnej chwili, po odprężeniu postrajkowym w Centr[alnym]. Zw[iązku]. Rob[otników]. Bud[owlanych]. istnieje pewna dezorganizacja.

Związek Zawodowy Transportowców przystąpił do generalnego ataku w kierunku opanowania wszystkich robotników portowych. Akcją całą kieruje red. Rusinek, wiceprzewodniczący Zarządu Głównego ZZT, mając do pomocy trzech sekretarzy: okr[ęgowego]. [Franciszka] Pawlińskiego, Oddziału Robotników Portowych Włodzimierza Zborowskiego z Krakowa, który przybył do Gdyni 21 marca br. oraz Oddziału Marynarzy, Józefa Woźniaka, długoletniego członka PPS i b[yłego]. prezesa Oddziału Marynarzy. Wszelkie pociągnięcia taktyczne uzależnione są obecnie od Rusinka. Dąży on do wypowiedzenia umowy zbiorowej robotników portowych, celem osiągnięcia lepszych warunków pracy, a ewentualną podwyżkę płac odsuwa na inny czas. Zaznaczył on, że chce sw[oj]e zamierzenia przeprowadzić etapami. Dotąd zorganizowano dwie nowe jednostki związkowe: w Olejarni [„Union”] i Łuszczarni Ryżu. Placówki te mają być zreorganizowane jako Oddziały Centr[alnego]. Zw[iązku]. Spożywców, lecz pozostać mają pod wpływami miejscowych przywódców ZZT. W czasie strajku robotników budowlanych, wskutek agitacji zradykalizowanego elementu spośród tzw. rezerwy portowej, pozostającej pod wpływami reemigranta z Francji, [Stanisława] Wójcika, były również znaczne tendencje strajkowe u robotników portowych i projektowane było ogłoszenie strajku demonstracyjnego. Jednak ekscesy strajkujących robotników budowlanych skłoniły Rusinka do przeciwstawienia się tym tendencjom i na zebraniu w dniu 15 czerwca br. [...] dał [on] wyraz swoim poglądom na strajk robotników budowlanych, wypowiadając się przeciwko ogłoszeniu strajku protestacyjnego w porcie. Sprawozdanie o przebiegu tego zebrania przedłożone zostało przy piśmie z dnia 22 czerwca br. Nr II.BP-371/36Pf.

Bezrobocie. W okresie sprawozdawczym liczba bezrobotnych nieco spadła, [ale] jest jednak nadal znaczna. W czasie strajku bezrobotni, którzy przeważnie powstępowali do Centr[alnego]. Zw[iązku]. Rob[otników]. Bud[owlanych]. wykazali postawę b[ardzo]. agresywną i byli główną przyczyną ekscesów. Po aresztowaniu przywódców nastroje wśród nich wcale się nie uspokoiły - przeciwnie, często wybuchają niezadowolenia z urzędowania Biura Pośrednictwa Pracy i niejednokrotnie słyszy się o szerzonych tendencjach ponownego zdemolowania Biura Pośrednictwa Pracy, a nawet Komisariatu Rządu [w Gdyni].

IX. STRAJKI.

Na zgromadzeniu, zwołanym dnia 7 czerwca br., przez Centr[alny]. Zw[iązek]. Rob[otników]. Bud[owlanych]., ogłoszony został strajk w przemyśle budowlanym, który trwał do dnia 15 czerwca br. Strajk ogłoszony został wbrew intencjom przywódców, którzy uznali za możliwe do przyjęcia orzeczenie Komisji Pojednawczo-Rozjemczej. Ponieważ jednak tendencje strajkowe urabiane były od dłuższego czasu, potrzeba było tylko kilku okrzyków, by zebranych pobudzić do uchwalenia strajku. Charakterystyczne dla przebiegu zgromadzenia tego było to, że zebrani nie uchwalili żadnej rezolucji, w której sprecyzowałiby sw[oj]e żądania. Przebieg strajku był burzliwy. [Za]notowano kilka wypadków zmuszania pracujących do porzucania pracy i to nawet na robotach kolejowych. W dniu 9 czerwca br., po odbytych zgromadzeniu, część strajkujących napadła na robotników kolejowych, w związku z czym nastąpiła interwencja Policji [Państwowej]. Policja była obrzucona kamieniami. O godzinie 17.00 doszło do ponownego starcia z Policją, która użyła broni palnej. Z pośród demonstrantów 9 zostało rannych, w tym jeden zmarł wskutek odniesionych ran. Po tych wypadkach przybył do Gdyni red. Rusinek, który przejął kierownictwo akcji i anarchistyczny ruch strajkowy ujął w pewne[go rodzaju] ramy dyscypliny. Dnia 15 czerwca br. Rusinek zwołał zebranie członkowskie robotników budowlanych i przeprowadził uchwałę przerwania strajku. Zebrani uchwałę tę powzięli niechętnie z wielkim ociąganiem się. Ogółem strajkowało 3 000 osób, w tym 1 200 [pracujących] na robotach publicznych. Szczegółowe sprawozdanie o przebiegu strajku przedłożono [pismem z dnia] 22 czerwca br., Nr II.BP-381/36 Pf.

X. STAN BEZPIECZEŃSTWA.

Stan bezpieczeństwa nie uległ większym zmianom i jest zadowalający. W czerwcu br. miały miejsce rozruchy strajkujących robotników, w związku z czym zatrzymano 74 osoby, z których 46 zwolniono, 19 przekazano władzom sądowym (18 przebywa w areszcie, 1 osoba oddana została pod dozór policyjny oraz 9 przekazano

do Komisariatu Rządu za zakłócenie spokoju publicznego). Zwiększenie się liczby kradzieży kieszonkowych i mieszkaniowych tłumaczyć należy przyjazdem elementu przestępczego do Gdyni na czas sezonu, a zwłaszcza na dzień „Święta Morza”. [Statystyka wygląda następująco:] (w nawiasach [...] liczby, odnoszące się do miesiąca maja 1936 r.): zniewaga władzy lub urzędu 1 (0), opór jednostkowy i zbiorowy 1 (1), zniewaga i czynna napaść na urzędnika 4 (6), zniewaga narodu i państwa 1 (2), rozruch w dniu 9 czerwca br. w czasie strajku robotn[ików]. budowl[anych] 1. (2), inne przestępstwa przeciwko władzom i urządóm 13 (4), obieg fałszywych banknotów i monet kruszcowych 5 (16), fałszowanie dokumentów 3 (2), inne fałszerstwa 4 (3), zabójstwa dokonane i usiłowane 0 (1), ciężkie uszkodzenie ciała 9 (9), rozbój zwykły 0 (1). Kradzieże: kieszonkowe 26 (0), z wozów 0 (1), środków lokomocji 24 (26), kolejowe 17 (23), mieszkaniowe 93 (66), z pola i lasu 1 (6), inne 124 (129). Paserstwo 6 (1), oszustwo 35 (33), nielegalne posiadanie broni 16 (4), nielegalne przekroczenie granicy 2 (13), opilstwo 168 (137), zakłócenie spokoju publicznego 92 (58).

Pożary: [w wyniku] wadliwej konstrukcji kominów 1. Ogółem pożarów: 1, Straty: 800 zł. Dnia 17 czerwca br. skutkiem wadliwej konstrukcji przewodów kominowych zapaliło się poddasze w domu murowanym Władysława Jaśkowskiego w Witominie. Dom ubezpieczony był w Warszawskim Towarzystwie Ubezpieczeń na sumę 8 000 zł.

Wynik akcji rozbrojenia: odebrano 10 sztuk broni palnej krótkiej, 1 bagnet, 1 flower, 1 nóż sprężynowy, 1 bokser, 85 naboí.

Wypadki użycia broni przez Policję [Państwową]. Wystąpienia grupowe - użyto broni 1, w tym wypadków śmiertelnych 1. Dnia 9 czerwca br. Policja, w czasie rozpędzania tłumy, użyła broni, skutkiem czego 9 demonstrantów zostało rannych a jeden z nich zmarł w szpitalu 10 czerwca [br. o] godz. 8.15.

XI. SYTUACJA NADGRANICZNA.

W czerwcu br. skierowano cztery osoby z aktem oskarżenia do sądu za nielegalne przekroczenie granicy.

34

1936 sierpień 4, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i narodowościowego Nr II. BP-1/36 Tjn. Wiceministra Rządu inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc lipiec 1936 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 234-241.

[I. SYTUACJA OGÓLNA.]

Stronnictwa polityczne nie wykazują większej aktywności. W Stronnictwie Narodowym czynione są przygotowania do Zjazdu, jaki projektuje się odbyć w Gdyni w dniu 15 sierpnia br. Praca organizacyjna i propagandowa uległa pewnemu zahamowaniu z powodu wyjazdu na wczasy letnie głównych przywódców.

PPS, której przywódcy równocześnie kierują klasowymi zw[iązkami]. zaw[odowymi]., nie wykazuje na terenie Gdyni żadnej akcji organizacyjnej. Natomiast akcja ze strony tych przywódców na terenie zawodowym jest b[ardzo]. silna, zwłaszcza na terenie portowym, gdzie ZZT przygotowuje generalną rozprawę o nowe warunki pracy w Zw[iązku]. Ekspedytorów, pozostawiając na razie na uboczu zagadnienie płac. Agitacja, szerzona pod hasłami socjalistycznymi i ruchu klasowego, przysparza PPS nowych zwolenników i członków. Wśród innych warstw robotniczych nastąpiło pewne uspokojenie. Jedynie jeszcze wśród bezrobotnych notuje się mniejsze demonstracje w Biurze Pośrednictwa Pracy z powodu niemożności ulokowania wszystkich bezrobotnych na rynku pracy. Przeważnie ujawniają się wersje o konieczności aktywniejszego wystąpienia wobec władz z żądaniem pracy.

Spółeczeństwo polskie, stojące poza ruchem klasowym, wykazuje dużo niepokoju w sprawie Gdańska. Nawet między ludnością stojącą poza SN nurtują niepokoje o zbyt ugodową politykę Rządu wobec gdańskich hitlerowców. Wersje jakie są kolportowane nieraz bywają całkiem fantastyczne. W pewnych kołach przyjęto już za fakt dokonany, że Gdańsk zajęły wojska niemieckie, [i] że wojska polskie maszerują już na Gdańsk. Świadczy to najlepiej o zdezorientowanej opinii publicznej. Na tle działalności ugrupowań opozycyjnych jaskrawo występuje

brak jakiegokolwiek konsolidacji wśród nastawionego prorządowo społeczeństwa.

Próby stworzenia jakiejś namiastki organizacji politycznej, czy to na gruncie zrzeszeń b[yłych]. wojskowych, czy też innych zrzeszeń społecznych, nie dały widocznego rezultatu przede wszystkim z braku wyraźnego programu społecznego. W międzyczasie masy są silnie penetrowane przez prądy opozycyjne i niezapobieżenie temu w najkrótszym okresie czasu może je bezpowrotnie stracić do jakiegokolwiek przyszłej akcji prorządowej. [...]

II. SPRAWY PRASOWE.

A. Dnia 17 sierpnia br. ukazał się pierwszy numer biuletynu pn. „Danzig-Polnische Wirtschaft Nachrichten”, wydawanego codziennie w języku niemieckim przez dziennikarza Teodora Loev[y]`ego, który jest równocześnie wydawcą zawieszonoego przez władze gdańskie czasopisma „Danziger Echo”. „Danzig-Polnische Wirtschaft Nachrichten” są dalszym ciągiem, wydawanego przez Loev[y]`ego na terenie gdańskim biuletynu „Danzig Polnische Wirtschaft Nachrichten”. Redaktorem odpowiedzialnym [pierwszego] biuletynu „D[anzig]. P[olnische]. W[irtschaft]. Nachrichten” jest współpracownik „Echa Morskiego”, Bolesław Żychliński. Dnia 31 lipca br. ukazał się pierwszy numer biuletynu pn. „Gdyńsko-Gdański Biuletyn Gospodarczy”, który wydawany jest przez Teodora Loev[y]`ego i Elizę Aronsonową. Biuletyn ukazuje się dwa razy tygodniowo. Red[aktorem]. Odpow[iedzialnym]. jest Bolesław Żychliński.

B. Wycofano z obiegu: „Kurjer Poznański” Nr 302 z 3 lipca [19]36 r. w ilości 34 egzemplarzy, „Orędownik” Nr 153 z 4 lipca [19]36 r. w ilości 56 egzemplarzy, „Nasz Przegląd” Nr 196 z 5 lipca [19]36 r. w ilości 15 egzemplarzy, „Dziennik Bydgoski” Nr 155 z 7 lipca [19]36 r. w ilości 88 egzemplarzy [i] „Słowo Pomorskie” Nr 156 z 8 lipca [19]36 r. w ilości 186 egzemplarzy.

C. Dnia 27 lipca br. Sąd Apelacyjny w Poznaniu, po uchyleniu przez S[ąd]. N[ajwyższy]. poprzedniego wyroku uwalniającego red. [Jana] Bielawę od winy i kary, skazał red. Bielawę z Pelplina na karę jednego miesiąca aresztu i 50 zł grzywny za umieszczenie w swoim czasie w czasopiśmie „Pielgrzym” artykułu znieślawiającego Komisarza Rządu w Gdyni [Franciszka Sokola].

D. W redakcji czasopisma „Trybuna Morska” z dniem 18 lipca br. ustąpił z stanowiska red. odpow[iedzialnego]. Z. Wróbel, a jego miejsce [zaj]ął Feliks Wałżyński. W redakcji czasopisma „Hasło Wybrzeża Polskiego” z dniem 18 lipca br. z[e] stanowiska ustąpił red. odpow[iedzialny]. Henryk Ślusarek, a jego miejsce objął Stanisław Dereń. Wydawca „Kurjera Gdyńskiego” ustąpił z dniem 2 lipca [19]36 [r.] w jego miejsce wszedł Stan[isław]. Malinowski, który jest zarazem redaktorem odpowiedzialnym.

Kierownik Samodzielnego Referatu Informacyjnego Dowództwa Floty [kpt. Antoni Kasztelan] wniósł doniesienie karne do Prokuratora Sądu Apelacyjnego w Poznaniu przeciwko korespondentom „Gazety Morskiej Ilustrowanej” [Jerzemu] Mersonowi zam. w Wejherowie i [Wiktorowi] Mielniko[wo]wi zam. w Gdyni za przekroczenie art. 18 § 1 ustawy o niektórych przestępstwach przeciwko bezpieczeństwu państwa. W Nr 111 i [Nr] 112 umieszczona została bowiem notatka „Baon Morski opuścił w niedzielę Wejherowo, udając się na 3 tygodnie do obozu na Hel”. Powyższa notatka stanowiła informację wojskową, co do której wydany został zakaz rozpowszechniania. O powyższym [wykroczeniu] S[amodzieln]y. R[eferat]. I[nformacyjny]. [Dowództwa Floty] doniósł pismem z 30 lipca 1936 r.

III. POLSKI RUCH POLITYCZNY.

Stronnictwo Narodowe nie odbyło ogólnego zebrania, natomiast odbyło sześć zebrań w poszczególnych placówkach. Na jednym z nich obecny był Weiss, działacz SN z Łodzi, który omówił sprawę stosunku Polski do [Wolnego Miasta] Gdańska. Dowodził on, że sprawa ta nabiera silnego rozgłosu i może spowodować poważniejszy konflikt między Polską a Niemcami i, że skoro obecnie nikt się nie liczy z Ligą Narodów, Polsce nadarza się okazja odebrania Gdańska, podobnie jak to uczyniły Włochy z Abisynią. [Alojzy] Sobczak w odniesieniu do tych wywodów [s]twierdził, że minister [spraw zagranicznych Józef] Beck zbyt łagodnie postępuje z Niemcami, co budzi obawy wśród społeczeństwa, które na licznych manifestacjach w całej Polsce słusznie domaga się silniejszej reakcji ze strony ministra Becka wobec Niemiec i „Karzełka [Artura] Greisera”. Obecnie aktualną sprawą w SN jest przygotowanie zjazdu w Gdyni, w dniu 15 sierpnia br., na który przybyć mają wybitniejsi działacze SN z całej Polski. W związku z tą sprawą bawił w Gdyni b[yły]. poseł [Józef] Matłosz, który wydał odpowiednie zarządzenia

miejscowym działaczom odnośnie przygotowań do zjazdu, a poza tym konferował z ks. [Teodorem] Turzyńskim. Pracę propagandową, której ostrze nie osłabło, prowadził student Czwojdak, kuzyn adw. [Mariana] Zawodnego. Akcja antyżydowska znalazła swój wyraz w kolportowaniu brukowych czasopism antyżydowskich i pogadankach na zebraniach. Czynione były Sobczakowi zarzuty, że zakupuje towary u Żydów, na co [ten] tłumaczył się, że zakupuje u Żydów jedynie te towary, których nie może otrzymać u kupców chrześcijańskich. Zjawisko postugiwania się endeckich kupców pośrednictwem żydowskim jest tu codzienne. Ostatnio zorganizowana została placówka kobiet SN. Kierownictwo placówki objęła [Pelagia] Anflinkowa, właścicielka firmy kupieckiej i długoletnia członkini SN. Pewne osłabienie życia organizacyjnego i akcji propagandowej SN należy tłumaczyć wakacyjnym okresem letnim, w czasie którego większa część działaczy, z Zawodnym na czele, wyjechała z Gdyni.

Narodowa Partia Robotnicza. Sekretarz [Paweł] Burczyk wyjechał ostatecznie z Gdyni i już podobno nie wróci. Na jego miejsce Centrala NPR nikogo nie przystąpiła i prawdopodobnie zlikwiduje miejscowy sekretariat. Agendy „Obrony Ludu” objął po Burczyku Jan Tusk, prezes Oddziału Rob[otników]. Budowlanych ZZP, dotychczasowy kolporter tego czasopisma na tut[ejszym]. terenie.

Polska Partia Socjalistyczna. Ze względu na wielkie nasilenie pracy organizacyjnej kl[asowych]. Zw[iązków]. zawodowych na terenie portu, działacze PPS mało się udzielali [w] politycznej akcji. Z drugiej zaś strony dwaj agresywniejsi członkowie partyjni [Piotr] Kos i [Zygmunt] Jędrzejczyk przebywają w więzieniu, co się również odbiło na żywotności Miejscowego Komitetu PPS. Kazimierz Werner, inspirator akcji PPS w Gdyni, ma wkrótce Gdynię opuścić. Jak się uskarżał znajomym, opuszcza [ją] ze względu na stałe zatargi z władzami administracyjnymi. Faktycznym powodem ustąpienia Wernera z Gdyni jest stwierdzony przez delegata z Warszawy [Stanisława] Totwińskiego chaotyczny stan gospodarki Gdyńskiej Spółdzielni Mieszkaniowej, którą kierował Werner. Lustracja ksiąg wykazała, że Spółdzielnia znajduje się u progu bankructwa. Władze Centralne Spółdzielni zdecydowały, że oddziałem gdyńskim może kierować tylko człowiek nie zaangażowany politycznie i dlatego Wernera usunięto. Tracąc podstawy bytu w Gdyni, Werner zmuszony jest wyjechać.

V. SEKTY RELIGIJNE.

Sekta Badaczy Pisma Świętego poczyną znowu intensywniej rozpowszechniać swoje czasopisma [i] ma swoich zwolenników wśród ludności, zamieszkującej dzielnicę barakowe. Pewne stosowane represje policyjne nie wstrzymują działalności członków sekty. Ponadto zaobserwowano akcję propagandową ze strony sekty Adwentystów Dnia Siódmego, której członkowie usiłują kolportować sw[oje] wydawnictwa.

VI. RUCH POLITYCZNY MNIEJSZOŚCIOWY.

Niemcy i Ukraińcy. Sprawozdanie negatywne.

Żydzi. Antagonizmy między Zw[iązkiem]. Drobnych i Detalicznych Kupców a Komisją dla Spełniania Zadań Gminy Wyznaniowej Żydowskiej w Gdyni znowu mają miejsce. Związkowcy, mający wątpliwości co do szerzonej gospodarki majątkiem Gminy, opierają się płaceni podatków na [jej] rzecz, co powoduje przymusowe ściąganie przez komornika i ciągłe zatargi z członkami Komisji. Postępowaniem swoim chcą zwrócić uwagę władz na [Komisję dla Spełniania Zadań] Gminy [Wyznaniowej Żydowskiej] i spowodować rewizję [jej] gospodarki.

35

1936 sierpień 14, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II. BP-8/36 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc lipiec 1936 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 324-336.

VII. RUCH WYWROTOWY.

W związku z Dniem Antywojennym elementy wywrotowe (sprawców nie ustalono), w nocy z dnia 29 na 30 lipca br., wywiesiły na przewodach elektrycznych dwa transparenty o następującej treści „Precz z Wojną, Niech żyje KPP i Niech żyje Komunistyczna Partia Polski, Niech żyje 1 sierpnia”. O ile chodzi o działalność elementów komunizujących na terenie zawodowym to objawia się ona w intensywnym szerzeniu hasła jednolitego frontu

ludowego. Hasło to szerzy się przede wszystkim w TUR, Centr[alnym]. Zw[iązku]. Rob[otników]. Bud[owlanych]. i wśród bezrobotnych. Chociaż i na terenie portowym objawy tej agitacji są dość wyraźne. Na zgromadzeniach robotników portowych niejednokrotnie działacze ZTT podkreślali, że dzięki frontowi ludowemu klasa pracująca doszła do władzy w Francji i Hiszpanii [oraz] mogła w ten sposób przeprowadzić swoje postulaty. Siedliskiem ekspansji tego hasła na terenie Gdyni jest przede wszystkim TUR, w którym grupuje się młodzież zradykalizowana i przywódcy ruchu klasowego, a poza tym jednostki, które niewątpliwie należą do KPP. Jednostki te inspirują innych, pozostając na razie w ukryciu. Ostatnio kolportowane były broszury, które poza gloryfikacją ustroju sowieckiego, popularyzowały również hasło frontu ludowego. Chodzi tu o broszurę pt. „Bezrobotni” wydaną przez TUR w Poznaniu i broszurę „Co widziałem w Rosji Sowieckiej” wydaną przez dr [Bolesława] Drobnera. Wydawnictwa te zostały zajęte w Poznaniu i w Warszawie, lecz skutek zbyt późnego nadesłania zawiadomień o zajęciu mogły być tu kolportowane wśród bezrobotnych i klasowych związków zawodowych.

VIII. RUCH ZAWODOWY.

ZTT. Klasowe Związki Zawodowe, a zwłaszcza ZTT, w ostatnim okresie czasie wykazują wielkie natężenie pracy organizacyjnej i propagandowej. ZTT szykując się do wypowiedzenia umowy zbiorowej w porcie, dąży do wciągnięcia do swoich szeregów jak największej liczby robotników portowych, co mu zresztą stopniowo się udaje. Równocześnie ZTT opanowuje również przemysł portowy, jak Łuszczarnię Ryżu i Olejarnię [„Union”], a poza tym prowadzi pracę organizacyjną wśród pracowników nie związanych z portem, jak np. wśród pracowników piekarskich. Z Łuszczarnią Ryżu zawarł ZTT bardzo dla siebie korzystną umowę zbiorową i tym argumentem stale [się posługuje], zaznaczając przy każdej okazji, że tak, jak w Łuszczarni, tak i w porcie pracować będą mogli tylko członkowie związków zawodowych. Jest rzeczą jasną, że robotnikom podaje się to w ten sposób, że tylko członkowie ZTT będą po zawarciu nowej umowy zbiorowej mieli pracę w porcie. Napływ nowych członków jest zatem stały. Zdarzają się takie wypadki, że robotnicy portowi, członkowie innych związków, stają się równocześnie członkowie ZTT, wyczekując jak gdyby ostatecznej rozgrywki. Propaganda członków ZTT nieraz nosi w sobie pozory terroru w stosunku do robotników, którym obojętna jest kwestia zawodowych organizacji. Wymuszanie składek na rzecz rzekom[ych] ofiar wypadków zajęć w dniu 9 czerwca br. było niejednokrotnie terrorystyczną akcją poszczególnych członków ZTT. W świetle małej aktywności innych związków zawodowych ZTT, z którym pracodawcy, jako [z] reprezentantem pewnej siły, prowadzą częste rozmowy i pertraktacje, przedstawia się u robotników bardzo korzystnie i ten moment jest dodatnio komentowany przez robotników i coraz bardziej popularyzuje ZTT. Kierownicy ZTT, [Kazimierz] Rusinek, [Franciszek] Pawliński, [Włodzimierz] Zborowski i [Józef] Woźniak, wszelkie dodatnie wyniki sw[oj]ej działalności sprytnie wykorzystują, naświetlając ją odpowiednio na często odbywanych zgromadzeniach. Główną rolę w ZTT odgrywa Rusinek, który mimo stałego podkreślania, że jego celem jest jedynie unormowanie warunków pracy na terenie portu (kwestię płac odsuwa na dalszy termin) i że jest mu obojętnym do którego związku kto wstąpi, byleby tylko wstąpił, wplatanie do swoich przemówień momentów wskazujących na zdobycie władzy przez lud w Hiszpanii i Francji dzięki zawiązaniu frontu ludowego, sprytnie szerzy na terenie portu to hasło. Przy tym swoim nastawieniu Rusinek nie objawia żadnych chęci współdziałania z ZZZ i ZPP. Małe znaczenie tych związków oraz możliwość zdyskontowania ewentualnych przyszłych sukcesów na własnym rachunku, wstrzymuje Rusinka widocznie od tej współpracy. Jego sukces mógłby w przyszłości doprowadzić do zupełnego opanowania portu przez ZTT. Tym bardziej, że dzisiaj marynarze [za] czynają się również garnąć do ZTT. Chwilowo jeszcze słabo, z obawy przed pracodawcami, którzy utworzeniem Koła Marynarzy Zw[iązku]. Rez[erwistów]. [RP] i stosowaniem pewnego przymusu należenia do tej organizacji, [organizowali] ruch zawodowy wśród marynarzy. Ponieważ marynarze mają zastrzeżenia, co do poboru składek przez ZTT, domagając się utworzenia funduszu w Gdyni, a nie przekazywaniu składek do Centrali, ZTT pobiera tylko wpisowe w wysokości 50 gr, odsuwając pobieranie składek 4 zł miesięcznie do czasu wyjaśnienia sprawy. Marynarzom chodziło o to, by z[e] stworzonego funduszu bezrobotni marynarze mogli otrzymywać zapomogi. W miesiącu lipcu ZTT odbył jedno zebranie członkowskie i dwa zgromadzenia. Zebranie w dniu 5 lipca [br.] zgromadziło 78 osób, zgromadzenie dla robotników drzewnych w dniu 9 lipca br. 150 osób, [zaś] zgromadzenie dla robotników portowych 500 osób. Głównym referentem na tych zgromadzeniach był Rusinek, który sw[oj]e przemówienia przede wszystkim poświęcił propagandzie na rzecz ruchu zawodowego i atakom na stosunki

panujące w porcie. Zwalczał on instrukcje Min[isterstwa]. Opieki Społecznej w przedmiocie pośrednictwa robotników. Wywody jego szły w kierunku zachowania 46-godzinnego tygodnia pracy, unormowania sprawy urlopów z tym, że 150 dniówek miałyby już dać prawo do urlopu, zniesienia kategorii robotników stałych i niestałych, skasowania dowolnego doboru sił pracowniczych przez ekspedytorów w tym, że stali robotnicy [po] winni otrzymywać tygodniówki bez względu na ilość przepracowanych dniówek, opłacania robotników począwszy od godziny, na jaką ich do pracy wezwano itp. Wywody te znajdowały duży poklask u zebranych, którzy w wolnych głosach dawali przykłady nadużyć popełnianych przez ekspedytorów. Dnia 12 lipca br. Rusinek w końcu zgromadzenia oświadczył, że chwilowo nie można mówić o tym, co się będzie żądało, gdyż wysunięcie odpowiednich postulatów będzie uzależnione od siły jaką będzie dysponował i, że wszyscy w związku z tym [po] winni dążyć do tego, by do końca lipca nie było robotnika, który nie należałby do związku. W końcu zebrani uchwalili, że należy wypowiedzieć umowę zbiorową. Nastroje robotników portowych zatem są tego rodzaju, że na rozkaz Rusinka, względnie organizacji, bezwzględnie zastrajkują, tym bardziej, że czynione im w czasie propagandy nadzieje [na] przyszłe stosunki portowe przedstawiają się im jako całkowite uniezależnienie się od pracodawców.

Zw[iązek]. Zw[iązków]. Zawodowych odbył trzy zebrania, na których omawiane były sprawy organizacyjne. Z powodu małej aktywności zarządów, członkowie widząc wzrastające wpływy i zdecydowaną akcją ZYT, wstępują do tego związku tak, że dzisiaj za wyjątkiem robotników drzewnych, ZYT właściwie w porcie nikogo nie reprezentuje.

Zjednoczenie Zawodowe Polskie odbyło cztery zebrania na terenie portu, dzięki poparciu pracodawców Zw[iązku]. Rzem[ieślników]. i Rob[otników]. ZYT swoimi wpływami obejmuje prawie, że wszystkich robotników węglowych. Robotnicy ci, traktowani odpowiednio przez firmy, przedstawiają element spokojny, mało interesujący się agitacją ZYT. Zaznacza się pewien wzrost wpływów ZYT wśród robotników budowlanych. Ma to miejsce dzięki ruchliwości sekr[etarza] [Jana]. Dolińskiego i wskutek zbyt zradyzalizowania się Centr[alnego]. Zw[iązku]. Rob[otników]. Bud[owlanych]. tak, że starsi robotnicy, więcej umiarkowani, wołają przejść do ZYT.

Centr[alny]. Zw[iązek]. Rob[otników]. Budowlanych odbył cztery zebrania i nie rozwinął większej działalności. Zaareztowanie ruchliwszych działaczy, w związku z wypadkami 9 czerwca br., oraz brak zaufania członków do [Teodora] Zielińskiego, wpływają hamująco na rozwój Związku. Ostatnio nosił się [on] z zamiarem przeprowadzenia pewnej reorganizacji wewnętrznej, zmierzającej do usunięcia z[e] Związku elementu zbyt zradyzalizowanego, szerzącego hasła jednolitego frontu i dążącego do opanowania Związku. Czy jednak do tej reorganizacji dojdzie, trudno przewidzieć, ponieważ Rusinek ma co do tego pewne zastrzeżenia.

Związek Zaw[odowy]. Robotników Przemysłu Spożywczego - Oddział Piekarzy (kl[asowe]. zw[iązki]. zaw[odowe].). Pracownicy piekarscy zorganizowani byli dawniej w ZYT i przy Cechu Piekarzy w tzw. czeladzi. Organizacje te nie ujawniały większej aktywności, a w czeladzi w ogóle nie było mowy o jakichś samodzielniejszych drogach organizacyjnych pracowników. Ponieważ stosunki panujące w piekarniach były tak różne, a płace nieraz w jaskrawych dysproporcjach, z inicjatywy Rusinka zwołane zostało zebranie organizacyjne pracowników piekarskich, w którym wzięło udział ok. 70 osób. Sprawy zawodowe naświetlali sekr[etarz]. ZYT Pawliński i Rusinek. W czasie obrad wyszły na jaw wprost niestychane warunki anty-sanitarne, w jakich pracownicy musieli przebywać w niektórych piekarniach. Poza tym i płace i czas pracy okazały się bardzo zróżnicowane. W niektórych wypadkach czas pracy wynosić miał ponad 100 godzin tygodniowo. Rusinek w swoim przemówieniu nastawił pracowników na akcję strajkową, którą bezwzględnie zamierza przeprowadzić o ile pracodawcy nie zgodzą się na zawarcie umowy zbiorowej. Rusinek wykorzystał informacje uzyskane na zebraniu w ten sposób, że umieścił odpowiedni artykuł w „Tygodniu Robotnika”, chwając się później, że po jego artykule Policja [Państwowa] biegnie po piekarzach w celu zbadania panujących w piekarniach stosunków. Tendencje strajkowe wśród pracowników już w czasie „Święta Morza” były bardzo silne, lecz z powodu braku organizacji nie mogli przeprowadzić odpowiedniej akcji. Obecnie w łonie klasowych związków zawodowych Oddział Piekarzy niewątpliwie będzie potrafił sw[o]je zamierzenia przeprowadzić.

Bezrobocie. Fundusz Pracy w obecnej chwili notuje ok. 2 000 bezrobotnych zarejestrowanych, w tym 700 niewykwalifikowanych, 250 budowlanych, 160 metalowców, 220 młodzieży i 400 z innych zawodów. Mimo pełnego

sezonu budowlanego i rozwinięcia robót publicznych liczba ta nie spada. Nie ma widoków, by bezrobotni mogli w jakiś sposób zapracować na ciężkie miesiące zimowe. Nastrój przeto wśród nich jest podniecony i raz po raz wybuchają scysje między nimi a urzędnikami Biura Pośrednictwa Pracy. Duże rozgoryczenie budzi pewne uprzywilejowanie żonatych i obarczonych większą rodziną oraz reemigrantów z Francji. Samotni, czekając nadaremnie na zapośredniczenie, niejednokrotnie mówili między sobą o konieczności ponownego zdemolowania Biura Pośrednictwa Pracy i marszu pod Komisariat Rządu [w Gdyni], bo tylko wywarciem pewnej presji na władzach bezrobotni będą mogli coś uzyskać.

X. STAN BEZPIECZEŃSTWA.

Stan bezpieczeństwa nie uległ większym zmianom i jest zadowalający. W okresie sprawozdawczym zlikwidowano międzynarodową szajkę złodziei kieszonek w osobach Stanisława Ligmunta, Edwarda Blicharza i Henryka Choińskiego. W nawiasach podane są liczby odnoszące się do miesiąca czerwca [19]36 r. Zniewaga władzy lub urzędu 1 (1), opór jednostkowy i zbiorowy 7 (1), zniewaga i czynna napaść na urzędnika 8 (4), zniewaga narodu i państwa 3 (1), rozruch 0 (1), inne przestępstwa p[rzeciw]ko władzom i urzędom 21 (13), obieg fałszywych banknotów i monet kruszcowych i puszczenie w obieg 14 (5), fałszowanie innych papierów i znaczków wartość 2 (0), fałszowanie dokumentów 5 (3), inne fałszerstwa 5 (4), ciężkie uszkodzenia ciała 17 (9), rozbój zwykły 1 (0). Kradzieże: kieszonek 14 (26), z wozów 5 (0), środków lokomocji 40 (24), kolejowe 15 (17), mieszkaniowe 125 (93), z pola i lasu 18 (1), inne 155 (124). Paserstwo 5 (6), oszustwo 33 (35), nielegalne posiadanie broni 7 (16), nielegalne przekroczenie granicy 11 (2), opilstwo 186 (168), zakłócanie spokoju publicznego 75 (92).

Požary: [z powodu] uderzenia pioruna 1, nieostrożności 3. Ogółem pożarów: 4. Straty: 3 550 zł.

Wynik akcji rozbrojenia: odebrano 1 dubeltówkę, 4 sztuki krótkiej broni palnej, 1 sztukę broni małokalibrowej, 1 sztylet, 13 naboji. Wypadków użycia broni przez Policję [Państwową] nie było.

XI. SYTUACJA NADGRANICZNA.

W okresie sprawozdawczym zatrzymano 11 osób za nielegalne przekroczenie granicy.

XIII. RÓŻNE.

Dnia 16 lipca br. o godzinie 14.20 niedaleko pomostu pasażerskiego w Orłowie Morskim, w odległości ok. 800 m. od brzegu, wpadł do morza samolot RWD[-9] pilotowany przez kpt. [Aleksandra] Łągiewskiego. Pasażerami samolotu byli gen. [Gustaw] Orlicz[-]Dreszer i ppłk. [dypl. Stefan] Loth. Na ratunek podążyła łódź ratownicza [Polskiego] Czerwonego Krzyża a od strony Sopot[u] gdański statek „Falke”. Wkrótce nadpłynął trawler Marynarki Wojennej i holownik ratowniczy „Tytan”. Po 1 ½ godzinie od chwili wypadku przyholowano samolot do pomostu i z rozbitego samolotu wydobyto już zwłoki wyżej wymienionych. Przyczyna katastrofy nie jest znana. Gen. Orlicz[-]Dreszer został pochowany [na] Oksywiu. W pogrzebie wzięli udział Pan Prezydent RP [Ignacy Mościcki], Generalny Inspektor Sił Zbrojnych gen. [Edward] Rydz Śmigły, premier gen. [Sławoj] Składkowski i członkowie Rządu.

Dnia 30 lipca br. o godz. 14.20, wskutek uderzenia pioruna, spalił się balon obserwacyjny artylerii przeciwlotniczej, będący na wysokości 800 m. W gondoli znajdowali się por. Rybicki, który uratował się skokiem przy pomocy spadochronu oraz pchor. Wiaderny, który zginął przytłoczoną gondolą, wskutek zaplątania się spadochronu w linkach gondoli. Z obsługi porażonych [piorunem] zostało dziewięciu żołnierzy, z których jeden zmarł.

1936 wrzesień 14, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II. BP-8/36 Tjn. Wicekomisarza inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc sierpień 1936 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 338-348.

VII. RUCH WYWROTOWY.

W okresie sprawozdawczym nie zanotowano na zewnątrz przejawów ruchu wywrotowego. Głównym środowiskiem, w którym grupują się zwolennicy „Jednolitego Frontu Ludowego” jest w dalszym ciągu TUR, a poza tym Związek Zawodowy Marynarzy, w którym rej wodzi pozostający obecnie bez pracy marynarz [Mieczysław] Migąła, podejrzany o utrzymywanie kontaktów z placówkami zagranicznymi ISH. Kierownictwo klasowych związków [zawodowych] w ocenie działalności obu tych placówek jest zgodne z opinią Komisariatu Rządu [w Gdyni i] zamierza przeprowadzić reformy w składzie osobowym i systemie pracy.

VIII. RUCH ZAWODOWY.

ZYT. Akcja ZYT w Gdyni, kierowana przez wiceprzewodniczącego Zarządu Głównego ZYT, [Kazimierza] Rusinka polegała w tym okresie na opanowaniu najróżnorodniejszych nowych ośrodków pracy, mianowicie zakładów przemysłu rybnego, piekarni, portu w najszerszym zakresie, kranistów z Urzędu Morskiego, a nawet zakładów użyteczności publicznej, celem stworzenia najszerszych podstaw dla pracy i zsolidaryzowania ruchu zawodowego. Na terenie portu nastąpiło wymówienie istniejącej umowy zbiorowej. Poprzedzone [to] zostało wydaniem ulotek, a poza tym czterema zebraniem, z których jedno, w dniu 9 sierpnia br. planowane było na szerszą skalę, jednak zgromadziło tylko 300 osób, wykazując stosunkowo słabe zainteresowanie robotników poruszonymi sprawami. Na zebraniu przemawiał Rusinek, polemizując przeważnie z wydaną poprzedniego dnia przez ZYT ulotką, zarzucającą ZYT kumanie się z komunistami itp. Ożywiona działalność ZYT sprawiła, że jest to dziś najliczniejszy w Gdyni związek posiadający w ewidencji ok. 1 070 płacących składki członków.

W okresie sprawozdawczym na [tut[ejszym].] terenie bawił generalny sekretarz ITF Eduard [Carl] Fimmen. Wymieniony przybył do Gdyni w dniu 12 sierpnia [19]36 r. [na] s/s „Sle[i]pner” z Kopenhagi. Przy wysiadaniu ze statku został on powitany przez przedstawicieli ZYT na czele z sekretarzem okręgowym [Franciszkiem] Pawlińskim, po czym wieczorem nastąpiło oficjalne przyjęcie w restauracji [Adama] Słupskiego. Na przyjęciu Fimmena z niewiadomych przyczyn nie był obecny redaktor Rusinek. Na uwagę zasługuje przemówienie prezesa Oddziału Robotników Portowych Edwarda Danielewicza, który witając Fimmena zaznaczył, że wielka szkoda, że nie ma czasu, gdyż pokazałby mu inne dzielnice Gdyni, [takie] jak Grabówek, Witomino itd., gdzie mieszkają ci, co Gdynię budowali, przy czym zapewniał, że nadchodzi czas, [kiedy] brać robotnicza, która zamieszkuje w nędzy na peryferiach miasta, zamieni się niedługo mieszkaniem z burżuazją. Przemówienie Danielewicza było odpowiedzią na przemówienie Fimmena, który wyrażał podziw dla rozbudowy Gdyni. Po przyjęciu o godz. 23.29 Fimmen w towarzystwie b[yłego]. posta [Jana] Kwapińskiego odjechał do Warszawy.

ZYT usiłował również opanować kranistów Urzędu Morskiego, należących obecnie do ZYT. W tym celu Rusinek, wyzyskując znajomość z paru malkontentami, zwołał na dzień 2 sierpnia br. zebranie kranistów, na które przybyło dziewięć osób (na ogólną ilość 130 kranistów). Na skutek zastrzeżeń obecnych, że [przy]naależność do ZYT może grozić utratą pracy w państwowym urzędzie, a zbyt mała ilość zwolenników ZYT nie pozwoli na skuteczną reakcję, Rusinek postanowił nie występować na razie oficjalnie. Polecił zebranim prowadzić pracę uświadamiającą i werbunkową aż do chwili uzyskania dostatecznych podstaw organizacyjnych. [...] Wykorzystując niezadowolenie na tle niskich zarobków w firmie śledziowej „Mewa”, ZYT zwołał 22 września br. zebranie organizacyjne pracowników tej firmy, na które przybyło 50 robotnic (z ogólnej ilości 80). Utworzono zarząd i przesłano firmie ultymatywne żądanie podjęcia rokowań [w sprawie] nowych warunków pracy i płacy, grożąc strajkiem okupacyjnym. W obecnej chwili sprawa toczy się u Inspektora Pracy.

Podobnie wykorzystując niezadowolenia wśród czeladzi piekarskiej, ZTT zorganizował tą czeladź w nowo utworzonym (przy sposobności załatwiania sprawy Łuszczarni Ryżu) Związku [Zawodowym] Pracowników Przemysłu Spożywczego. Jakkolwiek czeladź przystąpiła do Związku i nawet posunęła się do groźby strajku, akcje ZTT nie stoją tu wysoko, ze względu na duże wpływy wśród czeladzi ze strony pracodawców. [Ci ostatni] zamiast pertraktować ze związkiem poprowadzili do zawarcia umowy zbiorowej z Wydziałem Czeladniczym Cechu. Zaskoczony tym Związek założył sprzeciw u Inspektora Pracy, motywując [swoje działania] tym, że umowa zawierana była przy wódce w restauracji. Sprawa toczy się u Inspektora Pracy.

Jednocześnie zwrócono uwagę na konieczność opanowania pracowników miejskich zakładów użyteczności publicznej. Stało się to na skutek polecenia Centrali z Warszawy. Pierwsza próba odbyła się z pracownikami Miejskiego Towarzystwa Komunikacyjnego. Na tym terenie akcja ZTT nie wróży jednak powodzenia, [bo] spośród pracowników MTK Związek rozporządza tylko czterema zwolennikami.

Związek Marynarzy, który jest oddziałem ZTT stoi obecnie pod wpływami bezrobotnego marynarza, [Mieczysława] Migąły, wyraźnie komunizującego. Migąła w stosunku do ZTT prowadzi politykę odśrodkową, dowodząc wobec ogółu, że bezcelowe jest odprowadzanie składek do centrali ZTT, natomiast konieczne jest stworzenie funduszu samopomocy dla marynarzy, na wzór zagranicy. Władze ZTT, na tle tych rozbieżności i podejrzeń w stosunku do Migąły i sekretarza [Józefa] Woźniaka, pilnie obserwują Oddział Marynarzy. Wśród marynarzy również panuje pewne niezadowolenie, zwłaszcza na linii Gdynia-Ameryka. Marynarze narzekają na złe traktowanie, jak i nieprzestrzeganie przez armatorów umowy zbiorowej. Niedomagania te stara się wykorzystać dla swoich celów ZTT, a tym samym przyciągnąć w sw[oj]e szeregi marynarzy, którzy w większości kupują się w szeregach Związku Rezerwistów [RP].

Związek Związków Zawodowych odbył cztery zebrania. Jak zaobserwowano w okresie sprawozdawczym przejawiał żywszą działalność organizacyjną, co pozwoliło mu zwerbować dość pokaźną liczbę nowych członków. Poza tym ZZZ przystąpił do zorganizowania tzw. „rezerwy portowej”, a tym samym odciągnął tych członków od ZTT. Obecnie „rezerwa” ta w łonie ZZZ liczy 140 członków. Jest to sukces mało wartościowy, ponieważ „rezerwa” tam [przy] należy, gdzie spodziewa się uzyskać pracę.

W tymże okresie ZZZ wypowiedział umowę zbiorową dla robotników portowych. W wysuwanych warunkach ZZZ domaga się podniesienia płac dla niektórych kategorii robotników, zwłaszcza przy tzw. szychcie nocnej. Niezależnie od umowy zbiorowej dla robotników portowych, ZZZ zamierza wystąpić z projektem nowych płac dla kranistów Urzędu Morskiego. Nadmienić należy, że wszyscy kranisci Urzędu Morskiego należą do ZZZ, z tych też względów bojąc się utracenia ich na rzecz ZTT, Związek Zw[iązków]. Zawodowych dąży do uzyskania podwyżki płac dla tej kategorii pracowników, by nadal utrzymać kranistów [w] szeregach ZZZ.

Związek Rzemieślników i Robotników (ZZP) w Gdyni odbył dwa zebrania. Okres sprawozdawczy wykazał, że ZZP w sw[oj]ej pracy organizacyjnej przejawiało nieco więcej intensywności niż w ubiegłych okresach. Poza sprawami organizacyjnymi, ZZP wypowiedziało również umowę zbiorową dla robotników portowych. Charakterystycznym jest to, że ZZP na jednym z zebrań dość ostro zaatakowało działalność ZTT, a nawet w sw[oj]ej rezolucji domaga się od władz obrony przed elementem radykalnym, który niepokoi spokojnych obywateli, dbających o interes Państwa. ZZP m.in. wydało nawet specjalne ulotki przeciwko ZTT.

Centr[alny]. Zw[iązek]. Rob[otników]. Bud[owlanych]. (PPS). Odbył dwa zebrania. Jak to zaobserwowano po ostatniej kompromitacji w akcji strajkowej przemysłu budowlanego, nie rozwija większej aktywności. W łonie zarządu, jak i wśród większości członków, powstają tarcia, tak, że nawet [za]czyną wytwarzać się pewna „opozycja” przeciwko sekretarzowi okręgowemu Teodorowi Zielińskiemu. Robotnicy więcej zrównoważeni dają wyraźnie do zrozumienia, że odsuwają się od wszelkich posunięć radykalnych, tym bardziej, że nie odnieśli prawie żadnych korzyści przez wywołanie strajku. Grupa opozycyjna zabiega nawet o pozyskanie Piotra Kosa, wykazując mu, że [został] „ofiara”, [podczas] gdy [...] inni nie byli pociągani do odpowiedzialności [karnej]. Aluzja ta była skierowana pod adresem Kazimierza Wernera, który podpisywał orzeczenie Komisji Poroz[umiewawczo-]. Rozjemczej, jak również i pod adresem Zielińskiego oraz jego zwolenników.

Związek Chemiczny (klasowy) w Gdyni, opierający się na pracownikach Olejarni „Union”, prowadzi w dalszym ciągu akcję [w celu] zawarcia umowy zbiorowej, która w głównych punktach ujęta została protokołem spisany u Insp[ektoracie]. Pracy.

Zw[iązek]. Zaw[odowy]. „Polska Praca” w Gdyni, z inicjatywy prezesa SN, adw. [Mariana] Zawodnego, odbył w dniu 27 sierpnia [br.] zebranie organizacyjne, na którym zgromadził 40 osób. Do związku przystąpiło 45 osób, wybierając zarząd w składzie: Pietrzak - prezes, Olejniczak - zast[ępcą]. prezesa, Borkowski - skarbnik. Zawodny, w swoim przemówieniu, umotywował założenie Związku [Zawodowego] „Polska Praca” koniecznością przeciwstawienia się komunizmowi i destrukcyjnej pracy obu Międzynarodówek. Zw[iązek]. [Zawodowy] „Polska Praca”, zdaniem Zawodnego, byłby ostoją dla państwa na wypadek rozruchów, czy wojny.

Bezrobocie. W okresie sprawozdawczym stan bezrobocia nieco się zwiększył, a to z powodu wstrzymania pracy w niektórych gałęziach przemysłu. Wśród bezrobotnych nadal panuje niezadowolenie z [powodu] braku pracy. Aczkolwiek nie dostrzeżono większych objawów niezadowolenia, to jednak powtarzają się ciągle i sporadyczne wystąpienia agresywniejszych jednostek.

IX. STRAJKI.

W okresie sprawozdawczym strajki nie miały miejsca.

X. STAN BEZPIECZEŃSTWA.

Stan bezpieczeństwa nie uległ większym zmianom i jest zadowalający (w nawiasach liczby odnoszące się do stanu przestępstw w miesiącu lipcu 1936 r.): zniewaga władzy lub urzędu 1 (1), opór jednostkowy i zbiorowy 1 (7), zniewaga czynna i napaść na urzędnika 5 (8) zniewaga czynna Narodu i Państwa 5 (3), inne przestępstwa przeciwko władzom i urządóm 6 (21), puszczanie w obieg obieg fałszywych monet kruszcowych 16 (14), fałszowanie i puszczanie w obieg papierów i znaczków wartościowych 1 (2), fałszowanie dokumentów 11 (5), inne fałszerstwa 1 (5), zabójstwo dokonane i usiłowane 2 (0), ciężkie uszkodzenie ciała 9 (17). Kradzieże: kieszonkowe 10 (14), środków lokomocji 47 (40), kolejowe 14 (15), mieszkaniowe 160 (125), koni 2 (0), z pola i lasu 12 (18), inne 123 (155). Paserstwo 4 (5), oszustwo 39 (33), nielegalne posiadanie broni 5 (7), nielegalne przekroczenie granicy 13 (11), opilstwo 176 (186), zakłócenie spokoju publicznego 103 (75).

Pożary: [w wyniku] eksplozji, iskry, sadzy itp. 2, wadliwej konstrukcji komina 3, nieostrożności 1. Ogółem pożarów: 6. Straty: 5 905 zł.

Wyniki akcji rozbierania (odbierania broni ludności): krótkiej broni palnej 4, sztyletów 2, patek gumowych i innych 2. Wypadków użycia broni przez Policję [Państwową] nie było.

W okresie sprawozdawczym zlikwidowano szajkę złodziei mieszkaniowych - Elwarta i tow[arzyszy]. Poza tym zatrzymano niebezpiecznego włamywacza mieszkaniowego Władysława Faula, który przez czas dłuższy grasował na wybrzeżu morskim w Helu i Gdyni. W tymże okresie zatrzymano: kolejarza Antoniego Gocka za szereg kradzieży mieszkaniowych; urzędnika firmy „Warta” Witolda Szyłowicza za defraudację 1 883 zł; pracowników Komisariatu Rządu [w Gdyni] Tadeusza Ryskalczyka, Ludwika Rutkowskiego i Edwarda Leuschnera za fałszowanie dokumentów robotniczych list płac. Antoniego Malinowskiego, [Stanisława] Bendera i Romana Hrona za różne oszustwa i przestępstwa dewizowe (poza tym Malinowski i Bender, jako redaktorzy „Kurjera Gdyńskiego”, uprawiali różnego rodzaju szantaże. Poza tym w lokalu TUR [doszło do] zabójstwa Franciszka Dąbka z RKS Bałtyk. Sprawy: Henryk Grabowski i Władysław Lewiński zostali zatrzymani i osadzeni w więzieniu. Zabójstwa dokonano podczas sprzeczki i z porachunków osobistych. Z poważniejszych kradzieży wymienić należy kradzież w Instytucie Gospodarki Miejskiej, gdzie niewykryci dotąd sprawcy skradli różne przedmioty [o wartości] 4 900 zł.

XI. SYTUACJA NADGRANICZNA.

W okresie sprawozdawczym zatrzymano za nielegalne przekroczenie granicy trzynaście osób, które z aktem oskarżenia zostały odstawione do Sądu Grodzkiego. Za nielegalny pobyt w Polsce zatrzymano sześć osób.

1936 grudzień 4, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego Nr II. BP-1/36 Tjn. Wiceministra Rządu inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokół za miesiąc listopad 1936 roku, oryg. mps., APG OIG, sygn. 682/2300, s. 243-252.

I. SYTUACJA OGÓLNA.

Prorządowego ruchu politycznego w Gdyni nie ma. Święto Niepodległości zostało urządzone w Gdyni w ramach już tradycyjnych i odbyło się bez żadnych incydentów. [Zarówno] frekwencja publiczności była duża, [jak] i udział stowarzyszeń społecznych również liczny. Stowarzyszenia [takie] jak „Sokół” i KSM wystąpiły poczty sztandarowe. Związane z[e] Świętem Niepodległości wręczenie buławy marszałkowskiej Marszałkowi [Edwardowi] Rydzowi-Śmigłemu odbiło się tu szerokim echem, a społeczeństwo fakt ten komentowało z zadowoleniem.

[Wcześniej], jeszcze w dniu 8 listopada br., odbyła się w Gdyni wielka manifestacja wszystkich warstw społecznych przeciwko stosunkom panującym w Gdańsku, z ogromną jednak przewagą świata pracy. W mowach zaakcentowana była bardzo silna nienawiść do kanclerza [III] Rzeszy, [Adolfa] Hitlera i do reżimu hitlerowskiego w ogóle. Ta postawa miejscowego społeczeństwa, porzucenie animozji partyjnych, była doskonałym świadectwem poczucia narodowego i państwowego, jaki[e] mimo pozorów, w społeczeństwie [jest] głęboko zakorzenione. Ugrupowania grawitujące do PPS były na manifestacji najliczniej reprezentowane. Jedynym zgrzytem w całej tej manifestacji było śpiewanie „Międzynarodówki” przez grupę kobiet w pochodzie.

Partie polityczne, zwłaszcza SN, a w mniejszym stopniu PPS, wykazały pewne ożywienie działalności. W Stronnictwie Narodowym zarysowują się zdecydowane tendencje do wszczęcia większej akcji antyżydowskiej w okresie przedświątecznym. Zamierza się wysłać do miasta członków Stronnictwa, którzy zaopatrzeni w specjalne opaski, mają wpływać na ludność, [by ta] omijała sklepy żydowskie. Podkreślona została przez kierowników Stronnictwa konieczność przeprowadzenia akcji bojkotowej bez [wywołania] żadnych ekscesów. PPS zwołała zgromadzenie, na którym radni miasta z listy PPS krytykowali ustrój [...] Gdyni i wypowiedzieli się za przeprowadzeniem nowych wyborów miejskich. Ich zdaniem wybory te musiałyby przynieść właściwy stosunek liczbowy radnych do grup społecznych miasta. Propaganda czytelnictwa prasy partyjnej, inspirowana przez PPS, szczególnie silnie prowadzona była w ZZT i TUR. Stan bezrobocia wykazuje tendencję zwyczajową. Nie notuje się jednak u bezrobotnych żadnych niepokojących ruchów.

II. SPRAWY PRASOWE.

[...] Dn[ia]. 7 listopada br. ukazał się pierwszy numer nowopowstałego tygodnika żydowskiego pt. „Przegląd Zachodni”, którego redaktorem naczelnym i odpowiedzialnym jest Izidor Zylberman. Nakład wynosi 1 000 egzemplarzy, a cena egzemplarza 25 gr. „Przegląd Zachodni” jest pismem bojowym i w związku z napastliwością artykułów wywołuje wielkie oburzenie u społeczeństwa polskiego w Gdyni. Prowadzi przede wszystkim polemikę z antysemityzmem.

[...] W Nr 276 czasopisma „Orędownik” z dn. 26 listopada [19]36 r. zamieszczono sprostowanie Komisarza Rządu [w Gdyni] odnośnie artykułu [pt.] „Pan Sokół znowu nie miał szczęścia”, który ukazał się w Nr 266 tegoż czasopisma z dnia 14 Listopada br. Sprostowanie dotyczyło nieprawdziwych zarzutów, jakoby Komisarz Rządu [Franciszek Sokół] wybrał ofertę niejakiego Goryniaka na dyrektora Rzeźni [Miejskiej] w Gdyni. Ofertę [tę] rozpatrzyła Rada Nadzorcza Rzeźni. Jak się okazało Goryniak był oszustem.

Wycofano z obiegu: „Wieczór Warszawski” Nr 312 z dnia 6 listopada [19]36 r. w ilości 145 egzemplarzy, „Nasz Przegląd” Nr 327 z dnia 12 listopada [19]36 r. w ilości 32 egzemplarzy, „Słowo Pomorskie”, Nr 265 z dnia 13 listopada [19]36 r. w ilości 177 egzemplarzy, „5-ta Rano” Nr 316 z dnia 12 listopada [19]36 r. w ilości 6 egzemplarzy.

Zmiany personalne w redakcjach. W listopadzie br. do zespołu redakcyjnego miejscowego oddziału „Expressu Ilustrowanego”, w charakterze reportera, wszedł Albin Lewandowski. Z dniem 28 listopada br. wakujące po Mieczysławie Sichrawie stanowisko korespondenta „Kurjera Gdynińskiego” objął praktykant Komisariatu Rządu w Gdyni Jan Marcinkowski.

III. POLSKI RUCH POLITYCZNY.

Stronnictwo Narodowe odbyło cztery zebrania placówek. W celu ściślejszej współpracy, na każde zebranie placówek Zarząd Powiatowy deleguje swoich członków, którzy treścią wygłaszanych referatów oddziałują na ogólne nastawienie członków Stronnictwa. Ponadto wydane zostały zarządzenia, by każda placówka podzielona została na odpowiednie sekcje. Obowiązkiem sekcyjnego jest instruowanie i dbanie o odpowiednie wyrobienie polityczne członków. Obawiając się zapewne dekonspiracji ogólnych założeń działalności w terenie, Zarząd Powiatowy wydał polecenie, by na odprawy przybywali tylko kierownicy placówek wzgl. ich upoważnieni zastępcy. W związku z[e] zbliżającym się okresem świąt[ecznym] Stronnictwo Narodowe, wespół z Korporacją Kupiecką, przygotowuje akcję bojkotową sklepów żydowskich. Korporacja zamierza wydać szereg ulotek, a Stronnictwo Narodowe ma wysłać do miasta swoich członków, którzy by mieli perswazją oddziaływać na kupujących, by [ci] omijali sklepy żydowskie.

W dniu 17 listopada br. na zebraniu placówki Śródmieście jej kierownik, Michał Grudnowski (ostatnio aresztowany pod zarzutem szpiegostwa), zaproponował uchwalenie protestu przeciwko używaniu przez jedną [z] restauracji w Gdyni nazwy „Alkazar”. Protest ten uchwalono i przesłano Zarządowi Powiatowemu, by ten wystąpił w tej sprawie przed Radą Miejską.

W dniu 18 listopada br. na zebraniu placówki Grabówek podniesione były ostre zarzuty przeciwko Zarządowi Powiatowemu i [jego] sekretarzowi o bezczynność i wprowadzanie członków w błąd. Domagano się zwołania zgromadzenia ogólnego, które w swoim czasie wyznaczone było na koniec miesiąca listopada br., a potem znowu odroczone na nieokreślony termin.

Dnia 29 listopada br. odbyło się zebranie placówki Witomino, na które przybyło ok. 70 członków oraz dwóch delegatów Zarządu Powiatowego w osobach kupca Franciszka Szczukowskiego i korespondenta „Samoobrony” Mariana Rychwalskiego. Wygłoszone zostały referaty, w których gloryfikowano stanowisko młodzieży akademickiej w sprawie żydowskiej oraz zmagania gen. [Francesco] Franco z bolszewizmem w Hiszpanii (podkreślono, że walczy on już nie z pewnym odłamem narodu hiszpańskiego, lecz z sowietami przesyłającymi swoje wojska do Hiszpanii), potępiono działalność nauczycielstwa grudziądzkiego, któremu zarzucono szerzenie zarazy komunistycznej wśród młodzieży i wreszcie zaatakowano „Przegląd Zachodni” za napaść na uchwały zjazdu kupieckiego o energiczniejszej akcji odżyczenia handlu. Po referatach dokonano wyboru nowego kierownika w osobie Grzegorza Czarniaka, z zawodu robotnika. Zapowiedziany w ubiegłym miesiącu obchód rocznicy Powstania Listopadowego urządzony został w placówce Rumia. Marian Zawodny, Prezes Zarządu Powiatowego, wziął udział w uroczystości.

Dnia 1 grudnia br. odbyła się odprawa kierowników placówek. Z[e] sprawozdań kierowników na podkreślenie zasługuje raport kierownika placówki Orłowo, który zaznaczył że ma ok. 200 członków, własną świetlicę (często i licznie odwiedzaną) [oraz] możliwość dobudowania z funduszy własnych placówki drugiego piętra do świetlicy. Zawodny przy udzielaniu wyjaśnień zwrócił uwagę na konieczność rozwinięcia intensywniejszej akcji werbunkowej wśród stowarzyszeń katolickich, gdzie znajduje się wielu zwolenników ruchu narodowego. Na pytanie jednego z kierowników kiedy odbędzie się ogólne zgromadzenie Stronnictwa Zawodny odpowiedział, że nie może [go] zwołać z [powodu] braku odpowiedniej Sali. Odpowiedź ta ponownie charakteryzuje jakby obawę Zawodnego przed publicznym wystąpieniem. Jest on też stale atakowany [za] bezczynność. Członkowie wysłali nawet w tej sprawie memoriał do Zarządu Powiatowego. Odnośnie akcji antyżydowskiej Zawodny wyjaśnił, że z poszczególnych placówek wyznaczeni zostaną członkowie, którzy z opaskami na rękach udadzą się do miasta i przeprowadzą bojkot sklepów żydowskich. Zaznaczył przy tym, że akcja bojkotowa prowadzona musi być spokojnie, bez agresywniejszych wystąpień, o czym kierownicy placówek winni zawczasu poinformować [swoich] członków. Ciekawe stanowisko zajęli kierownicy placówek w stosunku do wychrzty Apolinarego Szmalhofera. Wypowiedzieli się mianowicie za bojkotowaniem jego sklepu, ponieważ mimo, że jest wychrztą nie wykonuje należycie praktyk religijnych. Zawodny, interpelowany dalej w sprawie aresztowania kierownika placówki Śródmieście, Michała Brudnowskiego. Odpowiedział, że nie można tu mówić o szpiegostwie, skoro się nic dokładnego nie wie. Lepiej zatem zupełnie tej sprawy nie poruszać, bowiem każdy odpowiada za siebie, a jeżeli Brudnowski będzie winien to kara go nie minie. Kierownictwo placówki Śródmieście objął kupiec Adolf Ziółkowski.

Narodowa Partia Robotnicza nie wykazała żadnej działalności. Na Zjazd Powiatowy w Wejherowie wysłany został z Gdyni prezes filii NPR Jan Tusk.

Polska Partia Socjalistyczna (CKW). Na tle ożywionej działalności dyrygowanych przez PPS klasowych związków zawodowych, działalność Miejscowego Komitetu na terenie ściśle politycznym wypada błado. Odbyto jedno zgromadzenie sprawozdawcze radnych miasta z listy PPS, Teodora Zielińskiego i Leona Miliana. Zgromadzenie odbyło się w dniu 29 listopada br. w sali Vossa w Chyloni. Obecnych było ok. 120 osób. Radni Zieliński i Milian poddali krytyce ustrój miasta Gdyni dowodząc, że społeczeństwo nie posiada właściwej reprezentacji w Radzie Miejskiej i wobec tego nie może wykonywać odpowiedniej kontroli nad działalnością Zarządu Miasta. Wg ich zdania PPS uzyskała w wyborach większość głosów, lecz wskutek machinacji zablokowanych list sanacyjnych utracono listę radnych proletariatu do dwóch, [podczas gdy] sanacja, łącznie z radnymi z nominacji, wprowadziła do Rady Miejskiej 14 reprezentantów. Gospodarce miejskiej zarzucili brak planowości, lekkomyślność i tajemniczość w działaniu. Reasumując swoje wywody Zieliński i Milian domagali się rozwiązania Rady Miejskiej i przeprowadzenia nowych wyborów, zgodnie z ustawą samorządową, mimo zniesienia rozporządzenia o obecnym ustroju miasta Gdyni. Podobnie jak na innych terenach PPS prowadziła w listopadzie br. w Gdyni silną propagandę prasy partyjnej.

V. SEKTY RELIGIJNE.

W życiu Sekty Badaczy Pisma Świętego nie zaszło nic godnego uwagi.

VI. MNIEJSZOŚCI NARODOWE.

Niemcy. Nie przejawiają żadnej organizacyjnej działalności.

Ukraińcy wykazują pewne ożywienie organizacyjne w kierunku skupienia w swoim gronie Ukraińców niezorganizowanych. Chodzi im o stworzenie możliwości kształcenia dzieci w duchu ukraińsko-narodowym.

Żydzi. Zjednoczenie S[y]jonistyczne odgrywa wśród miejscowych Żydów rolę dominującą. Skonsolidowanie miejscowego społeczeństwa żydowskiego nastąpiło skutkiem ożywionej akcji antyżydowskiej. Stwierdzono, że do wygłaszania odczytów w Zjednoczeniu [Syjonistycznym] zapraszany jest niejaki Abram Haus, znany lewicowiec [i] sympatyk „Jednolitego Frontu Ludowego”. Haus udziela się również [w] pracy organizacyjnej w TUR. W dniu 20 listopada br. wygłosił on [na spotkaniu członków] Zjednoczenia referat pt. „Teoria liberalizmu i protekcjonizmu w polityce handlowej”.

XIII. [SPRAWY] RÓŻNE.

Dnia 14 listopada br. w strefie wolnocłowej przeladowano 150 ton amunicji z niemieckiego statku „Aleksandra” na statek holenderski „Varmand”. Załoga statku „Varmand” odmówiła jednak wyjścia w morze rzekomo z powodu obawy przed nieszczęśliwym wypadkiem w czasie drogi. Załadowany statek stał od godziny 13.00 [do] 19.00 przy Nabrzeżu Stanów Zjednoczonych. Na interwencję konsula holenderskiego, który przyrzekł załodze, że statek udaje się do Holandii, a nie do Hiszpanii i że po przybyciu do Holandii będą mogli się odmustrować, statek wyszedł na redę i dnia 16 listopada br. o godz. 8.00 wyruszył w dalszą drogę.

38

1936 grudzień 14, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i bezpieczeństwa publicznego Nr II. BP-8/36 Tjn. Wicekomisarza Rządu inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc listopad 1936 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 349-361.

VII. RUCH WYWROTOWY.

Dnia 8 listopada br. między godziną 3.00 a 5.00 na osiedlu Grabówek nieujawniony dotąd sprawca rozwiesił na przewodach elektrycznych, biegnących w odległości 50 m od ul. Morskiej, jeden transparent komunistyczny z napisem „Niech żyje 7 listopad. 19 lat rewoluc. ZSRR KPP”. W środku transparentu wymalowany był sierp i młot. Transparent został usunięty ok. godziny 5.00.

TUR. Na terenie tego stowarzyszenia w dalszym ciągu obserwuje się [próby] skierowania działalności stowarzyszenia na tory wybitnie polityczne. Przede wszystkim przez jednostki radykalniejsze szerzone są hasła „jednolitego frontu ludowego”, i to przeważnie na pogadankach, które noszą tytuł „Przegląd Prasy”. Walki toczone w Hiszpanii są stale komentowane w kierunku wykazania, że są to zmagania proletariatu z faszyzmem o lepsze jutro świata pracy. Ustrój sowiecki oczywiście znajduje tu sw[oj]e omówienie jako analogia ustroju, o który rząd madrycki walczy z hiszpańskimi powstańcami.

Dnia 21 listopada br. na zebraniu TUR zbierano wśród zaufanych członków składki na rzecz Stanisława Suszyńskiego, wywrotowca, przebywającego obecnie w Berezie Kartuskiej. Akcję zbiórki kieruje karany za działalność komunistyczną Stanisław Żróbek i Stanisława Kaczmarkowa. Oboje zdolali już poprzednio zebrać kwotę 30 zł, a obecnie zbierają ciepłą odzież. Pieniądze miano już przekazać Suszyńskiemu.

Dnia 18 listopada br. przybył do Gdyni niejaki Alfred Krieger, rzekomo prezes Zarządu Głównego TUR w Warszawie. Odbił on konferencję z działaczami PPS nt. ożywienia działalności TUR, wciągnięcia do organizacji młodych kobiet i rozwinięcia akcji uświadamiającej o socjalizmie i jego zadaniach. Po konferencji odbyło się zebranie, na które przybyło ok. 80 osób, w tym dużo nie [będących] członkami. Krieger w swoim referacie omówił stosunki gospodarcze Polski, wskazując na katastrofalny stan bezrobocia i nędzę wsi (milionów kartow[atych]ych gospodarstw), głód na Podkarpaciu [oraz] Polesiu itp. Zdaniem Kriegera, po enuncjacjach pism militarnych, wskazujących na coraz gorszy materiał ludzki na poborach, należy się spodziewać interwencji kół wojskowych w kierunku poprawienia bytu robotników. Uważał on, że dojdzie do poprawy bytu, gdy chłop wystąpi razem z robotnikiem przeciwko kapitalistom. Ponieważ jest rzeczą wykluczoną, by kapitałiści ustąpili dobrowolnie, trzeba być przygotowanym do objęcia władzy siłą. Po Kriegerze zabrał głos niejaki Zenon Awramienko (był w stanie nietrzeźwym), [który] oświadczył, że robotnicy są dawno gotowi, tylko przywódcy nic nie robią, a jeżeli nawet coś rozpoczną, to później cofają się na każde kiwnięcie władz. [Następnie] Awramienko czynił Kriegerowi wymówki, że [podczas] gdy „Tydzień Robotnika” pisał o Rosji Sowieckiej to miał 80 prenumeratorów, a gdy przestano o Rosji pisać to ich liczba spadła do 30. Stwierdzono, że specjalną pracę w kierunku skierowania uwagi członków na Rosję Sowiecką rozwijał Żyd Abram Haus, który nawiązał kontakt z jakimś Lajbuszem Glicensztajnem, notowanym za działalność komunistyczną. Haus na jednym z zebrań wygłosił referat nt. stosunków gospodarczych w Polsce, wykazując, że sytuacja dlatego tak niepomyślnie się kształtuje, ponieważ Polska nie utrzymuje lepszych stosunków z Sowietami. Polska swoje stanowisko zajęła z[a] namową krajowych i zagranicznych kapitalistów, na [cz]ym tylko cierpią robotnicy, bo można by odpowiednimi paktami z Sowietami zwiększyć zbyt towarów. Tylko przez nawiązanie stosunków handlowych z Sowietami polepszyć można w Polsce warunki bytowania. Obserwując te wszystkie objawy działalności wewnętrznej TUR nie można jednak jeszcze ustalić wyraźnego wpływu KPP na terenie TUR.

VIII. RUCH ZAWODOWY.

ZZZ. W listopadzie ZZZ odbył pięć zebrań. Stwierdzono pracę organizacyjną w kierunku odbudowania Oddziału Zw[iązku]. Marynarzy i Pracowników Okrętowych. [...] Robotnicy firmy „Paged” (eksport drzewa), zrzeszeni w ZZZ, postanowili na zebraniu w dniu 22 listopada [br.] wypowiedzieć umowę zbiorową, ponieważ nie doszło do ugody w sprawie dopłat za pewne prace pomocnicze. Mówiono nawet o akcji strajkowej. Ponieważ rozpętanie agitacji i działalności w tym kierunku groziło komplikacjami [w związku z tym], że robotnicy mogli znowu domagać się analogicznych stawek do [tych] obowiązujących przy innych pracach portowych, pod naciskiem Komisariatu Rządu [w Gdyni] strony przystąpiły do bezpośrednich rozmów, na podstawie których robotnicy uzyskali [potwierdzenie] niektórych ich postulatów tak, że ugodę podpisano o godz. 23.00 dnia 30 listopada br. Umowa zatem obowiązuje dalej do dnia 30 marca 1937 r.

Polski Związek Kolejowców. Na zebranie, które odbyło się 26 listopada br. przy udziale 65 członków, przybyli z Warszawy poseł [Stefan] Matus[i]ak i członek CKW PZK Wasikowski, [który] omówił sprawy organizacyjne i bołaczki zawodowe kolejarzy. Matusiak charakteryzując sytuację polityczną Polski szeroko rozwiódł się o wizycie ministra [spraw zagranicznych Józefa] Becka w Londynie. Twierdził, że polityka zagraniczna Polski jest zbyt liberalna w stosunku do sąsiadów, [a] szczególnie niezrozumiałym są posunięcia Rządu wobec [Wolnego Miasta] Gdańska, gdzie stosuje się represje w stosunku ludności polskiej, [na co] Rząd zbyt słabo reaguje. Mówiąc

o dozbrajaniu Armii Polskiej Matusiak zaznaczył, że tylko jej siła przyczyni się do poszanowania Polski i że kolejarzy ufundują [wojsku] 18 ciężkich karabinów maszynowych i 4 działa przeciwlotnicze. W odniesieniu do kwestii żydowskiej, Matusiak mówił, że ogół kolejarzy winien również przyczynić się do bojkotu Żydów w dziedzinie gospodarczej. Zebranie zakończono uchwaleniem rezolucji o ufundowaniu przez kolejarzy 18 ciężkich karabinów maszynowych i 4 dział [przeciwlotniczych] oraz żądaniach kolejarzy w sprawach pragmatyki służbowej.

Związek Robotników i Rzemieślników Zjednoczenia. Zaw. Polskiego odbył dwa zebrania i jedno zgromadzenie w dniu 24 listopada br. Na zgromadzenie przybyło ok. 60 osób. Treść przemówień sekretarza okręgowego, Franciszka Dolińskiego, robotnika Stefana Tomczyka i ks. Anastazego Firka sprowadzała się do ataków na komunizm [oraz] gloryfikowania działalności narodowej [i] patriotycznej ZP. M. in. mówiono, że polski robotnik powinien zrozumieć jakie niebezpieczeństwo dla Państwa kryje w sobie socjalizm i komunizm. Rewolucja rosyjska wywołana została przez Żydów-marksistów, którzy dążąc do wywołania rewolucji również w innych państwach chcą w ten sposób ugruntować swoją władzę nad światem. Ruch narodowy wśród robotników nie pozwoli rozrastać się komunistycznej hydrze. ZP zawsze stało na gruncie lojalności wobec Państwa i Rządu, [więc] obce mu są wszelkie hasła głoszone przez różne czerwone międzynarodówki. ZP pod zaborem pruskim uświadamiało robotników w duchu narodowym i niepodległościowym, a wszelkie hasła socjalistyczne były mu obce. Obecnie socjaliści chcą wmówić masom robotniczym, że tylko oni walczyli pod czerwonymi sztandarami o niepodległość. Dzisiaj socjaliści, wspólnie z komunistami, chcą na nowo zaprzepaścić Państwo Polskie. Ks. Firek w ostrej formie krytykował hasła socjalistyczne i komunistyczne, odwoływał się do władz, by zrozumiały i zapobiegły niebezpieczeństwu, jakie kryje się pod czerwonymi sztandarami, pod którymi szerzy się kłamstwo, fałsz, obłuda, bluźnierstwo i pornografia. Dalej atakował prasę socjalistyczną, w szczególności „Walkę Ludu”, [na łamach] której rzekomo ukazać się miał artykuł niosący wyraźne cechy bluźnierstwa. W związku z tym odwołał się do zebranych, by o podobnych spostrzeżeniach donosili bezpośrednio [do] Ministerstwa. Sprawy Wewnętrznych., ponieważ artykuły godzące w religię katolicką [po]winny być natychmiast konfiskowane. Tomczyk domagał się jeszcze, by władze wydały zakaz urządzania pochodów socjalistycznych z czerwonymi sztandarami. Zgromadzenie zakończono odśpiewaniem „Roty”. W listopadzie ZP przeprowadziło pertraktacje z firmami przemysłu metalowego w sprawie zawarcia umowy zbiorowej. Pertraktacje te prowadzone były w podnieconej atmosferze, ponieważ przedstawiciele firm „Centrum” i „Schuster” nie chciały się zgodzić na zawarcie umowy zbiorowej, a nawet opuściły konferencję [zwołaną] u Inspektora Pracy, wychodząc z założenia, że reprezentują zakłady przemysłowe, a umowa zbiorowa zawierana jest z warsztatami rzemieślniczymi. Wskutek tego ZP postawiło ultimatum, że o ile do 30 listopada br. wymienione firmy nie zgodzą się na zawarcie umowy, pracownicy ogłoszą strajk. Ostatecznie zawarte mają być osobne umowy zbiorowe dla obydwu firm i warsztatów rzemieślniczych. Pertraktacje toczą się przed Komisją Pojednawczo-Rozjemczą.

Centralny. Związek. Robotników. Budowlanych nie wykazał większej działalności. Na zjazd robotników przemysłu drzewnego, który ma się odbyć w Warszawie wybrano [delegatów w osobach] Piotra Kosa i Leona Flonca.

KZZ. Przywódcy Klasowych Związków Zawodowych zwrócili ostatnio specjalną uwagę na ruch zawodowy wśród kolejarzy. Wojciech Wojewoda przyjeżdża często do Gdyni, usiłując ożywić działalność KZZ. Ostatnio bawił tu nawet członek Centralnego Komitetu KZZ, Froehlich Robert który po odbyciu konferencji z miejscowymi działaczami ruchu klasowego, przemawiał na zgromadzeniu kolejarzy, zwołanym na dzień 23 listopada br. W swoim referacie Froehlich poddał ujemnej ocenie gospodarkę kapitalistyczną oraz niesprawiedliwy podział dochodów społecznych w Polsce. Dowodził on, że kapitaliści od 1930 r. wywieźli za granicę ok. 2 miliardy zł, że w 1934 r. dochody społeczne, wynoszące 26 miliardów zł, poszły w lwiej części do kieszeni kapitalistów, [że ich] część wziął Rząd, a masy pracujące otrzymały minimalną kwotę. Zdaniem Froehlicha niektóre posunięcia Rządu i nierównomierność rozdziału dochodów społecznych są błędne. Rząd zwalcza ruch robotniczy, gdy robotnicy domagają się zwiększenia swoich dochodów, chociaż to pociąga za sobą zwiększenie konsumpcji [i] redukcję nadprodukcji. Uzdrowienie stosunków gospodarczych w Polsce może nastąpić tylko wtedy, gdy władza będzie spoczywała w rękach socjalistów. Następnie Froehlich małym aparatem filmowym wyświetlił przezroczka o stanie zatrudnienia, o stanie posiadania ziemi, o wzroście cen itp., dodając odpowiednie komentarze. Na zgromadzeniu obecnych było 150 kolejarzy.

Związek]. Zaw[odowy]. Transportowców. W Oddziale Marynarzy powstała silna opozycja przeciwko Kazimierzowi Rusinkowi, wskutek usiłowań zlikwidowania [przez] Rusinka grupy ludzi, którzy sami siebie nazwali „lewicą”. Do grupy tej należą Stanisław Swik, Mieczysław Migąła, Wiktor Malczewski i Alfred Belan. Grupa ta posiada dość licznych zwolenników, przy czym kilka statków jest przez nich zupełnie opanowanych. Swik posiada jakieś bliżej nieznanne kontakty z KPP i zamierzał rozpowszechnić elaborat, przestany [przez] Urzędowi Woj.[ewódzkiemu]. Pomor[skiemu]. [wraz z pismem] z dnia 30 listopada br., [oznaczonym] II. BP 825/36 Pf, w którym znajdowały się bardzo ostre ataki na PPS. Rusinek właśnie ze względu na te ataki udaremnił rozpowszechnienie [wspomnianego] elaboratu. Ponieważ komórka „lewicy” w ZTT mogła stworzyć podejrzenie skomunizowania ruchu marynarskiego [w] ZTT, Rusinek prawdopodobnie w porozumieniu z Centralą przystąpił do likwidacji „lewicy”, odbierając od Migąły i Swika deklaracje o ustąpieniu z Zarządu i nie mieszania się w [jego] prace. Mimo tej deklaracji Swik, Migąła a zwłaszcza [Wiktor] Malczewski, za którym Rusinek w zatargu z firmą „Polskarob” tak się wstawił, wszczęli akcję, która nawet wywołała oddźwięk w Zarządzie Robotników Portowych, gdzie oświadczone, że postąpienie Rusinka było niestusne i gdzie zupełnie otwarcie popiera się grupę „lewicy”. Rusinek ma nadzieję, że do czasów przyszłych wyborów sprawa o tyle się wyjaśni, że z grupy tej nikt do Zarządu nie wejdzie, [podczas] gdy tymczasem marynarze już dzisiaj obiecują sobie, że wybory będą rozprawą z Rusinkiem i odsunięta grupa bezwzględnie zostanie wybrana do Zarządu. W Oddziałach ZTT nie prowadzono w miesiącu listopadzie aktywniejszej pracy organizacyjnej. Natomiast silniejsze natężenie tej pracy wykazał ZTT w innych związkach klasowych, którym patronuje, jak [np.] w Związku]. [Zawodowym] Rob[otników]. Przem[ysłu]. Spożywczego i Chemicznego.

Związek]. [zawodowy] Robotników Przemysłu Spożywczego. Oddział Związku pracowników firmy „Mewa” po dłuższych pertraktacjach zawarł z tą firmą umowę o brzmieniu ustalonym przez Komisję Pojednawczo-Rozjemczą. Umowa uwzględnia podwyżkę płac i dostarczenie pracownikom rękawic [oraz] innych środków ochronnych i obowiązuje do 30 maja [19]37 r. Projektowane przez Związek postanowienia, że lista pracowników mających być przyjętymi, wzgl. zredukowanymi będzie uzgodniona z[e] Związkiem, Komisja w umowie zbiorowej nie umieściła.

Związek]. [Zawodowy] Rob[otników]. Przemysłu Spożywczego dla Przemysłu Rybnego [i] Wędzarniczego. Sekretarz ZTT, Franciszek Pawliński, wszczął na tym terenie pracę organizacyjną, wywołując od razu, pod presją strajków okupacyjnych, sprawę podwyższenia zarobków. Na zebranie organizacyjne w dniu 22 listopada [19]36 r. przybyło ok. 200 kobiet. Właściciele wędzarni przystąpili jednak natychmiast do rozmów i skłonni są do zawarcia odpowiedniej umowy zbiorowej tak, że prawdopodobnie do ostatecznego środka w walce o umowę i podwyżkę płac nie dojdzie.

Związek] [Zawodowy]. Rob[otników]. Przem[ysłu]. Chemicznego Oddział w Olejarni. Sprawa umowy zbiorowej w Olejarni nie została jeszcze załatwiona. Rusinek domaga się pełnego tygodnia pracy, [podczas] gdy Olejarnia tłumaczy, że przy posiadanych surowcach i środkach materialnych praca trwać ma tylko [przez] 3 dni w tygodniu. Rusinek zagroził firmie strajkiem okupacyjnym na wypadek, gdyby [ta] w ogóle nie chciała, wzgl. odwlekała zawarcie odpowiedniej umowy zbiorowej.

Bezrobocie. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych wyrosi obecnie ok. 400 osób. Przed lokalem PUPP codziennie zbiera się do 300 osób. Bezrobotni domagają się już świadczeń w naturze. Z powodu szczupłości lokalu, duża liczba bezrobotnych musi [stać] mimo zimna pod gołym niebem i z tego powodu wyraża niezadowolenie.

IX. STRAJKI.

W związku z[e] zwolnieniem z pracy ze statku Robur IV marynarza Wiktora Malczewskiego, członka ZTT, wybuchł zatarg między tym Związkiem a firmą „Polskarob”. Ponieważ rozmowy z przedstawicielami firmy nie dały spodziewanego przez ZTT rezultatu, Kazimierz Rusinek zapowiedział, że wyda polecenie załogom Robura IV i VI, by statki [te] nie wyszły z portu, co też uczynił. W czasie zatargu statki ładowane były normalnie. Ponieważ sprawa mogła pociągnąć za sobą pewne niebezpieczeństwo dla funkcjonowania portu, Komisariat Rządu [w Gdyni] przeprowadził ze stronami oddzielne rozmowy i uzyskał z jednej strony zapewnienie umieszczenia Malczewskiego w pracy, chociażby czasowo na lądzie, a z drugiej, że wobec takiego stanowiska firmy zarządzenia odnośnie [tych] dwóch statków zostaną cofnięte. Oba statki w [planowanym] terminie wyszły z portu. Zatarg

trwał [przez] dwie godziny. Szczegółowe sprawozdanie przedłożono [dnia] 17 listopada 1936 [r.] pismem [oznaczonym] Nr II.BP-780/36 Pf.

X. STAN BEZPIECZEŃSTWA.

Stan bezpieczeństwa nie uległ większym zmianom i jest zadowalający (w nawiasach [...] liczby odnoszące się do miesiąca października 1936 r.): zniewaga władzy lub urzędu 2 (2), opór jednostkowy 2 (2), zniewaga i czynna napaść na urzędnika 8 (4), zniewaga narodu i państwa 1 (2), inne przestępstwa przeciwko władzom i urządóm 13 (8), obieg fałszywych banknotów i monet kruszcowych 19 (26), fałszowanie dokumentów 9 (8), inne fałszerstwa 1 (1), ciężkie uszkodzenie ciała 20 (18). Kradzieże: kieszonkowe 3 (8), z wozów 2 (5), środków lokomocji 45 (32), kolejowe 9 (10), mieszkaniowe 71 (88), koni i bydła 1 (0), z pola i lasu 4 (13), inne 139 (153). Paserstwo 3 (3), oszustwo 28 (32), nielegalne posiadanie broni 8 (8), nielegalne przekroczenie granicy 14 (17), opilstwo 170 (150), zakłócenie spokoju publicznego 60 (54).

Požary: [z powodu] wadliwej konstrukcji komina 3, nieostrożności 5. Razem: 8. Straty: 4 690 zł.

Wynik akcji rozbrojenia. Odebrano: 7 sztuk krótkiej broni palnej, 1 sztukę broni myśliwskiej 17 naboji rewolwerowych.

Wypadków użycia broni przez policję nie było.

XI. SYTUACJA NADGRANICZNA.

Za nielegalne przekroczenie granicy przytrzymano w miesiącu listopadzie br. 14 osób.

XII. SZPIEGOSTWO I DWERSJA.

W miesiącu listopadzie br. władze wojskowe zlikwidowały szajkę szpiegowską na terenie Gdyni. Szczegóły nie są znane Komisarjatu Rządu. [...]

1937 styczeń 4, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego Nr II. BP-1/37 Tjn. Wiceministra Rządu inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc grudzień 1936 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2300, s. 254-261, 272-273.

I. SYTUACJA OGÓLNA.

Prorządowego ruchu politycznego w Gdyni nadal nie ma. Opozycyjne ugrupowania nie rozwijały większej działalności. Stronnictwo Narodowe z inicjatywy własnej i przy poparciu Korporacji Kupieckiej przeprowadziło w okresie przedświątecznym akcję bojkotową handlu żydowskiego. Rozkolportowano ok. 5 000 sztuk ulotek oraz obnoszono po ulicach miasta różnego rodzaju transparenty. Ludność miasta na akcję tę reagowała raczej obojętnie, [więc] nie zanotowano ekscesów. Wskutek interwencji przedstawicieli ludności żydowskiej u władz, napisy [anty]żydowskie na transparentach zmieniono w ten sposób, że hasła [na nich] wypisane nawoływały jedynie do poparcia kupiectwa chrześcijańskiego. Poza tym urządzona została gwiazdka dla bezrobotnych członków SN za fundusze korporacji. PPS poza odbyciem jednego zebrania członkowskiego nie ujawniła innej działalności. Zebranie to zasługuje na podkreślenie ze względu na pierwszy publiczny występ na [tut[ejszym] terenie Stanisława Chudoby. Ujęciem referatu Chudoba daleko odbiegł od stosownych przez [tut[ejszy] działaczy PPS form informowania członków i zwolenników o zadaniach partii i sytuacjach w państwie. Stan bezrobocia zwiększa się. Zanotowano już próby podporządkowania ruchu bezrobotnych i wysunięcie żądań [wyplaty] zapomóg w gotówce, zamiast stosowanych świadczeń w naturze.

II. SPRAWY PRASOWE.

A. Powstały nowe czasopisma: 1) „Wiadomości Stowarzyszenia Techników Okrętowych Polskich” Gdynia, ul. Jana z Kolna 55. Czasopismo ukazało się po raz pierwszy w dniu 17 grudnia [19]36 r. i wychodzić będzie nieregularnie. Nakład wynosi 500 egzemplarzy. [...] Poświęcone jest sprawom okrętownictwa żegluga i sprawom zawodowym techników okrętowych. 2) „Gwiazda Morza”. Tygodnik parafialny wybrzeża - Gdynia Biuro Parafialne. Pierwszy numer ukazał się 13 grudnia 1936 r. Czasopismo jest tygodnikiem i kosztuje 40 gr, [a] w prenumeracie miesięcznej 10 gr [za] egzemplarz. Treść poświęcana jest sprawom religijnym i społecznym.

B. Sąd Grodzki w Gdyni postanowieniem z dnia 19 grudnia [19]36 r. [w sprawie] IV Kps 2326/36 na podstawie art. 153 k.p.k. zajął i zarządził odebranie czasopisma „Nowy Mir”, wydanego w Moskwie w 1936 r. w języku rosyjskim, kolportowanego na terenie Gdyni, jako zawierającego w sw[oj]ej treści [naruszenie] art. 127, 170 i 111 § 2 k.k., jako stanowiące dowód przestępstwa i ulegające konfiskacie, albowiem czasopismo gloryfikuje ustrój komunistyczny, zawiera fałszywe wiadomości o wydobywaniu przez Policję [Państwową] w Polsce zeznań za pomocą tortur, powierzchownym prowadzeniu badań przez sądy w Polsce i obraźliwe wyrażenia o papieżu Piusie XI. Zajęto 3 egzemplarze czasopisma, które nadesłane zostały na tu[ejszą]. pocztę pod adresem Benjamina Ebina, obywatela Rosji Sowieckiej, współwłaściciela i dyrektora Międzynarodowego Tow[arzystwa]. Handlowego w Gdyni.

C. Wycofano z obiegu: „Kurjer Poznański” Nr 572 z [dnia] 10 grudnia [19]36 r. w ilości 186 egzemplarzy, „Dziennik Bydgoski” Nr 292 z [dnia] 16 grudnia [19]36 r. w ilości 434 egzemplarzy, „Słowo Pomorskie” Nr 288 z [dnia] 11 grudnia [19]36 r. w ilości 174 egzemplarzy, „5-ta Rano” Nr 336 z [dnia] 2 grudnia [19]36 r. w ilości 8 egzemplarzy.

Zmiany personalne w redakcjach. W redakcji czasopisma „Przegląd Zachodni” z dniem 10 grudnia [19]36 r. ze stanowiska redaktora odpowiedzialnego ustąpił Izidor Zylberman, a jego miejsce objął Samuel Drück. W redakcji czasopism „Gdyńsko-Gdański Biuletyn Gospodarczy” i „Danzig Polnische Wirtschafts Nachrichten-Gdynia”, z dniem 10 grudnia [19]36 r. ze stanowiska redaktora odpowiedzialnego ustąpił Bolesław Żychliński, a jego miejsce objął inż. Leon Komorowski. Sprawozdanie o ilości egzemplarzy czasopism rozpowszechnionych na tu[ejszym]. terenie w [ilości] ponad 100 egzemplarzy przedłożone zostanie osobnym pismem.

III. POLSKI RUCH POLITYCZNY.

Stronnictwo Narodowe odbyło zaledwie dwa zebrania i dwie odprawy kierowników placówek. O przebiegu odprawy odbytej 1 grudnia 1936 r. przedłożono sprawozdanie w sprawozdaniu sytuacyjnym za miesiąc listopad 1936 r. Cała praca w grudniu nastawiona była na akcję bojkotowa[nia] kupiectwa żydowskiego w Gdyni. Przy materialnym poparciu Korporacji Kupieckiej SN rozkolportowało ok. 5 000 plotek antyżydowskich i kilkakrotnie wysłało na ulice miasta transparenty z napisami nawołującymi do popierania kupiectwa chrześcijańskiego. Na uwagę zasługuje fakt, że czołowy działacz bojowy SN na tu[ejszym]. terenie Alojzy Sobczak, dotychczasowy kierownik Wydziału Organizacyjnego SN, wycofał się pod wpływem sw[oj]ej żony z pracy organizacyjnej. Na miejsce Sobczaka przyjęto adwokata Romana Ślączkę, który przybył ze Lwowa. Na razie nie zaobserwowano, by Ślącza rozwinąć miał większą akcję polityczną.

W dniu 14 grudnia 1936 r. w sekretariacie SN odbyła się odprawa kierowników placówek, m. in. obecni byli adw. Marian Zawodny, red. Edward Piszcz i kierownik sekretariatu Bronisław Klugiewicz. Kierownicy złożyli sprawozdania o liczbie bezrobotnych w poszczególnych placówkach, a następnie omówiono sprawę urzędzenia dla tych bezrobotnych gwiazdki. Zawodny zaznaczył, że z wydatną pomocą przychodzi tu Korporacja Kupiecka, która kompletuje odpowiednie paczki podarunkowe. Na wezwanie kierowników placówek, by urządzono większe zebranie ogólne, Zawodny odpowiedział, że nie ma na to odpowiednich funduszy, bo wynajęcie sali kosztuje ok. 200 zł. Na tym odprawę zamknięto.

Dnia 20 grudnia [19]36 r. o godz. 20.00 w sali powystawowej staraniem Korporacji Kupieckiej, Stronnictwa Narodowego i Tow[arzystwa]. B[ły]tych]. Uczestników Powstań Narodowych odbyła się gwiazdka dla bezrobotnych, przeważnie członków SN. Korporacja zebrała na ten cel 4 000 zł, z których przygotowano 250 paczek gwiazdkowych. Paczki były zaopatrzone w adresy i obdarowani byli wywoływani do odbioru. Słowo wstępne wygłosił sekretarz korporacji kupiec Stanisław Latosiński. Następnie ks. [Feliks] Kamiński, po omówieniu samej uroczystości, wystąpił z atakiem przeciwko [tzw.] Żydokomunie, wzywając równocześnie do zrzeszania się chrześcijaństwa, by organizacyjnie wystąpić przeciwko bezbożnictwu, szerzeniu się zarazy międzynarodowej inspirowanej przez żydostwo. Adwokat Marian Zawodny, prezes Zarządu Powiatowego SN, w charakterystyce politycznej i gospodarczej państwa zaznaczył, że Rząd znajduje się obecnie w dość trudnych warunkach, co chcą wykorzystać Żydzi ze swymi międzynarodówkami i rozszerzyć zarazę komunistyczną w Polsce. Następnie wyraził się, że Polska winna być dla Polaków i dlatego należy dążyć do [przej]ęcia z rąk żydowskich wszystkich warsztatów pracy, bo tylko wtedy nastąpi poprawa i dobrobyt. W tym samym duchu przemawiał jeszcze Alojzy Sobczak, piętnując szkodliwą dla narodu i moralności ludzi działalność żydostwa, które stara się zepchnąć naród polski w[e] własnym

państwie na dno zgnilizny. W końcu Sobczak podziękował w imieniu SN i Tow[arzystwa]. B[yłych]. Uczestników Powstań Narodowych [i] Korporacji Kupieckiej za urządzenie gwiazdki dla najbiedniejszych. Po czym odśpiewano „Hymn Młodych”. W czasie trwania uroczystości odśpiewano również kilka kolęd. Spokój uroczystości nie był zakłócony. Obecnych było ok. 500 osób, w tym dużo gapiów, zwabionych wieścią o obdarowywaniu bezrobotnych.

Narodowa Partia Robotnicza. Mimo zapowiedzi wznowienia prac organizacyjnych (Zjazd w Wejherowie), prezes filii NPR w Gdyni, Jan Tusk, nie wykazuje żadnych tendencji [do] wykonania [po]leceń Zjazdu.

Polska Partia Socjalistyczna (CKW). Większego natężenia w działalności organizacyjnej nie wykazała. Dnia 20 grudnia [br.] w lokalu Centr[alnego]. Zw[iązku]. Rob[otników]. Budowlanych odbyło się miesięczne zebranie członków Miejscowego Komitetu PPS. Obecnych było 40 osób. Przewodniczył Jan Kuc, a sekretarowała Stefan Werner. Ze sprawozdania kasowego wynikało, że stan kasy wynosił 745 zł w dochodach, a 750 zł w rozchodach. Niedobór ma być pokryty z dobrowolnych składek. Następnie Jan Kuc, powołując się na okólnik PPS CKW Nr 63 polecił, by każdy członek Partii kontrolował działalność Klasowych Związków Zawodowych tj. kierunek ich pracy, nastawienie oraz działalność poszczególnych członków, a także kontrolował nowo wstępujących [do nich] członków, by [...] nie dostał się [tam] element niepożądany. Z kolei dłuższy referat wygłosił Stanisław Chudoba, który niedawno przybył do Gdyni z Torunia i ma zostać tu radcą prawnym [w] Kl[asowych]. Zw[iązkach]. Zawodowych. Tematem referatu była obecna sytuacja polityczna w Polsce.

Wg Chudoby obecna chwila jest dość ważną dla narodu polskiego i Polskiej Partii Socjalistycznej, która w krótkim czasie odbędzie w Warszawie swój zjazd i ustali wytyczne dla dalszej pracy w terenie. Omawiając swoje wyrażenie, że polityka ma dwa końce, tzn. teorię i praktykę, Chudoba mówił mniej więcej w ten sposób: „teoria jest ogólna, a praktyka uzależniona jest od warunków wewnętrznych w danym kraju. Obecne warunki w Polsce wymagają: demokracji, zniesienia dyktatury proletariatu (?) i uznania drobniejszej własności prywatnej, bezwzględnie upaństwowienia natomiast ciężkiego przemysłu. Te trzy wnioski będą głównym tematem obrad na przyszłym kongresie PPS (CKW) i od tych wniosków zależny będzie dalszy rozwój pracy organizacyjnej PPS. W Polsce Stronnictwo Ludowe posiada liczbowo większe wpływy od PPS i [na] skutek pewnych posunięć [Wincentego] Witosa, Str[onnictwo]. Ludowe ulega ostatnio poważnie wpływom endecji, wobec czego bardzo nikły procent chłopstwa jest za kolektywizacją rolnictwa na zasadach socjalizmu, [dlatego] też Kongres PPS będzie musiał rozpatrzyć i te warunki. Rząd pułkownikowski swoją rolę odegrał dzięki ostatniej ordynacji wyborczej. Obecny Rząd nie opiera się na robotniku, czy chłopie, a tylko na aparacie urzędniczym. Wg ostatnich obserwacji wiemy, że sądownictwo, Policja [Państwowa] i inne organ[y] służby państwowej chylą się wyraźnie [w] stronę endeków. Wiemy jednak, że dużo jest wśród nich i lewicowców, na co wskazują chociażby ostatnie wystąpienia Zw[iązku]. Pracowników Umysłowych i Zw[iązku]. Nauczycielstwa Polskiego. Wiemy, że w chwili ostatecznego upadku sanacji pogodzi się ona z endecją i my znowu pozostaniemy sami. Wobec całokształtu zagadnień politycznych, PPS jest partią najbardziej impulsywną, wyrobioną politycznie, społecznie i gospodarczo. Czasowo wyrzekamy się niektórych dogmatów marksistowskich, by pójść na wieś i uświadamiać socjalistycznie masy chłopskie, a gdy uświadomienie to nastąpi, stworzymy siłę, której nikt nie zdoła się oprzeć”.

W dalszym ciągu sw[oj]ego przemówienia Chudoba zaznaczył, że b[yły]. [kierownik] minister[stwa skarbu Ignacy] Matuszewski na łamach „Gazety Polskiej” wysunął hasło obniżenia w całym kraju zarobków i uzyskane tą drogą kapitały dać na inwestycje, co pociągnie za sobą ożywienie przemysłu i zlikwiduje bezrobocie. Inaczej występuje natomiast prezes Banku Polskiego, który dowodzi, że kapitaliści polscy mają dość pieniędzy na ożywienie przemysłu i wykonanie różnych inwestycji. I tu Chudoba dodał, że faktycznie tak jest, lecz kapitaliści ci nie lokują tych pieniędzy w Polsce, tylko zagranicą, narażając majątek społeczny na wielkie straty w związku z dewaluacjami, jakie miały miejsce w niektórych państwach Europy. W końcu Chudoba omówił pokrótce stosunki panujące w Rosji Sowieckiej. Twierdził on, że nie ma tam komunizmu, lecz istnieje [...] socjalizm przejściowy, ponieważ komunizm różni się od socjalizmu tym, że ma dać robotnikowi to, co wyprodukuje. Obecnie w Rosji [Sowieckiej] daje się robotnikowi wynagrodzenie w stosunku do jego wartości produktywnej. Dyskusji na te tematy nie było. Jedyne reemigrant z Francji, Michał Łucki, domagał się, by PPS zajęła się organizowaniem bezrobotnych i wyłoniła odpowiednią delegację do Komisarza Rządu [w Gdyni] i domagała się zmiany wydawanych zapomóg w naturze. Wniosek Łuckiego został przyjęty, lecz dotąd go nie załatwiono, ponieważ na zebraniu nie uczestniczyli Teodor Zieliński i Kazimierz Rusinek.

V. SEKTY RELIGIINE.

Zauważono wzmożony kolportaż wydawnictw Stowarzyszenia Badaczy Pisma Świętego. Sekta usiłuje przyciągnąć do siebie członków TUR, zapraszając ich niejednokrotnie na sw[oj]e nabożeństwa.

VI. MNIEJSZOŚCI NARODOWE.

Niemcy. Mniejszość narodowa niemiecka nie przejawia żadnej działalności organizacyjnej. Jedyne pastor [Zenon] Kuske z Orłowa [Morskiego] stara się o utrzymanie pewnej łączności między poszczególnymi Niemcami. Jego staraniem w „Domu Marynarza Szwedzkiego” otwarta została czytelnia dla marynarzy niemieckich. Czytelnia mimo, że jest przeznaczona tylko dla marynarzy przebywających dorywczo w Gdyni, jest już obecnie odwiedzana przez zamieszkałych na tut[ejszym]. terenie Niemców. Oczywiście jest, że ciągłe stykanie się z Niemcami z Rzeszy utwierdza tut[ejszych]. Niemców w ich narodowej odrębności i rozszerzy wśród nich ideologię hitlerowskich Niemiec. Dnia 8 grudnia 1936 r. pastor Kuske zwołał do Orłowa [Morskiego] zebranie pastorów i nauczycieli ewangelickich z powiatu morskiego i kartuskiego. Przedmiotem zebrania była sprawa nauczania religii w szkołach ewangelickich. Ogółem przybyły 23 osoby, w tym 5 kobiet. Zebranie odbyło się w zakrystii kościoła ewangelickiego oraz w mieszkaniu pastora Kuskego. M.in. przybyli pastor Otton Weik z Krokowej, bracia Buholz i Schmidt z Wejherowa, siostry Mampe i obywatel W[olnego] M[iasta] Gdańska, Sokolski.

Ukraińcy. Emigranci polityczni (petlurowcy) nie wykazali żadnej działalności. Zamieszkały w Gdańsku Ukrainiec Michał Podhoreckij zabiegał w dalszym ciągu o otwarcie w Gdyni czytelnicy „Proświty”, [spo]tykając się w tej sprawie z zamieszkałymi w Gdyni Ukraińcami: Pogorzalcem, Kościukiem, Koropeckim i innymi. Informatorowi Podhoreckij oświadczył, że otrzymał propozycję współpracy z wywiadem niemieckim za 300 guldenów miesięcznie. Podhoreckij propozycji na razie miał nie przyjąć, ponieważ stara się o wyjazd do Niemiec.

Żydzi. Życie polityczne i społeczne mniejszości żydowskiej w Gdyni koncentruje się ostatnio w Zjednoczeniu S[y]jonistycznym. Prowadzona przez Stronnictwo Narodowe w Gdyni kampania antyżydowska wpływa dodatnio na konsolidację społeczeństwa żydowskiego. Konsolidacja ta na zewnątrz jest bardzo wyraźna, chociaż wg relacji informatora (inteligentniejszego Żyda) wewnątrz Żydzi są silnie skłóceni. Przy czym powodami skłócenia są tak zagadnienia społeczne i polityczne, jak i religijne. Zjednoczenie [Syjonistyczne] urządza u siebie częste odczyty i tak ostatnio lekarz-dentysta Henryk Solnik wygłosił referat p[t]. „Rasa i rasizm w świetle nauki”, a dr Janusz Rauch referat pt. „Dwie odmienne drogi do jednego celu”. Pod względem gospodarczym Żydom w Gdyni wiedzie się dość dobrze. Założone zostało Stowarzyszenie „Gemilut Chesed”, którego zadaniem będzie udzielanie bezprocentowych pożyczek przede wszystkim drobnemu rzemiosłu. [Komisja do Spełniania Zadań] Gminy Wyznaniowej Żydowskiej na cele tego stowarzyszenia wyznaczyła kwotę 1 000 zł. W życiu wyznaniowym nie zanotowano żadnych ważniejszych momentów. Żydzi czynią obecnie starania o wybudowanie własnego domu modlitwy. Sprawa rabina dla Gdyni nie [zo]stała jeszcze załatwiona.

1937 styczeń 14, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II. BP-15/37 Tjn. Wiceministra Rządu inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Ministra Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc grudzień 1936 roku, oryg. mps., APG OIG, sygn. 682/2300, s. 262-270.

VII. RUCH WYWROTOWY.

Natężenie akcji elementu komunistycznego (zwolenników jednolitego frontu ludowego) w kierunku urobienia ogółu członków TUR w [tym] duchu [...] jest nadal silne. Nie stwierdzono jednak zupełnie zdecydowanej akcji komunistycznej. W dniu 3 grudnia [19]36 r., na zebraniu oddziału TUR w Orłowie [Morskim], przy omawianiu przeglądu prasy rozwinęła się dyskusja nt. pomocy Rosji Sowieckiej dla hiszpańskich wojsk rządowych. Na uwagę zasługuje wypowiedzenie się w tej sprawie [przez] członka TUR, Kamińskiego, który m. in. powiedział, że wątpi, by Rosja Sowiecka wysłała do Hiszpanii okręty wojenne, bowiem nie ma żadnego [sensu, by] wysłać stare graty, natomiast wierzy, że ZSRR może wysłać do Hiszpanii samoloty i swoich lotników. Dalej Kamiński podkreślał, że ZSRR nie dąży do zlikwidowania wojny [domowej] w Hiszpanii, bo wtedy wysłałby większe siły wojskowe, [a] jedynie ZSRR chodzi o zmanifestowanie solidarności z walczącą w Hiszpanii klasą robotniczą. Jak dotąd sprawy interwencji ZSRR w Hiszpanii w tej formie nie poruszano i jest to pierwszy wypadek poruszenia roli Rosji Sowieckiej w rozgrywce hiszpańskiej. Poprzednio ograniczano się prawie, że wyłącznie do atakowania Niemiec, Włoch i powstańców hiszpańskich.

Wg nie potwierdzonych informacji wiceprzewodniczący zarządu głównego Zw[iązku]. Zaw[odowego]. Transportowców, Kazimierz Rusinek, zbiera wśród znanych [sobie osób] składki pieniężne dla więźniów politycznych Wincentego Szopki i Franciszka Karbera, którzy mieli być ostatnio karani za działalność komunistyczną w Poznaniu. Byłby to już drugi, sądząc z pozorów, notowany tu wypadek zakonspirowanej akcji MOPR. O ile w opisanym w poprzednim sprawozdaniu wypadku, ze względu na osobę zbierającego, łatwiej można było się skłonić do podejrzeń, że akcja ta była wybitnie MOPR-owska, o tyle w wypadku Rusinka trudno jest przypuszczać, by to była robota w ramach MOPR, [a] raczej [...] indywidualne działanie na korzyść [być] może znajomych, wzgl. towarzyszy.

Wśród przybyłych tu Ukraińców nie dostrzeżono większej aktywności ani też tendencji do agitacji wywrotowo-ukraińskiej.

VIII. RUCH ZAWODOWY.

ZZZ odbył w grudniu 1936 r. dwa zebrania, na których omawiane były sprawy organizacyjne. Zabiegi nad odbudową Oddziału Marynarzy doprowadziły do pewnego zainteresowania się b[yl]ych. członków tym oddziałem. Wynajęty został nowy lokal dla tego Oddziału przy Placu Kaszubskim 1. Oddział liczy obecnie 140 członków.

Zw[iązek]. Rzem[ieślników]. i Rob[otników]. ZPP odbył jedno zebranie. Działalność Związku skierowana była przeciwko ZZT, przy czym poparcia udzielił [mu] miejscowy kler. Wspólną akcją z klerem należy tłumaczyć tym, że ZPP obawia się rozbicia na wypadek ewent[ualnego]. powstania Zw[iązku Zawodowego]. „Praca Polska”, który cieszy się sympatią miejscowego kleru. Po znanych wypadkach w czasie strajku robotników budowlanych, popularność i wpływy sekr[etarza]. okręgowego Teodora Zielińskiego znacznie spadły. Świadectwem tego jest choćby następujący wypadek. Na Kongres Delegatów Zw[iązku]. Rob[otników]. Bud[owlanych]. wystąpi zostali z Gdyni Piotr Kos, Jan Cichocki, Leon Flons, [Franciszek] Bładzikowski i Teodor Zieliński. Delegaci ci w Warszawie udali się do Prezydium Kongresu i bez wiedzy Zielińskiego wycofali jego kandydaturę, [a] w jego miejsce [zgłosili] Leona Flonsa. W czasie wyborów Zieliński dowiedział się o wycofaniu jego kandydatury, lecz było już za późno i na członka Zarządu Głównego Centr[alnego]. Zw[iązku]. Rob[otników]. Bud[owlanych]. wybrano Flonsa. Niezależnie od powyższego, zabiegano również o usunięcie Zielińskiego ze stanowiska sekr[etarza]. okręgowego, przy czym jego następcą miał zostać Stanisław Chudoba (w styczniu [19]37 r. Chudoba wyjechał jednak na stałe do Warszawy). Akcja inspirowana była przez Rusinka, który uważa, że Zieliński nie wykazuje większej agresywności, a poza tym, że jest zwolennikiem umiarkowanej grupy [w] PPS.

Dnia 17 grudnia 1936 r. w obecności zarządów poszczególnych oddziałów Centr[alnego]. Zw[iązku]. Rob[otników]. Bud[owlanych]. i mężów zaufania (razem 32 osoby), delegaci mieli złożyć odpowiednie sprawozdania z Kongresu. Delegaci omówili sytuację gospodarczą Polski, porównując zarazem siły Klasowych Zw[iązków]. Zaw[odowych]. w Polsce i zagranicą. Jeden z delegatów oświadczył, że delegat z Czechosłowacji wyraził się na Kongresie, że w Czechosłowacji na 13 milionów mieszkańców 800 000 ma [być] zorganizowanych w Klasowych Zw[iązkach]. Zaw[odowych]. W czasie krytyki gospodarki w Polsce i wytykania różnych nadużyć jeden z mężów zaufania, nieustalonego nazwiska, odezwał się, że nie należy żądać od obecnego Rządu [wprowadzenia] lepszych porządków, bowiem w ustroju socjalistycznym na pewno również będą nadużycia. Na dowód tego twierdzenia osobnik ten powołał się na to, że posiada dowody, że w Społecznym Przedsiębiorstwie Budowlanym dzieją się wielkie świństwa mimo, że pracują w nim niby socjaliści. Inż. Olgierd Bobowski, pracujący w tym przedsiębiorstwie, nie czekając na bliższe wyjaśnienia, od razu począł się usprawiedliwiać, że nic o tych nadużyciach nie wie i że jest to tylko zemsta ze strony robotników, którzy niesłusznie posądzają o różne kradzieże dozorcę Piotrowskiego. Na tym tle wywiązała się burzliwa dyskusja, z której wynikałoby, że Piotrowski miał skraść 54 000 cegieł przy pomocy niejakiego Władysława Dyppa, [który to] miał dopuścić się defraudacji 2 000 zł. Ponieważ zanosilo się na większą kłótnię Cichocki i Flons rozwiązali zebranie tak, że nie doszło do [przedstawienia] sprawozdania z całokształtu obrad Kongresu. W sprawie poruszonych kradzieży nastawiono specjalny wywiad.

ZZT wszczął akcję w kierunku przygotowania robotników portowych do walki z tzw. „instrukcją Biesiekierskiego” i o nowe prawa socjalne dla portu. Wydana została w tej sprawie specjalna ulotka. ZZT zamierza tą drogą pozyskać nowych członków, obawiając się, że przy obecnej [ich] liczbie, agresywniejsze posunięcia na terenie portu mogłyby się nie udać. W tej też myśli ZZT zamierza pozyskać dla siebie marynarzy i w tym celu kolportuje wiadomości o zamierzonym wypowiedzeniu umowy zbiorowej dla marynarzy. Wspólna akcja marynarzy i robotników portowych, zdaniem ZZT, rokuje pozytywne nastawienie postulatów wysuwanych stale przez ZZT, [takich] jak niezwiększanie kontyngentu robotników portowych, niezatrudnianie przez Zw[iązek]. Ekspedytorów robotników bez kart, poprawa bytu marynarzy itp. Robota ta inspirowana jest i kierowana przez Kazimierza Rusinka, który [ma] jednak dużo przeciwników tak wśród marynarzy, [jak] i robotników portowych. Ostatnio przewodniczący Komisji Rewizyjnej ZZT, Leon Kulesza, prowadzi wśród robotników portowych silną agitację przeciwko Rusinkowi. Kulesza przekonuje robotników, że Rusinek nic konkretnego dla robotników nie zdołał, a tylko w sposób demagogiczny stara się trzymać ludzi w organizacji i wyciągać od członków pieniądze na różne składki, by sobie wyrobić dobrą opinię u władz centralnych ZZT. Do tej agitacji Kulesza pozyskał znanego szeroko wśród robotników Stanisława Czerwienia. Dalej Kulesza rozgłasza, że usunięcie z sekretariatu Oddziału Marynarzy ZZT (za małwersacje) Józefa Woźniaka zostało spowodowane przez Rusinka i sekr[etarza]. okręgowego ZZT, Franciszka Pawlińskiego, ponieważ Woźniak stał im [na] drodze przy różnych machinacjach. Głębszych oddźwięków tej agitacji jeszcze nie zaobserwowano. Dnia 6 grudnia [19]36 r. staraniem ZZT w sali [Bernarda] Wenty na Obłuzu odbył się odczyt pt. „Prawda o Hiszpanii”. Wstęp był płatny. Razem zebrało się ok. 120 osób. Referat wygłosił Rusinek, który wyjaśniał przyczyny rewolty hiszpańskiej twierdząc, że Włochy i Niemcy, jako zainteresowani położeni[em] geograficznym i bogactwa[mi] naturalny[mi] Hiszpanii wywołali powstanie. Rusinek zaatakował również kler za moralne popieranie powstania. W końcu zaznaczył, że nie może o wszystkim mówić, bo mógłby zaszkodzić czerwonym braciom w Hiszpanii, [a] powie jednak tyle, że faszyci wypowiedzieli wojnę socjalizmowi a międzynarodowy socjalizm [wojnę tę] przyjął i na pewno [ja] wygra. Druga Międzynarodówka na ostatnim swoim Kongresie uchwaliła wytyczne [dotyczące] prowadzenia dalszej wojny, nie może jednak wszystkiego zdradzać, jak również nie może zdradzić stanowiska Francji i Anglii, ale może zapewnić robotników, że Hiszpania będzie czerwona. Dyskusji nad referatem nie było.

Zw[iązek]. Zaw[odowy]. Rob[otników]. Przemysłu Spożywczego Oddział w firmie „Mewa”. Na tle zwolnienia przez firmę „Mewa” większej liczby pracowników doszło do scysji między członkami Związku a sekretarzem okręgowym ZZT, Pawlińskim. Na zebraniu w dniu 3 grudnia 1936 r., w związku z[e] zwolnieniem z pracy bez odszkodowania i 14-dniowego okresu wymówienia, większość zebranych domagała się interwencji u Inspektora Pracy. Ponieważ Pawliński, uważając żądanie to za bezpodstawne, odmówił interwencji, zebrani zarzucili mu wystugiwanie się firmie [„Mewa”] i działanie w porozumieniu z nią. Dopiero oświadczenie Pawlińskiego, że będzie

się starał zwolnionych zatrudnić gdzie indziej podnieconych trochę uspokoiło. ZZT, który patronuje temu związkowi ma dużo kłopotów z [jego] członkami [...], zwłaszcza kobietami, które występując wobec władz związkowych wykazują dużą agresywność.

Zw[iązek]. Rob[otników]. Przemysłu Wędzarniczego (klasowy). W związku z zawieraniem umowy zbiorowej między pracodawcami a związkiem doszło do zatargu. Przemysłowcy, jak też pracownicy, którzy [z]godzili się na orzeczenie Komisji Pojednawczo-Rozjemczej zaskoczeni zostali listem, jaki syndyk Zw[iązku]. Przemysłowców wysłał do Min[isterstwa]. Opieki Społecznej o wycofaniu zgody na orzeczenie Komisji. Rusinek, występujący w imieniu pracowników, zagroził strajkiem, ogłaszając o tym [na łamach] „Robotnika”. Po wyjaśnieniu, że wysłanie listu przez syndyka było swego rodzaju samowolą, zatarg został zażegnany. Szczegółowe sprawozdanie w tej sprawie przedłożone zostało pismem z dnia 21 grudnia [19]36 r. Nr II.BP-894/36 Pf.

Bezrobocie. Liczba bezrobotnych na dzień 31 grudnia [19]36 r. wynosiła 6 162 zarejestrowanych [oraz] ok. 3 000 niezarejestrowanych i wykazuje stałą tendencję do wzrostu. Bezrobotni zachowują się na ogół dość spokojnie, wyrażają jednak stosunkowo częste niezadowolenie z otrzymywanych zapomóg w naturze. Część zarzuca, że środki konsumpcyjne są w stanie nie do użycia, inni znowu domagają się wypłacania wszelkich zapomóg w gotówce przy czym wg dosyć wygórowanych norm. Ferment wśród bezrobotnych starają się wywołać przeważnie reemigranci z Francji. Szczegółowe sprawozdanie o sytuacji wśród bezrobotnych przedłożone zostało pismem z dnia 9 stycznia [19]37 r. Nr II.BP-875/36 Pf.

X. STAN BEZPIECZEŃSTWA.

Stan bezpieczeństwa nie uległ większym wahaniom i jest zadowolający. W nawiasach podane są liczby odnoszące się do miesiąca listopada 1936 r. Zniewaga władzy lub urzędu 1 (2), opór jednostkowy 4 (2), zniewaga i czynna napaść na urzędnika 4 (8), zniewaga Narodu i Państwa 1 (1), inne przestępstwa przeciwko władzom i urzędom 8 (13), obieg fałszywych banknotów oraz fałszywych monet kruszców[y]ch 38 (19), fałszowanie dokumentów 7 (9), inne fałszerstwa 0 (1), zabójstwa dokonane i usiłowane 2 (0), ciężkie uszkodzenie ciała 15 (20). Kradzieże: kieszonkowe 11 (3), z wozów 4 (2), środków lokomocji 28 (45), kolejowe 12 (9), mieszkaniowe 85 (71), z pola i lasu 18 (4), inne 175 (139), koni i bydła 0 (1). Paserstwo 4 (3), nielegalne posiadanie broni 6 (8), oszustwo 33 (28), nielegalne przekroczenie granicy 207 (170), opilstwo 207 (170), zakłócenie spokoju publicznego 67 (60).

Dnia 12 grudnia 1936 r., podczas pracy przy nowo budującym się kościele o. Jezuitów, murarz Aleksander Ściśłowski, na tle sprzeczki o wiadro, ciężko postrzelił drugiego murarza Aleksandra Mejera. Sprawca został aresztowany. Mejer zmarł wskutek odniesionych ran. Dnia 20 grudnia 1936 r. Józef Karczmarz, chorujący na rozstrój nerwowy, w czasie sprzeczki małżeńskiej usiłował dokonać zamachu zabójczego na swoją żonę Leokadię. Jego żona zastłoniła się dzieckiem i zdołała wybiec z mieszkania. Strzał skierowany w jej stronę chybił. Karczmarz po ucieczce żony sam postrzelił się lekko w pierś. Decyzją Prokuratora z [dnia] 27 grudnia 1936 r. odstawiono [go] do [Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych do] Kocborowa.

Pożary: [z powodu] nieostrożności 1, eksplozji, iskry, sadzy, itp. 1, przyczyny nieustalonej 1. Ogółem pożarów: 3. Straty: 1 100 zł.

Wyniki akcji rozbrojenia: odebrano 7 sztuk krótkiej broni palnej, 6 naboji, 1 kastet, 1 sztylet.

XII. SZPIEGOWANIE I DWERSJA.

Sprawozdanie [negatywne].

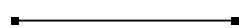
XIII. [SPRAWY] RÓŻNE.

W dniu 29 grudnia 1936 r. niejaki Stanisław Urbanek, lat 20, ślusarz, zatrudniony w Stoczni Gdyńskiej został porażony prądem elektrycznym i poniósł śmierć na miejscu. Wypadek nastąpił z tej przyczyny, że Urbanek przy wykręcaniu żarówki chwycił za oprawkę, która nie była dostatecznie [za]izolowana, przy czym sam Urbanek miał na sobie zmoczone ubranie.

Dnia 30 grudnia 1936 r. nieszczęśliwemu wypadkowi w czasie spinania wagonów uległ konduktor wagonów towarowych Franciszek Skrzypczak z Bydgoszczy. W stanie nieprzytomnym odstawiono [go] natychmiast do szpitala w Gdyni. W czasie spinania, potrącony przez wagon Skrzypczak, upadł na szyny a koła wagonu obcięły mu prawą rękę i obie nogi powyżej kolan [...].

XI. SYTUACJA NADGRANICZNA.

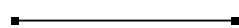
Za nielegalne przekroczenie granicy zatrzymano 13 osób.

**WYKAZ
SKRÓTÓW
UŻYTYCH
W TEKŚCIE**

APG	- Archiwum Państwowe w Gdańsku
art.	- artykuł
b.	- były
BBWR	- Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem
BGK	- Bank Gospodarstwa Krajowego
bm.	- bieżący miesiąc
br.	- bieżący rok
CKW	- Centralny Komitet Wykonawczy
dr	- doktor
DtV	- „Deutsche Vereinigung”
dyr.	- dyrektor
FOM	- Fundusz Obrony Morskiej
godz.	- godzina
gr	- grosz
ISH	- Międzynarodowy Związek Marynarzy i Robotników Portowych, (ang. International Union of Seamen and Harbour Workers)
im.	- imienia
inż.	- inżynier
itp.	- i tym podobne
kg	- kilogram
k.k.	- kodeks karny
kmdr	- komandor
KPP	- Komunistyczna Partia Polski
kpt.	- kapitan
ks.	- ksiądz
KZZ	- Klasowe Związki Zawodowe
LM	- Legion Młodych
LMiK	- Liga Morska i Kolonialna
LOPP	- Liga Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej
m	- metr
m.in.	- między innymi
mjr.	- major
MOPR	- Międzynarodowa Organizacja Pomocy Rewolucjonistom
mps.	- maszynopis
np.	- na przykład
NPR	- Narodowa Partia Robotnicza
Nr -	- numer
O/G	- Oddział w Gdyni
ok.	- około
ONR	- Obóz Narodowo-Radykalny
oryg.	- oryginał
OUN	- Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów
OWP	- Obóz Wielkiej Polski
P.	- Pan/Pani
p.	- pan/pan
PAT	- Polska Agencja Telegraficzna
PBK	- Polski Biały Krzyż
PCK	- Polski Czerwony Krzyż

Pf.	- poufne
PKP	- Polskie Koleje Państwowe
por.	- porucznik
ppor.	- podporucznik
PPS	- Polska Partia Socjalistyczna
PPS CKW	- Polska Partia Socjalistyczna Centralna Komisja Wykonawcza
prof.	- profesor
pt.	- pod tytułem
PUPP	- Państwowy Urząd Pośrednictwa Pracy
P.W.	- Przynależność Wojskowa
PWiWF	- Przynależność Wojskowa i Wychowanie Fizyczne
r.	- rok
rez.	- rezerwa
RP	- Rzeczpospolita Polska
s.	- strona
sekr.	- sekretarz
s/s	- statek parowy
SN	- Stronnictwo Narodowe
sygn.	- sygnatura
śp.	- świętej pamięci
Św.	- Święte/Święty
tj.	- to jest
Tjn.	- Tajne
TUR	- Towarzystwo Uniwersytetu Robotniczego
tut.	- tutejszy
ul.	- ulica
wg	- według
WP	- Wojsko Polskie
zł.	- złoty
ZMP	- Związek Młodzieży Pracującej „Jedność”
ZSRR	- Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich
ZSZ	- Związek Stowarzyszeń Zawodowych
ZZP	- Zjednoczenie Zawodowe Polskie
ZZT	- Związek Zawodowy Transportowców
ZZZ	- Związek Związków Zawodowych

WYKAZ

ŹRÓDEŁ

I LITERATURY

- Balcer Łukasz, *Ustrój administracyjny Gdyni w latach 1920-1939*, „Rocznik Gdyni” 1984, nr 5.
- Białas Tadeusz, *Liga Morska i Kolonialna 1930-1939*, Gdańsk 1983.
- Bieniasz Józef, *Monografia Wielkiego Pomorza i Gdyni*, Lublin 2009.
- Bogucki Mieczysław, *Polska na morzu: praca zbiorowa*, Warszawa 1935.
- Borowik J., *Gdynia port Rzeczypospolitej*, Toruń 1934.
- Bronsztejn Sz., *Ludność żydowska w Polsce w okresie międzywojennym. Studium statystyczne*, Wrocław 1963
- Chudzik Wojciech, Dąbrowski Karol, Janusz Piotr, *Archiwalia izb przemysłowo-handlowych. Stan i perspektywy badań*, Ryki 2012.
- Ciałowicz Alina, Bysko Paweł, *Synowie narodu królów, rozmowa z Piotrem Gontarczykiem*, Bejtar. „Biuletyn Gminy Wyznaniowej Żydowskiej w Warszawie” 2011 nr 4.
- Ciemiński R., *Portrety z ram wyjęte*, Warszawa 1978.
- Ćwierć wieku pracy dla narodu i robotnika : Zjednoczenie Zawodowe Polskie : 25, 1902-1927, Poznań 1927
- Dehmel Henryk, *Gdynia Ameryka Linie Żeglugowe 1930-1950*, Gdańsk 1969.
- Dobroński Adam Czesław, *Związek Inwalidów Wojennych RP*, „Niepodległość i Pamięć” 2008, nr 28.
- Drozd Jarosław, *Spółeczność żydowska Gdyni w okresie międzywojennym*, Gdynia 2007.
- 20-lecie komunikacji w Polsce odrodzonej, Kraków 1939 *Działalność i rozwój Komunalnej Kasy Oszczędności Miasta Gdyni*, Wiadomości Portu Gdyni 1933, z. 7.
- Drozdowski M., *Położenie i struktura klasy robotniczej Polski w latach 1918–1939 w literaturze naukowej dwudziestolecia. „Z pola walki”* 1961, nr 1.
- Dzieje Gdyni*, Wrocław 1980.
- Encyklopedia Gdańska*, Gdańsk 2011.
- Encyklopedia Gdyni*, T. 1, Gdynia 2006.
- Encyklopedia Gdyni*, T. 2, Gdynia 2009.
- Gabinety Drugiej Rzeczypospolitej*, pod red. Janusza Farysia i Janusza Pajewskiego, Szczecin - Poznań 1991
- Gdynia. Sylwetki ludzi. Oświata i nauka. Literatura i kultura*, Gdańsk 1978.
- Gdyniacy Kaszubi*, Gdynia 2006.
- Gołębiowski J., *Gospodarcza rola państwa w programach i publicystyce Polskiej Partii Socjalistycznej. 1918-1939*, [w:] *W stulecie polskiego ruchu robotniczego*. Studia i rozprawy, red. J. Gołębiowski, Kraków 1982.
- Górecki Roman, *Rola Banku Gospodarstwa Krajowego, Przemysł i Handel. Tygodnik 1918-1939*, Warszawa 1928.
- Grott Olgierd, *Faszyści i narodowi socjaliści w Polsce*, Kraków 2007.
- Hajduk Bolesław, *Z działalności Skandynawów w międzywojennej Gdyni (1922-1939)*, [w:] *Miscellanea pomorskie. Studia z dziejów Pomorza Zachodniego i Nadwiślańskiego* pod red. Wojciecha Skóry, Słupsk 2008.
- Handel pomorski w 10-lecie Związku Towarzystw Kupieckich na Pomorzu 1919-1929*, Grudziądz 1929.
- Hass Ludwik, *Ruch zawodowy w Polsce: zarys dziejów*, t. II, Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych Warszawa 1981.
- Hausner Roman, *Pierwsze dwudziestolecie administracji spraw wewnętrznych*, Warszawa 1939.
- Historia Gdańska : opracowanie zbiorowe*. T. 4 [cz.] 2, 1920-1945, Sopot [1998].
- Internetowy Polski Słownik Biograficzny*, www.ipsb.nina.gov.pl.
- Jeryś Czesław, *Budownictwo okrętowe w Gdyni 1920-1945*, Gdańsk 1980.
- Kaczmarek Zygmunt, *Obóz Wielkiej Polski. Geneza i działalność społeczno-polityczna w latach 1926-1933*, Poznań 1980.
- Kalicka Felicja, *Międzynarodowa Federacja Związków Zawodowych : Międzynarodówka Amsterdamska 1919-1945-struktura-rozwój-działalność*, Warszawa 1978 Kardas Mariusz, *Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem w Gdyni w latach 1928-1935 w świetle źródeł archiwalnych*, Gdynia 2014.
- Kamiński Jerzy, *Kalendarz Poradnik obywatelski i służbowy Kolejowca Polskiego 1927*, Wilno 1926.
- Kardas Mariusz, *Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem w Gdyni w latach 1928-1935 w świetle źródeł archiwalnych*, „Zeszyty Gdyni” 2014, nr 9.

- Kasprowicz Bolesław, *Kierunki polskiego handlu zagranicznego w latach 1929-1935: ze szczególnym uwzględnieniem udziału i roli Gdyni*, Gdynia 1936.
- Kolasa Władysław Marek, *Kierunki badań nad historią prasy polskiej 1918-1939. Cz. 1. Tendencje rozwojowe, typologia*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej” 2011, z. 11.
- Kozyra Waldemar, *Polityka administracyjna ministrów spraw wewnętrznych Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1918-1939*, Lublin 2009.
- Kryńska Elwira Jolanta, *Polski Biały Krzyż 1918-1961*, Białystok 1997
- Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej*, red. nauk. prof. Jacek M. Majchrowski przy współpracy Grzegorza Mazura i Kamila Stepana, Kraków 1994.
- Laska Adam, *Narodowa Partia Robotnicza 1920-1937. Studia z dziejów ruchów społecznych w Drugiej Rzeczypospolitej*, Rzeszów 2004.
- Laska Adam, *Narodowy Ruch Robotniczy wobec Konstytucji Kwietniowej i wyborów parlamentarnych w 1935 roku*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Rzeszowskiej. Ekonomia i Nauki Humanistyczne”, 2012, z. 19, nr 3.
- Lisiak Henryk, *Działalność Obozu Wielkiej Polski w Poznańskim w latach 1930-1932*, „Poznańskie Zeszyty Humanistyczne” 2004, t. III.
- Machaliński Zbigniew, *Czasopiśmiennictwo morskie II Rzeczypospolitej*, Gdańsk 1969.
- Machaliński Zbigniew, *Gospodarcza myśl morska II Rzeczypospolitej (1919-1939)*, Wrocław 1975.
- Michalak Ryszard, *Polityka wyznaniowa państwa polskiego wobec mniejszości religijnych w latach 1945-1989*, Zielona Góra 2014.
- Michałowski Stanisław, *Myśl polityczna Polskiej Partii Socjalistycznej 1918-1939*, Lublin 1994.
- Miciński Jerzy, *Księga statków polskich 1918-1945*, t. 1-3, Gdańsk 1996-1999.
- Miciński Jerzy, *Polskie statki pomocnicze i specjalne 1920-1939*, Gdańsk 1967.
- Mielczarek Ryszard, *Budowa Portu Handlowego w Gdyni 1924-1939*, Gdańsk 2001.
- Mikos Stanisław, *Działalność Komisariatu Generalnego Rzeczypospolitej Polskiej w Wolnym Mieście Gdańsku 1920-1939*, Warszawa 1971.
- Mordawski Jan, *Gdyńscy Kaszubi*, Gdynia 2006.
- (n), *Rola B.G.K. Oddziału w Gdyni w polskiej pracy na morzu*, „Wiadomości Portu Gdańskiego” 1935, nr 2.
- Notkowski Andrzej, *Prasa Polskiej Partii Socjalistycznej 1918-1939 : przegląd wydawnictw terenowych. Cz. 1*, „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej” 1989, nr 1.
- Obertyński Edward, *Gawędy o starej Gdyni*, Gdańsk 1987.
- Odyniec Maria, *Gdynia w prasie niemieckiej Wolnego Miasta Gdańska 1920-1939*, Gdańsk 1983.
- Olstowski Przemysław, *Obóz pomajowy w województwie pomorskim w latach 1926-1939*, Warszawa 2008.
- „Pantarei” *Powszechnie Zakłady Magazynowe i Transportowe S.A. i ich rola w organizacji ładunków zbiorowych*, „Wiadomości Portu Gdyńskiego” 1933, z. 7.
- Paczkowski Andrzej, *Prasa polska w latach 1918-1939*, Warszawa 1980.
- Pater Walter, *Szefowie Sekcji Marynarki, Departamentu dla Spraw Morskich i kierownictwa Marynarki Wojennej oraz dowódcy Marynarki Wojennej (1918-2000)*, „Rocznik Gdyński” 2003, nr 7.
- Pepliński Wiktor, *Prasa pomorska w Drugiej Rzeczypospolitej*, Gdańsk 1987.
- XV lat polskiej pracy na morzu*, Gdynia 1935.
- Piskala Kamil, *Wyzwolenie pracy czy instytucjonalizacja konfliktu klasowego? Samorządność robotnicza w myśli politycznej polskich socjalistów (1918-1939) - zarys problemu*, „Piotrkowskie Zeszyty Historyczne” 2016, t. 17.
- Pod sztandarem Legji : 1926-1936. Legia Inwalidów Wojennych Rzeczypospolitej Polskiej im. gen. Józefa Sowińskiego*, Łódź 1936.
- Polska nad Bałtykiem. Konstruowanie identyfikacji kulturowej państwa nad morzem 1918-1939*, Gdańsk 2012.
- P.P.S. wspomnienia z lat 1918-1939*, t. I, Warszawa 1987.
- Przedsiębiorstwo Państwowe Żegluga Polska w Gdyni*, Przemysł i Handel, Warszawa 1928.
- Raporty sytuacyjne starosty grodzkiego w Gdyni i Komisarza Rządu w Gdyni: życie polityczne, społeczne i mniejszości narodowych w Gdyni: ruch wywrotowy i stan bezpieczeństwa publicznego*, Gdańsk 2015.
- Rola Banku Gospodarstwa Krajowego w porcie gdyńskim*, „Wiadomości Portu Gdyńskiego” 1935, nr 1.

Rozbudowa firmy >>Pantarei<<, „Wiadomości Portu Gdynińskiego” 1933, nr 12.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 1 grudnia 1921 r. w sprawie przekazania Ministrowi Przemysłu i Handlu wszystkich spraw związanych z marynarką handlową (Dziennik Ustaw nr 103, poz. 741).

Rdesiński Maciej, „Żegluga Polska” Spółka Akcyjna (przyczynek historyczny), „Rocznik Gdyniński” 1987/1988, nr 8.

Ruch zawodowy w Polsce: zarys dziejów, Warszawa 1974-1981.

Rudnicki Szymon, *Obóz Narodowo-Radykalny. Geneza i działalność*, Warszawa 1985.

Rummel Julian, *Morskie zagadnienia Polski*, Gdynia 1934.

Rummel Julian, *Narodziny żeglugi*, Gdańsk 1980.

Rusak Jarosław, *Historia Związku Zawodowego Marynarzy i Portowców. Cz. 1*, Warszawa 1968.

Sacewicz Karol, *Razem czy osobno? Władze PPS i KPRP-KPP wobec obchodów święta 1 maja w latach 1919-1928*, „Dzieje Najnowsze” 2015, nr 1.

[*Sanacyjna centrala związkowa o charakterze syndykalistycznym*], <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Generalna-Federacja-Pracy;3904736.html>.

Schmidtke Zenon, *„Skarboferm” 1922-1939. Związki polityki z gospodarką*, Opole 2005.

Siemaszko Zbigniew S., *Narodowe Siły Zbrojne*, Londyn 1982.

Skibniewski Mirosław, *Poczta w Gdyni: od dylizansu do ambulansu*, Gdynia 2016.

Stegner Tadeusz, *Historia gdyńskiej policji*, [Gdynia 2009].

Steyer Donald, *Gdynia w latach 1920-1939, Szkice z dziejów Pomorza*, Warszawa, 1961, t. [3].

Szczepański Janusz, *Organizacje kombatanckie i paramilitarne na Mazowszu Północnym w okresie międzywojennym*, „Zeszyty Naukowe Ostrołęckiego Towarzystwa Naukowego” 2009, nr 23.

Szerle Marcin, *Rozwój infrastruktury emigracyjnej w Gdyni w okresie II Rzeczypospolitej*, *Morze nasze i nie nasze: zbiór studiów*, Gdańsk 2011.

Skwarczyński Adam, *Atlas organizacji społecznych*, Warszawa 1932.

Słobodzian Beata, *Rozwój idei samorządowej w Gdyni do II wojny światowej*, „Zeszyty Gdynińskie” 2006, nr 1.

Słownik Biograficzny Działaczy Polskiego Ruchu Niepodległościowego, E-J, t. 2, Warszawa 1987.

Słownik Biograficzny Pomorza Gdańskiego, T. 1-3, Gdańsk 1997.

Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego pod red. Stanisława Gierszewskiego, Gdańsk 1992-2003.

Soltysik Maria, *Gdynia miasto dwudziestolecia międzywojennego: urbanistyka i architektura*, Warszawa 1993.

Sperka Zbigniew, *Zarys organizacji i działalności Polskiej Straży Granicznej w latach 1928-1939*, „Przegląd Prawniczy, Ekonomiczny i Społeczny” 2014, nr 2.

Statut Związku b. Uczestników Powstań Narodowych Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa : [s.n., 1927].

Steyer Donald, *Problemy robotnicze Gdyni 1926-1939*, Gdańsk 1959.

Śliwa Marian, *Polska myśl socjalistyczna 1918-1948*, Wrocław 1988.

Śliwińska Patrycja, *Kina międzywojennej Gdyni, Wędrówki po dziejach Gdyni*, „Zbiór studiów pod redakcją Dagmary Płaza-Opackiej i Tadeusza Stegnera”. Seria II. Studia i Monografie, Gdynia 2004, nr 1.

Toczek Ryszard, *Związek Towarzystw w Gdyni*, „Rocznik Gdyniński” 2013, nr 15.

Tomasiewicz Jarosław, *Rewolucja Narodowa. Nacjonalistyczne koncepcje rewolucji społecznej w Drugiej Rzeczypospolitej*, Warszawa 2012.

Tomasiewicz Jarosław, *Ugrupowania neoendeckie w III Rzeczypospolitej*, Toruń 2003.

Tomicki J., *Polska Partia Socjalistyczna 1892-1948*, Warszawa 1983.

Turek Wojciech, *Obóz Narodowy w Gdyni w latach 1920-1939*, Radzymin 2015.

Tyszkiewicz Adrian, *Obóz Wielkiej Polski w Małopolsce 1926-1933*, Kraków 2004.

Walicka Mirosława, *Gdynia pejzaż sprzed wojny*, Gdańsk 1982.

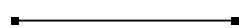
Wapiński Roman, *Narodowa Demokracja 1893-1939. Ze studiów nad dziejami myśli nacjonalistycznej*, Wrocław 1980.

Wichmann Krzysztof, *Historia administracji ogólnej i sądownictwa miasta Gdyni w latach 1919-1939*, Gdańsk 1999.

Widernik Mieczysław, *Główne problemy gospodarczo-społeczne miasta Gdyni w latach 1926-1939*, Wrocław 1970.

Widernik Mieczysław, *Kształtowanie się oblicza politycznego Gdyni w latach 1920-1929*, Wrocław 1980.

- Widernik Mieczysław, *Życie Polityczne Gdyni w latach 1920-1939*, Gdańsk 1999.
- Włudyka Tadeusz, *„Trzecia droga” w myśli gospodarczej II Rzeczypospolitej*, Kraków 1994.
- Wróbel Agnieszka, *Żydzi w Gdyni w latach 1926-1939*, Toruń 2005.
- Wyszczelski Lech, *Ministerstwo Spraw Wojskowych 1918-1939*, Warszawa 2010.
- Zabiegliński Krzysztof, *Pomorska Izba Przemysłowo-Handlowa w Gdyni w latach 1926-1939*, „Rocznik Gdyński” 2011, nr 22.
- Zadrozny Stanisław, *Na gdyńskim szlaku*, Warszawa 1937.
- Zdrijewski Eugeniusz, Toszewska Weronika, *Analiza zmian rozmiarów bezrobocia w Polsce*, „Zeszyty Naukowe Instytutu Ekonomii i Zarządzania Politechniki Koszalińskiej” 2010, nr 14.
- Zieliński Stanisław, *Pierwsze gdyńskie kina*, „Rocznik Gdyński” 1985, nr 6.
- Zjednoczenie Zawodowe Polskie. Zasięg wpływów i działalność społeczno-polityczna w latach 1918-1939*, Poznań 1977.

Indeks alfabetyczny

A

- Andruszkiewicz [inżynier; właściciel podpalonego baraku] 81
Andrzejewski [członek Wydziału Młodych Stronnictwa Narodowego] 52
Andrzejewski Kazimierz [skarbnik Oddziału Robotników Portowych Związku Związków Zawodowych] 61
Anflinkowa Pelagia [właścicielka firmy] 84, 107
Antczak Antoni [prezes okręgowy Narodowej Partii Robotniczej z Torunia] 15, 16
Anweiler Ferdynand 26, 47
Arciszewski Mikołaj [korespondent „Gazety Morskiej Ilustrowanej”] 92
Arciszewski Tomasz [poseł] 72, 73, 74, 75, 76, 92
Awramienko Zenon [członek Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego] 117

B

- Babiński Alfred Antoni [nauczyciel gimnazjalny] 48
Baliński [oskarżony o próbę morderstwa Kotyńskiej] 65, 66
Bandusch Kurt [przywódca bojówki „Deutsche Vereinigung” na Demptowie] 22
Bar [członek Zarządu Oddziału Robotników Portowych] 99
Bartkowiak Franciszek [sekretarz Zjednoczenia Zawodowego Polskiego Robotników Portowych] 18, 34
Bąkowski [sekretarz generalny Zjednoczenia Zawodowego „Praca Polska”] 41
Beck Józef [minister spraw zagranicznych] 106, 117
Bednarz Jan [redaktor „Hasła Pomorskiego”] 15
Bedus [wiceprezes Oddziału Robotników Portowych] 90
Behrend von Grass Gerhard [członek „Deutsche Vereinigung” z Kłanina] 22
Belan Alfred [członek Związku Zawodowego Transportowców] 119
Belzerowski Franciszek [redaktor „Gazety Gdyńskiej”] 45, 78, 95
Bender Stanisław [redaktor „Kurjera Gdyńskiego”] 58, 95, 113
Berbecka Zofia [posłanka; członkini Stowarzyszenia Rodzina Wojskowa] 48
Berger Maksymilian [dyrektor; członek zarządu LOPP; prezes Federacji Związków Obrońców Ojczyzny; prezes Związku Rezerwistów RP; prezes ZOR] 25, 26, 28, 46
Bielawa Jan [redaktor „Pielgrzym”] 78, 87, 88, 101, 106
Biesiekierski Mieczysław [naczelnik w Ministerstwie Opieki Społecznej] 32
Bładzikowski Franciszek [członek Związku Robotników Budowlanych] 124
Blicharz Edward [złodziej] 110
Bobkowski Stanisław [wydawca tygodnika „Latarnia Morska”] 21

- Bobowski Olgierd [inżynier; pracownik zatrudniony w Społecznym Przedsiębiorstwie Budowlanym] 125
Boczar Mieczysław [kierownik gdyńskiego oddziału „Przełądu Handlowo-Gospodarczego”] 15, 21, 31
Bogusławski [właściciel składu stempli] 77
Bojanowski [przestępca] 52
Bolek [posterunkowy z Komisariatu Głównego Policji Państwowej] 66
Bolt Feliks [ksiądz; senator] 49, 100, 102
Borkowski [sekretarz „Sokoła”] 78, 113
Brożyński Bogusław [prezes Zarządu Głównego Bezpartyjnego Związku Zawodowego Maszynistów] 65
Brygier Józef [wiceprezes Związku Oficerów Rezerwy RP] 26
Buholz [mieszkaniec Wejherowa] 123
Burczyk Paweł [sekretarz Narodowej Partii Robotniczej] 16, 59, 64, 68, 72, 74, 78, 107

C

- Choiński Henryk [złodziej] 110
Chojnacki Jan [członek Komisji Rewizyjnej Związku Harcerstwa Polskiego] 51
Chojnacki Jan [członek Związku Robotników Budowlanych] 45
Chudoba Stanisław [członek Polskiej Partii Socjalistycznej] 120, 122, 124
Chudziński Henryk [adwokat; przewodniczący sekcji robotniczej Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem] 63
Chwiałkowski [instruktor Wydziału Rolnego Komunistycznej Partii Polski z Poznania] 33, 38
Cichocki Jan [członek Zarządu Związku Robotników Budowlanych; prezes Zarządu Okręgowego w Bydgoszczy] 18, 29, 124, 125
Ciesielski Wacław [redaktor] 83
Cymermann [przedstawiciel Centrali Związku Zawodowego Transportowców] 90
„Czarny”. *Zobacz* Majchrzak Franciszek
Czechowicz Gabriel [współzałożyciel Partii Radykalnej] 83
Czerwień Stanisław [robotnik; członek Oddziału Robotników Portowych; delegat Związku Zawodowego Transportowców na Kongres do Warszawy] 38, 99, 125
Czerwińska [członkini zarządu Stowarzyszenia Rodzina Wojskowa] 48
Czyżkowski Jan [skarbnik Oddziału Marynarzy Związku Zawodowego Transportowców] 85

D

- Dalecki [prezes koła gdyńskiego Bezpartyjnego Związku Zawodowego Maszynistów] 65
Danielewicz Edward [członek, prezes zarządu Oddziału Robotników Portowych] 61, 80, 81, 86, 90, 98, 99, 111
Danielewski Zbigniew [redaktor „Gazety Gdyńskiej”; kierownik oddziału „Codziennej Gazety Handlowej”] 63
Dereń Stanisław [redaktor „Hasła Wyrbrzeża Polskiego”] 92, 95, 101, 106

Dmowski Roman 88
 Dobrostański Józef [redaktor „Gazety Morskiej Ilustrowanej”] 92
 Doliński Franciszek [Sekretarz Okręgowy Związku Robotników i Rzemieślników Zjednoczenia Zawodowego Polskiego] 118
 Doliński Jan [sekretarz zarządu Narodowej Partii Robotniczej] 32, 34, 36, 51, 52, 54, 56, 60, 65, 74, 85, 90, 96, 98, 103
 Domagała [członek Stowarzyszenia Właścicieli Nieruchomości] 70
 Dostatni Piotr [prezes Rady Okręgu X Związku Towarzystw Gimnastycznych „Sokół”] 27
 Drobner Bolesław [członek Polskiej Partii Socjalistycznej] 108
 Dymek [robotnik budowlany; członek Zarządu Związku Robotników Budowlanych] 18
 Dyppa Władysław [urzędnik; oskarżony o kradzież] 125
 Dzigiewicz Paweł [prezes Towarzystwa Robotników Katolickich] 48, 49, 70

E

Ebin Benjamin [obywatel rosyjski; współwłaściciel i dyrektor Międzynarodowego Towarzystwa Handlowego w Gdyni] 121

Falkowski Leon [złodziej] 66
 Faul Władysław [złodziej] 113
 Felczak Zygmunt [członek Narodowej Partii Robotniczej] 96
 Filanowiczowa Maria [członek zarządu Stowarzyszenia Rodzina Wojskowa] 48
 Filar Karol [przewodniczący Komisji Rewizyjnej Związku Inwalidów Wojennych RP] 46
 Firk Anastazy [ksiądz] 118
 Fisch Bernard [członek Komitetu dla Spełniania Zadań Gminy Żydowskiej w Gdyni] 32
 Flons Leon [marynarz] 18, 29, 91, 99, 118, 124, 125
 Formela Bolesław [poseł] 77
 Franco Francesco [generał] 115
 Frankowska Maria [członkini zarządu Stowarzyszenia Rodzina Wojskowa] 48
 Frankowski Stefan [komandor; członek zarządu Ligi Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej] 26
 Frisz Abraham [członek Komisji Rewizyjnej Związku Drobnych Kupców Żydowskich] 21
 Froehlich Robert [członek Centralnego Komitetu Klasowych Związków Zawodowych] 118

G

Gawroński Alfons [skarbnik zarządu okręgowego Związku Młodzieży Pracującej „Jedność”] 68
 Getert Gustaw [złodziej] 81
 Głogowski [biskup] 25
 Głowacka [ofiara przestępstwa] 100
 Gock Antoni [kolejarz; zatrzymany za kradzież mieszka-

niowe] 113
 Gołaszewski [profesor gimnazjalny] 16
 Goryniak [kandydat na dyrektora Rzeźni Miejskiej] 114
 Goworowski Stanisław [sędzia] 66
 Górecki Roman [Minister Przemysłu i Handlu] 71
 Grabowski Władysław [kierownik oddziału BGK; prezes zarządu komisarycznego Rady Grodzkiej Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem]] 16, 63
 Gracz [zabójca Małkowskiego] 81
 Grażyński Michał Tadeusz [wojewoda śląski] 45
 Gregorcak [członek Stronnictwa Narodowego] 83
 Greiser Artur 106
 Grenczyk Stanisław [skarbnik zarządu Federacji Związków Obrońców Ojczyzny] 28
 Grewicz-Grenebauer Henryk [redaktor „Echa Morskiego”] 78, 92
 „Grodzicki”. *Zobacz* Detlaf Antoni
 Grubba Jan [członek zarządu komisarycznego Rady Grodzkiej Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem; wiceprezes Stowarzyszenia Właścicieli Nieruchomości] 16, 49
 Grudnowski Michał [kierownik gdyńskiego oddziału Stronnictwa Narodowego] 115
 Gruszczyński [delegat Związku Zawodowego Transportowców na kongres do Warszawy] 99
 Guziałek Edmund 56

H

Haller Józef [generał] 88, 94, 95, 102
 Haus Abram [członek Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego] 116, 117
 Helland Jan [właściciel spalonej obory i stodoły] 76
 Hirsch [członek Komisji wypełniającej obowiązki Zarządu Komitetu Dla Spełniania Zadań Gminy Wyznaniowej Żydowskiej] 32
 Hitler Adolf 114
 Hoffmann Stefan [redaktor tygodnika „Hasło Wybrzeża Morskiego”] 92, 95
 Horst Kühl [obywatel Wolnego Miasta Gdańska] 22
 Hron Jan [złodziej] 81
 Hutek Karol [sekretarz zarządu okręgowego Związku Młodzieży Pracującej „Jedność”] 68

I

Ildczak Edward [starszy posterunkowy służby śledczej] 99

J

Jabłonowski Jerzy [przedsiębiorca portowy] wiceprezes Związku Legionistów Polskich] 26, 69
 Jacakowa Zofia [instruktor Komunistycznej Partii Polski] 28
 Jackowski Edward [notariusz; prezes Związku Lokatorów] 27, 49
 Jacynicz Konstanty [komandor; prezes Zarządu Koła Gdyńskiego Związku Rezerwistów Marynarki Wojennej] 48, 64
 Jakóbek Ignacy [złodziej] 76
 Jankowski Czesław [adwokat] 31, 70, 88

Janusz Alfred [członek Zarządu Związku Zawodowego Pracowników Kupieckich] 85
Jastrzębski Juliusz 24
Jaśkowski Marian [robotnik zatrudniony w firmie „Paged”] 33, 38, 51, 105
Jaworski Wiktor [członek Związku Zawodowego Transportowców] 17, 28, 32, 33
Jaworski Wiktor [sekretarz okręgowy Związku Zawodowego Transportowców] 17, 28, 29, 32, 33, 34, 39
Jedtke Antoni [członek Komunistycznej Partii Polski] 60
Jęczkowiak Józef [wiceprezes Związku Oficerów Rezerwy RP; II wiceprezes Federacji Związków Obrońców Ojczyzny] 28
Jędrzejczyk Zygmunt [organizator Komitetu Pomocy Więźniom Politycznym; przewodniczący Komitetu Bezrobotnych] 96, 103, 107
Jurczyński Aleksander [szewc] 48, 70

K

Kaczmarek Stanisława [członkini TUR] 117
Kalinowska Marta [właścicielka kiosku] 77
Kamiński Feliks [ksiądz] 121
Karber Franciszek [więzień polityczny] 124
Karcz Juliusz [złodziej] 81
Karczmarz Józef 126
Karczmarz Leokadia 126
Karpała [członek Związku Robotników i Rzemieślników] 51
Karwowski Czesław [kierownik Oddziału Bezpieczeństwa Publicznego Komisariatu Rządu w Gdyni] 53, 62, 66, 82
Kass Franciszek [właściciel spalonej stodoły i stajni] 40
Kasztelan Antoni [porucznik] 48, 106
Kaube Feliks [wydawca i redaktor „Przeglądu Lokatorskiego”] 78
Kawczyński Józef [wicedyrektor Izby Przemysłowo-Handlowej] 16, 26
Kienitzowa [wiceprzewodnicząca koła Stowarzyszenia Rodzina Rezerwisty] 27, 48
Kilbert Szymon Henryk [dyrektor firmy „Pniowiec”; prezes Związku Drobnych i Detalicznych Kupców] 16, 79, 102
Kinowski [członek Oddziału Robotników Portowych] 99
Kitowski [członek Stowarzyszenia Robotników Katolickich] 70
Klawikowski Jan [sekretarz Związku Zawodowego Transportowców] 75, 90
Kleszyk Adolf [złodziej] 81
Klimczak [złodziej] 76
Klugiewicz Bronisław [kierownik sekretariatu Stronnictwa Narodowego] 121
Kollat Feliks [dyrektor „Żegluga Polskiej”; prezes Zarządu Koła Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem; prezes Związku Armatorów] 48
Kolmetz [członek „Deutsche Vereinigung”] 17
Kołodziej Tadeusz 26
Kołtuniak Stanisław [członek Zarządu Związku Zawodowego Transportowców] 86
Komorowski Leon [inżynier; redaktor „Gdyńsko-Gdańskiego Biuletynu Gospodarczego”] 121

Kopeć Antoni [robotnik budowlany; członek Zarządu Związku Robotników Budowlanych] 18
Korgin Mikołaj [ukraiński emigrant] 43
Koropeccki [ukraiński emigrant] 123
Korzeniowski Albin [ofiara przestępstwa] 52
Korzon Napoleon [inżynier; dyrektor firmy „Polskarob”; prezes Rady Grodzkiej Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem] 16, 63
Kosowski [sportowiec] 46
Kos Piotr [członek Komitetu Wykonawczego PPS CKW] 59, 60, 64, 83, 107, 112, 118, 124
Kossakowski Leopold [przewodniczący zarządu Związku Inwalidów Wojennych RP] 46
Kostka Jan [inżynier; członek Związku Rezerwistów RP] 25, 69
Koszalka [właściciel spalonej stodoły] 40
Kościuk [zamieszkały w Gdyni Ukrainiec] 123
Kotek Rywen [sekretarz Komisji Rewizyjnej Związku Drobnych Kupców Żydowskich] 21
Kotyńska [służąca] 65, 66
Kowalczyk Stanisław [złodziej] 66
Kowalski Kazimierz [adwokat z Łodzi] 82
Kręglewski Franciszek [sekretarz Narodowej Partii Pracy] 16, 24, 32, 36, 42, 44, 54, 56, 59, 68
Krieger Alfred [prezes Zarządu Głównego Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego w Warszawie] 117
Krynicky Józef [redaktor „Głosu Morskiego”] 31
Kryszewski Hieronim [członek Zarządu Związku Zawodowego Pracowników Kupieckich] 85
Krzemień Józef 99
Kuchciński Leon [ksiądz] 45
Kuc Jan [Kuc Jan [prezes Komitetu Wykonawczego Polskiej Partii Socjalistycznej CKW; przewodniczący Komitetu Miejscowego Polskiej Partii Socjalistycznej] 59, 60, 64, 83, 88, 122
Kugel Józef [właściciel Domu Bankowego] 20
Kühl Horst [członek „Deutsche Vereinigung”] 22, 37
Kulesza Leon [przewodniczący Komisji Rewizyjnej Związku Zawodowego Transportowców] 125
Kurr [właściciel spalonego domu] 40
Kuske [pastor] 94, 97, 123
Kuźniar Rudolf [stolarz; amnestionowany za działalność komunistyczną] 84
Kwapiński Jan [poseł] 111
Kwiatkowski Eugeniusz [wicepremier] 47, 71, 86, 90, 99
Kwiatkowski Paweł [członek Zarządu Oddziału Robotników Portowych] 86

L

Latosiński Stanisław [kupiec; sekretarz Korporacji Kupieckiej] 70, 93, 121
Lenin Włodzimierz 84, 85
Leon Leja [skarbnik Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego] 24
Lewandowski 28–156, 114
Librachowa Bronisława [wydawca i redaktor dwutygodnika „Bałtyk”] 101
Licznarski [właściciel spalonego chlewu] 52
Lidor Izaak [członek gdyńskiej organizacji syjonistów rewizjonistów] 42

Lieb knecht Karl 84, 85
Liedtke Agata 85
Ligumnt Stanisław [złodziej] 110
Lizoń Kazimierz [oszust] 76
Loevy Teodor [dziennikarz] 106
Loth Stefan [podpułkownik dyplomowany; ofiara katastrofy lotniczej] 110
Ludwiak Antoni [złodziej] 81
Luksemburg Jan [sportowiec] 46, 84, 85
Łangowski [złodziej] 76

Ł

Łucki Michał [reemigrant z Francji] 122

M

Maćkowski Alojzy [zastępca sekretarza zarządu Związku Inwalidów Wojennych RP] 27, 46
Madycki Józef [złodziej] 76
Majewski Stanisław [prezes Zarządu Komisarycznego Związku Rezerwistów] 23, 25, 38
Malczewski Wiktor [członek Związku Zawodowego Transportowców] 119
Malinowski Antoni [redaktor „Kurjera Gdyńskiego” za oszustwa i przestępstwa dewizowe] 113
Malinowski Stanisław [wydawca i redaktor „Kurjera Gdyńskiego”] 106
Małkowski [ofiara zabójstwa] 81
Mampe [siostry] 123
Marcinkowski Jan [korespondent „Kurjera Gdyńskiego”] 31, 114
Marczak Stefan [właściciel sklepu drogerijnego] 81
Marjanienko [ukraiński emigrant] 43
Marjanienko Wiera [ukraińska emigrantka] 43
Marszałek Dominik [prezes Związku Podoficerów Rezerwy RP] 26
Matosz Józef [poseł] 82, 88, 93, 106
Matusiak Stefan [poseł] 117
Matuszewskii Ignacy [kierownik w Ministerstwie Skarbu] 122
Matysek [uczestnik kongresu ITF] 61
Mauersberger Jan Paweł [ksiądz kanclerz] 45
Mayer [urzędnik Funduszu Pracy] 66
Mazurowski Antoni [członek Stronnictwa Narodowego z placówki Obłuże] 25, 41, 56, 95
Mejer Aleksander [malarz; ofiara postrzału] 126
Meleń Aleksander [referent personalny Urzędu Morskiego; inspektor komisaryczny, komendant obwodu Toruńskiego Legionu Młodych] 24, 44, 68
Menasche Naftali Otto [członek Zarządu Komitetu Dla Spełnienia Zadań Gminy Żydowskiej] 32, 62
Mengel Franciszek [ksiądz] 48
Merson Jerzy [korespondent „Gazety Morskiej Ilustrowanej”] 106
Mękariski Stanisław [poseł] 48
Michalik Julian [wiceprezes Związku Rezerwistów Rzeczypospolitej Polskiej] 16, 28, 68
Michalski Mieczysław [inżynier] 58, 59, 60, 63, 64, 69, 70, 71, 85, 89

Michna Robert [właściciel domu] 81
Michniowska Bronisława [członkini Komisji Rewizyjnej Związku Inwalidów Wojennych RP] 46
Mielnikow Wiktor [kierownik Oddziału „Gazety Morskiej Ilustrowanej”] 92, 106
Mierzwa Jan [brukarz; członek Zarządu Związku Robotników Budowlanych] 18
Migala Mieczysław [członek Związku Zawodowego Marynarzy] 111, 112, 119
Miklas Romuald kierownik witomińskiej placówki Stronnictwa Narodowego] 95
Mikołajczak [członek zarządu Stronnictwa Narodowego] 78
Mistat Mieczysław [redaktor „Dziennika Bydgoskiego”; korespondent „Gońca Warszawskiego” i „Kurjera Warszawskiego”; prezes Związku Lokatorów] 23, 24, 27, 49, 70, 78, 82
Młyński [skarbnik Związku Zawodowego Transportowców] 90
Morawski Józef [sekretarz Oddziału Robotników Portowych; oddziału pracowników użyteczności publicznej; członek Komisji Kwalifikacyjnej dla Robotników Portowych przy Urzędzie Morskim] 33, 38, 51, 79, 80, 84, 85, 89
Moszyński Stanisław [prezes Związku Legionistów Polskich; III wiceprezes Federacji Związków Obrońców Ojczyzny] 26, 28
Mościcki Ignacy [Prezydent Rzeczypospolitej] 39, 45, 48, 92
Mucharski Antoni [kierownik Oddziału Polskiej Agencji Telegraficznej] 82
Müller Kazimierz [kandydat na członka Komisji Rewizyjnej Związku Inwalidów Wojennych RP] 26, 46, 69

N

Nast Willy [sekretarz „Deutsche Vereinigung] 42
Niemiec Józef [profesor gimnazjalny] 16
Nieradzki [zastępca prezesa Bezpartyjnego Związku Zawodowego Maszynistów] 65
Nowaczek [brukarz; członek Zarządu Związku Robotników Budowlanych] 18
Nowaczyk [wiceprezes Zarządu Okręgowego Związku Robotników Budowlanych w Bydgoszczy] 29
Nowak Andrzej [sekretarz zarządu Stowarzyszenia Robotników Katolickich] 49
Nowakowski [złodziej] 76
Nowicka [członkini zarządu Stowarzyszenia Rodzina Wojskowa] 48
Nowicki Tadeusz Jan [kierownik oddziału „Codziennej Gazety Handlowej”] 15, 63
Nowicki Witold [kierownik Oddziału „Ilustrowanego Kuriera Codziennego”] 82

O

Okoniewski Wojciech Stanisław [biskup] 48, 67, 70
Olbromski Antoni [członek Rady Naczelnej Związku Harcerstwa Polskiego] 45
Olejniczak [zastępca prezesa Związku Zawodowego „Polska Praca”] 113
Opaska Stefan [wiceprezes Legii Inwalidów Wojennych] 25

Orlicz-Dreszer Gustaw [generał] 110

P

Paderewski Jan 88
Parczewski O. [prezes gdyńskiego oddziału Polskiego Czerwonego Krzyża] 26
Pasławski Stefan [wojewoda białostocki] 45
Passoń Wilhelm [radny miejski] 89
Pawlak Walenty [sekretarz gdyńskiego oddziału Stronnictwa Narodowego] 72
Pawliński-Mówka Franciszek [członek Polskiej Partii Socjalistycznej] 28, 29, 33, 34, 36, 38, 39, 61, 65, 74, 75, 80, 83, 90, 91, 98, 99, 100, 104, 108, 109, 111, 119, 125
Petlura Symon [ukraiński polityk socjaldemokratyczny i narodowy] 97
Piątek Antoni [członek Wydziału Młodych] 52
Piekarek Jan [członek Związku Robotników i Rzemieślników Zjednoczenia Zawodowego Polskiego] 32, 51
Piestrzyński Ryszard [poseł] 31
Pietrzak [prezes Związku Zawodowego „Polska Praca”] 113
Pikor Bolesław [sędzia] 23, 26
Piłsudski Józef 21, 23, 24, 25, 26, 35, 36, 37, 42, 43, 44, 45, 47, 48, 69, 92
Piorunowski [członek Związku Rezerwistów Rzeczypospolitej] 47
Piotrowski [dozorca w Społecznym Przedsiębiorstwie Budowlanym] 125
Piszcz Edward [redaktor] 59, 72, 78, 83, 85, 88, 93, 94, 95, 100, 121
Piszczek Franciszek [członek Stowarzyszenia Właścicieli Nieruchomości] 70
Pius XI [papież] 24, 27, 121
Pliszke Adolf [skarbnik Stronnictwa Narodowego] 78
Podhoreckij Michał [zamieszkały w Wolnym Mieście Gdańsku] 123
Podhorodecki Ferdynand [członek Związku Rezerwistów Rzeczypospolitej Polskiej] 25
Podhorodecki Jan [członek Związku Rezerwistów Rzeczypospolitej Polskiej] 25, 47, 123
Pogorzelec [zamieszkały w Gdyni Ukrainiec] 123
Polaszke Leon [członek Oddziału Robotników Portowych] 34, 38, 39, 98
Porzeziński Aleksander [sekretarz zarządu gdyńskiego oddziału Polskiego Czerwonego Krzyża] 26
Potij Jan [sekretarz okręgowy Stowarzyszenia Młodzieży Katolickiej] 45
Poznański Fritz [członek tymczasowego zarządu „Deutsche Vereinigung”] 17
Pręcowski Stanisław [prezes Stowarzyszenia Właścicieli Nieruchomości] 70
Priss [ksiądz] 25
Prohaska Włodzimierz [inżynier; Związek Legionistów Polskich] 16, 26
Prychistał [złodziej] 81
Przybył Alfons [członek Zarządu Związku Robotników Budowlanych] 18
Puchowski Józef [instruktor partyjny Komunistycznej Partii Polski z Grudziądza] 28

Pudlik Bronisław [wiceprezes Związku Powstańców Śląskich] 26

R

Radtke Jan [zastępca prezesa Stronnictwa Narodowego] 78
Rataj Józef [członek Stowarzyszenia Robotników Katolickich] 70
Rauch Janusz [członek komisji mającej spełnić obowiązki byłego Zarządu Komitetu dla Spełniania Zadań Gminy Żydowskiej w Gdyni] 32, 42, 123
Rawski Józef [kierownik sekretariatu Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem] 63
Rawski Józef [kierownik Zakładu Oczyszczania Miasta] 16
Reichert Roman [kierownik sekcji kulturalno oświatowej zarządu komisarycznego Rady Grodzkiej] 16, 27
Remiszewski Kazimierz [II wiceprezes gdyńskiego oddziału Polskiego Czerwonego Krzyża] 26
Robak [robotnik; członek Zarządu Związku Robotników Budowlanych] 18
Rodenacker Fritz [członek „Deutsche Vereinigung”] 22, 37, 42
Rogowski Alfons [sekretarz Zarządu Okręgowego Związku Robotników Budowlanych w Bydgoszczy] 29
Rogowski Jan [sekretarz okręgowy Stowarzyszenia Młodzieży Katolickiej] 45
Rongenc Stanisław [sekretarz zarządu głównego Związku Zawodowego Transportowców] 88, 90, 91, 99
Rosenthal Hermann [prezes Związku Drobnych Kupców Żydowskich] 21, 22
Roszczynialski Wiktor [prezes Stowarzyszenia Właścicieli Nieruchomości] 27
Rozenberg Icek-Izaak [sekretarz zarządu Związku Rzemieślników Żydów] 54, 57
Rozmiarok Kazimierz [członek zarządu Związków Weteranów Powstań Narodowych] 26
Rukowski [zabójca Małkowskiego] 81
Rusinek Kazimierz [redaktor „Walki Ludu”] 45, 53, 55, 56, 60, 72, 73, 74, 75, 76, 88, 90, 91, 98, 99, 103, 104, 108, 109, 111, 119, 122, 124, 125, 126
Rutkowski Ludwik [pracownik Komisariatu Rządu zatrzymany za fałszowanie dokumentów] 113
Rybicki [porucznik; ofiara katastrofy balonowej] 110
Rychowa [właścicielka spalonego baraku] 86
Rychwalski Marian [koresspondent „Samoobrony”] 115
Rydz Śmigły Edward [marszałek] 110, 114
Ryskalczyk Tadeusz [pracownik Komisariatu Rządu zatrzymany za fałszowanie dokumentów] 113
Rywka Dorf [krawcowa; działaczka Komunistycznej Partii Polski] 29

S

Sadamkiewicz Czesław [ofiara napaści] 76
Sas-Hordyński Roman [dyrektor Łuszczarni Ryżu] 33
Sawicki Kazimierz [softys Orłowa Morskiego] 31
Schläger Bronisław [członek Komisji Rewizyjnej Związków Drobnych Kupców Żydowskich] 21
Schmidt [mieszkaniec Wejherowa] 123

- Sichrawa Mieczysław [członek redakcji „Ekspresu ilustrowanego”; korespondent „Kuriera Gdynińskiego”] 63
- Sichrawa Mieczysław [korespondent „Kuriera Gdynińskiego”] 63, 114
- Siedlecki Jan [sekretarz zarządu Związku Powstańców i Wojaków DOK VIII] 26
- Simon Józef [właściciel spalonej stodoły i wozowni] 40
- Składkowski Sławoj [generał] 110
- Skobelski Jerzy [oszust] 76
- Skoczek [właściciel spalonej stodoły] 52
- Skrzypczak Franciszek [konduktor wagonów towarowych] 126
- Skubiszewski Jan [prezes Związku Legionistów Polskich] 26
- Sławek Walery [premier] 76, 87
- Słomnicki Mordka [członek zarządu Związku Rzemieślników Żydów] 54, 57
- Słupski Adam [restaurator] 111
- Smółka Stefan [sekretarz zarządu Związku Weteranów Powstań Narodowych] 26
- Sobczak Alojzy [członek zarządu Wydziału Młodych Stronnictwa Narodowego] 50, 54, 60, 72, 78, 93, 95, 96, 106, 121, 122
- Soiński Heljodor [wiceprezes Związku Powstańców i Wojaków DOK VIII] 26
- Sokolski [obywatel Wolnego Miasta Gdańska] 123
- Sokołowa Irena [przewodnicząca Przystosowania Wojskowego Kobiet dla Obrony Kraju] 25
- Sokół Franciszek [Komisarz Rządu w Gdyni] 15, 17, 20, 23, 25, 28, 30, 33, 35, 37, 40, 43, 50, 53, 58, 62, 63, 66, 70, 71, 73, 77, 79, 82, 84, 87, 89, 91, 94, 97, 100, 102, 103, 105, 106, 107, 111, 114, 116, 120, 124
- Solnik Henryk [lekarz - dentysta] 123
- Sonabend Mendel Wolf [członek Komitetu dla Spełniania Zadań Gminy Żydowskiej w Gdyni] 32
- Sosiński Bolesław [ofiara napaści] 76
- Sowa Jan [członek Związku Rezerwistów Rzeczypospolitej Polskiej] 25
- Spirówna [członkini Komunistycznej Partii Polski] 60
- Stankiewicz Józef [I wiceprezes gdyńskiego oddziału Polskiego Czerwonego Krzyża] 26, 48
- Stasiak [członek Zarządu Wojewódzkiego Narodowej Partii Robotniczej] 96
- Stelmaszewski Józef [sekretarz zarządu Związku Podoficerów i Wojaków Rzeczypospolitej Polskiej] 26
- Stolaczyk [złodziej] 76
- Stróżyński [prezes Zjednoczenia Zawodowego Polskiego Okręg Morski] 56
- Suchorzowa Agnieszka [właściciela spalonej stodoły] 40
- Suszyński Stanisław [muzyk; amnestionowany działacz komunistyczny] 84, 117
- Swik Stanisław [członek Związku Zawodowego Transportowców] 119
- Syrowy [inżynier] 89
- Szaniawski Włodzimierz [inżynier; Wicekomisarz Rządu w Gdyni] 17, 20, 28, 30, 35, 40, 58, 63, 71, 73, 79, 87, 97, 103, 105, 111, 114, 116, 120, 124
- Szczukowski Franciszek [kupiec; członek Stronnictwa Narodowego] 115
- Szewczenko Taras [ukraiński poeta narodowy, etnograf, folklorysta, malarz, przedstawiciel romantyzmu, a także działacz polityczny] 43
- Szukurata Petro [z Przemysła] 97
- Szopka Wincenty [więzień polityczny] 124
- Szota Bronisław [urzędnik; kierownik oddziału „Przeglądu Handlowo-Gospodarczego”] 31
- Szponar Stanisław [urzędnik kolejowy; kierownik sekretariatu Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem] 63
- Szuber Dominik [oszust] 76
- Szulc Bernard [właściciel uszkodzonych pożarem domu i stodoły] 40
- Szyłowicz Witold [urzędnik firmy „Warta” zatrzymany za defraudację] 113
- Szynkiewicz Roman [kierownik gdyńskiego oddziału „Codziennej Gazety Handlowej”] 15

Ś

- Ścisłowski Aleksander [murarz; postrzelił Aleksandra Meje-
ra] 126
- Ślęczka Roman [adwokat; Kierownik Wdziału Organizacyj-
nego Stronnictwa Narodowego] 121
- Ślusarek Henryk [redaktor „Hasła Wybrzeża Polskiego”]
101, 106
- Świder Jan [złodziej] 81

T

- Tabaczný [ukraiński emigrant] 42
- Talik Adolf [właściciel domu] 52
- Tebinka Zygmunt [poseł] 48, 63, 78
- Tetzlaff Henryk [korespondent „Gazety Polskiej”; były
redaktor „Dnia Pomorskiego”] 95
- Tissler Alfons Jan [ksiądz] 45
- Tołwiński Stanisław [delegat Spółdzielni Mieszkaniowej
z Warszawy] 107
- Tomczyk Stefan [robotnik; członek Związku Robotników
i Rzemieślników Zjednoczenia Zawodowego Polskie-
go] 118
- Tor Stanisław [dyrektor firmy „Paged”] 16
- Trumpeldor Józef [przywódca syjonistyczny, organizator ży-
dowskiej samoobrony w Palestynie] 21
- Trzeciak Zbigniew [członek Stronnictwa Narodowego] 85
- Turzyński Teodor [ksiądz proboszcz] 42, 44, 48, 49, 52, 67,
70, 91, 107
- Tusk Jan [członek Narodowej Partii Robotniczej; członek
Zjednoczenia Zawodowego Polskiego; kolorter czaso-
pisma „Obrona Ludu”] 24, 32, 42, 51, 56, 107, 116, 122
- Tycha Teodozja [sekretarka zarządu Towarzystwa Uniwersy-
tetu Robotniczego] 24

U

- Uliczny [sznitażysta] 66
- Unieszowska [członkini zarządu Stowarzyszenia Rodzina
Wojskowa] 48
- Unrug Józef [kontradmiral] 23, 26
- Urbanek Stanisław [ślusarz] 126

W

Wachmeister Karol [członek tymczasowego zarządu; prezes „Deutsche Vereinigung”] 17, 37, 42, 54, 57, 62
Walżyński Feliks [redaktor „Trybuny Morskiej”] 106
Wandycz Jan [prezes Związku Szyprów i Marynarzy] 33, 85, 90
Waryński Ludwik 88
Wasikowski [członek CKW PZK z Warszawy] 117
Wasilewski Witold [korespondent „Czasu”] 63, 82
Wasserman Mosze-Chaim [prezes Związku Rzemieślników Rzydów] 54, 57
Weik Otton [pastor] 123
Weiss [działacz Stronnictwa Narodowego z Łodzi] 106
Wenta Bernard [restaurator] 90, 125
Werner Kazimierz [prezes Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego; członek Polskiej Partii Socjalistycznej] 24, 36, 39, 45, 59, 64, 68, 72, 107, 112
Werner Stefan [sekretarz Miejscowego Komitetu Polskiej Partii Socjalistycznej] 122
Wieczorek [członek Stowarzyszenia Robotników Katolickich] 70
Wieleżyński Ignacy [dyrektor gazowni; Prezes Związku Powstańców Śląskich] 26
Wierzbiana Jadwiga [członkini Rady Naczelnej Związku Harcerstwa Polskiego] 45
Wierzbowski [prezes Komitetu Miejskiego Narodowej Partii Robotniczej] 16, 32
Wilczyński [zastępca kierownika sekcji społecznej zarządu komisarycznego Rady Grodzkiej BBWR] 16
Witos Wincenty 95, 122
Wlekliński Jan [członek Zarządu Związku Zawodowego Transportowców] 86, 90
Wojdak [student; członek Stronnictwa Narodowego] 107
Wojda Stanisław [instalator telegraficzny; amnestionowany za działalność komunistyczną] 84
Wojewoda Wojciech [członek Zarządu Głównego Związku Związków Zawodowych] 45, 72, 74, 90, 118
Wojtaś [robotnik z firmy „Paged”] 55
Wolfart [buchalter firmy „Atlantic”; posiadacz fałszywych banknotów] 58
Wołkowski [członek Zarządu Związku Robotników Budowlanych] 18, 22
Wołyński Leon [sekretarz Gminy Żydowskiej] 16
Womela Adam [członek Stowarzyszenia Właścicieli Nieruchomości] 70
Woźniak Józef [członek Polskiej Partii Socjalistycznej; prezes Oddziału Marynarzy] 104, 108, 112, 125
Wójcik Stanisław [członek Związku Zawodowego Transportowców] 98
Wójcik [złodziej] 76, 99, 104
Wróbel Jan [złodziej] 81
Wróbel Z. [redaktor „Trybuny Morskiej”] 95, 106
Wróblewski [skarbnik i sekretarz Oddziału Robotników Portowych Związku Związków Zawodowych] 61
Wróblewski [skarbnik Oddziału Robotników Portowych] 90
Wyszomirski Jerzy [korespondent „Gazety Polskiej”] 95

Z

Zakrzewska [członkini Związku Związków Zawodowych] 38
Zaremba Zygmunt [poseł] 31, 32, 33
Zarzycki Ferdynand [generał] 58, 59, 63, 68, 69
Zawilski Leopold [członek Zarządu Związku Lokatorów] 27
Zawodny Marian [adwokat; prezes Wydziału Starszych SN] 31, 36, 42, 49, 54, 70, 72, 78, 88, 95, 96, 100, 102, 107, 113, 115, 121
Zborowski Włodzimierz [członek Związku Zawodowego Transportowców] 104, 108
Zieliński Teodor [sekretarz Związku Zawodowego Robotników Budowlanych i Zawodów Pokrewnych] 18, 29, 33, 34, 36, 42, 51, 56, 74, 75, 80, 81, 83, 88, 99, 103, 103–156, 109, 112, 116, 122, 124, 136
Zielonka Urban [członek Związku Związków Zawodowych] 80, 81, 86, 90
Zylberman Izidor [redaktor „Przeglądu Zachodniego”] 114, 121
Zyndram-Kościałkowski Marian [premier] 88

Ż

Żróbek Stanisław [członek Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego] 117

Ż

Żabotyński Władimir [kandydujący w wyborach] 59
Żołnowski Brunon [prezes Stowarzyszenia Robotników Katolickich] 49
Żuławski [działacz Związku Zawodowego Transportowców] 56
Żuralski Jan [mieszkaniec spalonego w wyniku pożaru baraku] 81
Żychliński Bolesław [współpracownik „Echa Morskiego”] 106, 121

Indeks przedmiotowy

A

„ABC. Nowiny Codzienne” [gazeta] 15, 41, 92, 101
„Adam i Ewa” [czasopismo] 31
Adwentyści Dnia Siódmego 107
Agudat Israel [organizacja] 62
Akcja Katolicka 24, 27, 45
„Aleksandra” [statek niemiecki] 116
„Alkazar” [restauracja] 115
Alkoholizm 45
Anglia 29, 61, 125
„Atlantic” [firma] 58

B

Badacze Pisma Świętego 57, 73, 84, 107, 116, 123. *Zobacz też* Stowarzyszenie Badaczy Pisma Świętego; Wolne Stowarzyszenie Badaczy Pisma Świętego
Banki 15, 20, 30. *Zobacz też* Komunalna Kasa Oszczędności; Dom Bankowy Józefa Kugła
Bank Gospodarstwa Krajowego 15, 16, 20, 27, 46, 52
Bank Polski 122
Bank Powszechny 20
Baon Morski 106
BBWR. *Zobacz* Bezparyjny Blok Współpracy z Rządem
Belgia 85
Bereza Kartuska [obóz odosobnienia] 117
Bezparyjny Blok Współpracy z Rządem. *Zobacz* Partie polityczne
Bezparyjny Związek Zawodowy Maszynistów Koło Gdynia 65
Bezpieczeństwo publiczne 7, 8, 9, 10, 17, 18, 28, 30, 33, 34, 37, 38, 39, 47, 50, 52, 55, 56, 60, 61, 64, 65, 73, 74, 76, 79, 81, 84, 86, 87, 89, 91, 97, 100, 103, 104, 107, 110, 111, 113, 116, 120, 124, 126, 134
Bezrobocie 18, 27, 28, 29, 31, 32, 33, 34, 38, 39, 50, 51, 52, 55, 56, 60, 61, 65, 74, 76, 79, 81, 84, 86, 91, 94, 96, 97, 98, 99, 100, 103, 104, 105, 108, 109, 113, 114, 117, 119, 120, 121, 122, 126, 136. *Zobacz też* Okręgowy Fundusz Bezrobocia; *Zobacz też* Komitet Bezrobotnych
BGK. *Zobacz* Bank Gospodarstwa Krajowego
„Biuletyn Polsko-Łacińsko-Amerykański w Warszawie” [czasopismo] 31
Biuro Portowego Pośrednictwa Pracy. *Zobacz* Biuro Pośrednictwa Pracy dla robotników portowych w Gdyni
Biuro Pośrednictwa Pracy 56, 84, 86
Biuro Pośrednictwa Pracy dla robotników portowych w Gdyni 38, 50, 51, 77, 81, 89, 99, 100, 104, 105, 110
„Błędy Gospodarki polskiej” [książka] 72
„Błękitni”. *Zobacz* Klub Sportowy „Błękitni”
Boże Ciało [święto] 95, 100, 102
„Boże coś Polskę” [hymn] 96
„Brith Haiel” [organizacja] 16
„Brith Trumpeldor-Betar” [organizacja] 16, 21

Broń palna 19, 35, 40, 52, 57, 61, 66, 76, 77, 81, 86, 91, 100, 104, 105, 110, 113, 120, 126
Brukarze 41, 50
Bruksela [miasto] 29
Budownictwo 30, 35, 40, 53, 58, 71, 74, 99
Bydgoszcz [miasto] 22, 28, 29, 34, 42, 54, 57, 83, 126

C

Celbowo [miejsowość] 22, 37
„Cemke” [firma] 39
Centrala Ligi Pomocy Pracującym w Palestynie. *Zobacz* Liga Pomocy Pracującym w Palestynie
Centralny Komitet Opieki nad Dzieckiem 24, 27
Centralny Komitet Ukraiński [Warszawa] 43
Centralny Związek Robotników Budowlanych 97, 98, 99, 103, 104, 108, 109, 118, 122, 124, 125
Centralny Związek Robotników Przemysłu Budowlanego, Drzewnego, Ceramicznego i pokrewnych zawodów w Polsce. *Zobacz* Związek Robotników Budowlanych i Zawodów Pokrewnych
Centralny Związek Spożywców 104
„Centrum” [firma] 118
ChD. *Zobacz* Chrześcijańska Demokracja
„Codzienna Gazeta Handlowa” 15, 63
„Czarny”. *Zobacz* Majchrzak Franciszek
„Czas” [czasopismo] 63, 78, 82
Czechosłowacja 20, 125
„Czerwony Sztandar” [czasopismo] 33, 60, 98
Częstochowa [miasto] 92, 93

D

„Danziger Fischzentrale” [firma] 20
„Danziger Vorposten” [dziennik] 101
„Danzig-Polnische Wirtschaft Nachrichten” [czasopismo] 106
„Danzig Polnische Wirtschafts Nachrichten-Gdynia” [czasopismo] 121
„Det Bergenske Dampskibsselskab” [czasopismo] 15
„Deutsche Vereinigung” [organizacja] 17, 21, 22, 31, 32, 34, 37, 41, 42, 49, 51, 53, 54, 57, 58, 59, 62, 83, 102
Dom Bankowy Józefa Kugła 20
„Dom Marynarza Szwedzkiego” 123
Druga Międzynarodówka 125
„Drukarnia Przemysłowa” [firma] 101
D. Rybka [firma] 25
DtV. *Zobacz* „Deutsche Vereinigung” [organizacja]
„Dwie odmienne drogi do jednego celu” [referat] 123
Dworzec kolejowy 29
Dworzec Morski 47
Dzieci 22, 26, 27, 40, 43, 85, 91, 97, 116
„Dziennik Bydgoski” [gazeta] 16, 21, 36, 41, 63, 72, 78, 82, 87, 92, 95, 101, 106, 121
„Dziennik Gdyński” [gazeta] 25, 72
Dzień Antywojenny [obchody] 51, 55, 107
„Dzień Dobry” [gazeta] 72, 82
Dzień Patrona Harcerstwa [uroczystość]. *Zobacz* Związek Harcerstwa Polskiego
„Dzień Pomorski” [gazeta] 95

„Dzień postu Estery” [święto] 94

E

„Echo Górskie” [czasopismo] 71
„Echo Morskie” [czasopismo] 78, 92, 106
Egzekutywa Syjonistyczna 42, 54
Ekspedytorzy 30, 38, 61
„Ekspress Ilustrowany” [gazeta] 63, 71, 82, 114
Elektrownia Marynarki Wojennej 29
Emigranci polityczni 97, 123
Encykliki. *Zobacz* „Rerum Novarum” [encyklika]; „Quadragesimo Anno” [encyklika]

F

„Falke” [statek] 110
Federacja Związków Obrońców Ojczyzny 28
FOM. *Zobacz* Fundusz Obrony Morskiej
Francja 26, 29, 47, 51, 52, 61, 69, 85, 98, 103, 104, 108, 110, 122, 125, 126
Fundusz Obrony Morskiej 27, 69
Fundusz Pracy 18, 38, 39, 50, 52, 66, 86, 91, 109

G

„Gazeta Gdynska” 63, 78, 88, 95
„Gazeta Morska Ilustrowana” 84, 92, 101, 106
„Gazeta Polska” 95, 122
„Gazeta Warszawska” 21, 36
Gdańsk 15, 20, 22, 30, 35, 40, 41, 47, 50, 52, 53, 68, 74, 79, 80, 94, 101, 105, 106, 114, 117, 123, 129, 133, 134
„Gdynia”. *Zobacz* Klub Sportowy „Gdynia”
Gdynia-Ameryka. Linie żeglugowe S.A. 33, 64, 76, 90
Gdynia [dzielnice]
Chylonia 22, 38, 42, 45, 48, 69, 76, 116
Demptowo 22, 76
Grabówek 27, 46, 65, 66, 68, 76, 111, 115, 116
Mały Kack 22, 31, 32, 42, 45, 94
Obłuże 17, 25, 40, 41, 52, 90, 95, 125
Oksywie 25, 52, 78, 85, 86, 110
Orłowo Morskie 17, 31, 41, 42, 57, 73, 78, 81, 83, 110, 123, 124
Witomino 21, 95, 105, 111, 115
Gdyński Związek Propagandy Turystycznej 28
„Gdyńsko-Gdański Biuletyn Gospodarczy” [czasopismo] 121
„Giesche” [firma] 38
„Głos Morski” [czasopismo] 31
Gmina Żydowska w Gdyni 59
Gniezno [miasto] 59
„Goniec Warszawski” [gazeta] 72, 82
Gospodarka rybna 15
Górnicy 56
„Grafja” [firma] 95, 101
Grudziądz [miasto] 27, 28, 83
Gulden gdański 20, 30, 35, 41, 49
„Gwiazda Morza”. Tygodnik parafialny wybrzeża 120

H

Handel detaliczny 15, 20, 30, 47, 71, 83, 101, 115, 120
Harcerki 45

Harcerze 45

„Hasło Pomorskie” [czasopismo] 15, 92, 95, 101

„Hasło Wybrzeża Morskiego” [czasopismo] 92, 93, 95, 101, 106
„Hechaluc” [organizacja] 83
Hel [miejscowość] 106, 113
Hiszpania 108, 115, 116, 117, 124, 125
Holandia 116
„H. Warylewska” [firma] 84
„Hymn Młodych” [pieśń] 122

I

III Rzesza 22, 30, 114, 123
„Informacje Prasowe” [czasopismo] 85
Inspekcja Pracy 17
Inspektorat Pracy 86, 100, 112
Inspektor Pracy 61, 80, 86, 98, 99, 111, 112, 118, 125
ISH. *Zobacz* International of Seamen and Harbour Workers
Izba Przemysłowo-Handlowa 41, 71

J

Jastarnia [miejscowość] 44, 68, 71
Jednolity Front Ludowy 103, 111, 116, 117
„Jedność”. *Zobacz* Związek Młodzieży Pracującej „Jedność”
Judaizm 71
Judenstaat Partei [organizacja] 54, 57

K

„Kara Boża” [ulotka] 88
Kartuzy [miasto] 16
Kaszubi 17, 21, 22, 31, 34, 35, 42, 49. *Zobacz też* Zjazd Kaszubski
Katolickie Stowarzyszenia Młodzieży Żeńskiej i Męskiej 45. *Zobacz też* Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Męskiej
Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Męskiej 24
Katolickie Towarzystwo Rzemieślników. *Zobacz* Towarzystwo Rzemieślników Katolickich
„Kerem Kajamet LeIsrael” [organizacja] 21, 94
„Keren ha-jesod” [organizacja] 21, 94
Kina 29, 38, 48, 54, 81
„Bajka” 29
„Czarodziejka” 38, 81
KKO. *Zobacz* Komunalna Kasa Oszczędności
KKP. *Zobacz* Komunistyczna Partia Polski
Klasowe Związki Zawodowe 28, 31, 37, 41, 53, 55, 60, 64, 73, 74, 76, 80, 82, 87, 88, 89, 90, 92, 97, 103, 108, 118, 122, 125
Komisja Centralna 75
Rada Naczelna 74
Zgromadzenie Okręgowe 54, 55, 56, 60, 69, 71
Klub Adwokatów 88
Klub Sportowy „Rezerwa” 46
Kłanino [wieś] 22
Kocborowo [miejscowość] 126
Kolejarze 56, 118
Komisariat Rządu 8, 9, 29, 34, 49, 52, 53, 54, 57, 62, 63, 65, 66, 67, 70, 82, 92, 96, 99, 104, 105, 111, 113, 114, 117
Biuro Ewidencji Ludności 66

Referat Karno-Administracyjny 84
 Komisarz Rządu 15, 17, 20, 23, 25, 28, 30, 33, 35, 37, 40, 43, 50, 53, 58, 62, 63, 66, 70, 71, 73, 77, 78, 79, 82, 84, 87, 88, 89, 91, 94, 97, 100, 101, 102, 103, 105, 106, 107, 111, 114, 116, 120, 122, 124
 Komisja Kwalifikacyjna dla Robotników Portowych przy Urzędzie Morskim 79, 80, 90, 98
 Komisja Organizacyjna dla Północnych Powiatów Pomorza 69
 Komisja Pojednawczo-Rozjemcza 99, 104, 118, 119, 126
 Komisja Rewizyjna 22
 Komitet Bezrobotnych 99, 103
 Komitet Dla Spełnienia Zadań Gminy Wyznaniowej Żydowskiej w Gdyni 21, 32, 42, 54, 57, 58, 59, 62, 73, 78, 79, 83, 96, 102, 107, 123
 Komisja Rewizyjna 22
 Komitet dla uczczenia pamięci Marszałka Józefa Piłsudskiego 42
 Komitet Pomocy Więźniom Politycznym 103
 Komitet Ukraińskich Emigrantów Politycznych 96, 97
 Komunalna Kasa Oszczędności 15, 20, 52, 71
 „Komuny Paryskiej” [obchody] 28
 Kongres Syjonistyczny 42, 54
 Konstanca [miasto] 90
 Konstytucja z 17 marca 20, 60
 Konsul holenderski 116
 Kopenhaga [miasto] 61, 65
 Korporacja Kupiecka 44, 49, 71, 83, 87, 88, 93, 120, 121, 122
 Kościerzyna [miasto] 24, 36, 42
 Kościół Adwentystów Dnia Siódmego. *Zobacz* Adwentyści Dnia Siódmego
 Kościół Katolicki 71
 Kościół o. Jezuitów 126
 KPP. *Zobacz* Komunistyczna Partia Polski
 Kraków [miasto] 45, 47, 48, 82, 92, 93, 96, 104
 Krokowa [miejsowość] 123
 Księża katolicy 16, 36, 90, 124, 125
 Kupcy 44, 87, 88, 93, 120, 121, 122
 Kupiectwo 30, 77, 82, 87
 „Kurjer Gdyński” [gazeta] 101, 106, 113, 114
 „Kurjer Poranny” [gazeta] 78, 101
 „Kurjer Poznański” [gazeta] 16, 21, 31, 63, 78, 82, 92, 93, 95, 106, 121
 „Kurjer Warszawski” [gazeta] 72, 82
 Kwidzyn [miasto] 22
 KZZ. *Zobacz* Klasowe Związki Zawodowe

L

„Labor” [firma] 39
 „Latarnia Morska”, czasopismo 21
 Legia Inwalidów Wojennych Wojsk Polskich im. Gen. Józefa Sowińskiego 46, 69. *Zobacz* Legia Inwalidów Wojennych
 Legion Młodych 24, 43, 44, 67, 68, 71
 Komenda Główna 44, 68
 Obwód Gdyński 68
 Okręg Kaszubski 68
 Liga Morska i Kolonialna 26, 47, 62, 69
 VI Walny Zjazd Delegatów Ligi Morskiej i Kolonialnej 47

Liga Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej 23, 24, 26, 27, 33, 43, 44, 47, 69
 Liga Pomocy Pracującej Palestynie 21, 54, 57
 Liga Pomocy Pracującym w Palestynie (Liga Pracującej Palestyny) 21, 54. *Zobacz* Liga Pomocy Pracującej Palestynie
 Centrala Ligi Pomocy Pracującym w Palestynie 21
 Linia Gdynia-Ameryka. *Zobacz* Gdynia - Ameryka. Linie żeglugowe S.A.
 „Lipowy Dwór” [restauracja] 38, 99
 Londyn [miasto] 117
 LOPP. *Zobacz* Liga Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej
 Lucerna [miasto] 42, 54
 Lwów [miasto] 96, 121

Ł

Łódź [miasto] 82, 106
 Łuszczarnia Ryżu 28, 33, 104, 112
 „Łuszczarnia Ryżu Wasserberger i Spółka Komandytowa w Gdyni. *Zobacz* Łuszczarnia Ryżu

M

Malarze 79, 80, 81
 Malbork [miasto] 22
 Marynarka Wojenna 106. *Zobacz też* Baon Morski
 Marynarze 18, 27, 33, 34, 79, 85, 90, 91, 108, 112, 119, 123, 125
 MAT. *Zobacz* Morska Agencja Telegraficzna
 Medal Niepodległości 46
 „Mewa” [firma] 20, 111, 119, 125
 Miejskie Towarzystwo Komunikacyjne w Gdyni 60, 112. *Zobacz* MTK
 Międzynarodowa Organizacja Pomocy Rewolucjonistom 28, 124
 Międzynarodowe Towarzystwo Handlowe w Gdyni 121
 Międzynarodówka Komunistyczna. *Zobacz* VII Kongres „Kominternu”
 Międzynarodówka Marynarzy i Robotników Portowych (International of Seamen and Harbour Workers). *Zobacz* ISH
 „Mikołajczyk” [firma] 52
 Ministerstwo Opieki Społecznej 34, 38, 51, 80, 109, 126
 Ministerstwo Skarbu 122
 Ministerstwo Spraw Wewnętrznych 118
 Młodzież 23, 43, 67
 Mniejszości narodowe 1, 16, 21, 32, 37, 42, 54, 57, 59, 64, 73, 78, 83, 116, 123
 MOPR. *Zobacz* Międzynarodowa Organizacja Pomocy Rewolucjonistom
 Morski Dywizjon Artylerii Przeciwlotniczej 52
 „Morskie Oko” [kino] 48, 66
 Mówka. *Zobacz* Pawliński-Mówka Franciszek
 m/s „Piłsudski” 72
 MTK. *Zobacz* Miejskie Towarzystwo Komunikacyjne

N

Nabrzeże Stanów Zjednoczonych 116
 Nadleśnictwo Chylonia 69
 „Nasz Przegląd” [czasopismo] 72, 82, 95, 106, 114

Nielegalne posiadanie broni 91, 100, 105, 110, 113, 120, 126
Nielegalne przekroczenie granicy 19, 30, 35, 40, 53, 77, 81, 86,
91, 100, 105, 110, 113, 120, 126
Nielegalny pobyt w Polsce 19, 113
Niemcy 16, 17, 22, 32, 36, 37, 41, 42, 46, 49, 54, 57, 58, 59, 62,
73, 78, 83, 85, 88, 94, 96, 97, 102, 106, 107, 116, 123,
124, 125
Nieszczęśliwe wypadki 126
„Nowiny Codzienne” [gazeta] 41
„Nowiny Portowe” [czasopismo] 58
„Nowy Mir” [czasopismo] 121
NPR. *Zobacz* Narodowa Partia Robotnicza
NPR Prawica. *Zobacz* Narodowa Partia Robotnicza Prawica

O

Obóz Narodowo-Radykalny 72, 89
Obóz Wielkiej Polski 44
„Obrona Ludu” [czasopismo] 24, 53, 54, 56, 59, 72, 74, 107
Obwodowy Fundusz Bezrobocia 29
Odebranie broni białej 19
Okręgowa Gmina Wyznaniowa Żydowska w Kartuzach 16
Okręgowy Sędzia Śledczy 59, 60
Olejarnia „Union” [firma] 99, 100, 104, 112
OMP. *Zobacz* Organizacja Młodzieży Pracującej
Opilstwo 19, 30, 34, 40, 52, 56, 61, 66, 76, 81, 86, 91, 100, 105,
110, 113, 120, 126
„Orędownik” [czasopismo] 15, 16, 21, 72, 78, 82, 87, 88, 92,
101, 106, 114
Organizacja Młodzieży Pracującej 24, 44, 67, 68. *Zobacz* Obóz
Młodzieży Pracującej
Organizacja Pracy Obywatelskiej Młodzieży „Straż Przednia”.
Zobacz „Straż Przednia”
Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów 97, 102, 103
„Ortsgruppe Gdynia” [organizacja] 41, 42, 54, 57. *Zobacz* Sto-
warzyszenie „Deutsche Vereinigung”
„Ostatnie Wiadomości” [gazeta] 87
OUN. *Zobacz* Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów
OWP. *Zobacz* Obóz Wielkiej Polski

P

„Paged” [firma] 16, 17, 55, 64, 65, 74, 75, 79, 80, 85, 117
Palestyna 21, 42, 53, 54, 57, 62, 96, 97
Partie polityczne 15, 63, 71
Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem 15, 16, 18, 20, 21,
31, 36, 38, 41, 46, 47, 53, 54, 58, 59, 63, 70, 72, 78, 85, 87
Prezydium Rady Grodzkiej 15
Rada Grodzka 15, 16, 31, 46, 63
Rada Wojewódzka 16
Sekretariat 63
Komunistyczna Partia Polski 17, 28, 33, 38, 50, 51, 55, 64, 73,
74, 76, 79, 85, 87, 103, 107, 108, 116, 117, 119, 129, 135
Wydział Rolny 38
Narodowa Partia Robotnicza 15, 16, 20, 24, 32, 34, 36, 42, 44,
54, 55, 56, 59, 60, 63, 64, 68, 72, 74, 78, 83, 94, 96, 101,
107, 116, 122, 129
Komitet Miejski 16

Zgromadzenie Okręgowe 54, 69, 71
Partia Radykalna 82, 83
Polska Partia Radykalna. *Zobacz* Partia Radykalna
Polska Partia Socjalistyczna 16, 30, 32, 33, 35, 36, 37, 39, 41,
42, 50, 51, 53, 54, 56, 58, 59, 60, 63, 64, 65, 67, 71, 72, 73,
74, 75, 76, 77, 78, 80, 82, 83, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92, 93,
94, 96, 97, 101, 104, 105, 107, 112, 114, 116, 117, 119,
120, 122, 124, 130, 135
Centralny Komitet Wykonawczy 16, 36, 37, 41, 42, 50, 54,
56, 58, 59, 60, 64, 67, 71, 72, 73, 74, 76, 85, 87, 122, 130
Komitet Miejskowy 36, 42, 53, 54, 58, 60, 64, 83, 88, 93, 96,
107, 116, 122
Komitet Wykonawczy 58, 59
Szkoła Partyjna w Gdyni 87
Stronnictwo Ludowe 122
Stronnictwo Narodowe 16, 20, 21, 25, 26, 28, 31, 35, 36, 41,
47, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 59, 63, 71, 72, 77, 78, 82, 83, 85,
87, 88, 90, 91, 93, 94, 95, 96, 100, 101, 102, 105, 106, 107,
113, 114, 115, 120, 121, 122, 123
Wydział Młodych 16, 21, 31, 36, 41, 42, 72, 78
Wydział Organizacyjny 121
Wydział Starszych 21
Pastorzy 94, 123
„Patria”. *Zobacz* Towarzystwo „Patria” Oddział Gdynia
PBK. *Zobacz* Polski Biały Krzyż
PCK. *Zobacz* Polski Czerwony Krzyż
Petluowcy. *Zobacz* Komitet Emigrantów i Uchodźców Poli-
tycznych; Komitet Ukraińskich Emigrantów Politycz-
nych
„5-ta Rano” [dziennik] 41, 72, 92, 114, 121
„Pielgrzym” [czasopismo] 78, 87, 88, 101, 106
„Pierwsza Palarnia Kawy” [firma] 66
1 maja [święto] 31, 33, 36, 37, 38, 94, 95, 96, 97
15. Dywizja Piechoty 67
„Pilak” [firma] 76
„Pniowiec” [firma] 79
Poalej Syjon [organizacja] 62. *Zobacz* Liga Pomocy Pracującej
Palestynie
Podkarpacie 117
Polesie 117
Policja Państwowa 18, 30, 40, 51, 52, 57, 58, 61, 66, 77, 81, 84,
94, 99, 100, 104, 105, 109, 110, 113, 121, 122
Komenda Wojewódzka 18
Komisariat Główny 66
Wydział Śledczy 58, 85, 96
„POLKAP” [firma] 33
„Polonja” [firma] 20
Polska Agencja Telegraficzna 82
„Polskarob” [firma] 16, 49, 119
Polski Biały Krzyż 24
Polski Czerwony Krzyż 24, 26, 47, 110
Polski Związek Myśli Wolnej w Gdyni 71
Polski Związek Zachodni 47, 69
Pomorski Urząd Wojewódzki 28, 44, 62, 67, 71, 119
Pomorze 30, 41, 42, 44, 69, 85, 90, 93, 96
Port 17, 26, 30, 34, 37, 38, 39, 41, 50, 51, 53, 62, 81, 84, 86, 104,
108, 109
Portowa Straż Pożarna 57

- Portowe Biuro Pośrednictwa Pracy 18, 86. *Zobacz też* Biuro Pośrednictwa Pracy dla robotników portowych w Gdyni
- Powiaty
- Kartuski 16, 123
 - Morski 16, 36, 93, 123
- „Powstaniec Wielkopolski” [czasopismo] 82
- Powstanie Wielkopolskie 46
- Powszechny Zakład Ubezpieczeń 77
- Poznań [miasto] 18, 31, 38, 40, 50, 52, 87, 88, 92, 95, 106, 108, 124
- Požary 19, 34, 40, 52, 57, 61, 66, 76, 77, 81, 86, 91, 105, 110, 113, 120, 126
- PP. *Zobacz* Policja Państwowa
- PPS. *Zobacz* Polska Partia Socjalistyczna
- Prasa 62, 93, 134
- „Prawda o Hiszpanii” [odczyt] 125
- Prezydent Rzeczypospolitej 39, 45, 48, 66
- Prokurator 58, 78, 106, 126
- Prokuratura 26, 85
- „Proświty” [czytelnia ukraińska] 123
- „Przegląd Handlowo-Gospodarczy” [czasopismo] 15, 21, 31
- „Przegląd Lokatorski” [czasopismo] 78
- „Przegląd Zachodni” [czasopismo] 114, 115, 121
- Przemysłowcy 15
- Przemysł wędzarski 15
- Przemysł [miasto] 97
- Przestępstwo
- Bójki 30, 34, 37, 39, 52, 56, 81
 - Bunt i opór władzy 18
 - Ciężkie uszkodzenia ciała 39, 52, 56, 61, 66, 76, 81
 - Falszowanie dokumentów 91, 100, 105, 110, 113, 120, 126
 - Inne przestępstwa przeciwko władzom i urządzą 91, 100, 105, 113, 120, 126
 - Kradzieże 18, 19, 30, 34, 39, 40, 50, 52, 56, 61, 66, 76, 81, 86, 91, 105, 113, 125
 - Kradzieże kieszonkowe 18, 19, 30, 34, 52, 56, 61, 66, 76, 81, 86, 91, 100, 105, 110, 113, 120, 126
 - Kradzieże kolejowe 18, 19, 30, 56, 91, 100, 105, 110, 113, 120, 126
 - Kradzieże mieszkaniowe 18, 19, 52, 56, 61, 66, 76, 81, 86, 91, 100, 105, 110, 113, 120, 126
 - Kradzieże środków lokomocji 18, 30, 34, 39, 52, 56, 61, 66, 76, 81, 86, 91, 100, 105, 110, 113, 120, 126
 - Kradzieże węgla 18, 34, 39, 52, 56, 61, 86
 - Kradzieże z lasu 18, 34, 39
 - Kradzieże z lasu państwowego 66
 - Kradzieże z pola i lasu 19, 30, 52, 56, 61, 76, 81, 86, 100, 105, 110, 113, 120, 126
 - Kradzieże z pola prywatnego 52, 56, 61, 66, 76, 81, 86
 - Kradzieże z wozów 86, 91, 100, 105, 110, 120, 126
 - Opór jednostkowy i zbiorowy 39, 52, 100, 105, 110, 113
 - Oszustwa 52, 91, 100, 105, 110, 113, 120, 126
 - Paserstwo 91, 100, 105, 110, 113, 120, 126
 - Puszczanie w obieg fałszywych monet kruszcowych 113
 - Rozbój zwyczajny 18, 81
 - Rozbój zwykły i w bandzie 91, 100
 - Uszkodzenie ciała 18, 86, 91, 100, 105, 113, 120, 126
- Włóczęstwo i żebranina 19, 34, 40, 52, 56, 61, 66, 76, 81, 86
- Zabójstwo 86
- Zabójstwo dokonane i usiłowane 113
- Zakłócenie spokoju publicznego 19, 30, 33, 34, 56, 61, 66, 76, 86, 100, 105, 113, 120, 126
- Zniewaga i napaść czynna na urzędnika państwowego 56, 66, 76, 81, 86, 91, 100, 105, 110, 113, 120, 126
- Zniewaga Narodu i Państwa 91, 100, 105, 110, 113, 120, 126
- Zniewaga władzy lub urzędu 91, 100, 105, 110, 113, 120, 126
- Puck [miasto] 48, 66
- PUPP. *Zobacz też* Państwowy Urząd Pośrednictwa Pracy

R

- Rabini 95, 96, 97, 123
- Rada Miejska 27, 116
- Rada Nadzorcza Rzeźni. *Zobacz* Rzeźnia Miejska
- „Rasa i rasizm w świetle nauki” [referat] 123
- Rawicz [miasto] 32, 34
- Restauracje 111, 112, 115
- Robotnicy 17, 18, 27, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 38, 39, 40, 45, 50, 51, 52, 55, 56, 60, 61, 65, 72, 74, 75, 76, 77, 79, 80, 81, 85, 86, 90, 92, 93, 96, 98, 99, 100, 101, 103, 104, 108, 109, 111, 112, 117, 118, 124, 125, 134. *Zobacz też* Brukarze, Malarze
- Robotnicy portowi 27, 29, 30, 32, 33, 34, 39, 45, 51, 52, 77, 79, 80, 81, 90, 93, 98, 99, 101, 104, 108, 109, 112, 125
- „Robotnik” [czasopismo] 54, 78, 126
- Rodzina Rezerwisty [organizacja] 24, 48
- Rodzina Wojskowa i Policyjna [organizacja] 27
- Rosja. *Zobacz* Związek Socjalistyczny Republik Radzieckich
- „Rota” [pieśń] 118
- Rumia [miasto] 47, 69
- Rumunia 20
- Rybacy 15
- Rząd 15, 17, 18, 20, 23, 25, 26, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 37, 40, 43, 47, 49, 50, 52, 53, 54, 58, 59, 62, 63, 66, 67, 70, 71, 73, 74, 76, 77, 78, 79, 82, 83, 84, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 97, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 110, 111, 113, 114, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 124, 125
- Rzesza. *Zobacz* III Rzesza
- Rzeźnia Miejska 93, 114
- Rada Nadzorcza Rzeźni 114

S

- „Samoobrona Narodu” [czasopismo] 83, 88, 92, 93, 115
- Sąd Apelacyjny [Poznań] 92, 95
- Sąd Grodzki 60, 92, 93, 101, 121
- Sąd Najwyższy [Warszawa] 101
- Sąd Okręgowy 92
- Sąd Okręgowy w Wejherowie 60, 87
- Sądy 59, 78, 84, 92, 101, 106, 113. *Zobacz też* Okręgowy Sędzia Śledczy w Gdyni
- „Schuster” [firma] 118
- Sejm 29, 41, 46, 71, 83
- Sekty religijne 17, 22, 32, 37, 54, 57, 59, 64, 73, 79, 84, 89, 94, 96, 102, 107, 116, 123

Senat 29, 30, 41, 46, 48, 54
 Sklepy 42, 81, 114, 115. *Zobacz też* Skład drogerijny
 Skład drogerijny 81
 „Słowo Pomorskie” [gazeta] 21, 41, 58, 63, 72, 78, 82, 95, 101, 106, 114, 121
 SN. *Zobacz* Stronnictwo Narodowe
 Solarnie śledzi 20
 Sopot [miasto] 37, 41, 101, 110
 Społeczne Przedsiębiorstwo Budowlane 125
 Spółdzielnia Mieszkaniowa 65, 66, 72, 107
 Spółdzielnia Robotników Katolickich 48
 Spółdzielnia Rybaków Morskich w Gdyni 20
 „Sprawa Komisarza Sokoła” [artykuł] 92
 s/s „Kościeszko” 90
 Stocznia Gdyńska 86, 126
 Stowarzyszenia katolickie 16, 23, 43, 45, 67, 115
 Stowarzyszenie „Gemilus Chesed” 123
 Stowarzyszenie Młodzieży Katolickiej 23, 45, 68
 Zlot Okręgowy 68
 Stowarzyszenie Robotników Katolickich 24, 27, 44, 48, 52, 67, 70
 Stowarzyszenie Rodzina Rezerwisty 27
 Stowarzyszenie Rodzina Robotnika Portowego 27
 Stowarzyszenie Rodzina Urzędnicza 26
 Stowarzyszenie Rodzina Wojskowa 27, 48, 69
 Stowarzyszenie Weteranów byłej Armii Polskiej we Francji 26, 47
 Stowarzyszenie Właścicieli Nieruchomości 24, 27, 49, 70
 Komisja Rewizyjna 70
 Strażki 36, 39, 42, 50, 81, 93, 99, 100, 103, 104, 118
 Straż Pożarna 86. *Zobacz też* Portowa Straż Pożarna
 „Strzelec” [organizacja]. *Zobacz* Związek Strzelecki
 Syjoniści rewizjoniści 16, 21, 62
 „Szekiel” 54
 Szkolnictwo ukraińskie 43
 Szpital dla Nerwowo i Psychicznie Chorych [Kocborowo] 126
 Szpital Miejski 66, 105, 126
 Szproty 15
 Szybowce 47

Ś

Śląsk 80
 Światowa Organizacja Syjonistyczna. *Zobacz też* Egzekutywa Syjonistyczna
 Światowy Związek Syjonistów Ogólnych 54, 57
 „Święto Morza” 41, 42, 43, 46, 47, 49, 69, 100, 101, 102, 105, 109, 120
 Święto Niepodległości 114
 „Świt” [willa] 95, 96

T

Tczew [miasto] 48
 „Teoria liberalizmu i protekcjonizmu w polityce handlowej” [referat] 116
 Tomaszyna [mineralny nawóz fosforowy] 39, 66
 Toruń [miasto] 15, 16, 50, 65, 72, 85, 86, 92, 95, 122

Towarzystwo Byłych Uczestników Powstań Narodowych 121, 122
 Towarzystwo Nadmorskich Obozów Letniczych dla Młodzieży 71
 Towarzystwo Przyjaciół Gdyni 67, 71
 Towarzystwo Samopomocy Rybaków Morskich 28
 Towarzystwo Uniwersytetu Robotniczego 24, 45, 67, 68, 108, 111, 113, 114, 116, 117, 123, 124
 „Towarzyski! Towarzysze, Robotnicy Pracownicy Umysłowi” [ulotka] 92
 „Tragizm Losów Polski” [książka] 101
 „Trybuna Morska” [czasopismo] 95, 106
 3 maja [święto] 31, 36, 95, 97
 TUR. *Zobacz* Towarzystwo Uniwersytetu Robotniczego
 „Tydzień Robotnika” [czasopismo] 73, 117
 „Tydzień Dziecka” [impreza] 27
 „Tygodnik Robotnika” [czasopismo] 76
 „Tygodzień Kobiet” [impreza] 101
 „Tygodzień MOPR” [obchody] 28
 Tymczasowy Komitet Dla Spełniania Zadań Gminy Żydowskiej w Gdyni 16
 „Tytan” [holownik] 110

U

„Uberfallkommando”. *Zobacz* „Deutsche Vereinigung” [organizacja]
 „Ubezpieczalnia społeczna w Polsce” [referat] 41
 Ukraińcy 42, 43, 73, 83, 94, 96, 97, 102, 103, 107, 116, 123, 124
 Ulice
 10 Lutego 95
 11 listopada 95, 101
 Abrahama 77
 Focha 101
 Jana z Kolna 120
 Leśna 101
 Morska 77, 99, 116
 Nowogrodzka 101
 Pomorska 85
 Świętojańska 66
 Św. Wojciecha 66
 Ulotki 37, 54, 58, 59, 68, 88, 89, 111, 115, 120, 125
 „Unger i Jakubowicz” [firma] 81
 „Union” [firma] 50, 52, 99, 100, 104, 108, 112
 Urząd Morski 38, 44, 47, 66, 80, 89, 90, 98, 99, 111, 112
 Urząd Wojewódzki Pomorski 18
 „Usco” [firma] 39
 Ustawa o niektórych przestępstwach przeciwko bezpieczeństwu państwa 106

V

„Varmand” [statek holenderski] 116
 „Vesta” [firma]. *Zobacz* Towarzystwo Ubezpieczeniowe „Vesta”
 VII Kongres „Kominternu” 28
 „Vistula” [firma] 62, 98

W

„Walka Ludu” [czasopismo] 34, 45, 55, 73, 76, 118
Warszawa [miasto] 21, 22, 31, 34, 37, 39, 42, 43, 46, 48, 51, 60, 62, 63, 67, 77, 82, 85, 98, 99, 101, 107, 108, 111, 112, 117, 118, 122, 124
„Warszawski Dziennik Narodowy” [gazeta] 41, 63, 78, 92
Warszawskie Towarzystwo Ubezpieczeniowe [firma] 52, 81
„Warta” [firma] 113
Wejherowo [miasto] 21, 24, 31, 32, 36, 48, 56, 60, 62, 65, 73, 101, 106, 116, 122, 123
Wędzarnie 15, 119
„Wiadomości Stowarzyszenia Techników Okrętowych Polskich” [czasopismo] 120
Więżenia 29, 58, 59, 76, 99, 107, 113
Wilno [miasto] 15, 63
Włochy 73, 106, 124, 125
Wojsko Polskie 16, 26, 44, 47, 67, 69, 118. *Zobacz też* Baon Morski; 15. Dywizja Piechoty
Wolne Miasto Gdańsk. *Zobacz* Gdańsk
„Wolne Żarty” [czasopismo] 31
Wszecshwiatowa Egzekutywa Syjonistyczna 54, 57
Wszecshwiatowe Zjednoczenie Syjonistyczne 54, 57
Wybory 15, 16, 18, 21, 26, 29, 36, 38, 41, 42, 44, 46, 48, 49, 51, 53, 54, 58, 59, 63, 68, 69, 70, 71, 86, 114, 124
Wypadki drogowe 56
Wystawa Rzemieślnicza 41

Z

Zabójstwo 100, 105, 126
Zakład Oczyszczania Miasta 16
Zjazd Kaszubski 102
„Zjednoczenie Syjonistyczne” 16, 21, 42, 54, 57, 83, 94, 116, 123
Zjednoczenie Zawodowe Kolarzy 65
Zjednoczenie Zawodowe Polskie 18, 32, 34, 50, 51, 52, 54, 55, 56, 60, 72, 74, 80, 85, 89, 90, 96, 97, 98, 99, 103, 104, 107, 108, 109, 111, 112, 118, 124, 130
Zjednoczenie Zawodowe „Praca Polska” 41, 49, 52, 56, 65
Zarząd 56
ZMP „Jedność”. *Zobacz* Związek Młodzieży Pracującej „Jedność”
ZOR. *Zobacz* Związek Oficerów Rezerwy
ZRPS. *Zobacz* Związek Robotników Przemysłu Spożywczego
Zrzeszenie Urzędników i Pracowników Oddziału Gdyńskiego Firmy „Progress” 71
ZSRR. *Zobacz* Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich
ZSZ. *Zobacz* Związek Stowarzyszeń Zawodowych
Związek Armatorów Polskich w Gdyni 28, 90
Związek Byłych Ochotników Armii Polskiej 43, 44, 47, 67, 69
Związek Chemiczny (klasowy) 112
Związek Drobnych i Detalicznych Kupców 59, 62, 73, 78, 102, 107
Związek Drobnych Kupców Żydowskich 21, 32
Komisja Rewizyjna 21
Zarząd 22
Związek Ekspedytorów 75, 93, 125
Związek Fabrykantów i Przemysłowców 98

Związek Harcerstwa Polskiego 24, 44, 68
Komisja Rewizyjna 45
Rada Naczelna 45
Walny Zjazd 44
Związek Inwalidów Wojennych RP 23, 25, 46, 69
Komisja Rewizyjna 22, 46, 48, 49, 70, 83, 125
Zarząd Główny 25, 46
Związek Legionistów Polskich 23, 26, 47, 66, 67, 69
Związek Lokatorów 23, 24, 27, 44, 49, 70, 78
Związek Młodzieży Pracującej „Jedność” 24, 44, 68, 83
Związek Nauczycielstwa Polskiego 122
Związek Oficerów Rezerwy RP 25, 46, 69
Związek Podoficerów Rezerwy RP 26, 47, 69
Związek Polaków z Ameryki w Gdyni 50
Związek Powstańców i Wojaków Dowództwa Okręgu Korpusu VIII 47
Oddział Powiatowy 47
Związek Powstańców Śląskich 25, 47, 69
Związek Pracowników Umysłowych 77, 122
Związek Pracy Obywatelskiej Kobiet 48, 69
Związek Przemysłowców 126
Związek Rezerwistów RP 17, 23, 25, 27, 29, 33, 43, 44, 46, 47, 66, 67, 68, 74, 75, 108, 112
Koło Marynarzy 27, 74
Zarząd Główny Komisarycznego Zarządu Powiatowego 25
Zarząd Komisaryczny 46
Zarząd Powiatowy 18, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 29, 31, 32, 34, 42, 46, 48, 67, 68, 69, 70, 72, 73, 78, 85, 86, 90, 93, 95, 96, 104, 111, 115, 116, 117, 119, 121, 124
Związek Robotników Budowlanych 17, 18, 33, 34, 37, 51, 79, 80, 97, 98, 99, 103, 104, 108, 109, 124, 125
Związek Robotników Budowlanych i Zawodów Pokrewnych 80
Związek Robotników i Rzemieślników Zjednoczenia Zawodowego Polskiego 18, 32, 34, 56, 90, 98, 118, 124
Oddział Robotników Portowych
Zarząd 18, 33, 38, 39, 86, 90, 99, 104, 111
Oddział Węglarzy 18
Związek Robotników i Rzemieślników Zjednoczenia Zawodowego Polskiego
Związek Robotników i Rzemieślników Zjednoczenia Zawodowego Polskiego
Oddział Robotników Portowych
Zarząd 51
Związek Robotników Przem[ysłowo]-Budowlanych i Pokrewnych Zawodów 56
Związek Robotników Przemysłu Wędzarniczego 126
Związek Rzemieślników Żydowskich 57
Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich 29, 85, 108, 116, 117, 121, 122, 124
Związek Stowarzyszeń Zawodowych 53, 103
Związek Strzelecki 17, 23, 24, 29, 44, 61, 68, 75
Związek Szyprów i Marynarzy 33
Związek Towarzystw Gimnastycznych „Sokół” 27, 78
Rada Okręgu X 27
Sobczak 56, 72, 78, 93, 95, 96, 106, 107, 121, 122
„Sokół” 26, 49, 70, 114
Związek Weteranów Powstań Narodowych 26, 47, 69
Związek Właścicieli Dorożek Samochodowych 28

Związek Właścicieli Nieruchomości 95
 Związek Zawodowy Bekoniarzy 93
 Związek Zawodowy Deklarantów Celnych i Pracowników
 Ekspedycyjnych Portu Gdynia 50
 Związek Zawodowy Inżynierów Lądowych i Wodnych 28
 Związek Zawodowy Kolejarzy (PPS) 72, 80
 Związek Zawodowy Kranistów 89
 Związek Zawodowy Kuchmistrzów 29
 Związek Zawodowy Marynarzy i Pracowników Okrętowych
 Sekcja Szyprów i Maszynistów 33
 Związek Zawodowy Metalowców 29
 Związek Zawodowy „Polska Praca” 60, 113, 124
 Związek Zawodowy Pracowników Kupieckich, Przemysłowych,
 Bankowych i Biurowych 85
 Związek Zawodowy Pracowników Przemysłu Drzewnego 41
 Związek Zawodowy Robotników Budowlanych 29, 72, 79, 81,
 85, 103, 104, 112
 Związek Zawodowy Robotników Budowlanych i Zawodów
 Pokrewnych 88
 Związek Zawodowy Robotników Przemysłu Chemicznego
 119
 Oddział w Olejarni 119
 Związek Zawodowy Robotników Przemysłu Spożywczego dla
 Przemysłu Rybnego i Wędzarniczego 119
 Związek Zawodowy Robotników Przemysłu Spożywczego i
 Chemicznego 119, 125
 Oddział w firmie „Mewa” 125
 Związek Zawodowy Transportowców 17, 28, 29, 33, 34, 36, 37,
 38, 39, 51, 52, 55, 56, 61, 64, 65, 73, 74, 75, 76, 79, 80, 81,
 83, 84, 85, 86, 88, 89, 90, 91, 98, 99, 100, 104, 105, 108,
 109, 111, 112, 114, 119, 124, 125, 126, 130
 Oddział Marynarzy 33, 85, 89, 90, 104, 112, 124, 125
 Związek Zawodowy Zegarmistrzów 44, 50
 Związek Związków Zawodowych 28, 29, 33, 36, 37, 38, 51, 55,
 60, 64, 65, 74, 75, 79, 80, 84, 85, 89, 90, 97, 98, 99, 103,
 108, 109, 111, 112, 117, 124, 130
 Oddział Metalowców 29, 85
 Związki byłych wojskowych. *Zobacz* Związek Rezerwistów RP;
 Związek Inwalidów Wojennych RP; Związek Legionistów
 Polskich
 Związki zawodowe 17, 18, 28, 29, 33, 36, 37, 38, 39, 50, 53,
 54, 73, 77, 79, 82, 83, 85, 92, 93, 94, 103, 108, 109, 116.
Zobacz też Klasowe Związki Zawodowe; Zjednoczenie
 Zawodowe Polskie; Związek Robotników Przemysłu
 Spożywczego; Bezpartyjny Związek Zawodowy Ma-
 szynistów Koło Gdynia
 ZZP. *Zobacz* Zjednoczenie Zawodowe Polskie
 ZZRB. *Zobacz* Związek Zawodowy Robotników Budowlanych
 ZZT. *Zobacz* Związek Zawodowy Transportowców
 ZZZ. *Zobacz* Związek Związków Zawodowych

Ż

Żydzi 16, 21, 29, 32, 37, 42, 53, 54, 56, 57, 58, 59, 62, 71, 73, 78,
 79, 82, 83, 84, 87, 88, 90, 93, 94, 95, 96, 97, 102, 107, 114,
 115, 116, 118, 120, 121, 123, 136

